

Europamarknads- debatten

En antologi

*Studier och
debatt*

STUDIEFÖRBUNDET NÄRINGS LIV OCH SAMHÄLLE

Europamarknads- debatten

En antologi

STUDIEFÖRBUNDET NÄRINGS LIV OCH SAMHÄLLE

Studier och debatt

utges av

Studieförbundet Näringsliv och Samhälle

Sköldungagatan 2, Stockholm Ö

Tel. 23 25 20. Postgiro 35 62 60

Ansvarig utgivare: Göran C-O Claesson

Nr 4 - 1961 - 9:e årg.

Förord

De svenska relationerna till den Gemensamma Marknaden och den västeuropeiska integrationen har debatterats mer eller mindre intensivt under de senaste åren. När vi nu står inför en ny fas i utvecklingen av Sveriges samarbete med andra länder, har SNS genom en liten antologi velat belysa viktigare drag i den svenska debatten sedan Messina-konferensen 1955 och fram till beslutet om att Sverige skall söka uppta associationsförhandlingar med den Gemensamma Marknaden.

Vi hoppas att skriften skall ge en

bild av hur utvecklingen tolkats och bedömts på olika håll i vårt land.

Urvalet och sammanställningen har gjorts av sekreterare Arne Thimerdal, Svenska Bankföreningen, redaktör i tidskriften *Ekonomisk Revy*, vilken publicerat flera av de viktigaste inläggen på området. SNS framför ett hjärtligt tack såväl till honom som till de personer vilka varit vänliga nog att låta sig citeras.

Stockholm i december 1961

Jonas Nordenson

Sv.D. 15/4 -56

*Den gemensamma marknaden
kräver debatt i Sverige*

S.T. 4/6 -57

**Sverige i sexstatsgruppen
betyder kris för Norden**

D.N. 11/11 -57

Svenska företag framtidsplanerar
med sikte på Europamarknaden

Sv.D. 31/10 -58

**Mörka utsikter
för frihandel
Stor splittring**

Sv.D. 14/4 -59

Handelsminister Lange:

”Helt uteslutet att Sverige
kan anslutas till 6-staterna”

Sv.D. 26/4 -60

**Skrämmande styrka hos De sex
EFTA måste göras slagkraftigt**

D.N. 1/8 -61

**ENGLAND BEGÄR
INTRÅDE I DE SEX
ERLANDER: NEUTRALITETEN
VILL VI DOCK INTE OFFRA**

S.T. 5/10-61

**SNABB ANHÅLLAN
OM ASSOCIERING**

Sammanställaren har ordet

När Kol- och stålunionens sex länder sommaren 1955 i Messina på allvar tog upp planerna på ett intimt ekonomiskt och politiskt samarbete, röntes detta föga uppmärksamhet i Sverige. Liksom i så många andra utanförstående länder tycktes man vara tämligen övertygad om att planerna var alltför utopiska för att kunna leda till något konkret. När det stod klart att Gemensamma Marknaden skulle bli ett faktum, kom emellertid en debatt igång över temat: Vad skall Sverige göra som utanförstående stat? Svaret söktes till en början i ett hela Västeuropa omfattande frihandelsområde, sedan i det mindre frihandelsområdet, EFTA.

Under detta skede var debatten ganska lugn även om förvarningar till de öppna meningsmotsättningarna hösten 1961 inte saknades helt. Desto mer mobiliserades lidelserna när Storbritannien och Danmark beslöt att ansöka om medlemskap i Gemensamma Marknaden. Sverige som utanförstående var inte längre något självklart utan debatten kom att gälla: Skall Sverige gå med i Gemensamma Marknaden och i så fall i vilken form?

Det svenska beslutet att ansöka om associering med Gemensamma Marknaden satte punkt för skede två i vår debatt om och vår politik mot Ge-

mensamma Marknaden. Denna skrift är ett försök att belysa dessa två skeden genom den föga ambitiösa tekniken att helt enkelt ställa samman intressanta debattinlägg. Skriftens titel hade kunnat vara: Från Messina 1955 till Lucia 1961 — tankar kring Sverige och Europa.

Så en varning till läsaren: Under dessa drygt sex år har det skrivits åtskilliga spaltmeter om den västeuropeiska integrationen och Sverige i dags- och fackpressen. Inte ens den som följt debatten yrkesmässigt och av obotlig nyfikenhet kan ha läst allt. Ännu omöjligare är det att efteråt ens komma ihåg det mesta och plocka fram allt som ur alla synpunkter är det bästa och väsentligaste.

Ytterligare en inskränkning bör nämnas: Många skribenter i dessa frågor har valt att uppträda uteslutande som informatorer och dataförmedlare. Deras arbete har utan tvivel spelat en mycket stor, kanske avgörande, roll för opinionsbildningen men deras artiklar hamnar tyvärr ändå utanför en antologi av debattinlägg.

Med ovanstående är också till slut sagt att SNS är helt fritaget från vad som presenteras i denna skrift — klagomål över sortimentet torde riktas till

Arne Thimerdal

Mötet i Messina

Av Karl Wistrand

De händelser som föranledde Europaarméns fall och bildandet på dess spillror av Västeuropeiska unionen hava naturligt nog föranlett olika tolkningar av sakläget och om det europeiska samarbetets fortsatta inriktning. För många bedömare har det kunnat synas som om Mendès-Frances dåd — som somliga synas vilja betrakta som ett stordåd — att medverka till sprängningen av ett system, som målmedvetet inriktats på ett organiskt utväxande samarbete inom Västeuropas kärnstater, och att ersätta det med ett nytt och i väsentliga avseenden till sin verkan okänt, skulle komma att taga vinden ur det samarbete, som redan visat sin växtkraft inom Kol- och stålunionen. Att samarbetet inom Europa redan visat sig vara en sådan bärande idé, att inga klockor skulle ringa dess undergång, står väl dock numera klart för de flesta. Men en viss förvirring inför framtidens uppläggning av problemet har obestriddligen präglat situationen. Den utveckling som Kol- och stålunionen avsett att framalstra, en gradvis fortgående sammansmältning, ekonomisk och statsrättslig, blev för tillfället bruten och de stora rollerna i det europeiska samarbetet sökte ånyo sin författare. Läget har medfört en oroande ovisshet om var de krafter

skulle spåras, vilka från nya utgångspunkter skulle kunna giva lystringsorden. Man visste icke vilka vägar ett fortsatt samarbete skulle taga och vilka länder som vore beredda upptaga det.

Härtill hava bidragit tvenne olika faktorer. Den ena är att söka i Kol- och stålunionens konstruktion med dess krönande övernationella myndighet, vilken, såvitt man kunnat finna, visserligen långt ifrån varit till ohägn för fullföljandet av unionens hittillsvarande uppgifter men som, dogmatiskt tillämpad på alla områden, kan framkalla svårigheter som även dess teoretiska förkämpar måste erkänna. Den andra har varit att söka i det månader långa interregnum, som uppstått i denna höga myndighets ledning genom Jean Monnets avgång och ersättande med René Mayer. Bytet torde ej i väsentlig mån, om ens alls, vara ett uttryck för förändrade riktlinjer i unionens politik och, efter vad som försäkras, icke heller någon följd av allvarligare slitningar inom unionen, men vakansen på denna viktiga post har hindrat initiativ och uppläggande av planer för framtiden.

Orsakerna till personbytet hava angivits ligga i personliga förhållanden, som emellertid icke bära den inbördes dissonansens prägel. Möjligen kan utbytet av en ekonom mot en politiker påverka utvecklingen, men

här om vore fåvitskt att sia. Det är mot denna bakgrund som mötet mellan de sex unionsländernas utrikesministrar i Messina den 1 juni detta år bör ses. Mötets närmaste uppgift var utseendet av ny ordförande i Kol- och stålunionens högsta myndighet, och det personskifte som nyss omför-mälades, ägde vid detsamma rum, så långt har också mötesresultatet allmänt noterats även i svensk press. Vad därutöver förekommit har nog till väsentlig grad kommit i skymundan inför de förestående förhandlingarna mellan öst och väst, vilka naturligt nog varit ägnade att i främsta hand fånga allmänhetens intresse. Den kommuniké, som utfärdades efter ministermötet, synes icke ha åter-givits, än mindre kommenterats i svensk press. Det är därför ej ur vägen att redogöra för dess huvudinnehåll.

Denna kommuniké präglas av en starkt positiv vilja att föra det väst-europeiska enhetsarbetet framåt, och man har varit angelägen att på klart avgränsade områden uppställa önskemål, vilkas realiserande kräves. De statsrättsliga federationssträvandena hava åtminstone på detta stadium, lämnats helt åsido, men desto bestäm-dare framträder profilen av ett långt syftande program av praktiskt innehåll. Ministrarna peka i detta avseende på en gemensam uppläggning av transportväsendet till lands, vatten och i luften, kombinerat med standardiserat material. Vidare önskar man skapa ett nära samarbete i fråga om distributionen i gemensamt intresse av gas och elkraft och slutligen framhåller behovet av en gemensam organisation för en fredlig utveckling av

atomenergifrågan. Som en förberedelse för detta mål förutsattes uppläggandet av en gemensam fond för studier och undersökningar, fritt och ohindrat utbyte av råmaterial, halv-produkter och specialmaskiner, liksom av upplysningar och tekniker. I detta syfte skulle samarbete sökas med Storbritannien och vid lämplig tidpunkt även med andra stater.

Unionens ministrar hava vidare deklarerat, att skapandet av en gemensam europeisk marknad utgör målet för deras ekonomiska politik. De anse att denna marknad bör realiseras etappvis. För detta ändamål bör unionsländernas finans- och socialpolitik (främst arbetstids- och semesterlagstiftning) följa samma riktlinjer. Marknaden bör successivt öppnas för arbetskraft från hela området. Vidare böra ansträngningar inriktas på att skapa en investeringsfond till efterblivna landsdelars understöd.

I korta sammandrag har här skisserats vad som unionsstaterna genom sina utrikesministrar gemensamt deklarerat som ett aktuellt handlingsprogram. Det kan invändas, och invändningen är riktig, att det knappast rör sig om nya och därför uppseendeväckande ting; i själva verket är det frågor, som från början framförts av Europarörelsen och som icke heller äro främmande för vare sig ministerkommitté eller församling inom Europarådet. Det uppseendeväckande ligger icke i programmets innehåll utan i att Kol- och stålunionens medlemsländer i detta läge så auktoritativt och handgripligt framfört detsamma. Dess beslutsamma vilja att gå vidare i enhetsarbetet bevisar hållbarheten i den grund varpå Kol- och stålunionen

bygger. Det är ingen hemlighet att de framdrivande krafterna inom Kol- och stålunionen i detta sammanhang varit att söka hos Beneluxstaterna, dessa små stater, vilka mer än en gång visat sig vara uppbärare av Europatanken framför andra och som i det internationella samarbetet kunnat uppvisa statsmän av mått, långt över vad en av begränsade resurser och begränsad synvidd dominerad småstadsmantalitet brukar kunna åstadkomma.

Man stannar icke vid fagra talesätt. De sex staterna hava uppdragit åt en kommitté, vilken angivits bliva sammansatt av statliga representanter och ledd av en framstående statsman, att i detalj utarbeta programmet och av detsamma föranledda praktiska åtgärder. Kommittén har, när detta skrives, ännu ej fått sin slutliga utformning, men ordföranden har redan utsetts — den outtröttlige kämpen för framtidens Europa, Belgiens utrikesminister Paul Henri Spaak. Kommittén skall senast den första oktober 1955 framlägga sin rapport för utrikesministrarna. Redan före detta datum skola dessa samlas för att taga del av preliminära rapporter.

Det är sålunda fortfarande Kol- och stålunionen — det s. k. lilla Europa — som uppträder som föregångare för fortsatt samarbete, vilket nu, sedan försvarsfrågan fått sin lösning, inriktas främst på det ekonomiska och sociala området. Vad som faller i ögonen är att ingenstädes talas om accepterandet av en övernationell myndighet som förutsättning för samarbetet i dess nu upplagda form. Det skulle också, som bekant, vara fruktlöst att försöka få Storbri-

tannien att medverka under samarbetsformer som förutsatte att denna makt skulle underordna sig en sådan. För övrigt anses det att vissa områden för samarbetet knappast erbjuda möjligheter för utövande av en sådan myndighet. Det skulle närmast vara fallet beträffande transportfrågorna med deras invecklade problem av delvis intern art.

Vad som brustit i Europarådets arbetsresultat har framför allt haft sin rot i svårigheter att dana ministerkommittén till ett ledande organ, som tjänar som arbetsmotor och målmedvetet för verksamheten framåt. En allmänt ljum inställning till europeiskt samarbete har, även om den endast på något håll legat latent, genom vetorätten varit tillräcklig att hejda framsteg. Ett handlingsprogram har visserligen även framtagits av Europarådets ministerkommitté och en rad frågor utredas i anslutning till detta. Men det fasta handlaget, viljan att utan dröjsmål lösa frågorna, har utan tvekan saknats inom denna institution.

Sexmaktskombinationen visar vägen. Det "lilla" Europa har tills vidare tagit ledningen av det stora; sol och måne synas för en tid på väg att byta plats på det europeiska firmamentet. Europarådet kommer väl aldrig att förlora sin betydelse, som i själva verket är långt större än ignoranter förutsätta; redan en blick på medlemsförteckningen över rådets församling ger vid handen att det i sig innefattar de flesta ledande politiska personligheterna i Västeuropa, men ledningen har i dagens läge glidit över till ett annat, om också Europarådet mycket närstående organ. Ju

fastare Kol- och stålunionens stater sluta sitt inbördes samarbete, ju betydelsefullare bli denna formation och dess hållning emellertid även för de utomstående staterna. Deras ställning kan i hög grad bliva beroende av om de i tid visa sig beredda till ett samarbete, som denna gång upplägges helt i den praktiska effektivitetens anda och fri från varje spår av politisk dogmatik; samarbete och anslutning från deras sida kunna snart visa sig utgöra livsvillkor för dem själva.

Program hava intet värde annat än i den mån de genomföras. Erfarenheten har ju givit vid handen att moraliska förpliktelser, vilka betraktas som fullt säkrade, kunnat åsidosättas genom inrikespolitiska vindkast hos något av medlemsländerna. Häremot kan ingen garanti skapas. Men det är

angeläget att understryka, att det nya icke är programmet i sig självt — det har länge legat latent — utan den fasta beslutsamhet att snabbt gå till verket, som präglar utrikesministrarnas avgörande. Stilla, nästan i tysthet, kan här en grundval vara lagd för en nyordning av vår världsdel under ett nytt halvsekel, präglad av inbördes samverkan och åtnjutande dess frukter. Faran ligger fortfarande i den ännu aktuella variant av nationalismen, som isolationismen utgör. Nationalismen bragte under vårt århundrades första hälft Europa till undergångens brant. Dess avläggare isolationismen kan bidra till att fullborda nationalismens verk, genom att hindra läkedom. Verkets fullbordan är beroende av europeerna själva, oss svenskar inbegripna.

Sverige och den gemensamma marknaden

Av *Ingemar Hägglöf*

”Hellre debattera en fråga utan att lösa den än avgöra den utan debatt” är en fransk sentens, som rymmer åtskilligt av sanning. Sedan ett år pågår på kontinenten en livlig debatt om den gemensamma europeiska marknaden. I Sverige ha yrkesmän och myndigheter redan ägnat frågan många rapporter och promemorior. I pressen däremot har det varit sparsamt med inlägg.

Ändå berör saken Sverige i hög grad. Först och främst därför att det kontinentala Västeuropas förvandling till en tullunion skulle ställa oss inför valet: innanför eller utanför? Men också därför, att svensk handelspolitik traditionellt siktat bl. a. just på tullsänkningar i Europa. Svenska regeringen har, tillsammans med andra europeiska lågtullländer, konsekvent hävdat, att det inte räcker med att — som särskilt Storbritannien gjort gällande — låta tullsänkningar bero av världsomfattande uppgörelser i GATT. De europeiska länderna måste göra en egen ansträngning för att sinsemellan reducera tullhindren. Handelsminister Lange har i OEEC drivit lågtulländernas plan för automatiska tullsänkningar på sådana varor, som Västeuropas länder i alldeles övervägande grad importera från varandra.

Likaså i Europarådet är det inte minst Sverige som förfäktat tesen, att en tullsänkning är en nödvändig del av varje aktion för Europas enande. Under professor Ohlins ledning utarbetade Europarådet redan 1951 den uppmärksammade planen för en ”lågtariffklubb”, som också går ut på en nivellering av tullarna i Västeuropa.

Det initiativ, som sex europeiska länder tog vid en konferens i Messina i juni förra året, syftade till att ge ny politisk impuls åt de ekonomiska samarbetssträvandena i Västeuropa bl. a. just på tullområdet. De sex länderna äro Belgien, Frankrike, Holland, Italien, Luxemburg och Tyskland, alltså desamma som äro förenade i kol- och stålunionen. Deras aktion utgår från övertygelsen att om i Europa stegringen i levnadsstandard skall kunna tillnärmelsevis hålla takt med den amerikanska, om Europas industri icke skall sacka efter i konkurrensen med de båda kolosserna Förenta staterna och Sovjetunionen, så kräver detta, i automationens tidsålder, en storrumsekonomi även i Europa. Det i Messina projekterade sexmaktssamarbetet avser som bekant dels atomenergiens fredliga utnyttjande, dels transportväsendet, dels det handelspolitiska samarbetet med den gemensamma marknaden som mål. Det är den sistnämnda delen av Messinainitiativet som här skall behand-

las. Det är den mest vittsyftande, också den mest problematiska delen.

I april framlade de sex makternas delegationer ett detaljerat handlingsprogram. Vid ett regeringsmöte i Venedig endosserades detta program — om än med vissa reservationer och kommentarer särskilt från fransk sida. I höst övergår man till att utarbeta fördragstexterna. Allt detta låter så enkelt, men bakom varje etapp i förhandlingarna döljer sig — det känner vi till från motsvarande arbete i Norden — betydande tekniska svårigheter och politiska meningsbrytningar. I den mån de tekniska problemen lösas, träda de politiska vanskligheterna i förgrunden för att kulminera, när parlamenten — inte minst det franska — en dag ha att ta ställning till fördragen.

Alltnog: programmet för den gemensamma marknaden, sådant det nu föreligger i sexmaktsförslaget, har följande grunddrag: Det mest effektiva sättet, säger man sig, att rationalisera arbetsfördelningen, specialisera och förbilliga produktionen i Europa är att steg för steg reducera de artificiella hindren för handeln och därigenom skärpa konkurrensen och vidga marknaden. Under en period av femton år — eventuellt t. o. m. längre — skola därför medlemsländerna sinsemellan och enligt ett i tämlig detalj uttänkt system, steg för steg reducera sina tullar, tills vid övergångsperiodens slut — och med reservation för tillämpningen av erforderliga undantagsklausuler — en generell tullfrihet råder inbördes mellan de sex länderna. Utåt i förhållande till tredje länder skall, likaledes steg för steg, ett för unionen gemensamt tullskydd

införas, högre tullar sänkas och lägre höjas. Höjden av den yttre tullmuren får nämligen, för att överensstämma med GATT-avtalet, ej överstiga genomsnittet av de tullar, den ersätter. Justeringen av den yttre tullmuren vill man använda för att utverka kompensationer av utomstående länder.

Andra restriktioner för handeln än tullar, alltså importkontingenter — i den mån dessa icke redan avvecklats genom OEEC-samarbetet — restriktiv statshandel, exportkontroller respektive exportstöd skola likaledes i etapper avvecklas medlemsstaterna emellan, importkontingenterna på så sätt att de ökas år från år. Utåt skall sexmaktsgruppen gemensamt tillämpa erforderliga kontingenter och annan reglering.

Om sålunda programmet i första hand siktar på att skärpa konkurrensen och vidga marknaden genom att ta bort hindren för handeln, så står det emellertid klart, att en dylik omställning måste varsamt ledas och i olika hänseenden mildras. Sexmaktsprojektet förutser också ett helt system av organ och åtgärder ägnade att styra den gemensamma marknaden införande i avsedd takt och riktning. En gemensam investeringsfond skall kunna ge lån bl. a. åt företag, som behöva lägga om sin produktion. En annan fond skall möjliggöra bidrag till omskolning av arbetskraft.

I vissa fall kan det bli nödvändigt att på ett mindre hårdhänt sätt än enbart genom den fria konkurrensens tvång utjämna speciella skiljaktigheter i konkurrensbetingelserna mellan industrier i olika medlemsländer, såsom i fråga om lönevillkor, sociallag-

stiftning eller beskattning, detta för att i största möjliga utsträckning säkerställa att den gemensamma marknaden skall markera framsteg och icke bakslag i arbetsvillkor och levnadsstandard.

För att administrera dessa åtgärder behövas gemensamma organ: en europeisk styrelse eller kommission — motsvarande kol- och stålunionens höga myndighet — ett ministerråd, en parlamentarisk församling och en domstol. I allmänhet skall ministerrådet fatta beslut på förslag av kommissionen. Under det första stadiet av den gemensamma marknadens införande skall gälla, att om de sex länderna inte enas i ministerrådet, så faller förslaget och kommissionen får i stället medge en undantagsregim för det speciella fallet. I fortsättningen skall emellertid reglerna skärpas och beslut i ministerrådet i viss utsträckning fattas med kvalificerad majoritet.

Jordbruket tarvar uppenbarligen en särskild reglering, men målet är också här att marknaden skall bli gemensam lika väl som metoderna att skydda den. Programmet skall närmare utformas under de två första åren. De medlemsländer, som ha en överskottsproduktion, vänta sig säkert särskilda fördelar av en gemensam marknad.

Sexmaktsinitiativet och den projekterade gemensamma marknaden ställer nu andra länder och däribland Sverige inför frågan: innanför eller utanför?

Det ligger nära till hands att undvika frågan genom att svara: Den är ännu hypotetisk. Det är så osäkert, om den gemensamma marknaden nå-

gonsin blir av. Om den en gång kommer till stånd, så är det tids nog att då ta ställning.

Visserligen, men då bortser man för det första från vilken betydelse för själva saken som de nordiska ländernas ställningstagande har. Man kan väl nämligen förutsätta, att de nordiska länderna tillsammans ta ställning till sexmaktsprojektet. Antag att vi i Norden redan nu kommo underfund med, att det skulle gagna våra intressen, om en gemensam marknad kom till stånd och vi voro med. En anslutning på nuvarande stadium från nordisk sida skulle kunna bli vad som avgjorde aktionens utgång. Inte minst skulle ett sådant tillskott påverka inställningen i Frankrike — vars tveksamhet mot projektet bl. a. beror på att man tycker att sexmaktskretsen är olustigt trång. Vidare kan det tyckas något sent att stiga in i en gemensam marknad först när den är färdig och dess regler fastlagda. Det är som att flytta in i ett hus byggt åt andra. Under en debatt i brittiska underhuset konstaterades också, på tal om en eventuell engelsk anslutning, vikten av att i så fall vara med i förhandlingarna medan materien ännu är formbar.

Skulle det gagna våra intressen att vara med i den gemensamma marknaden? Det är givetvis en fråga, vars besvarande tarvar ingående debatt och prövning. När det gäller kol- och stålunionen, har ett motsvarande övervägande hittills givit negativt svar: för Sveriges del har bl. a. gällt att de möjliga nackdelarna för vår malmexport vägt tyngre än de möjliga fördelarna för vår stålexport och bränsleimport. En gemensam marknad om-

fattande inte endast järn och stål utan principiellt alla varor rymmer emellertid konsekvenser ojämförligt mera vittgående — men också svårare att mäta och förutse. Å ena sidan skulle tysk konkurrens göra sig gällande på den svenska hemmamarknaden utan att modereras av tullar. Å den andra skulle svenska exportvaror kunna utan restriktioner konkurrera med inhemsk industri över en västeuropeisk marknad på 150—200 miljoner konsumenter. Vilka omställningar detta skulle leda till för olika delar av svenskt näringsliv är inte lätt att förutse. Men omställningar skulle också alternativet framtvunga: om den gemensamma marknaden kom till stånd oss förutan och Tyskland, men inte Sverige, fick fördelen av tullfrihet över den europeiska kontinenten.

Särskilt tillspetsad skulle för de nordiska länderna frågeställningen bli, om Storbritannien komme att stå helt utanför en gemensam europeisk marknad. Om vi ändå anslöte oss, skulle vi visserligen inte därför komma i sämre läge som exportörer till den brittiska marknaden eller till samväldet. Men importen från Tyskland, som åtnjöte tullpreferens eller tullfrihet, skulle förmodligen öka, den från Storbritannien däremot minska. Skulle vår export till kontinenten expandera i takt med importstegringen? Varom icke skulle spänningen mellan vårt betalningsunderskott i förhållande till kontinenten och vårt överskott i förhållande till England kunna allvarligt skärpas. Ur denna synpunkt är den utveckling, som den brittiska inställningen till sexmaktsprojektet på sistone undergått, av särskilt intresse.

Såsom påpekades i början av denna artikel, ha de europeiska lågtullländerna — de nordiska länderna, Benelux och Schweiz — icke upphört att hävda, att det europeiska ekonomiska samarbetet förlorar allt mer av sin mening, om det icke inriktas på att sänka tullar i lika hög grad som på att eliminera andra hinder för handeln. Ett erkännande av riktigheten i denna tes är sexmaktsprojektet för en gemensam marknad. Ett annat är den anslutning, som planen på en tullsänkning för specifikt "europeiska" varor vunnit i OEEC från även andra länder än lågtariffländerna, såsom från Tyskland, Italien och Österrike. De båda planerna äro fullt förenliga med varandra: OEEC-projektet skulle kunna bereda marken för den gemensamma marknaden. Ministermötet i OEEC i förra månaden ställde brittiska regeringen inför nödvändigheten att taga ställning: skulle den även i fortsättningen ta avstånd från regionala tullsänkningssaktioner eller omsider ansluta sig till dem?

Frågeställningen får sitt allvar för Storbritannien särskilt genom det perspektiv, som sexmaktsprojektet öppnar av en tullmur, som skulle kunna skilja Storbritannien — men icke Tyskland — från den europeiska kontinenten. Å andra sidan har den gemensamma marknaden aspekter, som gör just en brittisk medverkan särskilt kinkig. En gemensam yttre tullmur är knappast förenlig med ett bibehållande av de brittiska preferenstillarna i förhållande till samväldet. Den gemensamma marknaden förutser också för vissa fall, att ett medlemsland skall kunna i ministerråd och europeisk kommission bindas

av andra medlemsländers beslut, en begränsning i handlingsfriheten som framkallar traditionell betänksamhet i Storbritannien.

Nu finns det emellertid i sexmaktsprogrammet en passus, som öppnar möjlighet till anslutning från tredje länders sida till den gemensamma marknaden i en mindre förpliktande — men också endast skissartat antydd — form, nämligen såsom ett frihandelsområde. I förhållande till den gemensamma marknaden — liksom i förhållande till andra på liknande sätt anslutna länder — skall samma frihet för handelsutbytet — samma gradvisa avveckling av tullar och andra handelshinder — tillämpas som mellan den gemensamma marknadens länder inbördes. I så måtto är alltså frihandelsområdet blott en del av den gemensamma marknaden. Men utåt, i förhållande till omvärlden, skall varje på så sätt anslutet land kunna tillämpa sin egen tullnivå. Det behöver alltså ej nivellera sina tullar med den gemensamma marknadens yttre tullskydd.

Det var denna möjlighet, som man på brittisk sida bestämde sig för att närmare utforska. Ministermötet i OEEC beslöt också, att man i höst,

utan att därför på något sätt skjuta den andra tullsänkingsplanen åt sidan, skall gemensamt klarlägga — de sex makterna, Storbritannien, de nordiska länderna och andra OEEC-stater tillsammans — hur en sådan associering med den gemensamma marknaden t. ex. i form av frihandelsområden skulle kunna gestaltas och fungera.

Man kommer därvid säkert att stöta på många tekniska svårigheter, och utredningen kan taga åtskillig tid. Ändå är den icke att fatta som någon långbänk, på vilken de europeiska tullsänkingssträvandena skola dragas. En debatt nyligen i brittiska underhuset visade vilken betydelse och aktualitet som både regering och parlament nu tillmäta de sex makternas projekt och Storbritanniens ställningstagande till det. De sex å sin sida ha betecknat det brittiska initiativet till gemensamma överläggningar i höst som "den lyckligaste utveckling vi kunnat tänka oss" för att citera den holländske utrikesministern. Men de sex komma å andra sidan att arbeta vidare på sin tullunion, hur än frågan om tredje maktens anslutning utvecklar sig.

Paris i augusti 1956.

Gemensam marknad påverkar exportmöjligheten

Av *Wilhelm Paues*

Generalsekreteraren i OEEC, *Sergent*, yttrade för en tid sedan litet maliciöst, att en frågas behandling fram till beslut numera knappast tar längre tid i OEEC än vad den gör i ett enskilt medlemsland.

Som medborgare i DaNoSve kan man icke värja sig för den obehagliga känslan, att de nordiska diskussionerna om en gemensam marknad håller på att bli akterseglade av de Sex' och Englands överläggningar. Vad värre är, vårt eget land och hela Norden står inför denna snabba utveckling utan en egen politik eller ens en något så när välgrundad uppfattning om vad konsekvenserna skulle bli för vår del.

I detta läge är det av särskild vikt, att åtminstone näringslivet självt studerar och besvarar frågan, vad som kan hända oss, om vi står utanför den gemensamma marknaden och vad som sker, därest vi ansluter oss. Varje ansvarskännande företagschef borde sätta till en arbetsgrupp inom sitt företag och snarast penetrera ämnet. Detta vore endast normal företagsplanering inför en icke osannolik och genomgripande omkastning i företagets marknads- och konkurrensförhållanden.

Arbetsgivaren 18/1956, avsnitt ur en längre, främst statistisk, redovisning.

Tullunion eller frihandelsområde vid svensk anslutning?

Om den gemensamma marknaden skulle bli av, och om vi här hemma skulle anse, att den utanförståendes roll bleve alltför kylslagen, uppstår frågan om den form under vilken vi eventuellt skulle vilja söka anslutning.

England har av sina dominerande hänsyn till imperiet inledningsvis sagt nej till tullunionstanken (med gemensam tulltaxa med de Sex), ehuru det är medvetet om nackdelarna därav ur teknisk synpunkt. I stället överväger England nu anslutning som frihandelsområde. Mot de Sex skulle England ha tullfrihet och vice versa, men antagligen lägre tullar för varor från imperiet än från helt utomstående. Å andra sidan är det icke omöjligt, att England som ett typiskt högprotektionistiskt land kan vilja ha högre tullar på vissa varor än vad den gemensamma taxan kommer att innebära.

Sverige har dock inte samma politiska tvång som England att använda alternativet frihandelsområde, eftersom vi saknar ett imperium och ej behöver ta hänsyn till de världspolitiska omständigheter som influerar Englands inställning.

I fråga om tullnivån kommer emellertid Sverige att befinna sig i ett dilemma. Vår tulltaxekommitté har ju

föreslagit internationellt sett mycket låga tullar och de skulle bli avsevärt lägre än den gemensamma tulltaxans för de Sex. Skall vi avstå från denna lägre tullnivå och gå över till en melantullpolitik på den gemensamma taxans nivå genom att använda tullunionsalternativet? Eller bör vi ansluta oss som frihandelsområde och ha kvar våra egna tullar, som då blir lägre än den gemensamma marknadens?

Frihandelsområde besvärlig konstruktion

Främst måste man vara på det klara med, att konstruktionen med frihandelsområde är tekniskt sett mycket besvärlig. Den s. k. mellanrikslagen var en av orsakerna till Sveriges och Norges stridigheter under unionstiden. Norge hade lägre tullar än Sverige och detta gjorde, att varor utifrån införtullades över Norge och sedan vidareändes till Sverige. På så sätt kringgicks den då högre svenska tullnivån. Överhuvud synes erfarenheterna av frihandelsområden vara mindre gynnsamma.

I sin plan har de Sex klart sagt ifrån, att de under övergångstiden måste vidta åtgärder för att förhindra en transitoimport till den gemensamma marknaden via något lågtulland. Samma motåtgärder måste komma att tillämpas beträffande de lågtulländer som anslutit sig i form av ett frihandelsområde, både under och efter övergångsperioden.

Låt oss ta ett praktiskt exempel. Om Sverige har 4 procent tull på ett halvfabrikat men den gemensamma marknaden 8 procent, måste halvfa-

brikatvärdet belastas med ytterligare 4 procent tull, då det lämnar Sverige med destination till de Sex, antingen det sker i oförändrat eller förädlad skick.

Samma blir förhållandet, om Sverige skulle låta sin industri importera maskiner från tredje land (t. ex. USA) till avsevärt lägre tullar än den gemensamma taxan upptar. Detta skulle ur övriga unionsländers synpunkt innebära en direkt subvention av de svenska företagen, vilken knappast skulle accepteras stillatigande.

Byråkratisering av utrikeshandeln?

Det finns skäl räkna med, att i en union en lägre tulltaxa i Sverige än omkring de Sex skulle medföra, att de Sex krävde ursprungsbevis för alla varor från Sverige och även redovisning av däri ingående halvfabrikats ursprung. Unionsländerna kommer ej att tillåta att ett land försöker vara smart på de övrigas bekostnad. Det skulle bli ett redovisningssystem och en pappersexercis både för våra företag och vår förvaltning som skulle bli värre än vad vi upplevde under krigstiden. Det blev dyrbart och arbetskrävande både för näringslivet och det allmänna och det skulle snarast medföra en ökad byråkratisering av vår utrikeshandel.

Anslutning i form av ett frihandelsområde med lägre tullar än den gemensamma taxans synes alltså icke kunna medföra några kostnadsmissiga genvägar för våra exportvaror. Men då återstår hänsynen till den delen av vår import, som kommer från tredje land, och i verklig mening konsumeras inom Sverige. Här skulle en

lägre svensk tullnivå kanske kunna medföra en fördel för vårt allmänna kostnadsläge. Men man får ej glömma att även om den gemensamma tulltaxan skulle bli 50 procent högre på färdigvaror än vad tulltaxekommitén nu föreslagit för Sverige, skulle vår tulluppbörd på importerade färdigvaror likväl omedelbart bli lägre än vad den nu är och vår totala tullbelastning på importen bli lägre.

Av manufakturerade halv- och helfabrikat (tullvaror), inklusive kemikalier, kommer nämligen 59 procent från de Sex och ytterligare 21 procent från England samt 8 procent från Danmark—Norge, alltså 88 procent tillsammans. Allteftersom den gemensamma marknaden får verka, är det vidare sannolikt, att en allt större del av vår import kommer att hämtas från de andra länderna i den gemensamma marknaden och därmed vara

tullfri. Våra exportörer måste också komma ihåg, att systemet med tullrestitution för råvaror etc. som reexporteras i förädlad skick icke kan komma att gälla, då varorna sänds till den gemensamma marknaden. Den blir "tullinland" och restitutioner blir därmed omöjliga. Även detta gör, att man kommer att föredra att hämta sina tullbelagda utgångsprodukter från de övriga medlemsländerna.

Med eller ej — stora konsekvenser

Om den gemensamma marknaden skulle komma till stånd, blir konsekvenserna för vårt näringsliv stora och svåra att överblicka antingen vi står utanför eller går med. Som framhållits från många håll fordras det, att man tränger ned i de olika varuområdenas problem och icke endast sysslar med mera generella begrepp.

Sverige och europamarknaden

En serie intervjuuttalanden

I sin artikel har minister Häggelöf med föredömlig klarhet redovisat de problemställningar, som möter i arbetet på en gemensam europeisk marknad, säger direktör Ragnar Sundén. Han har också anfört flera tungt

vägande synpunkter, till ledning för ett svenskt ställningstagande. Med allt fog understryker han emellertid, att frågan om vårt deltagande tarvar en långt mera ingående debatt och provning än man hittills funnit anledning till i Sverige. Inte minst utredningarna om det nordiska ekonomiska samarbetet har gett vid han-

Svenska Dagbladet 1/9, 2/9, 15/9 och 25/9 1956

den, att det är först när man kommer ned till de konkreta frågorna inom varje bransch, som problemen framträder med tillräcklig skärpa. Så länge debatten håller sig på det allmänna planet, måste varje uttalande om fördelar och nackdelar av en vidare ekonomisk integration bli av preliminär natur.

Nordiska marknaden ger för liten bas

Vid dessa överbåganden är det naturligt att utgå från, att Sverige har en ovanligt starkt utåtriktad ekonomi. Vårt lilla land svarar t. ex. ensamt för drygt 2 proc. av hela världens export. Det är därför ett första rangens intresse för vårt näringsliv och enkannerligen vår exportindustri att kunna arbeta inom den vidast möjliga ram och få största möjliga geografiskt sammanhängande avsättningsområden. Den nordiska marknaden skulle även med sina femton miljoner människor i och för sig vara en alltför liten bas för våra exportnäringsringar. Ett närmare samarbete utan hinder av tullar och kvantitativa restriktioner inom Europa skulle ur vissa synpunkter och för flera av våra viktigare industrier, icke minst våra kvalitetsstålverk, innebära en avsevärd vinning. Om detta samarbete emellertid skulle komma att organiseras utan brittisk medverkan, måste allvarliga komplikationer befaras. Man har all anledning att närmare utreda verkningarna av ett svenskt deltagande i en kontinental europeisk marknad under de alternativa förutsättningarna av England såsom medverkande respektive utanförstående part.

En positivare brittisk hållning

Pariskonferensen i sommar har emellertid väckt förhoppningar om att den brittiska hållningen gentemot de europeiska samarbetssträvandena kan bli mera positiv, än man tidigare tänkt sig. Dörren har i varje fall inte stängts till en brittisk association inom ramen av ett frihandelsområde.

I sitt nyligen utkomna arbete om världsekonomien har Gunnar Myrdal framfört flera i detta sammanhang beaktansvärda synpunkter. Bland annat förklarar han sig vara gammalmodig nog för att tro, att en rimlig grad av inre stabilitet i ekonomien i enskilda länder är ett villkor för att en större gemenskap skall kunna uppstå och bestå. Överfört till det aktuella problemet om den europeiska integrationen innebär detta ett krav på att alla de länder, som ämnar delta i denna, måste återställa jämvikten i sin interna ekonomi och därefter föra en sådan ekonomisk politik, att denna jämvikt även fortsättningsvis uppehålls. Elimineras de inflationistiska spänningarna, underlättas också helt visst den nödvändiga anpassningen av produktionsstrukturen i deltagarländerna. Framför allt finns det anledning tro att man då kan reda sig med ett betydligt mindre mått av både intern och övernationell planhushållning. Kommer man fram till en sådan balanserad europeisk ekonomi, får man på köpet de fria betalnings- och kapitalrörelser, som bör vara en kraftig hävstång till en naturlig utveckling av det europeiska näringslivet på grundval av varje lands speciella förutsättningar.

En nordisk uppfattning bör formuleras

En gemensam marknad för De sex är en så realistisk möjlighet, att dess ev. följder redan nu måste tas med både i utredningarna om nordiskt samarbete och om vår egen långtidsplanering, hävdar direktör Wilhelm Paues. När själva England bedömt, att dess läge nödvändiggör en undersökning om formerna för en ev. anslutning, är det hög tid att det även formuleras helst en nordisk men åtminstone en svensk uppfattning och politik. Innanför eller utanför: det alternativet kan vi stå inför inom så kort tid, att det måste besvaras av regeringarna till ledning icke minst för enskilda företag med långsiktiga investeringar.

För att som utanförstående kunna bevaka våra intressen eller för att som inträdessökande möjligen kunna få fram en anpassning av traktaten till våra förhållanden, fordras sannolikt ett DaNoSve, åtminstone som förhandlingsorgan.

Tidsfristen får ej försittas

De sex kommer att fatta sitt beslut oberoende av vad vi anser eller gör i Sverige eller i Norden. Om de ej bildar sin gemensamma marknad, har vi icke fått ökade svårigheter. Men om de sluter sig samman, har vi redan nu försuttit en värdefull del av tidsfristen.

Därför måste vi i Sverige och Norden snarast utreda frågan och även inom en icke alltför avlägsen framtid skapa en svensk eller nordisk helhets-syn och politik som är förenlig med våra intressen. Och den utredningen

kan icke avvakta ett ev. beslut om en ev. gemensam nordisk marknad, utan måste ske parallellt och snabbt.

* * *

Sverige får icke stå utanför det internationella samarbetet i fråga om en gemensam marknad, betonar verkst. direktören i Sveriges industriförbund L. E. Thunholm.

Frågan om en europeisk tullunion är ingalunda ny, säger hr Thunholm. Den har blötts och stötts under hela efterkrigstiden, utan att man egentligen har kommit mycket längre än till att konstatera hur stora svårigheterna är. Om det nya initiativet att söka lösa problemet inom ramen för samarbete mellan de sex kol- och stålunionsländerna skall leda till snabbara resultat än det vidare projekt man tidigare diskuterat är väl ännu svårt att uttala sig om. Den ståndpunkt som avspeglat sig i den franska diskussionen tyder i varje fall på mycket avsevärda svårigheter på den kanten.

Vad gäller den frågan som minister Hägglöf tar upp, nämligen om Sverige bör stå utanför eller innanför ett sådant samarbete, synes mig svaret alldeles klart. En sådan tullunion på den europeiska kontinenten skulle, om Sverige stod utanför, kunna innebära mycket allvarligt avbräck för våra exportintressen, medan vi å andra sidan på många sätt skulle kunna dra fördel av en anslutning till en fri marknad i Europa.

Det är också alldeles klart, att vi har ett intresse av att medverka på ett så tidigt stadium som möjligt i diskussionerna, i vilken form en svensk anslutning borde ske fick väl närmare övervägas, när man får större klar-

het om hur ett frihandelsområde i anslutning till den gemensamma marknaden skulle tänkas fungera. En av konsekvenserna av en tullunion är den nivellering av de deltagande staternas tullnivåer som därigenom måste ske. Detta skulle väl i praktiken för svensk del innebära en kraftig höjning av vår tullnivå, vilket knappast kan vara förenligt med våra intressen, särskilt med tanke på vår betydande handel med transoceaniska länder. Skulle man kunna undgå denna konsekvens genom att Sverige anslöt sig i form av ett frihandelsområde, var väl en av de största olägenheter-na övervunnen.

Diskussionen om en gemensam europeisk marknad har sitt intresse icke minst med hänsyn till det arbete som nu bedrivs på att försöka få till stånd en nordisk gemensam marknad. De många praktiska svårigheter, som i det sammanhanget har dykt upp, skulle utan tvivel avsevärt mildras om de nordiska länderna kunde inlemmas i ett frihandels-samarbete inom en vidare västeuropeisk ram. Det synes därför angeläget att det initiativ som togs på Messinakonferensen ägnas allvarlig uppmärksamhet i de utredningar som nu sker gemensamt mellan de nordiska länderna.

* * *

Det tycks bli allt klarare för de ledande männen i Västeuropa, att man riskerar att bli alltmera klämd mellan den snabba industriella utvecklingen i USA å ena sidan samt östblocket å den andra, förklarar dir. Ragnar Lagergren. Det är lätt att inse, att den enorma utvecklingen i USA skulle ha omöjliggjorts eller bromsats upp, om de olika delstater-

na där varit omgärdade av diverse tullmurar och andra handelshinder i stället för att ha tillgång till den stora egna gemensamma marknaden. I vad mån tullmurar och övriga handelshinder raserats eller reducerats östblockets stater emellan, undandrar sig mitt bedömande. Men vi vet, hur det ser ut inom Västeuropa på detta område. Det är påtagligt, att skapandet av en gemensam marknad inom Västeuropa måste ske stegvis. För många industrier skulle de omedelbara svårigheterna och nackdelarna bli påtagliga. För andra synes de omedelbara fördelarna uppenbara. För industrier med egna råvarukällor i landet, såsom skog och järnmalm, synes fördelarna odiskutabla. Målet är dock så viktigt, att det vore glädjande, om de nordiska länderna kunde uppträda med gemensam front i den vidare diskussionen.

Dörren har ju lämnats öppen för anslutning från länder utanför sexmaktsgruppen och nog vore det riskabelt att stå utanför dessa diskussioner. Det är glädjande att så ej är fallet och OEEC är ju ett naturligt forum härför, så mycket mera som denna organisation innefattar såväl industrimän som ämbetsmän inom sina expertkommittéer, där frågorna under gott samarbete blir allmänt belysta.

När OEEC, eller den då s. k. Marshallhjälpen, startade 1948, syntes klimatet gynnsamt för ett europeiskt samarbete på bredare bas. Enligt min uppfattning försämrades detta klimat något under de följande åren allt efter förhållandena förbättrades tack vare goda konjunkturer. Nu tycks en viss klimatförbättring åter ha uppstått, vilket bl. a. märktes vid minis-

termötet i OEEC i juli. Mycket har åstadkommits beträffande liberalisering av handeln, men mycket återstår, ej minst för skapandet av en gemensam marknad för de 150 å 200 milj. konsumenterna i syfte att utjämna prisnivåer. Fri konkurrens är ju det bästa medlet att höja produktiviteten. Många industrier inom Västeuropa har givetvis nått en utveckling, som måste anses stå på toppen men det finnes sannerligen även mycket efterblivet, som kunnat fortleva endast bakom höga tullmurar, till förfång för den allmänna prisnivån. Det är som en konvoj, där man fått rätta farten efter det långsammaste fartaget. En fri och hårdnande konkurrens förutsätter emellertid, slutar dir. Lagergren, att nyinvesteringar för produktiva ändamål snarare underlättas än försvaras genom pålägg i form av extra beskattningar.

Vi tål konkurrensen

Att frågan om en gemensam europeisk marknad är ett problem av största betydelse för verkstadsindustrien framgår redan av att 30 proc. av dess produktion går på export, varav två tredjedelar till Västeuropa, säger civiling. Nils Lundqvist. Med tanke på att strävandena går hän mot ökad automatisering blir frågan än viktigare. Automatiseringen kommer att medföra fler och billigare varor genom de långa serierna, men de maskiner som skall framställa dessa är enormt kapitalkrävande. Skall vi våga oss på de stora investeringar som de långa seriernas produktion innebär, måste vi kunna vända oss till en stör-

re marknad än den svenska och vi måste samtidigt kunna räkna med en export som under en längre tidsrymd inte störs av några hinder. Som det nu är erbjuder exportmarknaden risker för både tullhöjningar och importrestriktioner. Det är därför naturligt att verkstadsindustrien med tillfredsställelse skulle hälsa en organisation, som syftar till att undanröja tullmurar och kvantitativa restriktioner, samtidigt som den vill garantera ett ostört handelsutbyte på längre sikt.

Det är visserligen sant, att en gemensam europeisk marknad även skulle betyda att verkstadsindustrien förlorade det inte alltför kraftiga tullskydd den nu åtnjuter och möta hårdare konkurrens från utlandet. Men med hänsyn till bl. a. de högre lönekostnader som de svenska verkstäderna har jämfört med de flesta medtävlarna ligger sannolikt våra bästa framtidsutsikter i att framställa exklusiva varor för vilka priset inte spelar någon avgörande roll, exklusiva i den meningen att de ligger steget före i tekniskt hänseende och är överlägsna i form och kvalitet. Om vi kan presentera sådana varor för våra kunder behöver vi inte frukta om de hinder för den fria konkurrensen som tullarna utgör avlägsnas.

Att problemställningen ägnas den största uppmärksamhet inom branschen framgår av att Mekanförbundets internationella samarbetsorgan kommer att ta upp frågan till diskussion vid ett möte i Frankfurt den 17 sept., slutar civiling. Lundqvist. Vi hoppas då kunna få en god bild av hur de andra ländernas verkstadsindustrier ser på saken.

Vi vet ju, inte minst genom våra egna erfarenheter från arbetet på en gemensam nordisk marknad, att det är mycket svårt att komma någon vart när det gäller att genomföra en ekonomisk union mellan suveräna stater, även om dessa är mycket närbesläktade, säger bankdirektör Browaldh. Samtidigt har skapandet av Benelux och Kol- och stålunionen visat att det verkligen är möjligt att genomföra stora ting på detta hårdarbetade område.

Ett upprättande av regionala ekonomiska unioner måste alltid, såvitt jag förstår, te sig en smula problematiskt ur frihandelssynpunkt. Dessa frågor dryftades på sin tid inom Europarådet. De slutsatser man därvid kom till pekade klart på ett fundamentalt dilemma, nämligen frågan om regionala bildningar av denna typ är ett lämpligt och önskvärt mellanled på vägen mot det yttersta målet, en nedrivning av alla onödiga barriärer för världshandeln, eller om de i stället försinkar och försvårar uppnåendet av detta mål. Den framstående amerikanske nationalekonomen, Jacob Viner, som på sin tid underkastade frågan en mycket ingående analys i sin bok "The Customs Union Issue", kom inte till något särskilt optimistiskt resultat rörande tullunionens fördelar.

Vill man vara realistisk, så kan man nog inte heller vid en bedömning av sexmaktsförslag till en gemensam marknad blunda för att bakom detta står flera av de europeiska högtulländer, som haft svårast och varit mest obenägna att inom ramen för samarbetet i GATT och OEEC sänka sina tullar till lågtulländernas

nivå. Även om man inte går så långt i skepsis, att man betraktar hela förslaget som en förhandlingsmanöver, måste man dock räkna med, att den för unionen gemensamma yttre tullnivån skulle komma att ligga betydligt över den nuvarande svenska. Ett 100-procentigt svenskt deltagande i unionen skulle därför med all sannolikhet innebära en definitiv omsvängning i Sveriges tullpolitik i protektionistisk riktning. Mot detta har man att väga de fördelar, som följer av den gradvisa reduktionen av tullar på den gemensamma marknaden.

Partiellt medlemskap

Det finns emellertid en medelväg och det är den som nu på brittiskt initiativ skall studeras inom OEEC, nämligen partiellt medlemskap. Enligt sexmaktsförslaget skulle nämligen andra stater ha möjlighet att bli medlemmar av frihandelsområdet utan att ingå i tullunionen. Vi skulle därigenom kunna bibehålla våra nuvarande tullar och inte behöva uppge vår nationella suveränitet på den ekonomiska politikens område.

Hur denna associering med unionen skall ske och hur den skall kunna förenas med "mest gynnad nations"-klausulen i handelsavtal med utomstående länder är en intrikat fråga, som inte löses i en handvändning. Skulle emellertid den gemensamma marknaden förverkligas och skulle England bli med däri, tror jag knappast, att vi kan hålla oss utanför utan mycket stora uppostringar. Kan en sådan gemensam marknad bli ett steg på vägen mot den europeiska tankens förverkligande och leda till

ett intimare samarbete på de ekonomiska och politiska områdena har vi — enligt mitt sätt att se — inte heller rätt att hålla oss utanför. Men skälen härför är, slutar bankdirektör Browaldh, inte i första hand ekonomiska utan politiska och allmänmänskliga.

* * *

Ur svensk synpunkt är de beslut som fattades vid OEEC:s ministerrådsmöte i Paris i juli att varmt välkomna, säger bruksdisponent Danielsen. Den plan som de västeuropeiska lågtullländerna, däribland Sverige, då lade fram för allmän tullsänkning blev tills vidare skrinlagd såsom ett andra alternativ till förmån för ett brittiskt förslag om att tillsätta en arbetsgrupp, som skall undersöka om man inte kan komma ännu längre på tullsänkningens väg än vad lågtullländerna vågat sätta i fråga genom att följa de arbetslinjer för en gemensam marknad, som Frankrike, Italien, Västtyskland och Benelux strävar efter. Denna arbetsgrupps rapport skall föreligga senast den 31 december i år. Visar det sig att förutsättningarna för ett sådant samarbete inte finns skall lågtullländernas plan tas upp till omedelbar prövning. Denna gick ut på att etappvis kapa toptullar ned till 20 proc. av värdet och att i övrigt hindra höjning av de genomsnittliga tullnivåerna. Den hade vidare begränsats till sådana varor varav de västeuropeiska länderna importerat det mesta från varandra och endast en mindre del från transoceana länder. Behandlingen skall då ske så snabbt att planen kan börja tillämpas redan vid årsskiftet 1957/1958.

Ett litet land som Sverige är för sin välståndsutveckling ofrånkomligen beroende av möjligheterna att vidga handeln med utlandet. En självushållning kan möjligen tänkas i en stat, som är så stor att den kan betecknas som en kontinent. Inte ens en sådan stat kan emellertid uppnå maximal levnadsstandard annat än i samarbete med andra länder. Den allmänna arbetsfördelningen — grundvalen för det moderna samhällets ekonomi — kan därför inte få göra halt vid de nationella gränserna. Slopandet av stadstullgränserna i det förgångna måste i framtiden följas av att man upphäver tullgränserna mellan länderna, i första hand regionvis.

Bister framtidsbild

På längre sikt kan vi ej på sätt, som tidigare varit möjligt, bygga vår expansion på en utvidgning av exporten av råvaror och halvfabrikat. Vår framtida ekonomiska utveckling beror därför i stigande utsträckning på våra möjligheter att exportera färdiga industriprodukter. Men just avsättningen av sådana varor stöter på starkt motstånd i många länder i form av höga tullar. Inför denna bistra framtidsbild måste man inom svensk exportindustri få räkna med ökade ansträngningar från våra myndigheters sida för att på världsmarknaden över huvud taget förbättra de allmänna konkurrensvillkoren för exporten och i synnerhet vår export av färdiga industriprodukter.

Efterkrigstidens kvantitativa importrestriktioner har numera på de ledande marknaderna i stort sett eli-

minerats. Det kvarstående stora handelshindret är sålunda tullprotektionismen. Insiktsfulla personer i olika länder har försökt att bit för bit riva tullbarriärerna med gemensamma ansträngningar inom ramen för efterkrigstidens internationella tullkonferenser (GATT) och har därvid haft en viss, churu alltför begränsad framgång.

Billigare produktion

Problemet gäller ytterst att ge de olika länderna tillfälle att på basis av en stor internationell marknad vidga sin avsättning och därmed — genom anlåtande av de långa seriernas ekonomi — förbilliga sin produktion inom sådana verksamhetsgrenar, för vilka man har särskilt gynnsamma förutsättningar. En dylik grundval för fortsatt välståndsutveckling har i de nordiska länderna sökts bl. a. i form av en gemensam nordisk marknad. Parallellt härmed har Norden i sin egenskap av utpräglat lågtullområde närmast sig övriga avancerade små länder i Västeuropa för att i samverkan med dem förmå de mera protektionistiskt inställda större länderna till deltagande i en allmän tullsänkning, närmast inom Västeuropa.

Den aktion, som småländerna gemensamt inlett och som senast tog sig uttryck vid julidiskussionerna i Paris, synes åtminstone inom Parisorganisationen ha lett till ökad förståelse för det nödvändiga i att i etapper reducera de artificiella hinder, som uppställer sig för ett vidgat varuutbyte mellan de västeuropeiska länderna. Numera synes man också kunna räkna med möjligheten av att de konti-

nentala planerna på en gemensam marknad, d. v. s. i första hand en stegvis införd allmän tullunion mellan de sex länder, vilka redan bildat kol- och stålunionen, blir omsatta i praktiken och då med inbjudan till övriga västeuropeiska länder att delta i den begynnande integrationen.

Lång övergångstid

Sedan Storbritannien numera deklarerat ett positivt intresse för samgående i någon form med den kontinental gruppen, får nog frågan om Sveriges och över huvud taget Nordens deltagande sägas ha fått brännande aktualitet. Det är alltså hög tid att man i vårt land börjar sätta sig in i vad det gäller. Den fråga, som härförliden ställdes i SvD av chefen för den svenska OEEC-delegationen i Paris, minister Ingemar Hägglöf, kan sålunda snabbt nog komma att kräva ett svar. Frågan lydde: Innanför eller utanför? Om man verkligen får räkna med Storbritanniens anslutning i någon form, torde svaret för svenskt vidkommande bli lätt. Det kan väl för sådant fall endast bli ett ja till samarbetslinjen, trots att därmed säkerligen kommer att följa påfrestningar i åtskilliga avseenden för det svenska näringslivet. För den omställning, som på sina håll må bli erforderlig, kan i alla händelser räknas med en lång övergångstid — sannolikt ej under femton år — liksom med samfälliga åtgärder till underlätande av anpassningen.

Om Storbritannien skulle tväka måste ett ingående samråd ske med våra nordiska grannländer om ett gemensamt ställningstagande. Har vi

råd att avvisa ett nära samarbete med den stora gemensamma marknad, som i alla fall synes vara på frammarsch på den europeiska kontinenten? I sammanhanget bör på nytt understrykas, att vårt folks levnadsstandard på ett avgörande sätt är beroende av vår export och att en kontinuerlig stegring av exporten förutsätter vidgade marknader för våra förädlade pro-

dukter. Därmed är i varje fall sagt, att vi utan att förlora någon tid måste grundligt sätta oss in i och genomtänka vad det är som nu håller på att ske på kontinenten, så att vi inte kommer för sent med ett avgörande, som kan bli av utslagsgivande betydelse för vårt lands vidare ekonomiska utveckling.

Det europeiska perspektivet

Ledare

Skymningen hade börjat falla över Europa, den skymning som bådar ofärd, då den ryska revolutionens stormfågel från exilen på den turkiska ön Prinkipo blickade ut över en splittrad kontinent och kastade ut sitt: "Vad sedan?" Den hade nåtts av de förhärjande dyningarna från den amerikanska deflationen, dess många stater kämpade var för sig mot växande arbetslöshet och misär, i skräckfylld, nationalistisk egoism värnande om egna intressen. Intrycket av tröstlöshet förstärktes kanske av utsiktspunkten, den levantinska miljön med dess sedan sekler stelnade armod, men det är en öppen fråga om det bittert hånfulla omdömet hade formulerats annorlunda, om den sovjetryske marxisten — eller en fö-

reträdare för amerikansk kapitalism — sett ut över världsdelen från någon av de dynamiska stater i norr och väster, som Montesquieu en gång kallade "humani generis officinam", den mänskliga rasens verkstad. Under de två sekler, som gått sedan dess, hade Europa spelat bort större delen av sin förstfödslorätt och var på nytt, som så många gånger förr, i färd med att sönderslita sig självt.

Men ur krisen och det skenbart slutgiltiga sammanbrottet är ett nytt Europa på väg att växa fram. Det har blivit mindre. Åtta av dess stater och en tredjedel av dess centrala makt har hamnat på andra sidan järnridån och tillhör, kanske för alltid, en annan intressesfär, men återstoden synes vara tillräcklig för att den gamla drömmen om ett enat Europa inte skall te sig meningslös. Tvärtom har

den nu, sedan dess länder i stort sett kan gå utan amerikanska kryckor, antagit fastare konturer än någonsin. De politiska gränserna ligger fasta, men för några få veckor sedan enades Frankrikes och Västtysklands premiärministrar under trycket av händelserna kring Suez om att "en bättre samordning av Europas stater ter sig nödvändigare än någonsin". Mera konkreta resultat har nåtts på det ekonomiska området, och aktuella planer syftar till ingenting mindre än en tullunion och ett samarbete, som skulle göra Europa kapabelt både att möta en ny tekniks krav och konkurrensen från de väldiga frihandelsområdena i väster och öster.

Upptakten har varit på både gott och ont. Regionala frihandels- och tullavtal har träffats eller förberetts, organisationer sådana som OEEC, EPU samt kol- och stålunionen har skapats, men samtidigt har försöken att riva ned tullmurarna mötts med öppen likgiltighet, och det svenska förslaget i Europarådet om en "låg-tullklubb" har inte kunnat realiseras. På hemmaplan har vi också kunnat konstatera, att det är lättare att säga tullipanos än att göra den. Förhandlingarna om en gemensam nordisk marknad har fått drivas med allra största varsamhet, och då man vid nästa halvårsskifte framlägger ett förslag, kommer detta att innebära dels att livsmedel och textilier lämnas utanför överenskommelsen, dels att Finland åtminstone tills vidare inte kan komma med. Det är då rätt förklarligt om man härifrån med välvillig men avvaktande skepsis följer ansträngningarna att över gränserna skapa ekonomisk gemenskap mellan

Europas alla folk och stammar. Söndring är deras arvedel, och ännu vet ingen om förnuftet skall lyckas, där våldet ständigt misslyckats.

Sex förridare

Och ändå finns det nu förutsättningar, som tyder på att optimisternas ansträngningar inte bara är fantasier i det blå. Förridare är de sex länder, Frankrike, Italien, Västtyskland, Holland, Belgien och Luxemburg, som redan samarbetar inom kol- och stålunionen. Deras vid förra månadens konferens i Brüssel aktualiserade och konkretiserade avsikt är att utvidga samarbetet till en tullunion. Den skulle under en relativt lång tidrymd successivt genomföras för att ge tid till anpassning, och till densamma skulle andra länder kunna ansluta sig. England har tydligen fått ganska ivriga påstötningar, och i London har man uppenbarligen funnit att frågan avancerat så långt, att det finns anledning att följa utvecklingen med både oro och intresse. Däremot lär lågtulländerna i norr tillsvidare inte ha uppvaktats, kanske därför att tullmurarna där är så låga, att de inte hindrar någon att kliva på. Både initiativet och intresset ligger hos oss.

Britterna är, som sagt, intresserade, och regeringen har tagit kontakt med både industrins organisationer och de fackliga sammanslutningarna för att få del av deras uppfattning. En hake finns dock: det brittiska imperiets moderland anser sig inte kunna acceptera en tullunion utan uppträder som förespråkare för ett frihandelsområde. Inom ett sådant har varje anslutet land obeskuren rätt att mot

varje utomstående land själv bestämma sina tullar, och England skulle på så sätt kunna bevara sina traditionella och omistliga förbindelser med imperieländerna. Dessa skulle också var för sig kunna ansluta sig utan att bryta mot den grundläggande ekonomiska idé, som för sammanhållningen i imperiet spelar minst samma roll som suveränen och kronan. Denna reservation accepteras dock inte utan vidare av andra länder, där man pekar på de möjligheter till svindel och transiteringsskoj, som ett frihandelsområde med skiftande avgifter vid olika portar skulle öppna.

Fruktan för friheten

Det finns emellertid stora och uppenbara hinder för tankens förverkligande också på annat håll, bland annat den ingalunda helt avlägsnade misstro, som frodas på båda sidor av Vogeserna, tysk fruktan för att ett enat Europa skulle minska utsikterna till en återförening av de båda rikshalvorna, den öerhörda skillnaden länderna emellan ifråga om tradition, lagstiftning, skatter, löner, standard och konkurrenskraft samt sist men inte minst fruktan för friheten. Den har visat sig hindringsam redan vid de nordiska förhandlingarna och måste vara ofantligt mycket större i länder med starkt tullskyddad företagsamhet, där många industrier bokstavligen växt under drivhusglas. Omvänt måste det förhålla sig så att lågtullländer, vilkas produktion vant sig vid och hårdats av den öppna konkurrensens frostiga vindar, utan större betänkligheter kan ansluta sig. Det skulle i varje fall dröja många år, in-

nan de europeiska tullarna justerats ned till nordisk nivå.

Medan de sex konfererade i Brüssel, möttes herr Lange, Skaug och Simonen hos ekonomiminister Krag i Köpenhamn, och i samband därmed kom dansk opinion, som i stort sett varit mest positiv till ett nordiskt samgående, att syssla med problemet. På sina håll, som i *Kristelig Dageblad*, tillspetsades frågeställningen, så att man nästan tyckte sig se Danmark i den klassiska positionen mellan de två hötapparna. Det rör sig, menade tidningen, om ett avgörande av samma karaktär som "det store valg mellem vestligt forsvarsfaelleskab og et nordisk forsvarsförbund med Sverige som centralmagt". Liknelsen haltade dock. Den nordiska marknaden står inför sitt förverkligande, och intet hindrar att den blir en mjuk övergång till en vidgad europeisk gemenskap, om och när denna kommer till stånd. Nordisk samhandel, omfattande 77 procent av varuflödet, kan om allt går i lås vara en realitet inom föga mer än två år, och det är svårt att inse varför denna treenighet inte skulle beviljas inträde i Europa, när tiden därför är inne. (Problemställningarna belyses på ett överskådligt sätt av Vilhelm Paues i nr 18 av *Arbetsgivaren*.)

Europa blir störst

Fördelarna eller det vore kanske riktigare att säga nödvändigheten, av ett samarbete, antingen begränsat till regionala block, eller utvidgat till en mer eller mindre total koordination, ligger på längre sikt i öppen dag. Det varken kan eller bör innebära en iso-

lering eller en strävan till autarki. Världen blir fortfarande vår marknad, men ett enat Europa skulle ha vida större möjligheter att tävla om densamma. Många av den nya teknikens projekt, inte minst på atomkraftområdet, är av sådan storleksordning, att få om ens några stater i Europa ensam kunna mäktat att genomföra dem. Favören av ett jättelikt frihandelsområde har ofta betecknats som en av orsakerna till Förenta staternas oerhörda progressivitet, och i den jättelika, tekniskt-ekonomiska kraftmätning som inte mer än påbörjats har Sovjetunionen samma tillgång. Enbart "de sex" skulle emellertid förfoga över en marknad med samma folkmängd som den amerikanska, och lägger man därtill delar av det brittiska imperiet, Norden och kanske Afrika, bleve den tredje makten, Europa, störst. Det förlorade Eurasia kan få en ersättning i ett Eufrika, sade optimisterna i Brüssel. Det är möjligt. I varje fall skulle dess tillkomst skapa en ny värld.

Inom en sådan organisation, större eller mindre, och på en marknad av dessa mått, skulle uppenbarligen både arbetsuppgifter och kapital kunna fördelas jämnare och förutsättningarna för en effektiv produktion i långa serier radikalt förbättras. Samtidigt komme det enade Europa att kunna möta jättarna i öster och väster som jämställd part, och ur den ekonomiska intressegemenskap, som sålunda skapades, skulle kanske en politisk samhörighetskänsla kunna spira, som efter sekler av ofred gav Europa något som det alltid saknat, trygghet. Men än är den gamla världen, som sagt, inte kommen så långt. Ett stycke på väg befinner den sig. Dess livsvilja är trots påfrestningarna obruten, och även om burarna finns kvar, är den europeiska djurparken varken utfattig eller provinsiall längre. Men det återstår att se, om dess länder kan besegra sina egna fördomar och sin egen fruktan och bli mogna för den integration, som "de sex" i Brüssel och många andra drömmar om.

Sv. D. 23/11 -56

*Europeiskt frihandelsområde
vändpunkt för världshandeln*

D.N. 21/3 -57

**Pessimistisk Lange varnar
för handelsdiskriminering**

Handelsminister Lange anslog mer pessimistiska tongångar än regeringsdeklarationen när han i utrikesdebatten talade om den europeiska frihandels framtid. Han varnade för hotet att de sex Brysselstaternas gemensamma marknad kunde bli en protektionistisk fara för andra stater. De politiska motiven har skjutits i förgrunden framför de ekonomiska inom gruppen, sade han.

Sv. D. 28/6 -57

*Osannolikt Sverige deltar
i europeiska tullunionen*

D.N. 20/2 -58

Handelsministern dyster
om frihandelsplanerna

D.N. 13/6 -58

**SVENSK ENIGHET
OM FRIHANDEL**

Sv. D. 1/12 -58

**Industrien kräver
besked av staten
i frihandelsfrågan**

Sv. D. 6/3 -59

MARCUS WALLENBERG:

**Sverige bör undersöka
anslutning till de sex**

Problem kring den gemensamma marknaden

Av Tord Ekström

I och med den moderna massproduktionens uppkomst blev det av vikt att ha tillgång till en stor och från alla handelshinder befriad marknad. Slopadet av alla tullgränser inom länderna samt kolonialsystemets utbyggnad under 1800-talet kan ses mot den bakgrunden. Innehavet av kolonier har emellertid inte kunnat lösa stormarknadens problem: å ena sidan har större och mera utvecklade kolonier ofta medgetts självstyrelse vilken de begagnat bl. a. till att hämma införseln från moderländerna, medan å andra sidan mindre och utvecklade kolonier haft ringa betydelse som avsettningsmarknader. Allt eftersom de konservativa förhoppningarna om kolonialsystemet och de liberala förhoppningarna om en universell frihandel har grusats, har man sett sig tvungen att söka en lösning av marknadsproblemet på andra vägar.

Det första exemplet på betydelsen av en i modern mening stor och fri marknad har väl utvecklingen i USA gett. Ingen lär numera tvivla på att denna faktor spelat och spelar en mycket stor roll för amerikanernas levnadsstandard. De har i långt större utsträckning och med mycket mindre bekymmer för avsättningen än de på många avgränsade marknader fördelade européerna kunnat producera i stora serier och planera produktionen

Fackföreningsrörelsen 8/1957

med tanke härpå. Naturligtvis ligger inte denna faktor ensam bakom skillnaden i levnadsstandard mellan USA och Västeuropa, vilka är ungefär jämgamla som industriområden och därför jämförbara. Men marknadsfaktorn har av allt att döma varit mycket mer betydelsefull än det "fria" näringsliv i USA, vilket många liberaler velat sätta främst som orsaksfaktor.

En antydning om vikten av en stor och fri marknad ger nu också den snabba ekonomiska utvecklingen i Sovjetunionen. Även om levnadsstandarden där fortfarande är låg i förhållande till den amerikanska och den svenska — vilket bl. a. sammanhänger med den relativt sena industrialiseringen — och även om innebörden i många indextal kan diskuteras, kan det numera knappast förnekas att utvecklingen är snabb. Visserligen finner man också här av naturliga skäl en avtagande relativ ökningstakt i industriproduktionens tillväxt — i procent räknat — men ökningstakten är fortfarande hög både relativt och absolut sett och inger de ledande förhoppningar om att "nä upp och gå förbi de ledande kapitalistiska staterna", som saken brukar uttryckas.¹

1. Mot en dryg fördubbling av industrins produktionsvolym under första 5-årsplanen (1928—32) står en planerad ökning med 65 proc. under innevarande 5-årsplan, 1955—60. Motsvarande ök-

Även om man i den officiella propagandan tillskriver det politiska och ekonomiska systemet hela förtjänsten härav, står det klart att den stora inhemska marknaden och det begränsade beroendet av omvärlden spelar en framträdande roll i utvecklingen.

Före 1914 var man i Europa knappast medveten om det här diskuterade marknadsproblemet, och när en viss normalisering inträtt efter kriget dröjde det inte många år förrän den stora depressionen och därefter Hitler förstörde möjligheterna till frivillig europeisk samverkan. Efter andra världskriget har i Västeuropa motsatsställningen till Sovjetunionen alltmer kommit ett ekonomiskt samarbete att framstå som nödvändigt. Av ifrågavarande länder är det bara Västtyskland som sedan 1948 haft en expansionstakt jämförlig med den sovjetiska, vilket på sätt och vis är en bekräftelse på den stora marknadens betydelse: det är ju nu praktiskt taget första gången sedan 1914 som tysarna kan tillgodogöra sig fördelarna av ökad internationell arbetsfördelning med snabbt växande in- och utförsel. Övriga västeuropeiska länder har emellertid haft en mindre fördelaktig utveckling, och i längden måste de alla bli handikappade i konkurrensen med Sovjets över 200 och USA:s

ningstal är för framställningen av produktionsmedel 173 resp. 70 proc. samt för framställningen av konsumtionsvaror 56 resp. 60 proc. Uppgifterna hämtade ur en ny statistisk handbok, "Narodnoje hosjaistvo SSSR", Moskva 1956. Det kan tilläggas att den av långtidsutredningen kalkylerade produktionsökningen inom industrin i vårt land 1955—60 är 15 å 20 proc. samt att i båda länderna den totala produktionsökningen beräknas bli ungefär lika stor som den industriella.

170 miljoner invånare — för att nu inte tala om de framväxande gigantiska marknaderna i Asien.

Medvetandet härom har som bekant redan drivit fram ett om också begränsat ekonomiskt samarbete, vilket inte kan behandlas närmare här. Främsta forum härför har varit Parisorganisationen, OEEC. Inom denna har man särskilt strävat efter att utveckla de kvantitativa restriktionerna, importregleringarna, medan dess dotterorgan EPU haft hand om det valutamässiga samarbetet. Arbetet på att sänka tullmurarna har varit förlagt främst till världsorganisationen GATT, ett samarbete som dock under de senaste åren gett avtagande avkastning. Slutligen bör nämnas den samverkan som kommit till stånd eller diskuterats mellan vissa av de västeuropeiska länderna i växlande omfattning. Man kan här förutom på planerna på en nordisk tullunion peka på tullsamarverkan inom Benelux-gruppen och bildandet 1952 av kol- och stålunionen mellan denna samt Västtyskland, Frankrike och Italien.

Planerna på en gemensam marknad

Sommaren 1955 började förberedelserna för ett nytt och viktigt led i det västeuropeiska samarbetet. På en konferens mellan utrikesministrarna för kol- och stålunionens medlemsstater, den s. k. 6-statsgruppen, enades man om att det var nödvändigt att påbörja upprättandet av "det förenade Europa" genom att utveckla gemensamma institutioner, gradvis smälta samman deltagarländernas näringsliv och samordna förhållandena på det sociala

området. Dessa 6 stater har en folkmängd på 160 milj. av Västeuropas ca 250, och på dem kommer ca 32 proc. av vår export och 41 proc. av vår import. Man beslöt att under ledning av den belgiska utrikesministern Spaak tillsätta en expertutredning, vars resultat publicerades i april 1956 i den s. k. Bryssel- eller Spaak-rapporten.

Rapporten gick ut på att de 6 staterna skulle träffa fördrag om en tullunion med frihet från både tullavgifter och kvantitativa importrestriktioner. Tullunionen skulle vara ett steg på vägen att uppnå en gemensam marknad, i vilken också jordbruket borde ingå. Detaljbestämmelser och frågor om fördragets tillämpning borde vara en angelägenhet för den gemensamma marknadens centralorgan, vilka skulle utgöras av ett ministerråd, en "europeisk kommission", en församling och en domstol. För att införa den gemensamma marknaden förutsåg man en övergångstid om 12 år, uppdelad på 3 etapper om 4 år, med en respittid av ytterligare 3 år; under denna övergångstid skulle de inbördes tullarna gradvis sänkas. Tullmuren mot utomstående länder skulle efter hand göras gemensam för hela området — varvid den enligt GATT:s regler inte får göras högre än genomsnittet av de tullnivåer den är avsedd att ersätta. Andra inbördes restriktioner för handeln än tullar skulle likaledes avvecklas i etapper. En fri arbetsmarknad borde införas de 6 länderna emellan och kapitalrörelserna mellan dem frigöras helt. En utjämning av löner och skatter de 6 staterna emellan kunde vidare ifrågakomma. Dessa allmänna regler fö-

reslogs kompletterade med vissa undantagsklausuler, vilka skulle kunna tillgripas särskilt vid valutasvårigheter och bristande konkurrensförmåga medlemsländernas industrier emellan. I detta sammanhang bör också nämnas planen att skapa en organisation med samma medlemmar för gemensamt utnyttjande av atomenergi, Euratom.

Vid de fortsatta förhandlingarna stötte man snart på vissa svårigheter, som särskilt gällt den inbördes anpassningen av de sociala förmånerna i deltagarländerna, den yttre tulltariffens konstruktion i förhållande till tredje land, jordbrukspolitiken och frågan om koloniernas anslutning. Man har så småningom kommit fram till att genomförandet av projekten förutsätter att det upprättas 4 fonder, nämligen 1) en europeisk investeringsbank med ett kapital på 1 miljard dollar för hjälp till utveckling av ekonomiskt svaga områden t. ex. södra Italien, samt till modernisering och omställning av företag i länder tillhörande den framtida gemenskapen, 2) en fond för yrkesutbildning och omskolning av arbetskraft, 3) en fond för bidrag till att höja levnadsstandarden i medlemsländernas utländska besittningar, samt 4) en fond för vetenskap och forskning inom Euratom på 200 milj. dollar under de 5 första åren. Ett fördrag om den gemensamma marknaden avses även innehålla vissa konkurrensbestämmelser.

Sexmaktsprogrammet ger möjlighet till anslutning från andra länders sida till den gemensamma marknaden i form av frihandelsområden. I förhållande till marknaden — liksom i för-

hållande till andra på liknande sätt anslutna länder — ska därvid samma gradvisa avveckling av tullar och andra handelshinder tillämpas som mellan "marknadsländerna" inbördes. Utåt, i förhållande till omvärlden, ska emellertid varje på så sätt anslutet land tillämpa sin egen tullnivå. Detta medför givetvis att komplikationer kan uppstå genom transithandel över frihandelsområden till tullunionen och tvärtom, vilket varit föremål för livlig diskussion.

Någon spådom beträffande resultatet av överläggningarna ska inte framföras här. Särskilt påtaglig har varit den positiva inställningen till tanken på att ansluta sig som frihandelsområde i Storbritannien, som ju föredragit att stanna utanför kol- och stålunionen. "England har definitivt bestämt sig för att kliva in i Europa", uttalade brittiska utrikesministern nyligen. Att man nu håller på att lämna förhandlingsstadiet bakom sig antyds också av att den västtyska regeringen i mitten av januari enhälligt beslöt att ansluta sig till den planerade gemensamma marknaden samt vidare till Euratom. Vid en presskonferens gav medlemmar av den västtyska regeringen uttryck för sin övertygelse att fördraget om en gemensam marknad skulle leda till bildandet av en omfattande europeisk ekonomisk gemenskap, till vilken Storbritannien och möjligen även andra länder skulle komma att ansluta sig. På västtysk sida lär man numera inte hysa tvivel om ett positivt resultat trots att det fortfarande återstår problem att lösa. För riktigheten härav talar det faktum att den franska nationalförsamlingen några dagar senare

godtog principen om en gemensam marknad och bemyndigade regeringen att fortsätta förhandlingarna. Sedan de olika regeringarna undertecknat fördragen avses de bli förelagda respektive parlament för ratifikation redan till sommaren, och fördragen skulle då kunna träda i kraft 1958. Det behöver emellertid inte betonas att vägen är lång tills en gemensam marknad verkligen är genomförd.

Vilka verkningar får en svensk anslutning

Om man vill försöka bedöma verkningarna av en svensk anslutning till en gemensam marknad — antingen som medlem av en tullunion eller som särskilt anslutet frihandelsområde — räcker det inte med att ta hänsyn till den tullsänkning, som detta skulle innebära för vår del. Slo pandet av inbördes tullar inom en tullunion med anslutna frihandelsområden skulle nämligen enligt gällande GATT-regler medföra en sänkt genomsnittlig tullnivå för de berörda länderna som helhet. Detta skulle leda till ökad specialisering inom dem, vilket i sin tur innebär att en del näringsgrenar skulle expandera men andra gå tillbaka, i varje särskilt land liksom inom hela området. Verkningarna i detta avseende torde för Sveriges del med dess redan relativt låga tullnivå komma att sammanhänga mindre med sänkningen av våra egna tullar än med den specialisering som kan emottas i högtulländerna med deras mera differentierade näringsliv.

Effekten på den svenska produktionsstrukturen av ett tullsamarbete är av bl. a. angivna skäl mycket svår att

bedöma, särskilt på längre sikt. Vilka näringar som skulle gå framåt i vårt land med dess begränsade inhemska marknad är givetvis ovisst — inte minst med hänsyn till den roll som traditioner, personliga kontakter och andra utomekonomiska faktorer spelar — men bör rimligtvis vara de, där ökade möjligheter till serieproduktion betyder mest och där transportkostnaderna inte lägger hinder i vägen för export. Deltagande i ett stort frihandelsområde skulle i hög grad öka möjligheterna att bedriva industriproduktion i mycket stora enheter i vårt land. Då råvaru- och halvfabrikatproduktionen redan nu är relativt fri från handelshinder, bör förändringen främst gälla framställningen av färdigvaror. Med hänsyn till att lönenivån i Sverige torde vara högre över hela linjen än i samtliga andra ifrågakommande länder bör man kunna räkna med större expansionsmöjligheter ju mer arbetskraft kan ersättas med kapital. Omvänt kan vi förvänta oss tillbakagång i mindre kapitalintensiva och mer hantverksbetonade branscher — så mycket mer om de "levt" på tullskydd i hög grad — samt dessutom i industrier med i stort sett samma produktionsteknik och produktionsprogram som i andra länder (t. ex. textil- och gummiindustrin).

Frågan är om löner och andra arbetsvillkor i de berörda länderna måste "harmoniseras" för att den avsedda utrikeshandelssamverkan ska kunna äga rum. Det förefaller visserligen troligt att utvecklingen tenderar mot en viss "harmonisering" på längre sikt. Men man får ha i minnet att lönenivån ingalunda är enhetlig inom

varje särskilt land f. n. och att lönenivån därför vid olika produktionsstruktur och produktionsmetoder i de berörda länderna mycket väl kan visa betydande skillnader även i framtiden. Eftersom arbetslönen bara är en del av de totala produktionskostnaderna bör en lika lönenivå förutsätta i stort sett lika produktionsförhållanden även i övrigt, vilket inte synes nödvändigt eller ens rimligt att föreställa sig. Lika väl som produktionsmetoderna kan vara olika i olika företag i ett och samma land till följd av varierande avsättningsförhållanden etc. etc., kan detta gälla också olika regioner samt länder vilka deltar i en handelssamverkan. De anslutna frihandelsområdena förutsätts dessutom för överskådlig framtid kunna föra en relativt självständig ekonomisk politik och t. ex. ha rätt att vidta vissa åtgärder för att uppnå eller vidmakthålla jämvikt i sina utländska betalningar. På längre sikt kan man dock komma därhän att större hänsyn än nu krävs från vår sida till konjunkturpolitik och lönebildning i övriga deltagande länder. Man bör därför vid förhandlingar om utformningen av regler för samarbetet ha i minnet bl. a. att i Sverige såväl löntagare som arbetsgivare motsätter sig statligt dirigerade löner.

Vi behöver "omställningsberedskap"

Om således en harmonisering av lönenivån inte i och för sig synes nödvändig inom ett frihandelsområde, förutsätter detta emellertid att produktionsstrukturen i vårt land i viss ut-

sträckning läggs om från arbetsintensiva till mer kapitalintensiva industrier. I den mån en sådan omläggning inte kommer till stånd och inte heller produktionstekniken förbättras i de förra branscherna, torde en sänkning av den svenska lönenivån i dem vara ett alternativ till ökad arbetslöshet där på längre sikt. För att förebygga detta behöver vi vad man skulle kunna kalla en "omställningsberedskap". Vid full sysselsättning finns det ju ingen reserv av arbetslösa som underlag för expansionen i kapitalintensiva industrier, och en produktionsomställning kräver då speciella åtgärder. Även kapitalförsörjningsproblemen fordrar härvid speciell uppmärksamhet i en fullsysselsättningsekonomi, eftersom man där inte kan räkna med en automatiskt växande kapitalbildning som följd av sysselsättningsstegring. Ifrågavarande problem är visserligen aktuella för flertalet av de berörda länderna men gäller sannolikt Sverige i ovanligt hög grad. Om expansionen i kapitalintensiva industrier i vårt land hindras av brist på arbetskraft och kapital, kan vi lätt komma efter i utvecklingen och i relativt hög grad få erfaras nackdelarna av en omställning. Man måste nämligen räkna med att geografiska förhållanden samt skillnader olika länder emellan i rent materiella produktionsbetingelser spelar en mindre roll än förr och att olika länder numera ofta har lika goda förutsättningar att ta upp viktig ny produktion. Mera tillfälliga faktorer såsom personförhållanden och frågan om vem hinner först kan då lätt bli avgörande för kapploppningen i fråga om upptagande av ny produktion.

Frågan om för- och nackdelarna av en svensk anslutning till ett större frihandelsområde kan alltså i stor utsträckning bli beroende av att arbetskraft samt kapital med relativt kort varsel kan ställas till de expanderande kapitalintensiva branschernas förfogande. Om vi har en effektiv arbetsmarknadspolitik — med god beredskap för omskolning och överföring av arbetskraft — har vi stora chanser att klara denna omställningsprocedur. Vi skulle i så fall kunna vinna mycket på den specialisering av näringslivet, som upprättandet av ett stort frihandelsområde innebär. Vad som här sagts om arbetsmarknadspolitiken gäller i tillämpliga delar också om kreditpolitiken. Möjligheterna att överföra realkapital från en näringsgren till en annan är visserligen begränsade, men det är därför av så mycket större vikt att de expanderande näringarnas kapitalförsörjning kan ordnas genom lämpligt utformade kredit- och finanspolitiska åtgärder. Det är av intresse att Industriförbundet också understrukt detta omställningsbehov men anser, att det kan klaras om det skattepolitiska trycket på företagen lättas etc. — vilket ju alltid låter sig säga.

Sammanfattningsvis förefaller det som om en effektiv arbetsmarknads- och strukturpolitik skulle vara av stor vikt vid en svensk anslutning till en gemensam marknad oavsett formen härför. Den chans till högre levnadsstandard som en sådan anslutning skulle kunna ge, kan och bör vi ta om vi effektiviserar vår ekonomiska politik genom att upprätthålla en "omställningsberedskap". De länder som väjer tillbaka för aktiva ingripanden

den för att övervinna omställningssvårigheter i samband med övergången till ett större frihandelsområde kommer däremot sannolikt att dra det kortaste strået i konkurrensen.

Vi bör gå med

Det bör understrykas att vi inte kan komma ifrån omställningssvårigheterna genom att stanna utanför det planerade frihandelsområdet. En handelspolitisk koordinering mellan andra länder medför ju en specialisering som stärker deras konkurrenskraft gentemot länder som står utanför. I så fall skulle Sverige ha att välja mellan att successivt anpassa sin produktionsstruktur till de nya betingelserna — låt vara i en långsammare takt än vid en anslutning men också utan den stimulans för vår export som en anslutning skulle ge — och att successivt öka sitt handelspolitiska skydd med en sämre produktivitetsutveckling som resultat. Det sistnämnda bör väl komma i fråga endast om man anser att en ökad världspolitisk spänning skulle kräva en högre grad av självförsörjning. Att driva fram en ekonomisk specialisering samtidigt som man vid en eventuell stigande krigs- och avspärrningsrisk bedriver en svensk neutralitetspolitik kan inte vara logiskt. En svensk anslutning till en eventuell gemensam marknad förutsätter därför antingen en fredlig utveckling eller — i motsatt fall — ett uppgivande av neutralitetspolitiken.

Under förutsättning av en fredlig utveckling är man emellertid inom fackföreningsrörelsen — såsom framgått bl. a. av LO:s yttrande över tulltaxekommitténs betänkande — i stort sett motståndare till handelspolitiska

skyddsåtgärder. Ur denna synpunkt måste en svensk anslutning till ett europeiskt handelsamarbete förordas. Vid en anslutning vore det fördelaktigare för oss ju mera omfattande samverkan blir — desto tyngre väger nämligen avskaffandet av tullarna deltagarländerna emellan. Ur samma synpunkt vore det lämpligare att Sverige endast "associerade" sig med en europeisk tullunion som ett frihandelsområde. I detta fall skulle vi ju ha tullfrihet gentemot marknadsländerna men kunna behålla vår egen lägre tullnivå gentemot utomstående länder. Någon risk för svensk tullhöjning till följd av samarbetet behöve då inte alls föreligga. Det får vidare anses vara ett svenskt intresse att inte undantagsklausulerna blir så omfattande, att de inte kan garantera en i stort sett störningsfri avsättning inom den gemensamma marknaden och tillhörande frihandelsområden. Förhindras en fri avsättning kan ju den ovan förordade omställningen av vår produktionsstruktur lika väl öka riskerna för arbetslöshet som minska dem.

Till sist bör nämnas, att en nordisk tullunion torde få i princip samma om också mindre långtgående verkningar för oss som en anslutning till en europeisk gemensam marknad. En nordisk tullunion anses emellertid kunna genomföras ganska snabbt, och vi skulle då kunna vinna erfarenheter av värde för att lösa de mera omfattande problem som säkerligen skulle uppstå senare genom anslutning till en gemensam marknad. Arbetet för en nordisk tullunion kan därför inte anses kollidera med planerna på en gemensam marknad. Det förhåller sig snarare tvärtom.

Handelspolitiska samarbetsproblem i Västeuropa

Av *Arthur Montgomery*

Det råder för ögonblicket en slags embarras de richesse ifråga om förslag till tullunion, "fellesmarknader" osv., och alla skall de mer eller mindre avgöras inom samma ganska korta tidsfrist. Vi måste i alla händelser vara beredda att relativt snabbt ta ställning till dem för vår egen del. Det gäller här, om man ordnar förslagen enligt en sorts anciennitetsprincip, först och främst den nordiska fellesmarknaden som nu närmast tycks ha fått karaktären av en partiell tullunion, vidare den tullunion som planeras av Montanunionens stater, och slutligen det västeuropeiska frihandelsområde som är avsett att anknyta till denna kontinentala tullunion.

Det är en mängd problem som uppstår när det gäller att bedöma de olika förslagens betydelse för vår egen del. Den översikt som i det följande ges gör inte anspråk på annat än att i mycket preliminär form diskutera ett par av de huvudproblem som här möter.

Valutafrågan

Man har nog en känsla av att valutafrågan inte heller nu har fått den centrala plats i debatten som den förtjänar. I själva verket synes erfaren-

heten visa att efterkrigstidens västeuropeiska samarbetsplaner på det tullpolitiska området till en början blev resultatlösa, just därför att man inte hade ägnat tillräcklig uppmärksamhet åt frågan om valutapolitiken och betalningsbalanserna. Det var också först när man kopplade in på mera realistiska spår i detta hänseende som det myckna talet om västeuropeisk integration började få mera påtagliga resultat.

Den systematiska frilistning som OEEC gick in för 1949 stöddes i hög grad av Marshallhjälpen, men den nådde verklig effektivitet först sedan EPU hade kommit till. Härmed fick man, såsom doktor Per Jacobsson på sin tid framhöll, en partiell återgång till *vissa* väsentliga moment i guldmyntfoten, en slags automatisk reglering av betalningsbalanserna. De länder som deltog i unionen skulle, enligt planen, vid underskott i EPU vidta åtgärder för att bringa sin betalningsbalans i ordning, i den mån bristen inte kunde täckas genom eventuella överskott i transaktionerna med utanförstående länder.

Olyckligtvis kom emellertid till en början metoderna för att återställa jämvikten i stor utsträckning att få en karaktär som inte innebar någon verklig lösning av svårigheterna, utan tvärtom hotade att leda till en återgång till den bilateralism som man

hade velat bekämpa. Inskränkning av frilistningen blev nämligen ett standardmedel för att skapa åtminstone en artificiell jämvikt i bytesbalansen. Men allteftersom åren gått och reglerna för kreditgivningen från EPU har skärpts har det dock alltmer blivit en tendens att söka återställa en rubbad jämvikt genom medel som har tagit sikte på att begränsa den alltför stora köpkraft som legat bakom underskotten i betalningsbalansen. På detta sätt har EPU kommit att utöva ett i hög grad sanerande inflytande på penningpolitiken.

Men det återstår dock fortfarande mycket allvarliga bekymmer på denna punkt, och de har ytterligare aktualiserats i samband med planerna på en intim tullpolitisk sammanslutning. Här har först och främst Frankrikes valutasvårigheter gjort sig påminda och de har i hög grad bidragit att komplicera förhandlingarna om en tullunion för Schumanplanens länder. Kriget i Nordafrika innebär självfallet mycket stora påfrestningar på fransk ekonomi. Betalningsbalansen har utvecklat sig synnerligen otillfredsställande och valutareserverna har sjunkit på ett hotande sätt. Men det är dock inte bara de politiska påfrestningarna som här spelar in. Alla eller åtminstone de flesta tycks vara ense om att den franska valutan är övervärderad och att någon pålitlig jämvikt i betalningsbalansen inte kan uppnås förrän francens kurs har bragts i bättre överensstämmelse med kostnadsnivån. Men det är klart att en sådan operation är synnerligen vanskelig att genomföra just nu. Innan man på allvar kan åstadkomma en sanering på denna

punkt måste det utrikespolitiska trycket ha lättats. Följden av detta är emellertid att Frankrikes anslutning till tullunionen tills vidare endast kan ske med mycket stora reservationer. Det är en fråga som har varit och är ett mycket allvarligt problem i Montanunionens förhandlingar och därmed också för planerna på ett till unionen anknutet frihandelsområde.

Det är uppenbart att betalningsbalansen också på vissa andra håll ger anledning till bekymmer, om också ur delvis andra synpunkter. Det är nog att här erinra om de valutakriser som England har genomlevt under efterkrigstiden. Flertalet av dem har stått i ett mer eller mindre direkt samband med de inflationstendenser som England i likhet med en rad andra länder, exempelvis vårt eget, haft att kämpa med under denna period. Men situationen har i hög grad tillspetsats av det faktum att pundet är en världsvaluta. Om det innebär fördelar för England — och för övrigt också för oss — så medför det också påtagliga risker. Vid alla de engelska valutakriserna har kapitalrörelser av mer eller mindre spekulativ art spelat in. Så var också fallet vid de senaste svårigheterna i samband med Suezkrisen. Inte minst med anledning av dessa erfarenheter har man i England krävt en betydande förstärkning av valutareserverna. Under valutakrisen 1949 erinrade Sir Stafford Cripps om att påfrestningen på sterlingländernas valutareserver 1937—1938 var betydligt större utan att det gav anledning till någon hotfull kris. Den gynnsamma utvecklingen under dessa förkrigsår berod-

de delvis på att de engelska reserverna då steg till mer än 4 mdr dollar, vilket, som Cripps uttryckte sig, motsvarade ungefär 10 mdr dollar enligt prisläget 1949.¹ Även om man inte sätter sig så anspråksfulla mål som att åter nå upp till förkrigstidens reservställning, vilket inom parentes knappast torde vara möjligt annat än i samband med en betydande höjning av guldpriset, är det uppenbart att det nuvarande läget inte är betryggande. Det är under sådana omständigheter ganska naturligt att den "vitbok" om den gemensamma marknaden som publicerats i England starkt stryker under att de anslutna länderna måste ha rätt att, även utan föregående konsultation med sina medkontrahenter, införa kvantitativa begränsningar i importen i händelse av akuta svårigheter i betalningsbalansen. Det betonas emellertid också — och det är ett viktigt förbehåll — att åtgärden "should be made subject to frequent and stringent examination".²

Det skulle vara lätt att nämna andra exempel på länder där aktuella eller befarade rubbningar i betalningsbalanserna kan väntas leda till krav på reservationer av samma slag som de engelska. Sverige har hittills klarat sig bra i EPU, men ställningen har varit svagare för de andra nordiska länderna. Inte heller den svenska bytesbalansen har ju för övrigt utvecklats på det sätt man skulle ha önskat.

En särskilt prekär ställning i valutahänseende intar som bekant bland

de nordiska länderna Finland. Liksom beträffande Frankrike är det också här fråga om en avsevärd övervärdering av valutan som har dragit med sig en mycket omfattande reglering av importen. Det är sant att Finland inte för närvarande direkt tillhör EPU-området. Men Finland har dock omfattande indirekta kontakter med betalningsunionen. Såsom EPU framhåller i sin senaste årsberättelse har Finland "substituted for its payments agreements with the principal Member countries new agreements stipulating that the proceeds of all or some of its exports to those countries shall be transferable to the currencies of the other partners".

Finlands finansminister påpekade vid nordiska rådets senaste session i Helsingfors att Finland i viss mån intar en handelspolitisk särställning i Norden. "Dess handel riktar sig till över 55 procent till OEEC-länderna, inklusive England, och till 25—27 procent till öststaterna." Oet är sant att handeln med öststaterna spelar en relativt stor roll för Finland. Men de finns ju också inom OEEC länder som har en i viss mån liknande position, närmast Island och Turkiet. I alla händelser är Finlands utrikeshandel så starkt koncentrerad på OEEC-området, att en anslutning till en gemensam marknad i Västeuropa förefaller i hög grad påkallad av landets ekonomiska intressen.

För Finlands del är den valutapolitiska situationen för övrigt så tillvida lättare än Frankrikes som en devalvering omedelbart skulle kunna genomföras i samband med en direkt anslutning till EPU och OEEC.

Konklusionerna av den summariska

¹ Board of Trade Journal, 14 January 1950

² The Economist, February 1957

översikt av valutaproblemen som här givits blir utan tvivel den att övergången till ett alltmera omfattande tullpolitiskt samarbete i Västeuropa säkrast kan genomföras enligt linjer som innebär en fortsatt utveckling av principer som redan mer eller mindre tillämpats under utvecklingen av fri-listningen, dvs. i anknötning till EPU eller en eventuell ombildning av denna institution. Hela denna fråga om organiserandet av betalningarna inom den stora planerade handelspolitiska sammanslutningen i Västeuropa har såvitt man kan se en alldeles kardinal betydelse. De penningpolitiska metoder som i den fulla sysselsättnings hägn kommer till användning i Västeuropa är så pass långsamma och oberäknliga i sina verkningar att man inte gärna kan undvara en organisation av EPU:s typ, en organisation som väl framför allt borde utbyggas i den riktningen att den säkrade ett mera direkt samarbete mellan centralbankerna och finansledningen i de anslutna länderna. På så vis skulle man alltmot närma sig den solidaritet i penning- och valutapolitiken som på längre sikt är ett oundgängligt villkor för att den gemensamma europeiska marknaden skall fungera tillfredsställande.

Tullunion eller fellesmarknad

Man har som bekant tänkt sig att det europeiska frihandelsområde som skulle anknyta till Schuman-ländernas tullunion skulle innebära fortsatt tullpolitisk autonomi för länderna i denna yttre grupp. I förhållande till länderna inom tullunionen och denna fellesmarknad skulle handeln i prin-

cip vara fri från tullar och andra begränsningar. Däremot skulle vart och ett av länderna inom fellesmarknaden vara berättigat att bibehålla sin egen tulltariff utåt. Det är tydligt att detta skulle innebära en hel del fördelar för vederbörande stater. Men fråga är om det inte skulle skapa nya svårigheter som är större än fördelarna.

Vi har som bekant själva haft ganska ogynnsamma erfarenheter av en organisation av den typen. Mellanrikslagen mellan Sverige och Norge syftade i princip till tullfrihet för de båda ländernas egna produkter, medan däremot utländska varor inte blev delaktiga av dessa förmåner. Norska varor exempelvis kunde i stort sett importeras till Sverige utan erläggande av tull. Däremot gällde den svenska tulltaxans allmänna bestämmelser, när det blev fråga om att införa utländska varor som hade tagit vägen över Norge. En av anledningarna till att man valde denna lösare form för samarbete var norrmännens betänkligheter mot den förstärkning av de unionella organen som skulle ha blivit oundgänglig om man hade genomfört en verklig tullunion med gemensam tulltariff. På svensk sida hade man däremot velat ha en fullständig tullunion.

Den fundamentala svårigheten vid arrangemang av mellanrikslagens typ är att dra en klar gräns mellan inhemska och utländska varor, att avgöra hur mycket bearbetning av utländska råmaterial och halvfabrikat som skall vara erforderlig för att en vara skall betraktas som inhemsk och fritas från tull. Bekymren fick inte någon elakartad aktualitet så länge differenserna mellan våra tulltariffer

inte blev alltför betydande. Frestelsen att sända utländska varor via det land som hade den lägre tullnivån var då inte så stor. Men läget blev helt annorlunda när Sverige återgick till en mera protektionistisk politik. Då uppstod svåra praktiska problem som måhända skulle ha kunnat lösas, om det hade funnits tillräckligt god vilja, men som i alla händelser var ägnade att framkalla irritation och besvärligheter. I den ogynnsamma politiska atmosfär som karaktäriserade 1890-talet ledde svårigheterna till hela mellanrikslagens fall.

Svårigheterna med ett arrangemang av mellanrikslagens typ betonades också starkt i den rapport som det gemensamma nordiska utskottet för ekonomiskt samarbete avgav 1954. Såsom utskottet framhöll, kunde "redan en till sina ekonomiska verkningar ganska betydelselös transitering... få psykologiska återverkningar som kan medföra avsevärd friktion i samarbetet mellan deltagarländerna". Hela kommitténs utredning pekade ganska klart i den riktningen att man måste söka nå fram till enhetlighet i tullhänseende mellan de skandinaviska länderna ifråga om de integrerade sektorerna. Nordiska rådet drog också denna konklusion och uppmanade regeringarna att på grundval av kommitténs material klargöra möjligheterna för en uniformering i tullhänseende. Man hade med andra ord här stannat för idén om en verklig tullunion, låt vara — åtminstone tills vidare — en partiell sådan.

Ifråga om den gemensamma europeiska marknaden utanför Montanunionen har man däremot föredragit idén om bevarad tullautonomi. Det är

en allvarlig risk för att detta i realiteten kan komma att starkt begränsa tullfriheten mellan de olika länderna. De skandinaviska staterna kommer antagligen att vara speciellt misstänkta som farliga infartsvägar för utländska varor, därför att tullsatserna hos oss är lägre än på de flesta andra håll. För England återigen blir problemet snarast det motsatta, därför att de engelska tullarna av allt att döma blir högre än de som kommer att gälla inom Montanunionen. Detta är en fråga som ägnas åtskillig uppmärksamhet i den rapport som överlämnades till OEEC i februari i år. Man konstaterar att "mixed products", det vill säga varor som delvis är av utländskt ursprung kommer att spela en stor roll i handeln. "The volume of goods which can circulate free of duty within the area will depend on whether these 'mixed' products are given exemption from duty in a more or less liberal manner."³

Över huvud har man anledning att betvivla att man på denna väg skall kunna nå en situation där man kan undvara de unionsorgan som planeras för Montanunionen. Behovet av sådana organ kommer måhända rentav att bli större inom den fria marknaden än inom Montanunionen om vi verkligen försöker realisera planen med tullautonomi för de enskilda länderna. Hela tiden måste man också tänka på att vi måste handla i samförstånd med Montanunionen. I annat fall kan ju den fria kommersen över Montanunionens gränser bli utsatt för mer eller mindre kännbara

³ Report on the possibility of creating a free trade area in Europe, s. 11

inskränkningar. Inför detta faktum frågar man sig om vi inte borde försöka få till stånd något gemensamt beslutande organ. Men i så fall har man redan kommit en god bit på väg till en verklig tullunion mellan de båda områdena. Tillsvidare är det förmodligen bäst att lämna hela frågan öppen, i förväntan på erfarenhetens dom.

Det är i varje fall klart att den relativt höga tullnivån inom Montanunionen ur vår synpunkt skulle innebära kännbara olägenheter vid en anslutning. Inom Tyskland, där ju, trots de senaste sänkningarna, tullnivån är högre än hos oss, har man givit uttryck åt en hel del bekymmer över att den gemensamma tullnivån tydligen kommer att ligga något högre än den nuvarande tyska. Det är en mer eller mindre offentlig hemlighet att ekonomiministern, professor Erhard, inte har någon överdriven sympati för den lösningen. Det är naturligt om vi själva reagerar på samma sätt, när frågan om en direkt anslutning till Montanunionen bringas på tal. Frågan är bara om vi inte genom de faktiska förhållandenas tryck kommer att drivas till en tullpolitik som inte avviker från Montanunionens och Englands i samma omfattning som den nuvarande. En kapitulation på den punkten är i varje fall ett bättre alternativ än att ställas utanför samarbetet.

Det har anförts också andra synpunkter än de höga tullarna när man argumenterat emot en direkt anslutning till Montanunionen. Bland annat diskuterade professor Ohlin dessa frågor vid det nordiska rådets möte i Helsingfors. Han framhöll att den

planerade tullunionen för Schumanplanens länder "blir en union där man — åtminstone ser det så ut nu — driver fram en samordning av socialpolitiken i detalj, rätt onödigt enligt min mening men dock en långtgående samordning av de sociala åtgärderna på ett sätt som inte riktigt passar i varje fall för svenska förhållanden och förmodligen inte heller för förhållandena i övriga nordiska länder. Man vill ha en skattepolitisk samordning för att inte säga likriktning som även den, tror jag, ter sig för oss föga tilltalande." Professor Ohlin nämnde också de avsevärda anslagen till finansiering av koloniområdena, framför allt de franska, som ett moment i den preliminära överenskommelsen mellan Montanunionens länder, vilket kunde ge anledning till opposition hos oss. Det blev för övrigt också fallet vid förhandlingarna mellan representanterna för Montanunionens stater, även om man till slut accepterade förslaget.

Men hur man än ställer sig till de synpunkter som professor Ohlin framförde, kan man fråga sig om det är sannolikt att vi vid förhandlingarna med Montanunionens länder kan räkna på en mera privilegierad behandling än den som har kommit dem själva till del. På denna liksom på andra punkter skulle det vara av utomordentlig vikt för oss att så tidigt som möjligt ta kontakt med England. Jag antar att det redan har skett, men tiden är i varje fall knapp om vi skall hinna diskutera igenom alla de problem som i nuvarande läge är av ganska vital betydelse för oss.

Det är givet att i detta sammanhang också frågan om jordbruket

kommer upp. Det är en punkt där vi har vissa egna intressen att bevaka, men alldeles särskilt gäller det för oss att ge Danmark det stöd som vi är mäktiga. Englands önskan att hålla jordbruket utanför överenskommelsen har närmast motiverats med hänsyn till Commonwealth länder som för närvarande drar fördel av imperial preference. Det avgörande skälet är väl emellertid, som Economist framhåller, att "the United Kingdom and most other European countries protect their home agriculture by one means or another for well-known reasons" (this means reasons of political votes) "and will wish to continue to do so". Emellertid torde det finnas rätt betydande möjligheter att få en rimlig uppgörelse på denna punkt både med Storbritannien och med Montanunionens länder. Vad speciellt England beträffar är ju, såsom professor Ohlin framhöll i nordiska rådet, jordbruket så pass ingående reglerat, att det borde kunna öppna sig "möjlighet till sådana anordningar, som å ena sidan ger Storbritannien dess erforderliga rörelsefrihet i förhållande till imperiets övriga länder men å andra sidan skulle ge även det nordiska jordbruket möjligheter att få sina legitima exportintressen tillgodosedda".

Den nordiska tullunionen

Det är klart att man måste ställa sig frågan hur planerna på en partiell nordisk tullunion ter sig mot den allmänna bakgrund som skisserats i det föregående. Det var också en fråga som debatterades vid nordiska rådets

möte. Det är naturligtvis alldeles riktigt, som det från flera håll betonades, att en nordisk tullunion inte utgör något hinder för en anslutning till den planerade fellesmarknaden i Västeuropa. Skulle man ställas inför tvånget att välja mellan de båda sammanslutningarna kan det ju emellertid inte vara något som helst tvivel om att vi måste välja den europeiska. Det är en synpunkt som, såvitt jag kan bedöma, har sin giltighet för alla de nordiska länderna, inklusive Finland.

Om de tullpolitiska sammanslutningarna i Västeuropa redan i princip har godkänts, när frågan om den nordiska tullunionen på allvar kommer till avgörande, kan det onekligen te sig i hög grad diskutabelt om det egentligen är någon mening i att gå in för en nordisk tullunion. Det kan ju vara rimligt att i så fall helt koncentrera intresset på den europeiska sammanslutningen. Det har ibland sagts, och det var en tanke som kom fram också under diskussionerna i nordiska rådet, att en nordisk marknad under alla omständigheter skulle kunna realiseras hastigare än en västeuropeisk. Det förefaller emellertid som om det funnes en viss anledning att ställa sig något skeptisk på den punkten. Ifråga om betalningsbalanserna har inte de nordiska länderna utmärkt sig för någon överdriven styrka, och det är ju inte sagt att en tullunion skulle medföra en "rättning uppåt". I alla händelser kommer vi också fortsättningsvis att vara i stort behov av stöd från de västeuropeiska samarbetsorganen, OEEC och eventuellt en ytterligare utvecklad EPU-organisation.

Å andra sidan förefaller det emellertid givet att det inte ännu så länge finns någon anledning att släppa de undersökningar rörande en nordisk tullunion som för närvarande pågår i de olika nordiska länderna och som också i Finland trots den relativt sena anslutningen nu har förts därhän att Finland "kan sägas i det väsentliga ha utredningsmässigt uppnått paritet med de övriga länderna". Vi vet ju inte ännu vilka resultat de invecklade förhandlingarna om en gemensam marknad i Västeuropa kommer att nå.

Även om man principiellt är på det klara med att en europeisk samslutning för oss är det utan jämförelse viktigaste, får man därför tills vidare arbeta i båda riktningarna. Man kan här instämma i statsrådet Langes yttrande vid nordiska rådets möte. "Det fordras intet ställningstagande i dagens läge. Men utredningsarbetet bör fortsätta, det har det ekonomiska utskottet enhälligt konstaterat, och det bör bedrivas så att det blir möjligt att bedöma både det nordiska och det västeuropeiska problemet, när konkreta planer framkommer under loppet av det närmaste året." Vad särskilt Finland beträffar tillät jag mig i ett föredrag i Helsingfors på våren 1955 rekommendera en finsk anslutning till "EPU eller den betalningsorganisation som kan komma att efterträda densamma", och jag betonade att "anslutningen till EPU liksom till varje internationell valutaorganisation innebär . . . en internationell förankring av penningpolitiken, vilken i huvudsak måste betecknas som

välgörande". Vid nordiska rådets möte i Helsingfors gjorde finansminister Simonen ett uttalande som förefaller mig att peka i samma riktning. "Vi lita på att problemen angående vår kostnadsnivå och penningvärdets stabilisering skall kunna lösas i sammanhang med att den nordiska gemensamma marknaden blir verklighet, och vi räkna på att vår anslutning skall stärka våra möjligheter att lösa sagda problem." Såvitt under-tecknad kan se gäller detta resonemang i ännu mycket högre grad i fråga om en anslutning till den gemensamma västeuropeiska marknaden och EPU. Och jag instämmer helt i den uppfattning som professor Bruno Suviranta nyligen gav uttryck åt i ett föredrag i Helsingfors, att också för Finlands del såväl den nordiska som den västeuropeiska fellesmarknaden har kommit på dagordningen.¹

EPU fick en gång under sitt tidiga skede i Economist epitetet "a soft currency club". Trots allt har EPU emellertid såsom redan framhållits utfört ett mycket gott arbete för att förbättra valutaläget i Västeuropa. Man kan knappast känna sig förvisad om att den soft currency club som en nordisk tullunion onekligen för närvarande skulle utgöra kunde utöva en lika effektiv verksamhet, såvida inte den nordiska marknaden helt inkorporeras i en västeuropeisk eller — om den västeuropeiska fellesmarknaden icke kommer till stånd — åtminstone upprätthåller och stärker anknytningen till OEEC och EPU.

¹ Kaupalehti, 26 februari 1957

Politik och frihandel

Av *Gustav Cederwall*

På senare tid har ett flertal olika ekonomiska samarbetsplaner aktualiserats. Händelseutvecklingen på detta område är så snabb, att det är svårt att följa utvecklingen från dag till dag. Läget är dock ännu rätt oklart och det är inte gott att förutse vad som kan komma ut av det hela. Under sådana förhållanden kan en artikel som den förevarande inte syfta till att ge mera än en bakgrund och några preliminära synpunkter, främst på vår egen ställning till de olika planerna.

Till en början bör det därvid understrykas att vi hör till den grupp av små länder som är starkt beroende av utrikeshandeln. Inemot en fjärdedel av vad vi producerar skickar vi ut för att i gengäld skaffa oss vad vi inte kan göra själva annat än för höga kostnader. Vår levnadsstandard och vårt framåtskridande har främjats härav. Från krigsårens avspärning och från de senaste vintrarnas svårigheter med vår oljeförsörjning har vi fått en åskådningsundervisning om detta vårt beroende.

Vi har också, i eget välförstått intresse, fört en utpräglad frihandelsvänlig politik. Vi har avskaffat större delen av de importregleringar, som var nödvändiga under kriget och den första efterkrigstiden. Vi har ett jämförelsevis mycket lågt tullskydd. Ge-

nom penningvärdets fall har viktutlarnas betydelse ytterligare avtagit. Räknat på totalimporten uppgår tullintäkterna till endast 5—6 procent och räknat på de tullskyddade industrivärdena är skyddet omkring 9 procent. Många andra länder har väsentligt högre tullar; i de stora industriländerna är dessa i allmänhet omkring dubbelt så höga.

Vi har också i olika internationella sammanhang verkat för en reduktion av handelshindren. Vi har anslutit oss till GATT och deltagit i dess omfattande tullsänkingsförhandlingar. Vi har varit med om liberaliseringen av handeln inom den västeuropeiska samarbetsorganisationen OEEC.

Det bör också noteras att dessa ansträngningar inte varit helt resultatlösa. Världshandeln har blivit friare och tullnivån har sänkts. I motsats till förhållandena under mellankrigstiden, särskilt trettitalet, har handelsvolym åtminstone sedan 1950 vuxit mer än produktionen i världen.

Allt har dock inte varit väl. Vi har haft anledning att klaga på bristande ömsesidighet. Man har fått en uppdelning av världen i stora stater med höga tullar och små stater med låga tullar. Handeln med råvaror har utvecklats mera än handeln med industriella färdigvaror. Särskilt de stora industriländerna har kommit att svara för en allt mindre del av importen av

färdiga industrivaror. I det västeuropeiska samarbetet har man också genom att koncentrera sig på avskaffandet av kvantitativa importregleringar, fått en ensidighet, som utgjort hinder för ytterligare framsteg. Tillsammans med de andra lågtulländerna har man från svensk sida under flera år predikat om nödvändigheten att fortsätta i Västeuropa med en attack mot tullarna och i första hand därvid få bort de värsta topparna och de värsta nationella ojämnheterna. De stora industriländerna har vägrat att lyssna.

De aktuella planerna och vår utrikeshandel

Redan denna bakgrund är tillräcklig för att påvisa, att vårt land inte kan vara ointresserat av de mera ambitiösa planer i fråga om avveckling av tullar, som nu föreligger. Det är naturligt för oss att betrakta dessa som ligande i linje med våra strävanden mot en friare handel.

De berör också i första hand våra viktigaste handelspartners. Det gäller i mindre grad våra nordiska grannar. De nordiska länderna har ju i rätt stor utsträckning en likartad struktur på sin ekonomi och är endast i begränsad grad komplementära. Samhandeln är därför av gammalt av måttligt omfång, men svarar i alla fall för omkring en sjättedel av vår utrikeshandel. Det finns dock särskilda förutsättningar för en intim samverkan i olika avseenden, som ger det nordiska samarbetet sitt speciella intresse.

Handeln med de sex kontinentaländer, som avtalat att bilda en tull-

union m. m., är mera omfattande. Det gäller här Belgien, Nederländerna, Luxemburg, Västtyskland, Frankrike och Italien. Tillsammans svarar dessa för omkring en tredjedel av vår utrikeshandel och särskilt är ju Västtyskland vår största leverantör.

I Paris diskuteras man möjligheten att till de sex kontinentalländerna knyta övriga västeuropeiska länder inom ett frihandelsområde. Vår handel med dessa övriga OEEC-länder uppgår i sin tur till ytterligare nära en tredjedel av hela vår utrikeshandel, om däri inräknas inte bara Storbritannien utan också hela sterlingområdet. Kommer ett sådant frihandelsområde till stånd, skulle det beröra bortemot tre fjärdedelar av hela vår utrikeshandel. Redan detta gör det klart, att vi har det mest omedelbara intresse av vad som sker med dessa planer.

Det förhållandet att vi redan förut har jämförelsevis låga tullar, skulle i och för sig antyda att våra anpassningsproblem borde vara mindre än högtulländernas; vi borde ha mera att vinna och mindre att förlora än dessa. Mot detta står visserligen att en rätt betydande del av vår utförsel utgörs av råvaror och halvfabrikat — järnmalm, trävaror, pappersmassa — som möter rätt måttliga handelshinder. Men allting talar för att vi måste räkna med att i framtiden driva manufaktureringen längre och att industriella färdigvaror måste komma att inta en allt större plats i vår export. Det är för en sådan utveckling som undanröjandet av handelshindren, av den senaste protektionismen i avnämmländerna, blir av särskilt intresse.

Vår handel med andra länder — Nordamerika, Östeuropa, Sydamerika, Fjärran Östern — är alltså mindre än med Västeuropa och de till Västeuropa allttjämt knutna områdena. Men den är tillräckligt betydande och rymmer så avsevärda utvecklingsmöjligheter för framtiden, att vi inte gärna vill avskära oss från dem. På längre sikt kan ju de nu underutvecklade länderna komma att spela en avgörande roll. Vi vill därför gärna se ett europeiskt samarbete som ett led i en mera omfattande avveckling av handelshindren och inte som medel att dela upp världen i självtillräckliga regioner.

Vi har därför anledning att inte bara vara intresserade av samarbetsplanerna utan också att speciellt uppmärksamma de villkor, som de innefattar. Härvid måste varje projekt behandlas för sig.

Sverige och de sex

De sex kontinentalländernas planer går tillbaka på ett beslut vid ett ministermöte med kol- och stålunionens länder i Messina i juni 1955. På våren 1956 var man färdig med en första utredning. Därefter vidtog arbetet på en fördragstext, vilken undertecknades i Rom den 25 mars i år. Avtalet skall närmast ratificeras av parlamenten i de sex länderna. Man kan därför inte utan vidare räkna med att avtalet blir klart. Det kan gå som med det europeiska försvarsavtalet, som för ett par år sedan fälldes av den franska nationalförsamlingen. Men när man lyckats komma så långt som redan skett, får utsikterna till ett godkännande förmodligen bedömas

som tämligen goda. Mera tveksam kan man kanske ställa sig till det praktiska genomförandet. Detta är avsett att ta en tid av 12—15 år, eventuellt 17 år. Efter de första 4 åren kan en omprövning äga rum. Viktigt är också hur långt undantagsbestämmelserna kommer att utnyttjas. Frankrikes ställning är därvid givetvis det stora frågetecknet. Det är ju ganska groteskt att avtalets färdigställande i tiden nära sammanföll med införandet av nya import hinder i Frankrike. En uppordning av den franska ekonomin framstår som ofrånkomlig.

Sexstatsfördraget syftar till upprättandet av en tullunion. Under den angivna tidsperioden skall tullar och andra handelshinder mellan medlemsländerna avskaffas. Samtidigt skall tullarna gentemot andra länder successivt förenhetligas. Men man vill gå längre än så. I sista hand har man ett rent politiskt syfte. Man vill få till stånd så mycken samordning som möjligt. Det skall gälla hela den ekonomiska och sociala politiken. Man har redan på en del områden rätt detaljerade regler härom. Man tänker sig vidare en överbyggnad av politiska organ med en europeisk kommission av regeringsrepresentanter i spetsen och med en särskild parlamentarisk församling bakom. I nära anknytning till den gemensamma marknaden har stått fördraget om en gemenskap på atomenergiområdet genom Euratom, en övernationell organisation med inte obetydligt reklamvärde.

För Sveriges del är de sex ländernads gemensamma marknad av intresse först och främst på grund av dessa länders betydelse för vår utrikeshan-

del. Det måste framstå som ytterst angeläget att vi inte blir utestängda från dessa länder genom en diskrimination mot oss. Hur skulle vi kunna konkurrera på den tyska marknaden med t. ex. Belgien och Holland, om varor från dessa länder går in tullfritt medan svenska varor belastas med en tull på kanske några tiotal procent? Hur skulle vi kunna konkurrera med tyskarna i Belgien och Holland? Är det inte risk för att våra jordbruksprodukter på den tyska marknaden skulle ersättas av franska och holländska? Varmed skulle vi då kunna betala vår import av tyska bilar? Nej, bildar dessa länder en tullunion, måste det i och för sig vara bättre för oss att vara innanför än utanför.

Många omständigheter försvårar dock en direkt anslutning, vartill vi knappast ens inbjudits. Det är sålunda omöjligt att blunda för att kontinentalländernas gemensamma marknad har bestämda drag av exklusivitet. De större deltagarländerna är traditionellt högprotektionistiska. Den gemensamma tullmuren utåt skall formellt bildas genom att man tar ett medeltal av deltagarnas tullnivåer och man kommer därvid avgjort högre än vad som passar våra önskemål.

Vi har också svårt att finna oss i den samordning av den ekonomiska politiken, som förutsatts av de sex. Särskilt långt går denna på socialpolitikens fält. I avtalstexten har införts bestämmelser om lika lön för män och kvinnor och om 40-timmarsvecka, dvs. övertidsbetalning för arbetstid utöver 40 timmar etc. Nu är det en sak, att en fri handel efter hand måhända påverkar de sociala förhållandena i de olika länderna. En sådan

utveckling har man knappast anledning att motsätta sig. En helt annan sak är emellertid att i förväg avtalsmässigt reglera detaljer sådana som de nämnda. Detta är knappast i överensstämmelse med våra inhemska traditioner på detta fält. Det är inte heller alldeles klart att våra målsättningar i fråga om den sociala utvecklingen helt överensstämmer med dem, som präglar länder styrda av rätt reaktionära katolska kretsar.

Inte heller kan vi vara särskilt tilltalade av de finansiella krav, som en direkt anslutning till de sex sannolikt skulle innebära. Dessa länder avser att upprätta en anpassningsfond för att underlätta omläggningen inom industrier och företag, som skulle drabbas av arbetslöshet vid den gemensamma marknadens genomförande. Vidare skall man åstadkomma en europeisk investeringsbank med ett kapital på 1 000 miljoner dollar. Gemensamt skall man också satsa tillhoppa 580 miljoner dollar på investeringar i deltagarländernas utomeuropeiska områden, vilket väl i första hand betyder de franska områdena i Afrika. I och för sig finns det givetvis skäl för dessa institutioner och för vissa gemensamma insatser. Men man kan fråga hur högt pris vi är beredda att betala. Om man utgår från Belgiens och Hollands andelar, skulle ett fullt svenskt deltagande innefatta en insats på flera hundra miljoner dollar; det säger sig självt att något sådant inte gärna kan tänkas från svensk sida.

Slutligen och kanske mest avgörande: de sex kontinentalländernas samarbete är från början till slut tänkt som ett led i en politisk manöver. Man kan givetvis — om man så vill

— drömma om ett Europas förenta stater. Men det tar nog emot åtskilligt att tänka sig en sådan utveckling inledd på det sätt och i de former som är planerade i samband med den gemensamma marknaden och Euratom. Både bevakelsegrunderna och utformningen framstår i detta sammanhang som något suspekta utifrån svenska uppfattningar.

Sverige och frihandelsområdet

För vår del ligger det närmare till hands att med sympati omfatta tanken på ett västeuropeiskt frihandelsområde sådan denna diskuteras inom OEEC. Här är det närmast fråga om att med uppgivande av så lite som möjligt av den nationella suveräniteten nå så långt som möjligt i fråga om avveckling av handelshindren. En sådan uppläggning ligger mera i linje med såväl engelska som skandinaviska traditioner.

Om frihandelsområdet kan genomföras, är detta dubbelt så intressant som sexmakternas gemensamma marknad. Först och främst innefattar det ju ett väsentligt mycket större område; enligt inledningsvis anförda uppgifter skulle en väsentligt större del av vår utrikeshandel bli berörd. Frihandelsområdet skulle ju innefatta de sex och medföra att man automatiskt skulle få alla fördelarna av en anslutning till dessas gemensamma marknad, och detta utan de ovan påpekade olägenheterna. Speciellt skulle frihandelsområdet innebära, att handelshindren avvecklades mellan de deltagande länderna samtidigt som varje land hade möjlighet att hålla sin egen

tullnivå gentemot utanförstående länder. England skulle kunna ha kvar sina samväldespreferenser och de skandinaviska länderna skulle kunna ha en väsentligt lägre tullnivå utåt än vad de sex planerar för sin del.

Liksom i fråga om de sex kontinentalländernas gemensamma marknad är första förutsättningen för att man skall ha någon nytta av frihandelsområdet, att detta verkligen blir av. Realiserandet av de båda planerna är nära sammankopplat. Det är alldeles påtagligt, att det är de sex som genom sina planer stimulerat engelsmännens intresse för frihandelsområdet; inför utsikten att de sex skulle komma att genomföra sin plan, vaknade engelsmännen upp ur sin långt gående negativism mot europeiska tullsänkningar därför att de fann sina intressen hotade. Å andra sidan har nog detta engelska intresse också stimulerat de sex vid det fortsatta utarbetandet av sina överenskommelser. Man kan spekulera över den fortsatta utvecklingen. Om sexmaktssamarbetet skulle stranda på något skär, som ännu finns att passera, kan visserligen frihandelsområdesplanen fånga upp återstoden, men det får väl anses synnerligen ovisst om denna plan i så fall kan genomdrivas. Å andra sidan kan man tänka sig att de sex med sina planer spränger OEEC-samarbetet, men det finns nog ett betydande intresse från engelsmännens och skandinavernas sida för att ansträngningar skall göras för att få resultat av frihandelsområdesplanen och åtminstone några av de sex torde också vara synnerligen intresserade härav. Det förefaller därför mera sannolikt att det antingen blir något av båda planerna

eller att båda förolyckas, än att den ena men inte den andra skulle genomföras.

Om genomförandet i och för sig är den första frågan, är villkoren för frihandelsområdet givetvis inte mindre viktiga. Här kan inte någon mera detaljerad analys komma i fråga. Förhandlingarna i Paris pågår. En första utgångspunkt måste dock vara, att undanröjandet av tullarna mellan länderna inte får leda till administrativa hinder. Detta är en allvarlig risk om man inom frihandelsområdet har tullar på helt olika nivåer gentemot utanförstående länder. Import från dessa måste därigenom få en tendens att ledas via de länder, som har de lägsta tullarna. För att förhindra detta måste varornas ursprung kunna kontrolleras. Detta rymmer intrikata problem både vad gäller definitionen av ursprung och vad gäller kontrollen. En illasinnad tulladministration kan åstadkomma obegränsade svårigheter för handeln på denna väg.

En annan fråga gäller reglerna för avvecklingen av tullarna mellan länderna. Vi har väl här närmast ett intresse att få en ordning som kan garantera resultat, dvs. en relativt stramt bunden ordning. På samma sätt förhåller det sig med undantagsbestämmelser. Sådana måste finnas, men de måste vara så utformade att de inte alltför mycket kan missbrukas.

En svårighet som kan väntas spela stor roll i diskussionerna är jordbruksprodukternas ställning i frihandelsområdet. Storbritannien önskar hålla dem helt utanför. Flertalet andra länder vill ha dem med. Man måste emellertid ta särskild hänsyn till de regleringar som finns i de flesta län-

derna. Det är synnerligen oklart, vilka lösningar som här kan komma ifråga. Vi har för vår del ett inte ringa exportintresse att tillvarata. Som ovan nämnts kan vi knappast godtaga att man åstadkommer nya diskriminationer gentemot vår export av jordbruksprodukter.

Det nordiska samarbetet

Så har vi då det nordiska samarbetet. Ur en synpunkt är detta givetvis mindre omfattande än de aktuella väst-europeiska planerna. Vår handel inom Norden är ju som förut angivits av mindre omfattning. Men det finns andra kvaliteter hos det nordiska. Det gäller här inte endast handeln. Vi har ju redan en gemensam arbetsmarknad. Vi har sannolikt på flera områden förutsättningar för ett produktions-samarbete, som kan vara till gagn för alla parter: volvoavtalet är endast ett exempel på vad det här kan gälla. Och om det blir fråga om att gå längre, så har vi ju större likheter i fråga om traditioner och ideal med våra grannar än med de flesta andra. Slutligen och inte minst har vi påtagliga gemensamma intressen utåt, i förhållandet till andra länder.

En förutsättning för allt detta övriga är emellertid skapandet av en gemensam marknad. På grund av internationella avtal — både handelsavtal med ett stort antal länder och det allmänna GATT-avtalet — är vi bundna vid en mest-gynnad-nationsklausul. Vi kan inte för ett enskilt varuumråde få medgivande om ett undantag från denna förpliktelse; vi har själva knappast något intresse av en sådan ur-

holkning av principer som vi haft gagn av vid många tillfällen. Där- emot bör vi kunna få ett undantags- tillstånd om vi bildar en gemensam marknad för ett tillräckligt stort om- råde.

De förhandlingar som pågått i ett par år på det nordiska fältet har syf- tat till en partiell tullunion. För ett varuumråde som svarar för över tre fjärdedelar av den nordiska samhan- deln har man på tjänstemannaplanen nått samförstånd om gemensamma tullar utåt och ett avskaffande av han- delshindren mellan länderna. Detta område omfattar praktiskt taget alla varor utom jordbruksprodukter och textil- och beklädnadsvaror. Det är vidare att märka att man i detta sam- manhang inte tänker sig någon 12— 15-årig övergångstid. För flertalet varuslag träder överenskomna anor- ningar i kraft, när regeringar och riksdagar fattat de nödvändiga beslu- ten. För ett begränsat antal varor har man tänkt sig en övergångstid på van- ligen 5 år, i ett fåtal fall 10 år.

Det är givet, att den gemensamma nordiska marknaden successivt skulle komma att realiseras av sig själv, om de nordiska länderna kommer med i ett västeuropeiskt frihandelsområde. Så långt som de nordiska planerna kommit, har man dock varit överens om att fullfölja utredningsarbetet; härom rådde full enighet vid Nor- diska rådets möte i Helsingfors i feb- ruari. Detta motiveras redan av den osäkerhet som alltjämt råder om vad som kan komma ut av de västeuro- peiska diskussionerna. Även om dessa går i lås, kan det finnas anledning att fullfölja de nordiska planerna. De västeuropeiska projekten kan ju kom-

ma att avbrytas under sitt genomfö- rande. Det nordiska samarbetet repre- senterar tills vidare det enda som Fin- land kan delta i; ett sådant delta- gande måste vara önskvärt för vårt land och behöver inte hindra oss från att också vara med i frihandelsområ- det. Den nordiska tullunionen repre- senterar ett värde i och för sig, även om deltagarna samtidigt är med i fri- handelsområdet. Man slipper i så fall åtminstone vid gränserna mellan de nordiska länderna problemet med kontrollen av ursprungsland etc. Den nordiska tullunionen kan vidare som nämnts realiseras jämförelsevis snabbt och den är önskvärd som ram för ett samarbete på olika produktionsområ- den.

Man bör avgjort akta sig för att uppställa den gemensamma nordiska marknaden som ett alternativ till det västeuropeiska samarbetet. Alla Nor- dens länder är tillräckligt utåtriktade för att en gemenskap dem emellan aldrig skall kunna få någon exklusiv karaktär och medföra ökade hinder mot omvärlden. Tvärtom bör det nor- diska och det västeuropeiska samarbe- tet betraktas som kompletterande pla- ner, vilka på intet sätt utesluter var- andra. Liksom de sex skulle bilda en tullunion inom ramen för frihandels- område skulle de nordiska länderna kunna bilda en annan. Om det väst- europeiska samarbetet skulle få for- men av en tullunion eller om Nor- dens länder skulle komma med i de sex kontinentalländernas, så blir det inte mycket över för den gemensamma nordiska marknaden; den skulle där- med automatiskt komma till stånd. Men detta är ju inte det mest sanno- lika alternativet och även om så vore,

kunde man tänka sig en snabbare uppbyggnad av det nordiska.

Ytterligare två invändningar mot det nordiska samarbetet har förekommit i diskussionen på senare tid. Enstaka röster har höjts för att man skulle göra också den nordiska marknaden till ett frihandelsområde, dvs. avstå från tullunionens uniformering av de yttre tullarna och i stället låta varje land ha sina egna tullar. Här emot är att säga att detta skulle väsentligt minska värdet av det nordiska samarbetet. Det skulle också vara en egendomlig kovändning, sedan man under ett par års förhandlingar preliminärt kommit överens om höjden av enhetliga tullar utåt med anmärkningsvärt små svårigheter. Man bör knappast i förväg kasta bort det härvidlag nedlagda arbetet strax innan det redovisas för offentligheten. Kan man åstadkomma enighet om en enhetlig tull utåt — och detta tycks vara möjligt — är tullunionen avgjort att föredraga framför frihandelsområdet.

Den andra invändningen har varit antydningar om att ett genomförande av den gemensamma nordiska marknaden i nuvarande läge skulle medföra två anpassningsprocesser. Det förefaller synnerligen oklart vad som åsyftas därmed. I huvudsak måste anpassningen inom Norden ligga i linje med den process, som kan förväntas komma i gång om det västeuropeiska frihandelsområdet förverkligas. För ett begränsat antal varor innefattar de preliminärt avtalade nordiska tullarna en höjning i förhållande till nuvarande svenska tullar (och för Danmark som har den lägsta tullnivån i Norden är en sådan höjning vanli-

gare). Det kan förefalla vara en onödigt omgång att gentemot övriga västeuropeiska länder nu företaga tullhöjningar, om man inom något dussin år sedan skall avveckla tullarna. Den na invändning har för vår del en mycket begränsad räckvidd. Och vidare är det svårt att tro att en sådan tillfällig tullhöjning, där man redan från början måste räkna med utsikten till en avveckling i en nära framtid, skulle föranleda omläggningar i produktionen som på längre sikt inte är motiverade.

Vad skall nu ske?

Som redan angivits är det ännu omöjligt att ta ställning till de många frågor, som innefattas i de här behandlade planerna. Ett omfattande utredningsarbete är emellertid i gång i vårt land och ett avgörande kan så småningom komma att påkallas.

Här är tidsschemat sådant det för närvarande kan tänkas.

De sex har redan undertecknat sitt avtal. Det skall nu ratificeras i delta-garländerna, kanske redan före sommaren. Det skall också godkännas av GATT. Det kan träda i kraft från ingången av 1958, eventuellt redan tidigare, och de första tullsänkningarna skall då ske inom 12 månader, dvs. sannolikt vid ingången av 1959.

Frihandelsområdet är föremål för förhandlingar inom OEEC. Dessa är inriktade på att möjliggöra beslut i juli i år. Om det är klart för definitiva beslut vid den tiden, kan man ännu inte bedöma. Det kan tänkas bli tal om fortsatta förhandlingar, som kan ta ytterligare ett halvt eller ett helt år. Tidigast i sommar och låt oss

säga senast inom ett år bör det vara moget för beslut. Kommer ett sådant till stånd, blir det väl också här fråga om ett godkännande i de olika ländernas parlament och om en GATT-procedur. Starka krafter kommer emellertid att sättas in på att möjliggöra att de första tullsänkningarna inom frihandelsområdet kommer samtidigt med och samordnas med tullsänkningarna inom de sex ländernas tullunion.

För det nordiska samarbetet är det meningen att resultatet av de pågående utredningarna skall presenteras i sommar. Det blir därefter en omfattande remissbehandling. Planerna skall underställas Nordiska rådet vid

dess session i Oslo i februari nästa år. Under våren 1958 lär också de nordiska regeringarna och riksdagarna kunna fatta beslut och planerna skulle i så fall kunna förverkligas från ingången av 1959. Tidsmässigt bör det sålunda inte vara helt omöjligt att samordna de olika projekten på ett acceptabelt sätt. Med hänsyn till de avgöranden som sålunda kan få lov att träffas under det närmaste året är det angeläget att vi bereder oss genom utredningar och diskussioner inom landet samtidigt som förhandlingarna med andra länder pågår. Det historiska skeendet lär inte vänta på oss.

Osannolikt Sverige deltar i europeisk tullunion

Uttalande av *Gunnar Lange*

En svensk anslutning till sexmaktsgruppens tullunion torde inte bli möjlig inom den närmaste framtiden, förklarade handelsminister Lange i ett föredrag på torsdagen vid Kielveckan. Däremot deltar Sverige av fullaste hjärta i förberedelserna för en tullfri handelszon, även om stora strukturförändringar inom näringslivet blir följderna och arbetskraftsproblem kommer att uppstå.

Ett ökat välstånd måste ha sina rötter i en stegrad produktion. Sedan kriget har Sverige, främst som följd av en målmedveten näringspolitik, haft full sysselsättning. Kanske kan utländsk arbetskraft för någon tid lindra följderna av arbetskraftsbristen, men denna kan inte helt elimineras på så sätt. En ökad produktion måste därför åstadkommas genom en höjd produktivitet.

Vårt mål har sedan efterkrigsåren varit att upprätthålla den fulla syssel-

Svenska Dagbladet 28/6 1957

sättningen, höja välståndet och, såvitt möjligt, bevara penningvärdet. Jag vill på intet sätt påstå att våra strävanden på alla punkter varit framgångsrika. Framför allt har bemödandena att bekämpa inflationstendenserna inte lett till de resultat man hoppats.

Åsikterna i Sverige beträffande sexmaktsgruppens planer på en gemensam marknad i form av en tullunion är inte enhälliga och vi har inte officiellt tagit ståndpunkt till frågorna. Själv tror jag att vi gör klokt i att i det internationella samarbetet skilja mellan program och verklighet. Erfarenheterna, i varje fall sedan krigsslutet, tyder på detta. Från svensk sida är vi emellertid beredda att pröva varje förslag som går ut på att med gemensamma ansträngningar befria oss från handelshindren.

Fara för vår export

Över 70 proc. av den svenska exporten går till OEEC-länderna och inte mindre än 35 proc. kommer enbart på sexmaktsgruppen. Det vore svårt för att inte säga omöjligt om det i hjärtat av Europa upprättades en sluten marknad omgiven av tullmurar. Den svenska exporten skulle utsättas för faran att bli utestängd av en betydande del av den europeiska kontinenten.

Personligen räknar jag knappast med att en svensk anslutning till sexmaktsgruppen blir möjlig inom den närmaste framtiden, sade hr Lange. Det finns vissa politiska betänkligheter och näringspolitiska skäl som väger ännu tyngre. En kändbar tull-

höjning i handeln med sexmaktsgruppen utomstående länder skulle oundgängligen följa, vilket skulle dra med sig prishöjningar på den svenska marknaden. Det kan heller inte verka lockande att vi skulle åta oss finansiella bidrag till den investeringsfond som skall upprättas inom sexmaktsgruppen; då det redan råder brist på svenskt sparkapital och de krediter som står till förfogande för investeringar inte räcker till. Man torde heller inte hos svenska folket finna några starkare sympatier för överstatliga myndigheter som skulle beröva oss en del av handlingsfriheten på olika områden.

Om man lyckas

Av fullaste hjärta deltar vi däremot i förberedelserna för en tullfri handelszon. Det är ännu för tidigt att yttra sig om resultatet av dessa strävanden, men lyckas man, kommer också länder utom sexmaktsgruppen att få fördelarna av en större marknad utan handelshinder. För Sveriges del kommer emellertid stora strukturförändringar inom näringslivet att bli följden då vissa företag måste hållas tillbaka medan andra vidgas. Inte minst blir det stora problem för arbetskraften.

I fråga om att bilda en gemensam nordisk marknad tror jag personligen att tiden arbetar för en sådan lösning, som kan leda till en vidgad marknad, möjligheter till kraftigare rationalisering och utbyggnad av näringslivet inom ramen för de naturliga resurserna. Ett sådant nordiskt samarbete kan mycket väl fogas in i en europeisk samarbetsram, slutade statsrådet Lange.

Gemensamma marknaden väcker regeringsoro genom sin liberalism?

Av *Bengt Senneby*

Frågan om en europeisk ekonomisk integration blir alltmera aktuell för vårt eget lands vidkommande. Sexstatsblocket är åtminstone i sitt första mera politiska stadium redan en realitet, och för ett par dagar sedan började man i Paris inom OEEC-kretsen förhandlingar om att skapa ett frihandelsområde för 17 europeiska stater. Inom svenskt näringsliv hoppas man allmänt på att ett frihandelsområde kan skapas samtidigt som sexmakterna organiserar sitt samarbete. För ett land som Sverige, som till stor del bygger sin höga levnadsstandard på en omfattande utrikeshandel, vore det med största sannolikhet till nackdel att lämnas utanför den stora kontinentala ekonomiska blockbildningen.

Vår officiella inställning till integrationsfrågan har varit att satsa på frihandelsområdet framför tullunionen. Detta har givetvis varit i överensstämmelse med våra gamla frihandelsvänliga traditioner och dessutom med vår alliansfria utrikespolitik. Men från politiskt ledande håll i Sverige har man också genomgående visat en misstro mot sexstatsidéns möjligheter att kunna förverkligas. En orsak härtill är nog erfarenheterna

från det nordiska samarbetet. I snart ett decennium har man utrett bildandet av en tullunion i Norden men ännu inte kommit till någon lösning. Hur skulle då de sex kontinentalstaterna, som var så olika varandra i viktiga hänseenden, kunna enas inom rimlig tid?

Men en annan orsak är nog att våra makthavande med känslor av obehag betraktar de betydande inslag av liberalt ekonomiskt tänkande som finns inom sexstaterna. Allt tal om fri konkurrens, samordning av ekonomisk politik, rörlighet hos arbetskraft och kapital m. m. måste fylla varje sann folkhemsk planhushållare med stark oro för att inte säga vämjelse. Det känns då lugnare att inte låtsas om tullunionen utan antaga att denna blir ett fiasko och i stället trampa vidare med en nordisk union och eventuellt ett frihandelsområde.

En sådan inställning är i själva verket farlig och står i bjärt kontrast till de förhoppningar och stämningar som råder inom sexstaterna. Den som skriver dessa rader var för bara ett par veckor sedan i Frankrike och hade där tillfälle att träffa bankmän och ekonomer från Frankrike, Belgien och också från Tyskland. Det var frapperande med vilken optimism man betraktade det jättelika experi-

mentet med tullunionen. Man erkände att det låg många stötestenar i vägen innan det hela var genomfört, men man klargjorde också att man var beredd till betydande uppoffringar av nationell prestige för att nå det uppsatta målet. Det poängterades ofta vilken samförståndsvilja och uppriktighet som lades i dagen vid förhandlingarna mellan De Sex. Man fick en stark känsla av att det som kommer att hända i Europa under de kommande åren är något av alldeles oerhörd vikt. Den känslan får man sannoligen inte i Stockholm.

I Frankrike var man vidare överraskande optimistisk beträffande möjligheterna att klara omställningsproblemen inom det egna näringslivet. Denna åsikt (sann eller inte) kontrasterar också mot en vanlig svensk föreställning; att Frankrikes dåliga ekonomi skall slutligen stjälpas hela tullunionen och därigenom rädda oss från bestens käftar.

En ur svensk synpunkt realistisk syn på integrationsfrågan måste vara att förutsätta att sextatsblocket är en realitet om 12—15 år. Vi kan hoppas på ett frihandelsområde, men vi vet

ännu knappast någonting om hur detta skall kunna skapas. De förhandlingar som nyss förts har bara varit känningar utan några påtagliga resultat. För vårt näringsliv är det av största vikt att så snabbt som möjligt bli informerad om vilket alternativ man skall bereda sig för. Frihandelsområdet är naturligtvis det ur vår synpunkt gynnsammaste alternativet även om det kommer att förorsaka inte oväsentliga omställningsproblem i näringslivet. Den nordiska tullunionen, som man från statligt håll verkar att satsa på, torde man inte kunna hoppas mycket av annat än för begränsade delar av vårt näringsliv. Omkring den 21/10 publiceras betänkandet om den nordiska marknaden och unionen avses bli genomförd snarast. Innehållet i betänkandet vet man ännu inte så mycket om, men av allt att döma torde de flesta "kinkiga" varuområden ha uteslutits ur tullunionen. Man kan fråga sig vad det är för mening med detta integrationssteg när planerna på en gemensam marknad på den europeiska kontinenten verkar vara en realitet.

Lilla Europa

Tre artiklar av *Anders Östlund*

Sexmaktsavtalet om en gemensam västeuropeisk marknad håller på att ratificeras av de deltagande ländernas parlament. Processen har fortskridit så långt att avtalet kan anses i hamn. Det är en mycket stor framgång för strävandena att "modernisera" den europeiska kontinenten och göra den ekonomiskt konkurrenskraftig med de stora blocken USA och Sovjet.

Den historiska betydelsen av det som nu sker kan knappast överskattas. Verkningarna är ingalunda begränsade till de sex närmast berörda länderna, dvs. Frankrike, Italien, Västtyskland, Belgien, Nederländerna och Luxemburg samt tillhörande kolonialområden. Övriga västeuropeiska länder, däribland Sverige, drivs med eller mot sin vilja till intimt samarbete med denna grupp. Storbritannien tvingas troligen att i väsentliga stycken ompröva sin samväldespolitik. I Latinamerika har röster höjts för upprättandet av ett stort frihandelsområde.

Så mycket mer förvånansvärt är det, att avtalet i vårt land knappast tilldrog sig större intresse utanför en ganska trång krets av ekonomiska experter och affärs- och industrimän. Det gäller ändå skapandet av ett ekonomiskt enat Västeuropa, där krig mellan de deltagande nationerna, däribland arvfönderna Frankrike och Tyskland, blir otänkbara. Och där jättelika industriföretag, åtskilliga

Stockholms-Tidningen 13/8 1957

kanske i det långa loppet av samma storleksordning som Nordamerikas industrigiganter, kommer att spotta fram standardvaror i massvälståndets tjänst för en "säker" hemmamarknad med ett par hundra miljoner invånare med snabbt stigande reallöner!

De djärva planerna på den gemensamma marknaden har utmognat och omsatts i verklighet i ett tempo, som överträffar vad även de mest optimistiska frihandelsvänner vågat hoppas. De obotliga protektionisterna har, som bl. a. debatten inför ratificeringen i det franska parlamentet visar, trängts in i ett hörn. Deras småskurna och kortsynta gammalmansargument börjar äntligen mötas med misstänksamhet från en nyväckt folkopinion.

De länder, som bildar den gemensamma marknaden, är märkligt nog traditionellt protektionistiska. De tillhör högtulländerna, tillsammans med bl. a. Storbritannien, som ju det senaste kvartsseket grymt svikit sitt stolta frihandelsarv från 1800-talet. De sex länderna har som bekant överenskommit att etappvis sänka tullarna och öka importkvoterna för sin inbördes handel. En övergångstid på 12—15 år, räknat från den 1 januari 1958, anslås åt detta successiva nedrivande av tullhindren; de första tillsänkningarna äger rum den 1 jan. 1959. Därefter skall ländernas inbördes handel i varor och tjänster ske utan hinder av tullar eller andra regleringar.

För jordbruksprodukter blir emellertid tågordningen en annan och agrarproblemen har delvis lämnats öppna. Sannolikt betecknar avtalet dock, på längre sikt, ett bakslag också för Västeuropas jordbruksprotektionister. FN:s Europakommission ägnar i sin senaste årsöversikt frågan om en strukturrationalisering av Västeuropas jordbruk särskild uppmärksamhet vid sin analys av frihandelssträvandena.

Avtalet avser att skapa inte endast en gemensam marknad för varor utan även gemensamma arbets- och kapitalmarknader, obegränsad rörelsefrihet för företagandet inom sexmaktsgruppen, viss samordning av medlemsländernas regler för arbetstidens längd och för övertidsersättning. Likalönsprincipen för män och kvinnor skall snabbt genomföras och efter hand kommer troligen också bl. a. konjunkturpolitik, skattelagstiftning och socialpolitik att i viss mån samordnas.

Syftet är bl. a. att utjämna de olika ländernas konkurrensförutsättningar och att bereda vägen för en ekonomisk union länderna emellan. Enligt mönster av kol- och stålunionen går de sex länderna så långt som till att ge avkall på sin nationella suveränitet i viktiga avseenden.

Enligt avtalet kommer de sex länderna vid slutet av övergångsperioden att ha upprättat en enhetlig tulltaxa gentemot utomstående länder. Tyvärr skapar detta svårigheter för lågtulländer som Sverige att ansluta sig. De gemensamma tullarna kommer nämligen i stort sett att utgöra det aritmetiska medeltalet av medlemsstaternas tullsats för resp. varupositioner i tulltaxan. Utpräglade

långtulländer, som event. ansluter sig, kommer följaktligen vid övergångstidens slut att gentemot världen i övrigt tillämpa väsentligt högre tullar än för närvarande.

Detta relativt protektionistiska avsnitt står i bjärt kontrast till avtalet i övrigt. Man undrar, om den oerhört slagkraftiga ekonomiska enhet, som den gemensamma marknaden snart kommer att utgöra, verkligen har något legitimt behov att avgränsa sig från omvärlden medelst en hög tullmur. Skönhetsfläcken har emellertid sitt *raison d'être*, om den likt en vacker kvinnas musch förhöjer attraktionskraften. Som det nu är, *tingas* andra länder i Västeuropa och kanske annorstädes till samarbete i någon form med sexmaktsgruppen för att skapa en öppning för sig i den gemensamma marknadens höga tullmur.

Sexmaktsblocket förebådar inte bara friare *utrikes* handel utan även friare *inrikes* handel för de berörda länderna. Cyniska monopolintressen av skilda slag, vilka hittills i hög grad bromsat det ekonomiska framåtskridandet i vår världsdel, kommer att finna det allt svårare att hålla sig kvar i sadeln. Sexmaktsavtalet är i stort sett en bekännelse till den fria konkurrensens ideal.

Trots alla de kritiska röster, som höjs litet varstans, är sexmaktsavtalet uttryck för vidsynt statsmannakonst av finaste slag. En handfull kloka politiker har, biträdda av framstående experter, lyckats omsätta sina framsynta liberalistiska ideal i verkligheten. Och de har gjort det så mästergluggat, att andra länders mera ovilliga politiker tvingas in på samma utvecklingsbana.

Historiens vingslag och frihandeln

De delar av Västeuropa, som inte omfattas av den gemensamma marknaden, tvingas till en total och snabb omprövning av sin handelspolitik. Med eller mot sin vilja måste de söka samarbete med Lilla Europa. Den handelspolitiska problematiken har förts över på ett nytt, högre plan.

Borta med vinden är den traditionella UD-andan, kännetecknad av småfiffliga handelsförhandlingar kring enstaka tullpositioner, med representanter för producent- och distributionsleden överrepresenterade i sin egenskap av "experter" och konsumenterna ställda offside. Den nya handelspolitiken är inte som den äldre ett filigransarbete i relativt demokratisk anda.

Diverse privilegieintressen kommer knappast längre att kunna återopa statiska producent- och sysselsättningsintressen, när det passar deras syften. Den nya handelspolitiken måste ta som en självklar förutsättning att näringslivet besitter stor anpassningsförmåga. Själva avsaknaden av sådan på vissa områden bör anses som indicium på nedsatt livsduglighet — anspråk på tullskydd för sådana områden måste i princip avvisas i efterkrigstidens fullsysselsättningssamhälle, där vi har ont om produktionsresurser.

Vi har kommit över på en öppen frihandelslinje. Den gynnar inte bara

konsumenterna utan även företagen i ordets egentliga mening. Men den är en krigsförklaring mot ineffektiv produktion och mot monopolengagerade s. k. företagare och högprinsitresserade affärs- och reklammän.

Det hela har gått så snabbt, att man gnuggar sig i ögonen. Utan att vi märkt det, har frukten mognat. Vi kan inte hålla oss utanför samarbetet, för då blir vi mer isolerade för varje år, ekonomiskt och så småningom också kulturellt. I det Frihandelseuropa, som håller på att upprättas, blir mycket olikt det vi vant oss att betrakta som normalt. De traditionella protektionistiska argumenten håller på att pulveriseras.

Sydeuropas ekonomiskt underutvecklade länder kan inte längre hålla sig med höga uppfostringstullar för att någon gång i en avlägsen framtid kunna stoltsera med en blygsam effektiv industri. Pretentionerna på effektiv industriproduktion kommer att ligga högt i det nya Europa. Det kommer att kosta ett land alltför mycket i missade chanser till högre välförstånd att fortsätta med uppfostringstullar o. dyl.

I stället måste de underutvecklade områdena i vår världsdel för framtiden satsa på utsikterna att specialisera sig på produktionsgrenar, som kan utvecklas med hjälp av billig inhemsk arbetskraft, subtropiskt klimat och kapital från t. ex. Västtyskland. En omfattande konservindustri för

frukt, grönsaker etc. bör ligga inom räckhåll. I övrigt får dessa länder kanske finna sig i en ställning som underleverantörer av tämligen enkla halvfabrikat till Mellan- och Nordeuropas storindustrier. Deras befolkningsöverskott torde få avhjälpas genom utflyttning av folk till de stora västeuropeiska industriområdena, jämsides med att deras jordbruk moderniseras. Upprättandet av en gemensam arbetsmarknad för Västeuropa ingår som ett viktigt led i den ekonomiska liberaliseringen.

Lilla Europas ekonomiska inflytande, och särskilt Västtysklands, bör ha ökat väsentligt genom sexmaktsavtalet. Detta ratificerades också med långt större röstövertikt av det västtyska parlamentet än av det franska; i Bonn fick det stöd av såväl Adenauer-anhängarna som socialdemokraterna. Runtom i Europa, även i Ultima Thule, börjar partipolitiker i den mindre stjärnklassen plötsligt att framträda som förkämpar för frihandelsideal. Det är dags för herrar politiker att "climb the bandwagon", som man säger i USA.

Om det drar ut på tiden med den erforderliga handelspolitiska nyorienteringen i de västeuropeiska länder, som saknar hemorts rätt i Lilla Europa, uppstår elakartade omställningsproblem, när länderna ändå en gång tvingas med. Det gäller att komma i tid till bussen för att slippa hoppa på sedan den börjat få upp farten.

Bussen ser ut att kunna sätta i gång när som helst. Den 1 jan. 1959 inleds de etappvisa sänkningarna av tullar och det planmässiga utrotandet av övriga handelshinder mellan Frankrike, Italien, Västtyskland, Bel-

gien, Holland och Luxemburg. I början av 1970-talet resulterar detta i en fullgången tullunion med rätt hög gemensam tullmur gentemot omvärlden, alltså även mot övriga Västeuropa, i den mån detta inte funnit en formel för samverkan. Handeln inom sexmaktsgruppen kommer sedan att vara fri för praktiskt taget alla varor, utom möjligen jordbruksprodukter.

Låt oss inte falla offer för den villfarelsen, att vi har god tid på oss att fundera. Visserligen dröjer det 12 å 15 år, tills tullunionen är fullt genomförd. Men sexmaktsgruppens industriledare sitter inte med armarna i kors och inväntar övergångstidens slut för att först då sätta i gång och bygga ut för den stora avsättningsmarknaden.

Redan nu är flera av de största, mest dynamiska och mest konkurrenskraftiga storföretagen på kontinenten beslutna att komma först till kvarnen. De umgås vid det här laget med avancerade planer på hur de skall bygga ut, vilka nya tillverkningar de skall ta upp, vilka nya automations-, distributions- och reklammetoder de skall tillgripa, hur de skall utbilda tillräckligt med yrkesarbetare, tekniska experter etc. för att inom kort kunna ge sig in i närkamp om den ekonomiskt oerhört attraktiva gemensamma marknaden.

En riklig lön för mödan väntar dem som är mest förutscende. Vi får de närmaste åren bevittna, hur många alerta industriföretag inom sexmaktsområdet kommer att med sin utbyggnad vara några steg före de *faktiska* tullättnaderna. Den under övergångstidens första etapper kvardröjande tullbelastningen kommer inte att

hindra dem från att så tidigt som möjligt arbeta in sig på *hela* den gemensamma marknaden. I värsta fall är industriföretagen beredda att själva bära bördan av dessa "övergångstullar". De är ju närmast en investering för framtiden!

Tag som exempel ett stort industriföretag i Västtyskland eller Belgien under effektiv, dynamisk och självsäker ledning samt med fina expansionsmöjligheter. Det måste nu betala 15 proc. värdetull på en marknad tillhörande sexmaktsområdet, men vet att tullen om några år blir 10 proc., om ytterligare några år 5 proc. för att sedan helt försvinna. Är det inte sannolikt, att dessa företag "struntar" i den 15-proc. tullen, för att kvickt komma in på marknaden ifråga och förbättra sina chanser till en stor bit av den framtida jättemarknaden? Tullmurarna inom sexmaktsgruppen torde alltså förlora en hel del av sin skyddseffekt, långt innan de blivit i avtalsmässig ordning raserade.

Den gemensamma marknaden kan således komma att förverkligas i avsevärt snabbare tempo än den officiella tidtabellen ger vid handen. Men det förutsätter förstås, att undantags-

bestämmelserna i avtalet tillämpas med återhållsamhet.

Vad skall då vi stackare göra, som ännu inte är med i den gemensamma marknaden? I huvudfrågan har vi intet val. Lilla Europa måste göras om till Stora Europa, och det illa kvickt. Det kan ske genom att hela Väst-europa ansluter sig till den gemensamma marknaden. Men det kan även ske genom att vi kommer överens om att upprätta inte en västeuropeisk tullunion utan ett frihandelsområde omfattande, förutom sexmakternas tullunion, alla övriga västeuropeiska länder. Inom detta område skulle handeln i princip vara fri, men utåt skulle länderna, med undantag för sexmakterna, hålla sig med sina egna tullsats.

För oss i Skandinavien har frågan om det nordiskt-ekonomiska samarbetet nu blivit en andrahandsfråga, det kan inte hjälpas. Och för Sveriges del har hela tullfrågan kommit i ett nytt läge. 1952 års tulltaxekommittés betänkande, som dock inte är stort mer än årsgammalt, framstår som ett nära nog antediluvianskt aktstycke i smygprotektionistisk anda.

Schack, matt, herrar tullvänner!

Varför är det absolut nödvändigt för de västeuropeiska länder som ej är med i Lilla Europa, att söka samarbete med sexmaktsgruppen? Varför brådskar det?

För det första. Redan från den 1

Stockholms-Tidningen 20/8 1957

januari 1959 kommer varor från länder utanför sexmaktsgruppen att kämpa en ojämn kamp, när de söker sig in på Lilla Europas varumarknad. När brittiska, nordiska eller schweiziska industriföretag skall sälja varor till t. ex. Italien, kommer de inte längre som hittills att konkurrera där

på samma villkor som franska, västtyska och beneluxska företag. De senare erhåller nämligen tullåttnader, men inte de förra.

För varje etapp av den 12 à 15-åriga övergångstiden växer dessa tullpreferenser i storlek. I början av 1970-talet blir på t. ex. den italienska marknaden varor från Frankrike, Västtyskland och Benelux tullfria, medan brittiska, nordiska och schweiziska alltså beläggs med värdetullar, i många fall på 20—25 proc. Precis lika svårt kommer exportörer från länder utanför sexmaktsgruppen att få det över hela den gemensamma marknaden, alltså inte bara i Italien.

För det andra. Den gemensamma marknaden kommer att ge avsättning för massproduktion av varor från jättelika kontinentföretag av amerikansk typ, med långt driven automation, stora forskningslaboratorier, starka inköpsavdelningar, förstklassiga reklam- och propagandamedel etc. Den tekniska och ekonomiska expansionen inom denna stormarknad torde bli långt mer imponerande än i övriga Västeuropa, dvs. sexmaktsindustrierna får ett för varje år allt större försteg. Redan långt före övergångstidens slut kommer sexmakterna att besitta en konkurrensmekanism för utställning av ineffektiva företag och produktionsmetoder utan motstycke i övriga Västeuropa.

Reallönerna inom sexmaktsgruppen kommer mänskligt att döma att stiga snabbare än i resten av vår världsdal, vilket ytterligare stimulerar rationalisering och automation nere på kontinenten. Vår världsdals ekonomiska tyngdpunkt kommer definitivt att förskjutas bort från norra och västra

Europa mot Belgien, Nordfrankrike, Västtyskland och Norditalien.

För det tredje. Den gemensamma marknaden kommer att tjäna som bas för franska, västtyska, italienska och beneluxska storföretags exportoffensiv mot traditionella brittiska, nordiska och schweiziska marknader över hela den fria världen. Industriföretag utanför sexmaktsgruppen måste få det allt svårare att hålla konkurrenskraftiga priser och kvaliteter. De har att kämpa med företag i sexmaktsgruppen, som gått igenom ekuluten, dvs. som kvarstår efter övergångstidens minutiösa utgallring av ineffektiv produktion.

Nuvarande tullpreferenser för brittiska industrivaror inom Brittiska Samväldet kommer knappast att förslå. Inom kanske något tiotal år lär sexmaktsindustrierna med framgång kunna börja stormningen av detta Storbritanniens sista ekonomiska citadell utanför moderlandet.

Då, om inte förr, blir krav på en nyorientering av den brittiska samväldespolitikern oemotståndliga. Det kommer att överstiga brittiska samväldespolitikernas krafter att rida spärr mot utvecklingen om det kräver att brittiska industrivaror i t. ex. Australien och Kanada måste beviljas allt större preferenser för att uppväga den brittiska industriens växande efterläpning i produktionseffektivitet.

För det fjärde. Även hemmamarknaderna inom den del av Västeuropa, som står utanför den gemensamma marknaden, blir efter hand allt mer sårbara för konkurrens från de sex unionsländerna. Den dynamiska industriföretagsamheten i bl. a. Storbritannien, Norden och Schweiz riskerar

att få kämpa i motvind. Vår materiel-
la utvecklingstakt dämpas, arbetslöshet
kanske uppstår.

För det femte. Länder utanför den
gemensamma marknaden har just inge-
nting att kompensera sig med, så-
vida de inte upprättar en egen tull-
union. Men att skapa två konkurre-
rande ekonomiska block i Västeuropa
med tullmur emellan, det vore höj-
den av ekonomiskt oförnuft. Och en
nordisk tullunion vore sannerligen en
futtig ersättning för helhjärtad an-
slutning till de västeuropeiska frihan-
delssträvandena.

In summa: Överväldigande skäl ta-
lar för att alla de stater i Västeuropa,
som står utanför sexmaktsgruppen,
genast bör sträcka vapen inför fri-
handelsoffensiven från kontinenten.
Motstånd torde vara utsiktslöst för
våra tullvänner, vare sig de framträ-
der som förespråkare för samväldes-
preferenser (som i Storbritannien)
eller som smått reaktionära talesmän
för privilegichungriga särintressen in-
om näringsorganisationerna (som i
Sverige i 1952 års tullkommittés ma-
joritet). En folkopinion skall väl gå
att skapa i denna livsfråga!

Att avstå från samarbete, nu när
porten står öppen, vore för oss nord-
bor, liksom för engelsmän, schwei-
zare m. fl., liktydigt med att låta oss
fösas in i en defensiv protektionism
av växande hårdhetsgrad. Tar det 10
—15 år för oss att inse detta och att
ångra oss, har vi inga garantier för
att vi är välkomna in i den gemen-
samma marknaden. Porten kan vara
stängd. Skulle den stå öppen, kom-
mer den vid det laget att visa sig
ganska trång.

Troligen vore villkorlös och ome-
delbar kapitulation det bästa, innebä-
rande att hela Västeuropa ansluter sig
till den gemensamma marknaden,
dvs. bildar en gigantisk tullunion. Ja,
kanske ändock inte totalt villkorlös
kapitulation! En sådan tullunion är
nämligen i sig själv en halvmesyra,
fastän oändligt överlägsen vårt nu-
varande handelspolitiska lapptäcke.

Ett villkor borde åtminstone Nor-
dens länder kunna enas om, nämligen
att en all-västeuropeisk tullunion in-
te för framtiden skall avspärras från
omvärlden av en hög tullmur. Vid
förhandlingar med sexmaktsgruppen
bör vi utgå från att bestämmelserna
i dess avtal om en sådan tullmur
skall kunna revideras. Dessa bestäm-
melser bör fylla den enda uppgiften
att tvinga hela Västeuropa med i
unionen. Moren har då gjort sin
plikt, moren kan gå!

Ty i så fall skapas ju det, vid si-
dan av USA, starkaste produktions-
området i världen. Hur inkonsekvent
att "skydda" detta område med 20—
25-procentiga värdetullar på industri-
varor. Ett område, som behöver rädas
varken fan eller trollen!

Nej, när frihandelsvännerna nu ta-
git strupgrepp på protektionisterna,
bör de inte släppa det. Mest rationellt
vore att betrakta en all-västeuropeisk
tullunion som ett steg på vägen mot
en gemensam marknad för pro primo
Nordamerika och Västeuropa, pro se-
cundo hela den fria världen.

Finns det inga statsmän eller stats-
mannanämnen, som vädrar blod? Ser
man inte chansen att få USA och
Västeuropa med i ett avtal, efter
mönster av sexmaktssavtalet, i vilket
en övergångstid på t. ex. 18—25 år

anslås för att rasera alla tullar och andra hinder för handeln över Atlanten?

Återstoden av den fria världen borde det sedan vara en lätt match att få med. Latinamerika, Asien, Afrika — finns det några områden, vilka saknar skäl liknande de här katalogiserade för att ansluta sig?

Kan utvecklingen drivas in på här skisserad bana, har en allvästereuropeisk tullunion stora företräden framför ett västereuropeiskt frihandelsområde. Sistnämnda alternativ är underlägset, bl. a. därför att det ger upphov till en massa trassel för handeln mellan kärnan, dvs. sexmaktsgruppens tullunion, och länderna i periferien med dessas varierande tullsatser

mot omvärlden (en avräkning i någon form måste ske vid transithandel o. dyl.).

Svenska frihandelsvänner kan dra en lättnadens suck. De torde inte behöva spilla mer krut på den mest stendöda av hökar, 1952 års tullkommittés monstruösa betänkande. Bränn liket och låt askan spridas för alla de förliga frihandelsvindar, som nu blåser!

Måtte de nordiska politikerna visa sig vuxna statsmannamässiga frihandelsinitiativ inom de stora internationella organisationerna, främst OEEC och Förenta Nationerna. Kanske finns det bättre resonansbotten för sådana runtom i den fria världen än vi riktigt har klart för oss.

Snabb nordisk marknad behövs även vid europeisk frihandel

Uttalande av *Bertil Ohlin*

En gemensam nordisk marknad behövs, även om det planerade frihandelsområdet kommer till stånd, sade professor Bertil Ohlin i ett tal inför svenska handelskammarmötet i Jönköping på onsdagen. En nordisk marknad går fortare att realisera och produktionen skulle utsättas för en hälsosam förberedande konkurrens.

Det visade sig under fjolåret att Frankrike, Tyskland, Italien och Beneluxstaterna menade allvar med planerna att bilda en ekonomisk union, sade professor Ohlin. Denna är tänkt som en tullunion i första hand, men skall dessutom innefatta fria rörelser för människorna och kapitalet över gränserna.

För Storbritanniens exportindustri framstod naturligtvis en dylik utveck-

ling såsom riskfylld, eftersom den tyska industrin skulle få betydande fördelar på den västeuropeiska marknaden. Därför förklarade nuvarande premiärminister Macmillan på ett överraskande sätt förra sommaren att Storbritannien var villigt att tillsammans med andra västeuropeiska länder inträda i ett stort frihandelsområde, omfattande enligt planerna samma grupp av sexton stater som organisationen för europeiskt ekonomiskt samarbete i Paris.

”Centraldirigering mindre tilltalande”

Ur nordisk synvinkel ter sig en anslutning till de sex staternas union inte vidare tilltalande. Inom denna union kommer nämligen en central dirigering av det ekonomiska och sociala livet att drivas ganska långt. Dessutom är tullmurarna inom detta område väsentligt högre än våra nuvarande, och det skulle alltså bli nödvändigt att höja våra importtullar ganska väsentligt. Det är därför knappast troligt att Sverige eller Norge skulle allvarligt överväga att anhålla om inträde i en sådan ekonomisk union.

För Danmark ligger frågan något annorlunda till. Om inte Storbritannien finner vägar att bereda den danska jordbruksexporten rimliga avsättningsmöjligheter på ett sådant sätt att den danska jordbruksexporten även till Tyskland kan erhålla tillfredsställande avsättningsmöjligheter, så ligger det nära till hands för Danmark att i varje fall söka trygga likabehandling med Hollands jordbruksexport

på den tyska marknaden. Detta kan i så fall endast ske genom att Danmark inträder i sexstatsunionen. Om detta skulle ske kan det inte undgå att få allvarliga konsekvenser för det framtida nordiska ekonomiska samarbetet.

Ur nordisk synvinkel förefaller alltså en anslutning till de 16 staternas frihandelsområde vara vida att föredra under förutsättning av en rimlig behandling av jordbruksprodukterna.

Nordisk gemensam marknad behövs

Om frihandelsområdet kommer till stånd, behövs då den nordiska gemensamma marknad som experterna nyligen gjort till föremål för en omfattande utredning, vilken väntas bli publicerad i nästa vecka? Enligt min mening är svaret jakande. Det går betydligt fortare att realisera denna nordiska gemensamma marknad som skulle innebära en tullunion för 80 proc. av varorna. Det behöver inte ta många år medan de stora europeiska organisationerna inte kan väntas fullt i funktion förrän om 15 à 20 år.

En nordisk marknad skulle förmodligen ge de nordiska länderna ett större inflytande vid viktiga förhandlingar om de större problemens lösning. Produktionen i de nordiska länderna skulle också utsättas för en hälsosam förberedande konkurrens. För övrigt vet ingen säkert att planerna på ett frihandelsområde verkligen blir slutförda, även om man börjar organisera ett sådant. Det kan hända att man stannar på halva vägen.

Industrin kräver besked

Uttalande av *Axel Iveroth*

Hur ställer sig egentligen våra statsmakter till de nu aktuella frihandelsförhandlingarna? Ett svar på den frågan krävdes av direktör Axel Iveroth i Sveriges industriförbund inför Järnverksföreningen i Örebro på fredagen. Genom sekretessens täta slöja har det skymtat en rätt så klar men också ensidig ståndpunkt, sade han. Man anser även ekonomiskt samarbete som ett hot mot den politiska alliansfriheten. Från industriens sida måste kraftigt understrykas att den svenska politiken snarast blir klart formulerad på den punkten. Direktör Iveroth krävde också att företagen mer än hittills ställer upp även på det samhällsekonomiska planet.

Frihandeln

Direktör Iveroth kom så in på de europeiska integrationssträvandena. Det är väl ingen tvekan om att frihandelsförhandlingarna kommer att bli långa och besvärliga, sade han. Här finns många "speciella" problem, jordbruksproblem, svenska problem och så vidare. Men att vi kommer att inträda i ett frihandelsområde om ett sådant kommer till stånd är väl uppenbart. Kommer detta i längden att räcka? Vi kan nog inte stå helt utanför integrationssträvandena även på

andra håll, bland annat av handelspolitiska skäl.

Men hur ställer sig statsmakterna? Man har genom sekretessens täta slöja skymtat en rätt så klar men också mycket ensidig ståndpunkt. Man anser även ekonomiskt samarbete som ett hot mot den politiska alliansfriheten.

Varje anslutning till De sex — Västtyskland, Frankrike, Italien, Belgien, Holland och Luxemburg — anses otänkbar. Efter vad man kan se kommer denna inställning fram också inför frihandelsförhandlingarna. Enligt min uppfattning är detta en mycket kortsynt politik. De aktuella integrationsprojekten är ett lysande tillfälle att börja ge avkall på den nationalistiska enfalden.

"Provinsiell inställning"

Från industriens sida måste kraftigt understrykas att den svenska politiken snarast blir klart formulerad och ut-sagd så att företagen kan kalkylera och planera för framtiden. Det är emellertid inte bara industrien som har anledning att ställa frågor. Det är anmärkningsvärt att svenska staten ännu inte publicerat något till ledning för till exempel riksdagsmännen som hittills endast fått några mycket vaga meddelanden av handelsministern. Allrahelst som riksdagen kan väntas komma att behandla frågan i höst om

förhandlingarna går efter planerna. Skall vi kanske ramla in i frihandelsområdet utan att man i riksdagen grubblat över saken mer än helt flyktigt i utrikesutskottet? Detta faller

tillbaka på en gammal svensk inställning till allt som är utländskt, en inställning som man inte kan kalla något annat än provinsiell.

Förhandlingarna om frihandelsområdet

Uttalande av *Gustav Cederwall*

Förhandlingarna om ett västeuropeiskt frihandelsområde går nu mot ett avgörande och nalkas därvid den kris som länge kunnat förutses, sade statssekreterare Gustav Cederwall i ett anförande inför FN-förbundets årsmöte i Stockholm på söndagen.

Sveriges primära intresse är att förhandlingarna om ett frihandelsområde leder till resultat, fortsatte statssekreterare Cederwall. Vi har där samma intresse som våra grannländer Danmark och Norge men även länder som Schweiz, Österrike och Portugal. Vi har från början varit positivt inställda till idén om ett frihandelsområde. Det är för oss angeläget att inte tvingas till sådana tullhöjningar gentemot utomstående länder som skulle medföra en höjning av våra kostnader.

Vi vill också gärna bevara vår handelsfrihet och största möjliga frihet i handeln utåt. Vi vill heller

inte finna oss i en övernationell planhushållning på olika områden. Men i övrigt intar vi i många frågor en mellanställning.

Man kan spekulera om konsekvenserna av ett sammanbrott i förhandlingarna. Det är uppenbart att dessa skulle kunna bli mycket långtgående. De i parisorganisationen deltagande länderna lär väl i så fall återta sin handelspolitiska handlingsfrihet. Det är tveksamt om betalningsunionen kan bevaras. Också andra former av internationellt samarbete skulle lida skeppsbrott. Nya grupperingar av länderna skulle kunna uppkomma.

Den ökade splittring i Europa och världen som detta skulle medföra kan inte framstå som önskvärd för något av de i förhandlingarna deltagande länderna och givetvis allra minst för de små. Därför måste man alltjämt trots de mörka utsikterna hoppas på och arbeta för att positiva resultat skall kunna nås.

Stockholms-Tidningen 14/4 1958

Västeuropeisk frihandel

Av Arthur Montgomery

Under de senaste veckorna har det kommit ganska oroande underrättelser rörande förhandlingarna i Paris om bildandet av ett frihandelsområde i nära anslutning till sexstatsgruppens gemensamma marknad. Men i samband härmed har det också blivit allt klarare var man har att söka de grundläggande motsättningarna mellan de båda grupperna. Här skall närmast diskuteras frågan hur långt vi själva kan gå när det gäller att söka överbrygga svårigheterna.

Som bekant är det Frankrike som har gjort de skarpaste invändningarna mot den planerade frihandelszonen. Det är inget tvivel om att den kritik som med anledning härav riktats mot Frankrike i många avseenden har varit berättigad. I första hand har man pekat på den klart protektionistiska tendens som färgar de franska förslagen, alldeles särskilt dem som, när detta skrives, är föremål för överläggningar inom sexstatsgruppen. Såsom London Times uttrycker saken, är det inte frihandelszonen som fransmännen tycker mest illa om. Deras antipati riktar sig överhuvud mot en fri handel. Men det finns också en del moment i de franska kraven som är ganska berättigade och som vi har all anledning att ta hänsyn till. Det är ju för övrigt klart

att de aktuella politiska och ekonomiska förhållandena har försatt Frankrike i en mycket ömtålig position.

Alldeles nyligen har sexstaternas parlamentariska församling sammanträtt i Strassburg, en påminnelse om att organisationsarbetet inom sexstatsgruppen oavslutligt fortgår. Men som den franska tidningen *Le Monde* påpekar i sina kommentarer till mötet, kommer det att krävas några år innan känslan av en reell ekonomisk gemenskap på allvar bryter igenom. Den politiskt ekonomiska situationen i Frankrike är i dag sådan och nationalismen har i så hög grad hetsats upp genom kriget i Algeriet att Frankrike inte kan ge det klara stöd åt det västeuropeiska samarbetet som skulle ha varit önskvärt, säger tidningen.

Det talas mycket om att de andra länderna i sexstatsgruppen, speciellt Tyskland och Holland, söker påverka fransmännen i en för samarbetet med den planerade frihandelszonen gynnsam riktning. Det är inget tvivel om att man här har en positiv faktor av stort värde. Men det finns dock inte någon anledning tro annat än att man i sista hand kommer att låta sig bestämma av de krav som sammanhållningen inom sexstatsgruppen ställer. Det är därför som sagt all anledning för oss att överväga på vilka punkter

vi är i stånd att gå de franska önskemålen till mötes.

Den politiska bakgrunden till den tullpolitiska integrationen

Från svenskt regeringshåll har man ofta framhållit att de politiska aspekterna av sexstatsgruppens organisation verkar avskräckande. Ännu helt nyligen gav handelsministern uttryck för den uppfattningen att en anslutning till en ekonomisk union av sexstatsgruppens typ under inga omständigheter skulle vara förenlig "med den utrikespolitiska obundenheten som den överväldigande majoriteten av vårt folk står bakom".¹ Det är emellertid svårt att se att sexstatsgruppens tullunion som sådan skulle ge anledning till några utrikespolitiska betänkligheter. Det är en annan sak att det naturligtvis låter sig tänka att en grupp av stater, som alla tillhör atlantpakten, kan föra in utrikespolitiska moment i diskussionen. Det är emellertid en risk som Sverige ju i andra sammanhang har sökt trygga sig mot, exempelvis genom reservationer vid vårt inträde i Europarådet. För övrigt har ju vår regering inte rent principiellt haft några betänkligheter att bilda en tullunion tillsammans med atlantpaksstater. Det kan vara nog att här erinra om den planerade nordiska tullunionen.

Hur man än ställer sig till dessa problem är det emellertid ganska uppenbart att de nuvarande integrationstendenserna i Västeuropa, inte minst de tullpolitiska, i mycket hög

grad bygger på politiska överväganden. De så att säga tekniskt-ekonomiska förutsättningarna för ett tullpolitiskt enande har däremot sällan varit så dåliga som nu. Valutaförhållandena är osäkra, kapitalrörelserna i hög grad inskränkta, flyttningsrörelserna utsatta för skarpa restriktioner, möjligheterna att starta företagarverksamhet i ett annat västeuropeiskt land mycket kringskurna. Härtill kommer de vanskligheter som jordbrukspolitiken innebär. Hela det ekonomiska livet är med andra ord bundet av omfattande restriktioner, och de hinder som måste övervinnas innan man får till stånd en livsduglig tullpolitisk sammanslutning är därför utomordentligt stora.

Men om de tekniskt-ekonomiska vanskligheter som en sammanslutning har att kämpa med är mycket betydande, så existerar det också krafter som tycks vara i stånd att övervinna även dessa komplikationer. Flertalet stater i Västeuropa samverkar för närvarande ekonomiskt och politiskt under inverkan av trycket österifrån. Det är här vi har den avgörande faktorn i dagens integrationssträvanden, och så vitt jag kan se finns det inget skäl varför man skulle tveka att öppet konstatera detta betydelsefulla faktum. Economist yrkar också på att England öppet och ärligt skall erkänna att planen för en friare europeisk handel har en fundamental politisk lika väl som ekonomisk innebörd.² Liknande reflexioner har gjorts på många andra håll. Det kan här vara nog att ytterligare citera ett uttalande från det neutrala Schweiz.

¹ Enligt Morgontidningens referat den 21 mars 1958.

² Economist 22 mars 1958.

Neue Zürcher Zeitung betonar i en diskussion av de franska förslagen och de risker som de innebär "nödvändigheten av att upprätthålla Väst-europas politiska och ekonomiska enhet".³ Det är en nödvändighet som N.Z.Z. finner "överväldigande", fast tidningen väl i övrigt principiellt befinner sig på samma linje som det officiella Sverige eller rentav företräder en ännu mera "neutral" kurs.

Suveränitetsfrågor

Varje granskare måste erkänna att det finns många oklara punkter i det avtal om den gemensamma marknaden som undertecknades i Rom i mars 1957. De tekniskt-ekonomiska svårigheterna att skapa en tullunion är som sagt under nuvarande förhållanden så stora att man i många fall tvingas till formuleringar av mer eller mindre provisorisk karaktär. Visserligen är det inte någon lätt sak att ändra de klausuler som en gång godkänts i den invecklade förhandlingsprocedur som föregick unionsförslagets slutliga godkännande av de olika parterna. Men man har dock stora möjligheter att utnyttja erfarenhetens lärdomar vid tillämpningen av bestämmelserna. Här är framför allt de organ som svarar för ledningen av den gemensamma marknaden av betydelse. Men den lösning av problemen som de kan bringa kräver nästan med nödvändighet vissa begränsningar av den statliga suveräniteten.

En av de mest ömtåliga frågorna i sexstatsgruppens tullunion likaväl som i frihandelszonen rör valutapoli-

tiken, möjligheterna att trygga en så pass stor likformighet valutamässigt sett, att inte hela tullunionen råkar i fara. Det är svårt att se hur en sådan likformighet skall kunna uppnås utan att man ger ett visst spelrum för centrala ingrepp från unionsmyndigheterna. De invändningar som man kan rikta mot sexstatsgruppen i detta avseende bör nog närmast ta sikte på att centraliseringen inte är *tillräckligt* radikal.

Det är över huvud taget svårt att förstå hur man skulle kunna göra en tullpolitisk sammanslutning av sexstatsgruppens eller frihandelszonens typ livsduglig, om man inte i större eller mindre utsträckning skapar möjligheter för majoritetsbeslut. Det är emellertid en utväg som man inom frihandelszonens länder har varit mycket obenägen för. Herr Lange har exempelvis, åtminstone tidigare, företrätt den principen att ett land som har råkat i akuta betalningssvårigheter skall ha rätt att införa begränsningar i importen, utan att på förhand inhämta tillstånd av något unionsorgan. En sådan frihet för de deltagande länderna skulle väl emellertid innebära uppenbara risker för att hela sammanslutningen i realiteten paralyseras.

Faktiskt tycks man också under förhandlingarnas gång ha kommit fram till ett visst närmande av de olika ståndpunkterna i dessa frågor. Man synes numera från engelskt (och väl också svenskt?) håll vara beredd att tillerkänna de institutioner som måste byggas upp också inom frihandelszonen möjligheter till majoritetsbeslut. Härmed har man på en väsentlig punkt närmat sig de bestäm-

³ Neue Zürcher Zeitung 23 mars 1958.

melser som gäller inom den kontinentala gemensamma marknaden. Man får hoppas att utvecklingen går vidare i samma riktning. Även om man skulle nå fram till ett system som på denna punkt nära ansluter sig till sextatsgruppens, är det emellertid, såsom redan framhållits, fråga värt om det är ett tillräckligt stramt system. Såsom det påpekats från italienskt håll är den regim som Ministerrådet representerar inom sextatsgruppen alltså och i grunden en "internationell" regim snarare än en "supranational".⁴ I varje fall är Ministerrådets och Kommissionens befogenheter betydligt mera inskränkta än den Höga myndighetens inom Montanunionen.

Tullautonomi eller tullunion

Vid sidan av tveksamheten när det gäller att acceptera principen om majoritetsbeslut är det en annan svårighet som har trätt i förgrunden vid förhandlingarna, obenägenheten inom den planerade frihandelszonen att enas om en gemensam tulltaxa utåt. Genom att anta den tulltaxa som kommer att etableras i sextatsgruppen skulle man kunna undgå många svårlösta frågor, även om det är klart att själva proceduren vid genomförandet av denna anslutning kan ge anledning till en hel del besvärliga tekniskt-ekonomiska problem. Vi har själva en dyster erfarenhet av hur ett system sådant som det man nu planerar inom frihandelszonen fungerar i praktiken. Mellanrikslagen mellan Sverige och Norge, som upphörde

1879, byggde just på den vanskliga principen om full tullautonomi för båda länderna i förhållandet till utlandet, samtidigt med att i regel tullfrihet skulle gälla i de båda unionsländernas inbördes förhållanden. De slitningar som denna princip gav upphov till blev den omedelbara anledningen till mellanrikslagens fall, ehuru visserligen den politiska missstämning som vid den tiden rådde mellan de båda unionsländerna också spelade en stor roll.

Herr Lange har själv mycket kraftigt understrukit de svårigheter som det nu planerade arrangemanget innebär. "Kärnproblemet är helt enkelt om ett frihandelsområde över huvudet taget kan fungera i praktiken."⁵ Är det verkligen möjligt förhindra att olikheten i tullarna utåt medför en snedvridning av handeln? "Om man vill undvika detta, blir inte följden krångliga kontrollåtgärder, en otymplig administration och en oändlig pappersexercis, m. a. o. någonting som ytterligare skulle försvåra varuflödena och handeln mellan länderna?" Såvitt jag kan se måste svaret på dessa frågor bli ett enfatiskt ja. Erkänner man det, bör konsekvensen bli att sextatsgruppen och frihandelszonen antar en gemensam tulltaxa utåt. Herr Lange medger att det är en fråga som allvarligt får övervägas. I princip är han emellertid emot tanken. Han är tydligen beredd att mer eller mindre acceptera gemensamma yttre tullsatsar på vissa enstaka varuområden, "om man därmed kan slippa besvärlig ursprungs-

⁴ Bancaria 1957 häfte 4 sid. 415 f.f.

⁵ Morgontidningen den 21 mars 1958, Svenska Dagbladet den 28 mars 1958.

kontroll". Men han vill inte godkänna "harmoniseringen" såsom allmän princip. De skäl som han här åberopar sig på är utan tvivel i och för sig mycket beaktansvärda. Han framhåller att harmoniseringen i stort sett skulle innebära betydande tullhöjningar för oss. "Vi skulle kanske vinna ökad frihet för vår handel i Europa. Men i så fall till priset av en minskad handel med omvärlden."

Självfallet måste dessa fördelar och olägenheten noga vägas mot varandra. För egen del har jag dock svårt att komma till någon annan konklusion än att vi sist och slutligen bör acceptera harmoniseringen, eventuellt i den mjukare form som har föreslagits av den italienska handelsministern Carli, och som i viss mån motsvarar den överenskommelse som nyligen träffats inom Montanunionen i fråga om de anslutna ländernas import utifrån.

Det är klart att vår ståndpunkt i denna liksom i åtskilliga andra frågor som har aktualiserats under diskussionen i Paris måste påverkas av den attityd som England intar. England är ju relativt sett snarast ett högtullland, och såtillvida borde en eventuell harmonisering av tullarna erbjuda mindre svårigheter än hos oss. Det har emellertid varit ett starkt motstånd i England mot systemet med en gemensam tariff. Här kommer de engelska imperiepreferenserna in i bilden. Meningarna om deras värde tycks visserligen vara ganska delade i England. Men en så radikal åtgärd som att helt radera systemet torde inte ha några större utsikter att vinna anslutning. Skulle förbindelsen med den gemensamma marknaden i nuvarande

situation tvinga till avveckling av preferenssystemet, så kan man med säkerhet anta att förbindelsen med den gemensamma marknaden skulle offras, framhåller en känd engelsk nationalekonom, Lionel Robbins.⁶ Men det har i varje fall höjts röster i England för att man skulle söka underlätta en uppgörelse med den gemensamma marknaden genom att på det ena eller andra sättet dra in imperieländerna i uppgörelsen, exempelvis genom att åtminstone partiellt söka få preferenssystemet infört även i relationerna mellan de kontinentala staterna och de brittiska imperieländerna.⁷

I varje fall kan man säga att det redan har framförts mycket beaktansvärda förslag till ett närmande mellan de positioner som sexstatsgruppen och frihandelszonen från början intagit. De eftergifter som i det föregående diskuterats synes alla vara mycket starkt motiverade. Men det är inte därför sagt att de leder fram till en uppgörelse. Av vad som sipprat ut till offentligheten är det tydligt att de franska kraven även omfattar punkter som man inte ens med hänsyn till önskvärdenheten av ett allmänt samförstånd kan acceptera.

Även om diskussionen inte skulle leda till något resultat, bör den dock inte ha varit utan värde för oss. Det är nämligen uppenbart att om vi skulle tvingas att söka oss fram till ett alternativt system, vilket närmast skulle innebära ett samarbete mellan alla eller en del av de tilltänkta medlemmarna av frihandelszonen, orga-

⁶ I "Europa — Besinnung und Hoffnung", Zürich 1957, s. 145.

⁷ Economist 22 mars 1958.

nisationen av denna tullpolitiska grupp skulle bli mycket lättare att genomföra, om vi redan i förväg har kommit till en viss klarhet om de viktiga frågor som berörts i det föregående. Men det skulle då nog också visa sig att olikheterna mellan de båda systemen skulle bli mycket mindre än man från början hade räknat med. Också frihandelszonen skulle innebära tillskapandet av centrala institutioner med åtminstone en begränsad rätt att avgöra viktiga frågor genom majoritetsbeslut, och vi skulle kanske också ha kommit en betydande bit på väg mot en gemensam tulltariff.

Å andra sidan borde emellertid just detta faktum att de båda organisationerna under förhandlingarnas gång alltmer närmar sig varandra möjliggöra den lösning som för oss är den utan jämförelse bästa, dvs. en nära sammanslutning mellan sextatsgruppen och frihandelsområdet. En sådan lösning är den bästa också därför att den säkrast tryggar det fortsatta be-

ståndet av de organisationer som hittills spelat en så framgångsrik och betydande roll i Västeuropas integration, OEEC och dess dotterorganisation, EPU. Vi kunde då också samfällt inrikta oss på att söka utveckla EPU på ett sätt som ytterligare stärker det valutapolitiska samarbetet i det stora gemensamma frihandelsområdet. Det är därför naturligt om man endast i yttersta nödfall avstår från förhoppningarna på en uppgörelse mellan sextatsgruppen och frihandelszonens stater.

Det är här all anledning att ansluta sig till ett uttalande av herr Lange i remissdebatten i januari om våra relationer till sextatsgruppen. Han erinrade om "att cirka 35 procent av vår export för närvarande går till de sex länderna och att vi inte kan överksamma åse att dessa länder bildar en sluten marknad, som kan medföra stora svårigheter för oss att upprätthålla väsentliga marknader för våra stora exportprodukter."

31 mars 1958.

Tullunionen och utrikespolitik

Av *Johan Akerman*

"Frihandel betyder fred mellan nationerna" — detta är en åsikt som haft anhängare i mer än hundra år. Under 1920-talet arbetade Nationernas förbund i stor utsträckning enligt denna förutsättning: inte bara den ekonomiska världsdpressionen 1930—33 utan även det utrikespolitiska lägets skärpning skyldes i icke ringa grad på tullarna. Allteftersom perspektivet vidgas över världskrigens epok — om man innefattar det första världskrigets upptakt sträcker den sig nu över sextio år — så har uppfattningen modifierats. Sedan 1945 gäller att frihandel mellan nationer, som är anslutna till västs utrikespolitiska system, som regel kan betraktas som ett ekonomiskt komplement till militära överenskommelser. Frihandeln skulle därtill stärka västmakternas produktiva kapacitet, ty vart land skulle då inrikta sig på de lämpligaste uppgifterna.

Från Churchills Fulton- och Zürich-tal (1946) om europeiskt samarbete och Marshalls Harvard-tal (1947), som blev utgångspunkten för OEEC, har det militära och ekonomiska samarbetet fullföljts. Även då det varit frågan om rent ekonomiska organ, såsom EPU (den europeiska betalningsunionen), har motivet in-

nerst varit av politisk art — det gäller västs front mot kommunistisk aggression. I vårt land har man ofta sagt, att Sverige bör ansluta sig till västs ekonomiska samarbetsorganisationer men ta avstånd från alla militära och utrikespolitiska motiv. Detta är innerst en verklighetsfrämmande uppfattning, som hör hemma i en annan tid än vår: det nuvarande europeiska samarbetet vilar på en militärpolitisk premis: det kalla kriget mellan öst och väst. Om man, som ofta sker hos oss, förbereder de europeiska samarbetsfrågorna med den oftast outtalade premissen, att det gäller "rent ekonomiska" spörsmål, så kan man bli besviken då det gäller att gå från ord till handling.

Alltför ofta glömmer man, att det enda nyskapade frihandelsområdet är Benelux — allt annat, den nordiska tullunionen, frihandelsområdet och den ekonomiska unionen ("De sex") är endera bara planer eller ännu icke prövat i praktiken. Tullunionen mellan Belgien, Nederländerna och Luxemburg kom till stånd redan på hösten 1944 och var självfallet en följd av att de tre länderna genom ockupationen och frigörelsen fått sina gemensamma intressen inskräppta i medvetandet. Gemensamma tulltariffer gentemot utlandet fick de tre länderna 1948, men någon genomgripande ändring i ländernas internatio-

Sydsvenska Dagbladet Snällposten 11/6 1958

nella handel blev ej följden av denna åtgärd. Det förhöll sig så, att utrikeshandeln berodde av importrestriktioner, och dessa restriktioner av kvantitativt slag (kontingentering, kvotabestämmelser osv.) var ej förbjudna i den mellan de tre länderna ingångna tullkonventionen. Först 1949 fastslogs principen att all handel med varor producerade inom Benelux-länderna skulle vara helt tullfri i dessa länder, men detta gäller ej så viktiga varugrupper som jordbruksprodukter, kol och koks jämte en avsevärd del järn- och stålprodukter samt textilvaror. År 1954 tog man ett steg vidare genom att överenskommelse då träffades om en för Benelux-länderna gemensam kapitalmarknad. Följande år beslöt man, att jordbruksprodukternas tullskydd vid handel mellan Benelux-länder skulle avvecklas gradvis, så att man 1962 endast skulle ha kol och stål samt en del textilvaror kvar på tullistan för samhandel mellan Belgien, Holland och Luxemburg.

Även Benelux är en blivande tullunion — ännu är ej frihandelsområdet Belgien—Holland—Luxemburg ett faktum och i konventionen finnes därtill en klausul, som säger, att en helt genomförd ekonomisk union förutsätter koordinerad handelspolitik och koordinerad ekonomisk politik inom de tre länderna. Benelux är alltså egentligen ännu en plan om en ekonomisk union och denna plan motiverades långt mer av utrikes- och militärpolitiska synpunkter än av rent ekonomiska.

Det avtal om en europeisk marknad, Communauté Economique Européenne, som slöts i Rom i slutet av

1957 och som trätt i kraft med ingången av 1958 stammar från den s. k. montanunionen. Denna union på kolets och stålets område mellan Västtyskland, Frankrike, Italien och Benelux-länderna utgår från ett förslag av Jean Monnet och går under namnet Schumanplanen (1950). Detta samarbete har sedan 1953 bidragit till en rationalisering av produktionen och handeln med kol och järn och här ser man sammanslutningens *en* bas — den ekonomisk-geografiska. Det är kol- och järndistriktet mellan Ruhr och Moselle som främst beröres; nödvändigheten av samarbete och goda kommunikationer mellan de skilda delarna av detta distrikt är organisationens ekonomisk-geografiska förutsättning. Alla de sex länderna utom Italien har direkt intresse av denna union. Att Italien trots detta är med i sammanslutningen pekar på CEE:s andra bas — den utrikespolitiska. CEE har med skäl uppfattats som det enda faktiska resultatet av de ekonomiska unionsträvandena — NATO är ju en atlantpakt och EPU en clearing-organisation utan principiell innebörd. Att det utrikespolitiska motivet dominerar framgår tydligt nog. Vad det gäller är nämligen först och främst att slå en brygga mellan Frankrike och Tyskland — söndringens tid är förbi, då Sovjetunionen hotar hela den västerländska befolkningen. Den fransk-tyska kooperationen om stål och kol fick sin motsvarighet, då Saar-frågan löstes definitivt och till Tysklands förmån. På Messina-konferensen tog man upp ett nytt område genom planen på att samordna montanunionens atomindustrier, det s. k. Euratom-projektet.

Den europeiska union, som nu är ett faktum sedan 1 januari 1958, har alltså ett konkret såväl ekonomiskt som utrikespolitiskt underlag. Om man skummar bort den vidlyftiga organisationsapparatur, som upprättas enligt Rom-avtalet, ser man att det närmaste resultatet torde bli tysk kreditgivning till Frankrike och man har därvid särskilt inriktat sig på exploateringen av Algeriets stora oljekällor. Det är märkligt att tyskarna på detta sätt kommer till Nordafrika — under 1900-talet var en tysk firma i full färd med att exploatera Marockos järnmalmstillgångar. Den gången lade utrikespolitiken hinder i vägen, nu skulle den tvärt om befördra det ekonomiska samarbetet.

Med en viss skepsis bör man däremot betrakta Rom-avtalets tidtabell för en gemensam marknad, vilken för de sex fördragslutande länderna skulle uppnås år 1972. Frånsett att sådana långtidsplaner aldrig stämmer med verkligheten så har man svårt att tro på ett Europa med oförändrad politisk struktur om femton år. Vi lever i den accelererande föränderlighetens epok — det vill man gärna glömma då man drar upp riktlinjer för sådana konventioner på lång sikt.

Benelux är alltså en ekonomisk realitet i vardande och den europeiska unionen har genom Rom-avtalet åtminstone tagit det första steget mot förverkligande. Men frihandelsområdet och den nordiska tullunionen tillhör en helt annan värld: man kan fråga sig om det var så klokt av de rent ekonomiskt tänkande entusiasterna att förespegla snara resultat på detta område. Dels finnes ju icke alls det gemensamma intresset för en

råvarubas, som är fallet med montanunionen och den europeiska unionen, dels måste nya frihandelsorganisationer nödvändigtvis kollidera med CEE och andra redan befintliga system.

Som alltid vid internationella frågeställningar uppträder England dels som europeisk makt dels som samväldets ledare, vilket även nu försvårar en lösning — närmast på jordbruksprodukternas område — men även politiskt sett Frankrike som har tydligt intresse av ett samarbete med Tyskland och som för närvarande på exportmarknaden går fram på den brittiska exportens bekostnad, har svårt att gå med på en samordning av löne- och arbetsmarknader och av socialpolitiska åtgärder. Några politiska hinder för Frankrikes anslutning till ett frihandelsområde med England som ny partner kan emellertid ej gärna tänkas, då man redan resolut dragit ett streck över det förgångna och inlett ett nära samarbete med Västtyskland.

Den nordiska tullunionen är en tanke med både ekonomiska och politiska stöttestenar. Den svenska industriexporten, den danska livsmedelsexporten och Norges shipping är knappast en förmånlig bas för en tullunion med front mot utlandet. Det är fullt naturligt att Danmark nu undersöker möjligheten att inträda i den europeiska unionen eftersom den snabbt växande västtyska industrien skapat en pålitlig marknad för den danska livsmedelsexporten — långt pålitligare än den engelska, som alltid hotats av samväldesstaternas förmåner. Sedan Sverige år 1949 valde neutraliteten medan Norge och Danmark anslöt sig till västmakterna blir varje internationell fråga, som berör

de nordiska länderna, beroende av detta val. Så även i fråga om de ekonomiska unionerna, och problemet förenklas icke därför att man i den allmänna diskussionen sorgfälligt undviker att tangera dessa fundamenta- lita ting.

Det är alltså två moment som stän- digt måste observeras, då man talar om ekonomiska unioner. För det första bör man skilja på faktiska unio- ner — Benelux och CEE — och unions- planer samt därtill beakta även de fak- tiska unionernas begränsning. För det andra skall man hålla i minnet, att alla ekonomiska unioner och unionsplaner sedan 1945 *primärt* är betingade av

utrikespolitiska och militärpolitiska synpunkter. Så uppfattas de också av västmakternas motståndare. Då Miko- jan besökte Bonn i slutet av april 1958 passade han på tillfället att ut- peka den europeiska ekonomiska unio- nen som en nagel i ögat på Sovjet- unionen. "Vi anser, att den gemen- samma europeiska marknaden är ett hinder för fredlig politik." Yttrandet kan tas som belägg för påståendet att de ekonomiska unionerna uppen- barligen har stor vikt — men icke främst såsom ekonomiska samman- slutningar utan väsentligen som ramar kring politiska grupperingar.

Europamarknad tar form

Ledare

Frågan om den större Europamarkna- dens förverkligande har förts ett stycke framåt genom de beslut, som Lilla Europas, dvs. sexstatsunionens, parlament enats om vid sitt nyss av- slutade möte i Strasbourg. Uppgif- terna om dessa besluts innebörd och om de diskussioner som föregått dem är högst knapphändiga, men enhäl- ligheten vittnar om att Frankrike ord- nat in sig i ledet och inte bara är berett att uppfylla sina förpliktelser enligt Romfördraget utan även synes ha uppgivit sitt motstånd mot ett vidgat samarbete i frihandelns tecken mellan sexstatsunionen och de övriga OEEC-länderna.

Det viktigaste beslutet i Strasbourg

innebär en rekommendation av det provisorium, som länge varit påtänkt, nämligen en 10-procentig tullsänk- ning för samtliga OEEC-länders vid- kommande fr. o. m. den 1 jan. 1959.

Detta skulle betyda att de elva öv- riga länderna inte behövde komma "i otakt", när sexstatsländerna från nämnda tidpunkt börjar tillämpa Romfördragets bestämmelser om en successiv tullavveckling. Det blivande mera intima samarbetet mellan "de sex" å ena sidan och "de elva" å den andra skulle därmed få en "fly- gande start".

I och för sig ska man kanske inte dra alltför optimistiska slutsatser av det franska medgivandet. Det torde snarast vara uttryck för att Frankrike i nuvarande situation inte kan göra

anspråk på att inta en självständig ståndpunkt och få den respekterad. Men även detta är på sitt sätt en vinning, eftersom förhandlingarna tidigare stoppats upp av hänsyn till de franska intressena. I praktiken var väl frågan avgjord i och med att Västtysklands ekonomiminister Erhardt och brittiske ministern för europeiska angelägenheter, Reginald Maudling, nyligen så bestämt deklarerade sina länders samfällda intresse för frihandelsområdets tillkomst. Därmed var Frankrike ställt offside.

En intressant men något dunkel passus i Strasbourg-resolutionen säger, att frihandelszonen inte bör ha formen av ett avtal mellan 17 var för sig fristående länder utan att den bör konstitueras genom en överenskommelse mellan sextatsunionen å ena sidan och "en sammanslutning av övriga länder" å den andra.

Detta får väl utläsas så att "de elva", eller åtminstone de kärnländer inom den sistnämnda gruppen, som har döpts till "de yttre sex" (Storbritannien, Schweiz, Österrike, Danmark, Norge och Sverige), i de fortsatta förhandlingarna lämpligen bör uppträda som en enhet.

Det torde vid det här laget finnas ganska stora förutsättningar för att så ska kunna bli fallet. De tre nordiska länderna har ju vid förhandlingarna i Paris i allt väsentligt intagit en gemensam ståndpunkt, och arbetsgivar-sammanslutningarna inom gruppen "de yttre sex" har framlagt ett gemensamt memorandum. Jordbruks-

frågan synes inte längre utgöra något stridsobjekt mellan England och Danmark; även Strasbourg-resolutionen understryker för övrigt, att frihandelsavtalet bör innefatta både industri- och jordbruksprodukter.

Ur nordisk synpunkt kan den senaste utvecklingen sägas vara gynnsam. Ett förverkligande av en gemensam nordisk marknad — eventuellt genom beslut redan vid rådmötet nu i oktober — behöver inte längre uppfattas som ett föregripande som kunde komplicera en lösning i större skala. I stället kan en överenskommelse om nordiskt ekonomiskt samarbete bli ett framför allt psykologiskt viktigt steg i riktning mot den samverkan mellan "de yttre sex", som således även Lilla Europas representanter synes förutsätta.

Ramen för det västeuropeiska ekonomiska samarbetet är nu så pass tydligt skönjbar, att man kan börja sätta in bitarna — och kombinationer av bitar, sådana som en gemensam nordisk marknad. En uppgörelse mellan ett ekonomiskt enat Norden och delgruppen England—Schweiz—Österrike kan då bli nästa etapp före ett definitivt avtal om ett allomfattande västeuropeiskt frihandelsområde.

Ordningsföljden får dock inte betraktas som någon kardinalfråga; huvudsaken är och förblir att de europeiska länderna kommer ifrån sin ekonomiska isolering och etablerar ett fruktbart samarbete i frihandels och arbetsfördelningens tecken.

Sverige bör undersöka anslutning till de sex

Uttalande av *Marcus Wallenberg*

Sedan frihandelsförhandlingarna strandat måste vi sluta önsketänka och göra klart för oss att vi står inför en helt ny situation. Vi bör undersöka alla alternativ, även en anslutning till sexmaktsgruppen. En förlängning av det nuvarande ovisshetstillståndet är olycklig, men vi bör *inte* utan en ytterligare allsidig omprövning av problemkomplexet skynda oss in i nya grupperingar, som exempelvis den nordiska marknaden, sade bankdirektör Marcus Wallenberg i ett anförande vid Sparbankernas banks bolagsstämma på torsdagen.

— Många menar, sade bankdirektör Wallenberg, att den begynnande handelsdiskriminering, som är resultatet av att de sex slutit sig samman till en gemensam marknad, aktualiserar ett ökat behov av större sammanhållning av frihandelstaktiska skäl inför diskussionen om en större västeuropeisk integration. För egen del tillåter jag mig tvivla på den argumenteringens hållbarhet. Att uppträda gemensamt kan visserligen ibland vara en styrka men i andra situationer kan det vara en svaghet, nämligen om det i grund och botten finns meningsmotsättningar och olika intressen på viktiga punkter. Jag tror inte vi skall blunda för detta förhållande.

Svenska Dagbladet 6/3 1959

85 procent av vår export går till andra länder än Norge och Danmark och 93 procent av vår import kommer från dessa andra länder. Det för alla riktigaste måste vara, att vi i Sverige handlar på ett sätt, som ger oss själva den största ekonomiska styrkan. Inte minst det nordiska samarbetet vinner i längden mest härpå.

Om Sveriges hållning över huvud taget till de europeiska integrationssträvandena kan allmänt sägas, att näringsliv och regering för en gångs skull uppvisar enighet så till vida som man på båda håll förstår Sveriges stora intresse av en så allmän liberalisering av världshandeln som möjligt. Med hänsyn till vårt starka ekonomiska beroende av Västeuropa måste vi hoppas, att ett generellt frihandelsområde blir verklighet och att detta kommer att ske inom en så snar framtid att någon allvarlig handelsdiskriminering inte hinner inträffa mellan de sex och de övriga staterna. Därför har vi anledning att önska att de västeuropeiska förhandlingarna skall föras på multilateral bas och med sikte på ett fullständigt nedrivande av handelshindren.

Men om nu detta, såsom jag för min del tror, i verkligheten är ett önsketänkande — om något sådant inte kan förverkligas, hur skall vi då ställa oss, frågade hr Wallenberg. Vi står inför en ny situation. Svaret är

då att vi bör undersöka alla alternativ, även en anslutning till sexstatsgruppen.

Underhandskontakter med länderna i sexstatsgruppen bör tas upp för att utröna på vilka tänkbara villkor rimliga överenskommelser om anslutning skulle kunna träffas. En avvägning mellan de olika vägar som står oss till buds är då möjlig. En förlängning av det nuvarande ovisshetstillståndet är olycklig, men vi bör ej utan ytterligare allsidig omprövning av problemkomplexet skynda oss in i nya grupperingar, som exempelvis den nordiska marknaden.

Vi har redan fått kännning av den situation, som inträdde den 1 januari i år. Den första 10-procentiga sänkningen av tullarna mellan de sex länderna i den gemensamma marknaden har visserligen med vissa inskränkningar utsträckts till att gälla även gentemot de flesta av de länder, som inte deltar i sexstatsarbetet, alltså också Sverige. På vissa villkor har de sex också erbjudit sig att låta en del av höjningarna av importkvoterna gälla dessa andra länder. I praktiken är emellertid i varje fall kvoteringarna redan diskriminerande. Framför allt kastar dock den planerade, ogynnsamma behandlingen i tull- och importkvothänseende av utomstående

länder sin skugga över utsikterna för vår export till sexstatsmarknaden på längre sikt.⁴

Eftersom vi så länge trott, att ett frihandelsområde på något sätt kommer att förverkligas förr eller senare, har vi redan i många fall kommit i ett sämre läge än de konkurrenter, som räknat med att inte komma med i något frihandelsområde och därför sedan länge varit i färd med att bygga upp tillverkning och strategiska marknadspositioner inom sexstatsgruppens länder. Inte endast betydelsefulla samarbetsavtal har av våra konkurrenter träffats med företag i dessa länder utan också många starka företagskombinationer, ofta med betydande amerikanskt inslag, har bildats.

Hur det hela än kommer att utveckla sig bör vi vara medvetna om det ökade krav på vår ekonomiska politik som kommer att ställas i ett nytt Västeuropa med hänsyn till bland annat penningvärde och valutareserv.

För att vi skall ha någon möjlighet att hävda oss för den händelse det inte blir någon större marknad för oss och för att vi skall kunna dra nytta av en eventuell marknadsutvidgning, måste vi föra en ekonomisk politik i syfte att stärka vår internationella konkurrenskraft.

Wallenbergs förslag får starkt stöd

En serie intervjuuttalanden

Jag har inte varit i tillfälle att följa frihandelsförhandlingarna i detalj, men i stort sett måste jag uttala min beundran för den klara och enligt min mening fullkomligt riktiga uppläggning av frågan som gjorts av bankdirektör Wallenberg, säger dir. Karl Wistrand. Frågan om en nordisk tullunion — i och för sig mycket svårlöst — kan aldrig bli ett alternativ till ett europeiskt samgående. Tyvärr har mycket tid förspillts på det nordiska samgåendet, vilket alltför länge fått ta uppmärksamheten från de långt viktigare europeiska samarbetsfrågorna.

Det gläder mig särskilt, fortsätter dir. Wistrand, att bankdirektör Wallenberg även upptagit frågan om ett inträde i sexmaktssammanslutningen som en möjlighet. Det har av handelsministern drivits den fullkomligt vilsedande tesen att sexmaktssammanslutningen vore en sluten grupp som ej toge emot nya medlemmar. När man gör sådant gällande har man föga förstått beträffande de europeiska samarbetssträvandenas innebörd. Men naturligtvis innebär ett inträde att man underkastar sig samma regler som gäller för de nuvarande medlemmarna.

Diskussionen här i landet har enligt min mening förts på ett plan där

man icke gjort frågeställningen klar för sig. Man talar om en diskriminering av dem som står utanför sexmaktssammanslutningen medan man åter inom den betraktar de utomstående som parter med vilka man väl skulle kunna träffa överenskommelser men som dock inte vill underkasta sig uppoffringar som är förenade med sammanslutningen. Med andra ord, för att använda en sliten kliché: Vi betraktas som utomstående, vilka vill begagna sig av klubbens förmåner utan att betala klubbavgiften.

Jag medger gärna, slutar dir. Wistrand, att problemställningen härmed icke är uttömd men tror att det ändå är angeläget att man i den allmänna diskussionen i Sverige gör sakförhållandet klart för sig.

Sonderingar i nordiskt samförstånd

För min del vill jag helt ansluta mig till bankdirektör Marcus Wallenbergs förslag, att vi i nuvarande läge, när frihandelsförhandlingarna inte ger hopp om någon snar lösning, bör undersöka också andra handelspolitiska alternativ, speciellt en anslutning till sexstatsgruppen, yttrar professor Arthur Montgomery. Först sedan läget på detta sätt klarlagts, kan vi definitivt avgöra vilken handelspolitisk linje som är fördelaktigast för oss.

Det är också ett mycket rimligt krav, att vi inte så länge dessa sonderingar pågår träffar några principiella beslut om den nordiska marknaden, som i fortsättningen skulle kunna binda vår handlingsfrihet. Självfallet skulle det emellertid vara mycket önskvärt att våra kontakter med sextatsgruppen kunde etableras i samförstånd med Danmark och Norge.

Finland befinner sig däremot i en speciell situation. Som professor Meinander nyligen uttryckte sig i ett föredrag i Helsingfors är sextatsgruppen ingenting för Finland. Det förefaller dock inte uteslutet att Finlands handelspolitiska intressen, åtminstone till ganska väsentlig del, skulle kunna tillgodoses på andra vägar än genom en direkt anslutning till sextatsgruppen. Det får väl också anses klart att ett definitivt avgörande från vår sida bör ske först efter fortsatta kontakter med England, där för övrigt också enstaka röster höjts för en anslutning till sextatsgruppen. Vad det nu gäller är ju inte att forcera fram ett omedelbart beslut, utan endast att skaffa den utredning, som tills vidare tycks saknas.

Fullständigt ense

Jag är fullständigt inne på den wallenbergiska linjen, deklarerar direktör Gunnar Ericsson, Åtvidaberg. För vissa grenar av den mekaniska verkstadsindustrin med f. n. stor export till de sex är det vacuum som uppstår

tillräckligt för att skapa svårigheter. Därför måste nya vägar prövas, till och med undersökas vilket bud sexmaktssammanslutningen kan presentera för en svensk anslutning. Inga möjligheter till förhandlingar bör kastas bort.

Synnerligen angeläget

Direktör Axel Enström, Svenska cellulosabolaget:

Det är synnerligen angeläget att vi försöker komma med i ett större sammanhang. En nordisk marknad är en sak för sig och har en jämförelsevis mindre betydelse. Främst gäller det en europamarknad och om det till sist kniper, en anslutning till sextatsammanslutningen. Vi kan i varje fall inte stå isolerade. På något sätt måste vi komma med.

Direktör Nils Ericsson, a.-b. Separator:

Separator befinner sig i ett förhållandevis gynnsamt läge när det gäller anpassning till den ena eller andra överenskommelsen på grund av att vi har inte mindre än tre fabriker inom sextatsområdet. Vi kommer därför alltid att ha stora utsikter att klara vår situation. I den aktuella frågan vill jag emellertid betona att vi oaktat svårigheterna i början räknar med att ett frihandelsområde kommer till stånd. Vidare är det självfallet att vi, om inga andra möjligheter bjuds, bör undersöka möjligheterna att på antagbara villkor ansluta oss till de sex.

S.T. 12/3 -59

Möte med "de yttre sju" i Stockholm

Sv. D. 22/7 -59

"De sju" nu lyckligt i hamn

D.N. 26/1 -60

De sju vädjar om stöd av USA

D.N. 21/3 -60

USA TAR PARTI FÖR SEXSTATERNA

Sv. D. 25/3 -60

"USA tar ej ställning för De sex"

D.N. 17/2 -61

Efta redo förhandla med sexmaktsländerna

Frihandelsmysteriet

Av *Ulrich Herz*

Den sammanfattande rapport om frihandelsförhandlingarna, som utrikesdepartementet offentliggjort i form av en vitbok, är synnerligen välkommen, ehuru den får sägas vara senkommen. När det nu gått så illa som det har gjort — nära två och ett halvt års förhandlingar utan synligt resultat! — finns det givetvis ett berättigat intresse hos allmänheten att få veta vad förhandlingarna egentligen strandat på. Men helt visst hade det varit ännu bättre, om den svenska allmänheten löpande hade försetts med den information, som nu post festum lagts fram i koncentrerad form. Det hade säkert varit till stor nytta för opinionsbildningen här hemma.

Inte för att vitboken skulle innehålla några överraskningar eller komma med några märkliga avslöjanden. Inte för att den ens i sig själv skulle tillhandahålla den efterlysta "förklaringen" till misslyckandet. Vitboken omfattar i huvudsak referat av offentliga aktstycken (rapporter, förslag, utlåtanden), och flertalet av dessa har varit tillgängliga i tryck, sedan de samlats i en engelsk aktpublikation. Men detta material har dock varit för svåråtkomligt och svåröverskådligt för att i större utsträckning ha kunnat utnyttjas i den svens-

ka debatten, som fått hämta sitt stoff ur mera summariska andrahandskällor.

Vitboken ger nu alltså ett långt säkrare underlag för en analys av förhandlingsparternas ståndpunkter och motiv. Denna sammanställning av de viktigaste aktstyckena är i hög grad upplysande när det gäller det *faktiska*, själva gången av förhandlingarna, parternas yrkanden och förslag i olika förhandlingsskeden, förhandlingarnas stötestenar osv. Men samtidigt måste man efter genomläsning av denna omsorgsfulla redogörelse konstatera, att den negativa utgången av förhandlingarna framstår som om möjligt ännu mera gåtfull än förut.

Ansvarsfrågan

Vitboken utgör inte enbart en dokumentsamling utan den upptar även vissa kommentarer. Dessa är, enligt diplomatiskt skick, neutrala och förbindliga. Men den tjänsteman i UD, som svarat för sammanställningen och som skyntar med en personlig profil bakom de förbindliga formuleringarna, har med all rätt funnit det förenligt med sin uppgift att ge uttryck åt vissa försiktiga värderingar av de förhandlande ländernas argument och attityd. Och även oavsett författarens antydningar torde ingen läsare av vitboken kunna frigöra sig från intryc-

ket, att huvudansvaret för förhandlingarnas misslyckande måste läggas på sexstatsunionen — med Frankrike som den styrande svansen.

En sådan slutsats från svenskt håll kan givetvis förutsättas ha ett visst inslag av "bias", eftersom den svenska ståndpunkten — sådan den formulerats av den svenska förhandlingsdelegationen och sådan den kommit till uttryck i en praktiskt taget enhällig svensk opinion — i alla viktiga delfrågor varit motsatt den franska. Medvetenheten om denna möjlighet till svensk "kortslutning" vid bedömningen av parternas argumentering och hållning borde motivera en extra ansträngning från svensk sida att försöka "förstå" den franska ståndpunkten.

Å andra sidan bekräftas vid förnyad genomgång av materialet ett intryck, som trängt sig på åtskilliga gånger under förhandlingarna: att det långt mindre är den sakliga innebörden i sexstaternas argumentering i de olika stridsspörsmålen, som väcker kritik, utan snarare en oklarhet för att inte säga tvetydighet i deras hållning. Detta intryck av att inte veta var man hade förhandlingspartnern har ju efter hand blivit så starkt hos OEEC-länderna utanför sexstatsunionen, att man tvivlat på huruvida förhandlingarna över huvud taget varit uppriktigt menade från 'de sex' sida. Men varför skulle de i så fall alls ha gett sig in i förhandlingar och varför skulle de gång efter annan betyga, att de betraktade tillkomsten av ett frihandelsområde som önskvärt?

Situationen kan i viss mån sägas vara kriminalromanens klassiska: man har en misstänkt — men man saknar

godtagbara motiv. Resultatet är förvirring.

Realekonomiska intresse- motsättningar

En rimlig arbetshypotes vore givetvis den att de sex ländernas, enkannerligen Frankrikes, *realekonomiska* intressen i utgångsläget skilde sig så radikalt från de övrigas eller gick så stick i stäv mot de yttre sex', att någon gemensam intressenämnare inte läte sig finnas. Förhandlingarna skulle kunna tänkas ha ådagalagt detta faktum och därmed efter hand ha blivit alltmera utsiktslösa.

Men det är i så fall märkligt, att de realekonomiska intressemotsättningarna åtminstone till synes inte spelat någon större roll under förhandlingarna, att argumenteringen endast i ringa mån åberopat dylika nationella intressen. Givetvis har de konkreta spörsmål, där meningarna brutit sig — säg exempelvis ursprungsfrågan, frågan om de yttre tullarna, harmoniseringsproblemen osv. — haft en realekonomisk aspekt, även om detta intressemoment må hända av taktiska skäl kamouflerats med resonemang av mera principiell natur. Men det finns å andra sidan starka skäl som talar *mot* antagandet, att realekonomiska intressemotsättningar skulle ligga bakom misslyckandet — som i så fall inte behövde betraktas som ett misslyckande utan kunde rubriceras som en nyvunnen insikt att man inte hade något nämnvärt att vinna på ett samgående.

Nu har emellertid hela tiden parternas arbetshypotes varit den, *att ett*

frihandelsområde vore till fördel för samtliga berörda länder (eller i varje fall för 12 av de 17), och det har under förhandlingarnas gång inte framkommit några omständigheter som klart pekat i motsatt riktning. Naturligtvis skulle nyttan av ett samarbete för enskilda staters vidkommande bli större eller mindre, allt efter vilken lösning de omstridda delfrågorna (t. ex. ursprungsreglerna) skulle komma att få. Men för att bara ta ett enda exempel förefaller det absolut osannolikt, att t. ex. Västtyskland, även för den händelse att alla dessa lösningar gick det emot, icke skulle ha uppenbara realekonomiska fördelar av att hela Europa bildade ett frihandelsområde i jämförelse med den alternativa möjligheten att den västtyska handeln skulle läggas om så att den främst koncentrerades till sexstatsmarknaden.

Mot denna bakgrund framstår den under förhandlingarna ådagalagda perfekta sammanhållningen mellan de sex som högst egendomlig, och tesen att misslyckandet främst skulle bottna i realekonomiska motsättningar ter sig föga övertygande. Det omtalas f. ö. i vitboken — som ett belägg för de rent förhandlingstekniska svårigheter man hade att brottas med — att de sex, ”då förhandlingarna börjat taga en avgörande vändning, upprepade gånger dragit sig tillbaka för långvariga interna överläggningar, oftast resulterande i helt nya krav”. Hade realekonomiska hänsyn varit utslagsgivande, skulle knappast detta tillvägagångssätt så konsekvent kunnat praktiseras. Realekonomiska intresse-motsättningar av icke obetydlig art föreligger ju utan tvivel även mellan

de sex länderna inbördes¹, och med hänsyn till näringsstruktur, traditionella handelsvägar m. m. framstår de inte som mera predestinerade för samhandel än såg exempelvis Västtyskland och England eller Västtyskland och Skandinavien.

Den federativa ideologien

Nu har det emellertid i debatten kring dessa frågor nästan till leda poängterats, att sexstatsunionen är en *politisk* skapelse och att det politiska enhetsmotivet utgör dess främsta drivkraft. Det låter sig väl knappast bestridas att så är fallet, och ett studium av sexstaternas argument under själva frihandelsförhandlingarna är ägnat att bestyrka tesen. Det är alldeles påfallande att i den franskspirerade argumenteringen för de sex' ställningstagande i delfrågorna gång på gång ett politiskt-ideologiskt moment slår igenom: målsättningen om en stram europeisk "federation" snarare än en multilateral association. Den gamla motsättningen mellan "federalister" och "funktionalister", som under några år nära nog förlamade Europarådet och söndrade Europarörelsen, har således på nytt aktualiserats under frihandelsförhandlingarna och skilt de sex från de yttre sex.

¹ Det omtalas vidare i vitboken, att de sex vid diskussionen rörande omröstningsförfarandet inom "rådet" (det påtänkta frihandelsområdets högsta organ) förklarar sig principiellt skola rösta på enahanda sätt efter interna överläggningar. Denna förklaring står helt i samklang med den federativa grundprincip, som berörs i det följande.

Diskussionen om främst harmoniseringsfrågorna måste te sig fullständigt oproportionerlig, om den inte sättes in i detta sammanhang. Den har karaktären av en förpostfaktning i striden om riktlinjerna för ett kommande enat Europa. Ett frihandelsavtal korsar själva den statsrättsliga konstruktion som ligger till grund för Den Europeiska Ekonomiska Gemenskapen (EEC) och som i sin tur avses att bli kärnan i ett federativt Pan-europa. Därför har de kontinentala Europa-ideologerna haft svårt att acceptera ett sådant avtal, även om de varit och alltså är övertygade om dess ekonomiska nytta.

Denna tes om det politiskt-ideologiska motivets primat verkar på det hela taget mera övertygande än tesen om de realekonomiska motsättningarna. Men det finns en allvarlig hake även i detta resonemang. Just omsorgen om den *politiska* enheten i Europa borde väl ha förmått de sex till en mera resonlig attityd under förhandlingarna, ja även till konkreta eftergifter i detaljfrågorna. Ty hur det än må förhålla sig med de marginella ekonomiska för- och nackdelarna av att de konkreta tvistefrågorna får den ena eller andra lösningen, måste dessa väl ändå väga lätt i förhållande till risken av en bestående ekonomisk och politisk splittring i Europa. Om det politiska motivet varit avgörande för Rom-avtalets tillkomst hade väl samma motiv bort driva fram även ett frihandelsavtal? Ty man vill dock inte tro, att de sex skulle ha satt *formerna* för en europeisk enhet före denna enhet själv.

Nu är emellertid det märkliga det att sexstatsgruppen å andra sidan hel-

ler icke synes ha varit konsekvent i sitt hävdande av den federativa målsättningen och den därav betingade strama centraliseringen av beslutanderätten samt harmoniseringen av den ekonomiska och sociala politiken. Vitboken, som uppmärksammat denna inre motsägelse i gruppens hållning, skriver därom: "Som framgått av de handels-, jordbruks- och ekonomiskpolitiska avsnitten . . . kräva de sex i fråga om frihandelsområdets materiella innehåll ett regelsystem innebärande en nära och fast association mellan frihandelsområdets länder. De sex' önskemål beträffande omröstningsreglerna avspeglar däremot en mera löslig association som kontrasterar mot de materiella reglerna."

I omröstningsfrågan står ju majoritetsprincipen *contra* enhällighetsregeln. "Funktionalisterna" måste förutsättas hävda den senare, som ju bevarar den nationella suveräniteten intakt, medan "federalister" måste vara benägna att förorda den förra, som givetvis ger större garanti för samfällt handlande. Här inträffade nu emellertid en omkastning av fronterna, när man kom fram till diskussionen av de s. k. undantagsklausulerna i det tilltänkta avtalet. Så länge det gällde tillämpningen av dessa klausuler, kunde länderna utanför de sex tänka sig en suspensering av enhällighetsregeln. De sex däremot krävde ett absolut veto av innebörden att — enligt vitbokens ord — "varje land skulle kunna helt ensidigt råda över sin egen tillämpning av frihandelskonventionens undantagsbestämmelser". Man såg på sina håll i detta ställningstagande från de sex' sida ett potentiellt sabotage mot hela konven-

tionen. En sådan slutsats var kanske för hårdragen; den får dock sin psykologiska förklaring som reaktion mot sexstaternas märkligt dubbelbottnade attityd i procedurfrågorna.

Förhandlingstaktisk beräkning?

Fortsätter man att söka efter en rationell förklaring av sexstatsgruppens till synes nyckfulla eller motsägelsefulla attityd kommer man till sist fram till hypotesen om ett mera *förhandlings-taktiskt* motiv. De sex måste under förhandlingarnas gång ha blivit alltmera medvetna om det övertag, som Rom-avtalets snabba tillkomst och omedelbart förestående tillämpning ger dem gentemot övriga OEEC-stater. Den gemensamma marknaden förutsättes relativt snabbt ge en icke obetydlig realekonomisk avkastning, alla initialsvårigheter och anpassningsbekymmer till trots. De ytterligare fördelarna av ett frihandelsavtal förnekas visserligen inte, men chanserna att förr eller senare ändå kunna vinna dem med ett minimum av egna uppföringar — genom att de yttre sex helt enkelt tvingas att godta flertalet av unionens villkor — har tätt sig stora, och därmed har frestelsen till "högt spel" blivit övermäktig.

Visserligen har man på sexmakts-håll indirekt kunnat rättfärdiga den egna ståndpunkten genom det icke helt oberättigade påpekandet, att motparten, främst England, under förhandlingarna visat en benägenhet att vilja skörda fördelarna av ett europeiskt frihandelsområde utan att betala något verkligt pris. Men å andra sidan: debatten har ju i flertalet fall gällt, huruvida "priset" — såg exem-

pelvis en harmoniserad yttre handelspolitik, en snäv definition av varuursprunget, en avveckling av samväldespreferenserna osv. — vore *nödvändigt* med hänsyn till det gemensamma syftet: en friare handel de västeuropeiska staterna emellan. De yttre sex har ansett — och detta torde särskilt ha klargjorts från svenskt håll under förhandlingarna — att unionen inte frambragt tillräcklig bevisning härvidlag. Det omdömet torde stå sig.

Om man utgår ifrån att sexstatsgruppens uppträdande varit i huvudsak betingat av medvetandet om den egna starka förhandlingspositionen, får åtminstone några av paradoxerna sin upplösning. Förhandlingarna skulle således ha varit fullt uppriktigt menade i den betydelsen, att man hela tiden siktat mot en slutlig uppgörelse. Men ett partiellt och temporärt saboterande av förhandlingarna har samtidigt varit ett sätt att taktiskt utnyttja "övertaget".

Mot den bakgrunden framstår också det sista skedet i förhandlingarna — det fruktlösa försöket att nå en provisorisk uppgörelse för att undgå "diskrimineringen" från den 1 jan. 1959, i en något annan dager. Det är ju framför allt sexstatsgruppens omedgörlighet i dessa stycken, som upprört opinionen i de övriga länderna och som vid nordiska rådsmötet i Oslo framkallade tomma och ganska oöverlagda repressaliehöj. Just i detta sammanhang var den moraliska upprördheten emellertid föga på sin plats.

För det första måste man ju göra klart för sig, att en tullunion alltid och nödvändigtvis innebär något slag av "diskriminering" gentemot utom-

stående länder. Skulle vi få en gemensam nordisk marknad skulle därmed givetvis både reellt och formellt vissa av våra icke-nordiska handelspartners "diskrimineras", dvs. de skulle åtnjuta sämre *relativa* handelsvillkor än vad de gjorde tidigare. Alternativet är ju att man i den oinskränkta multilateralismens namn bannlyser allt vad regionala förmånsavtal (tullunioner och frihandelsområden) heter. Så långt har man som bekant inte velat gå i de av praktiskt taget alla västeuropeiska länder accepterade GATT-reglerna.

För det andra är det klart att ett sådant provisoriskt avtal om icke-diskriminering i väsentlig mån just skulle ha inneburit, att länderna utanför de sex skulle ha kommit i åtnjutande av unionens förmåner utan att i övrigt lyda under dess villkor. Det var kanske ändå något för mycket begärt.

Man måste för det tredje ha klart för sig, att det är i den begynnande "diskrimineringen" som unionens övertag blir medvetet och kännbart för de övriga länderna. Om det är sant, att de sex funnit det lämpligt att i förhandlingstaktiskt syfte sätta de yttre sex "under tryck", så var deras väggran att gå med på ett provisorium åtminstone följdriktig.

Maktanfäktelse

Men här kommer till sist moralen åter in i bilden. Styrkepolitik — om i än så vällovligt syfte — är alltid farlig, därför att den frestar till missbruk av makten, till ett cyniskt utnyttjande av övertaget. Den politiska regimförändringen i Frankrike kom

ur denna synpunkt i det olyckligast tänkbara ögonblicket. Den makthavare vars främsta svaghet är att vilja spela stark, måste känna sig hårt frestad att slå vakt om ett tillfälligt övertag. De fem, som i ett tidigare skede, då det icke var så stor fara å färde, låtit initiativet gå till den mest prohibitionistiskt belastade unionsmedlemmen, torde ha mycket stora svårigheter att nu spjärna emot udden.

Udden — det är givetvis en kontinentaleuropeisk autarkipolitik, en gemensam europeisk marknad av "closed-shop"-typ. Visserligen kan de sex alltid med en svepande gest förklara, att anslutningen är fri — och de kommer efter hand att kunna locka med, att en anslutning bör vara rätt räntabel för enstaka hågade spekulanter. Men just därför kommer villkoren att vara allt mindre liberala; det gäller bara för applikanterna att ta seden dit de kommer. Detta får ju sägas vara en fullständig förhandlingsseger — med undantag av att förhandlingens ursprungliga målsättning svikits.

Den mest pessimistiska prognosen för den fortsatta utvecklingen av Europas ekonomiska öde skymtar som ett av två alternativ i vitbokens sista avsnitt, där det heter: "Frågan anmäler sig redan huruvida diskriminationen är icke blott en biprodukt av Rom-fördraget utan ett väsentligt element i den gemensamma marknaden." Att det icke varit ett från början uttryckligen *avselt* och *eftersträvat* resultat, torde man kunna utgå ifrån; det finns icke några manifesta belägg för en sådan autarkisk avsikt hos Rom-avtalets tillskyndare. Men aptiten växer medan man äter; makt-

anfåktelsen anmäler sig i samma ögonblick som man blir medveten om sin faktiska eller potentiella makt.

Det hela började med ett dristigt initiativ från de sex "Europa-aktivistiska" länderna, som ville komma fram till en högre grad av samverkan i frihandels tecken än vad OEEC-organisationen syntes erbjuda eller möjliggöra. England, "frihandels stamort på jorden", höll på att bli diskvalificerat i sin samväldespreferenssterilitet. Då vaknade andarna

och förhandlingarna om ett sameuropeiskt frihandelsområde inleddes — med en *ytterligare* vidgad frihandel som riktmärke.

Och slutresultatet? *Frihandeln som kom bort...?*

Det vore ett alltför snöpligt, ett rent förnuftsvidrigt resultat av något, som dock förtjänar kallas en ärlig ansträngning att ta ett steg i riktning mot något *bättre* än det splittrade efterkrigs-Europa.

Helt uteslutet att Sverige kan anslutas till 6-staterna

Uttalande av *Gunnar Lange*

Trots europaförhandlingarnas sammanbrott i höstas kan man alltjämt hoppas på att så småningom nå fram till en lösning som gör det möjligt att bibehålla och fördjupa det samarbete på handels område som under mer än 10 år försiggått inom Parisorganisationen, sade statsrådet *Lange* i ett föredrag inför Hälsingborgs FCO på måndagskvällen.

Det är vår skyldighet att allvarligt pröva varje uppslag och undersöka olika alternativ. En svensk anslutning till sexmaktsunionen torde emellertid omedelbart kunna avföras från dis-

kussionen såsom helt otänkbar. Det är inte ens troligt att de sex inom kort skulle kunna bifalla någon ny medlemsansökan varifrån den än kom.

Att läget i dag är bekymmersamt skall inte döljas. Men det finns ingen anledning att överdriva svårigheterna. Frågan om verkningarna av sexmaktsunionen på näringslivet för utanför stående länder har mer än en sida. Här skall jag endast peka på två. Framtidsutsikterna för vår export till den gemensamma marknaden kan komma att försämrats på grund av en ökad nyetablering av dotterföretag med stöd av amerikanskt kapital. För

att värja sig häremot överväger också svenska företag att grunda egna dotterföretag på den gemensamma marknaden. Möjligheterna för vårt land att uppträda som kapitalexportör är naturligtvis små. I vissa fall torde emellertid svenska exportörer på detta sätt ha möjlighet att bevara sin ställning på kontinenten.

Den ekonomiska integration som kan komma att äga rum inom sexmaktsunionen kan också komma att påverka konkurrensvillkoren för våra exportindustrier på andra marknader. Inom stora industribranscher börjar redan Romfördraget sätta spår på den ekonomiska planeringen. Ledande industrimän från Frankrike och Tyskland resonerar om framtiden, om marknadsfördelning, produktionsförläggning och priset. Vi står här inför ett embryo till nya mäktiga karteller.

Jag tror emellertid inte att man behöver vara alltför orolig för att vår export utanför den gemensamma marknaden härigenom kan komma att

lida allvarlig skada. Visserligen kan den ekonomiska integrationen mellan företagen på den gemensamma marknaden medföra kostnadsänkningar och prisfall. Samtidigt är emellertid krafter verksamma i motsatt riktning. De nu ledande länderna inom sexmaktsunionen kommer ju när den gemensamma yttre tullmuren upprättas att få vidkännas höjda kostnader för råvaror och halvfabrikat. Det är också troligt att de sociala kostnaderna för näringslivet kommer att stiga hastigare här än annorstädes. Harmonisering av socialpolitiken och sociala förmåner betyder ju en samordning på den högsta nivån. Det land som exempelvis tillämpar de högsta övertidssättningarna eller de mest vittgående semesterbestämmelserna kommer att bli normgivande. Detta kan inte undgå att påverka produktionskostnaderna. Som jag redan framhållit bör man därför inte överdriva svårigheterna. Läget är allvarligt nog ändå.

Sverige och Lilla Europa

Av Anders Östlund

Nyligen har handelsminister Gunnar Lange i en tidskriftsuppsats behandlat frågan om Europas ekonomiska enande ur svensk synvinkel (Svensk Sparbankstidskrift nr 3 1959). Förhandlingarna om en frihandelszon som bihang till den gemensamma marknaden har som bekant strandat. Lange lägger ansvaret på Frankrike.

Tongivande franska politiker ser i Romfördraget ett medel inte i första hand för ekonomiskt framåtskridande utan för att återge Frankrike dess forna stormaktsställning. I bl. a. Tyskland och Holland arbetar visserligen starka liberalistiskt-ekonomiska intressen på att utsträcka det ekonomiska samarbetet till hela Västeuropa. Men vid förhandlingsbordet har Tyskland hittills fallit undan och bistått Frankrike i dess obstruktionspolitik.

Allt detta är sant nog — och mycket tragiskt. Elva OEEC-länder står utanför sexmaktsgruppen. Flera av dessa, bl. a. Storbritannien, Sverige och Schweiz, slår svartsjukt vakt om sin nationella suveränitet. De vill ogärna följa sexmakternas exempel och avstå något av sin suveränitet till en övernationell myndighet. Så sakteliga går det dock upp för politikererna i "ytterländerna", att de egna handelspositionerna hotas av en ny dynamik, ägnad att snabbt föra fram

sexmakterna till ekonomisk dominans i Europa. Strävandena att hindra detta har hittills haft omisskännligt defensiv prägel. De har gått ut på att finna en kompromissformel, som skulle kunna förhindra Västeuropas ekonomiska splittring.

Därvid har förhandlingarna fixerat sig på planen att upprätta ett yttre frihandelsområde löst anslutet till sexmakternas fast sammansvetsade tullunion. Frankrikes och Tysklands skepsis mot denna ekonomisk-politiska hybrid är inte ogrundad. Men Frankrikes avoghet torde i huvudsak förklaras av landets känsla av svaghet i förening med opportunistisk förhållningsteknik för att uppnå egna fördelar.

Frankrikes negativism har gjort det möjligt för ytterstatspolitikerna att spela rollen av frihandelsentusiaster, som slår sina pannor blodiga mot sexmakternas reaktionära protektionism. Äran av de liberalistiska initiativen måste dock tillskrivas sexmakterna och först mycket sent har de väckt genklang hos ytterstatspolitikerna. Dessa hade haft mer att yvas över, om de redan från början uppfattat Rom-avtalet som ett statsmannamäsigt och storslaget försök att ge vår världsdel en tidsenlig ekonomisk struktur.

Värdefull tid har nu förspillts på förhandlingar av det mest oinspire-

rade slag. Förhandlarna har grävt ner sig i tekniska detaljproblem, som inte skulle ha varit tillnärmelsevis så komplicerade, om man utgått från en mer positiv grundidé än frihandelsområdesprojektet. Här har Storbritanniens sterila uppfattning av sina samväldesintressen spelat Europa ett fullt spratt.

Eljest är väl det svåraste kruzet att Sverige och Schweiz med sin traditionella neutralitetspolitik ryggat tillbaka för den doft av Atlantpakt, som omger Romavtalet. Helt kan vi dock inte befria oss från misstanken, att våra politiker varit så kvicka att hänvisa till neutralitetspolitiken för att inför andra länder dölja vår hybris över att den ekonomiska och sociala politiken hos oss nått så hög grad av fulländning, att vi har allt att förlora på de restriktioner, som uppgåendet i en större marknad skulle ålägg oss. Denna hybris står i bjärt kontrast till det faktum, att många svenska partipolitiker dokumenterat en blamerande brist på intuition för det som sker i Europas hjärta. Först när de historiska vingslagen antagit nästan öronbedövande styrka har dessa politiker börjat spetsa öronen.

Nu är situationen allvarlig. Vi riskerar att hamna i ett tillstånd av ekonomisk, kulturell och social provincialism, där vi råkar allt mer på efterkälken och snabbt kommer utom räckhåll för en samförståndslösning på rimliga villkor. Inför detta perspektiv har en del av den engelska opinionen, med tidskriften *Economist* i spetsen, på sistone börjat svänga över till förmån för tanken att stora delar av Brittiska samväldet med fördel kunde ingå som medlemmar i den gemensamma marknaden. Även i Sve-

rige har några röster höjts för att vi inte bör vända anslutningslinjen ryggen utan att först ha penetrerat dess möjligheter. (Denna åsikt hävdades av förf. i ST redan sommaren 1957.)

Våra politiker har dessvärre inte övertygande motiverat sitt svala intresse för att medverka till en brittisk-nordisk anslutning till sexmaktsgruppen. Sverige bör inte frångå vare sig sin traditionella lågtullpolitik eller sin höga prioritering av fullsysselsättningen i den ekonomiska politiken. Det är de två huvudargumenten. Och de står sig inte, om vi synar dem i sömmarna.

Tag först tullarna. Gentemot den strömlinjeformade officiella argumenteringen bör slås fast, att Sveriges utrikeshandel med förädlade industriprodukter (sedan gammalt de ledande tullobjekten) i vår tänkta, gigantiska tullunion (där såväl sexstaterna som Storbritannien, delar av Samväldet och Norden ingår), blir starkt orienterad mot de övriga medlemsstaterna och såtillvida blir tullfri. Skulle den tiondel eller så av vår införsel, som framdeles komme att hämtas från icke-medlemsstater, drabbas av ett högre tullskydd än nu, så är det ingen större olycka! Totalt sett skulle Sveriges genomsnittliga tullskydd sannolikt bli lägre, om vi kommer med i den här skisserade jättemarknaden än om vi lever vidare i splendid isolation.

Och så sysselsättningsargumentet! Vid det här laget vet vi, att ett litet land med svag valutaställning inte har vidare stort svängrum för självständig expansionistisk politik vid internationell konjunkturavmattning, allra minst i valutakonvertibilitetens

skede. Vårt utrymme för aktiv sysselsättningspolitik kunde, om Sverige hade säte och stämma i en gigantisk västeuropeisk tullunion, bli större än det är nu.

Handläggningen av den för Europas framtid avgörande frihandelsfrå-

gan inger ängslan. Är en nordisk-brittisk anslutning till sexmaktsgruppen verkligen utesluten? Vi har rätt att få klarare besked på den punkten, nu när den hemliga diplomatin sägs skola vara ett avslutat kapitel.

Varning för optimism

Av *Ingvar Svennilson*

Belåtenheten har i svensk press varit allmän med utgången av förhandlingarna i Kungälv om en nordisk anslutning till sjustatsmarknaden. Samtidigt har det ju betonats att man betraktar denna sammanslutning som en inledning till en stor förhandling med de sex kontinentländerna om allmän västeuropeisk frihandel. Vart en sådan förhandling kommer att leda återstår emellertid att se. Vill det sig illa, kommer de yttre sju att förbli en relativt isolerad gruppbildning. Det finns därför skäl att ställa frågan vilka möjligheter den kan skapa för vår ekonomiska utveckling.

Den grupp vi är på väg in i utgör sammanlagt en mycket stor marknad, även om Förenata staternas produktion är två à tre gånger så stor och sexstatsmarknadens omkring 50 procent större. I jämförelse med dessa stormarknader är emellertid den geogra-

fiska bilden mycket splittrad. Portugal i sitt hörn av Europa intar en utvecklade särställning. I övrigt omfattar sjustatsgruppen tre områden, Österrike—Schweiz, de nordiska länderna samt England som dominerar med två tredjedelar av gruppens samlade produktion. Övriga sex länder svarar för den återstående tredjedelen med i genomsnitt cirka 6 procent per land, de tre nordiska länderna tillsammans för 20 procent.

Englands särställning

Ett annat väsentligt drag är att England kommer att behålla en särställning med en fot i sjustatsmarknaden och en i de transoceana imperieländerna. Något krav från övriga deltagare att bli delaktiga i det brittiska systemet med imperiepreferenser har man ej hört talas om, och från engelsk sida skulle väl ett sådant krav möta ett bestämt motstånd. Fördelar-

na av imperiemarknaden för England har visserligen med tiden minskats, men de är alltså betydande, delvis på traditionsgrunder. Amerikanska storindustrier har redan tidigare sökt sig till England för att på en gång nå fördelar i imperieländerna. Det synes troligt att denna tendens kommer att ta ny fart när man samtidigt från England får fritt tillträde till ett antal köpkraftiga europeiska länder. Man kan sålunda knappast vänta sig annat än att en sjustatsmarknad, som fortlever i relativ handelspolitisk isolering, kommer att få karaktären av ett planetsystem med England som centrum.

Norden har vissa naturliga fördelar i konkurrensen inom sjustatsgruppen, framför allt i fråga om skogsprodukter. Det skulle vara mycket betänkligt om de kommande förhandlingarna skulle leda till en inskränkning i handelsfrihet på denna punkt. På många andra industriområden kommer nämligen Norden i jämförelse med England att av nyss angivna skäl belastas med ett handicap.

Det är naturligt att räkna med att det dominerande landet, England, i hög grad kommer att bestämma den allmänna framstegstakten inom området. Erfarenheterna från efterkrigstiden är i detta avseende inte alltför uppmuntrande; framstegen i England har varit mycket långsammare än i de större länderna på kontinenten. Anledningarna kan sökas i en låg investeringskvot, en belastning med en lågproduktiv gruvindustri samt den broms som ligger däri att avfolkningen av jordbruket sedan länge nått boten. Därtill kommer det starka beroendet av transocean export, främst

till de gamla imperieländerna. Deras industrialisering har dämpat utvecklingen av exporten eller rent av medfört en tillbakagång såsom inom textilindustrin.

Norden i fel båt?

I jämförelse därmed har länderna i sextatsmarknaden haft ett potentiellt bättre utgångsläge med stora reserver av arbetskraft, delvis från ett överbefolkat jordbruk, och en industristruktur med större möjligheter till modernisering.

Man kan befara att denna skillnad i utvecklingstakt skall framträda även i fortsättningen. De sex kan utveckla sin stormarknad i mindre beroende av sin yttre handel, medan ett antagande om en snabbare engelsk expansion än tidigare främst finge knytas till ett uppsving i världshandeln med industriprodukter, trots industrialiseringen i de transocean länderna. Blir sjustatsmarknaden en bestående, relativt isolerad enhet, finns det därför, som jag ser det, risk att vi hamnat i fel båt. Att förhandlingarna om frihandel inte stannar på denna punkt är därför ett primärt intresse för oss. Sjustatsmarknaden är en tröst, men inte en särskilt god tröst, för att vi gått miste om något bättre.

Vilka är då utsikterna att komma vidare? Låt oss när vi söker bedöma den frågan först göra klart för oss att England kommer att dominera varje förhandling som sjustatsmarknaden kommer att föra om en vidgad frihandel och att vi sålunda för den fortsatta utvecklingen blir beroende av hur det ser på sina intressen.

I ett väsentligt avseende är engelsmännens inställning densamma som vår. De vill liksom vi skilja det ekonomiska samgåendet från det politiska, medan för de krafter som, åtminstone för närvarande, dominerar de sex det ekonomiska samgåendet bildar inkörsporten till en politisk union. Det ekonomiska samarbetet vid sidan av frihandeln önskar England också så långt möjligt ge en relativt obunden form, medan de sex redan skapat gemensamma överstatliga institutioner.

Men vi måste också räkna med att Englands handel med imperieländerna och andra transoceaniska marknader alltså är så dominerande att dess villighet att göra eftergifter till de sex, som inkräktar på dess förbindelser i dessa andra riktningar, är starkt begränsade. Man brukar visserligen säga att England är på väg mot en mera europeisk inställning som en följd av imperiebåndens försvagning. Men de tidigare förhandlingarna synes mig visa att en sådan omsvängning bara är i sin början; de speciella imperiebånden vårdas alltså ömt och kommer säkert länge, inte minst av politiska skäl, att betraktas som väsentliga.

Dystra förhandlingsutsikter

Oddsén är därför inte särskilt gynnsamma för en förhandling de sex — de sju. De sex kommer under nuvarande ledning inte att rubba på sin särställning i fråga om en långt gående ekonomisk samordning med politisk syftning. De betraktar en viss handelspolitisk diskriminering mot andra länder som ett styrkebälte, som

bidrar till att hålla dem samman kring dessa målsättningar. England får å andra sidan svårt att lösa problemet att på en gång ge handelspolitiska förmåner inåt Europa och utåt imperieländerna. Dess ovillighet att anpassa sina tullsatser till de sex gemensamma tullnivå får ses mot den bakgrunden. Man måste därför räkna med att England kan komma att avvisa villkor för en association med de sex, som vi vore beredda att acceptera. Å andra sidan kan de sex kräva ett högt pris för att medge en engelsk särställning. De har också anledning att frukta konkurrensen från den tungviktiga engelska industrin, medan vår egen i det europeiska sammanhanget väger relativt lätt. Fransmännen synes sålunda frukta att det äktenskap med tyskarna de nu vågat sig på skulle förvandlas till ett för dem mindre behagligt triangeldrama om England helt inlemmades i en allmän europeisk marknad.

Politiska förskjutningar kan givetvis inträffa, som ändrar utsikterna. Men risken synes tyvärr stor att vi inte inom en nära framtid får fri tillgång till hela den europeiska marknaden. Båda sidor — de sex och de sju — är sannolikt villiga att bevilja varandra vissa ömsesidiga förmåner. Men möjligheterna därtill är begränsade genom deras förpliktelser enligt Gatt-avtalet, som väl tillåter att länder helt avlägsnar handelshindren mellan sig, men som kräver 2/3 majoritet för att tillåta upprättandet av ett preferensområde.

Början till frihandelsklubb?

Vill man betrakta justatsmarknaden som en inkörsport till en vidgad fri-

handel, får man nog därför se den i ett mera allmänt handelspolitiskt perspektiv med utblick mot de transoceaniska länderna. Helst skulle man vilja se det som början till en frihandelsklubb med tillträde för alla intresserade länder. Eller i varje fall som ett aktivt centrum för hela den fria världsmarknaden omfattande tull-sänkningssaktioner. Förenta staterna och de latinamerikanska länderna kommer då bland annat med i bilden. Detta är i själva verket också den synpunkt på den handelspolitiska utvecklingen som anlagts från de sex i den s. k. Hallsteinrapporten. Om man räknar med en betydande framgång på den linjen, ter den sig för oss mycket lockande. Men man inser lätt vilka svårigheter den kommer att möta, och den innebär trots allt ett farväl till tanken på en allmäneuropeisk regional integration.

Nordiska påtryckningar

Slutsatsen av dessa överväganden för vår del synes mig uppenbara. Vi mås-

te så långt möjligt hålla samman med övriga nordiska länder kring en självständig politik med öppenhet för nya kombinationer som ligger i vårt intresse. Ur den synpunkten vore det stor skada om den så väl förberedda nordiska tullunionen (dvs. lika nordiska tullar utåt) inte skulle möjliggöra en friare samhandel inom Norden än inom området i övrigt och underlätta ett enhetligt uppträdande utåt vid förhandlingar om en utsträckning av frihandeln. Ett led i en sådan nordisk politik borde vara att bevara så mycket självständighet inom ramen för de sju att vi kan utöva erforderliga påtryckningar om förhandlingarna med de sex skulle stranda på oss ovidkommande hinder. Marginalen för en sådan självständighet blir väl med nödvändighet smal, men det bör ligga i vårt intresse att hålla den så vid som möjligt. Norden skulle då med större framgång kunna spela en förmedlande roll när det gäller att föra de sex och de sju närmare varandra.

EFTA och stormaktspolitiken

av *Johan Åkerman*

Bakom de skandinaviska ländernas, speciellt Sveriges, anslutning till det på engelskt initiativ tillkomna europeiska frihandelsområdet (European Free Trade Area, EFTA) döljer sig en paradox. Den svenska inställningen till det internationella samarbetet har av tradition uteslutande betonat den ekonomiska aspekten, medan man velat hålla sig helt fri från politiska band — detta utgör i själva verket en definition på Sveriges neutralitetspolitik. På grund av denna princip har vårt land i Europarådet endast velat befatta sig med rent ekonomiska problem och av samma skäl har man tagit avstånd från den europeiska gemensamma marknaden, sexstatsunionen, som allt tydligare syftar till en politisk integration av det centrala Europas länder.

När för ett år sedan EFTA vid en konferens i Stockholm framställdes som ett alternativ till EEC, betingades Sveriges mycket positiva insats av tilltron till EFTA:s rent ekonomiska karaktär. Redan då fanns det visserligen skäl att peka på de ekonomiska risker och politiska omständigheter som för de skandinaviska ländernas del är förenade med en anslutning till EFTA (se min artikel i SDS för den 15 augusti 1959). De ekonomi-

ska riskerna har redan trätt i dagen för vissa svenska industrier, främst bilindustrin. Emellertid har det samtidigt och ännu tydligare visat sig att EFTA ingalunda är en av stormaktspolitiken oberoende institution. Sovjetunionen har angripit icke bara EEC utan även EFTA och motsatt sig varje form av västeuropeisk blockbildning, som kan stärka det västerländska kulturella, ekonomiska, politiska och militära samarbetet. Då den engelska regeringen under de senaste månaderna förklarat sig villig att överväga en anslutning till kol- och stålunionen och till Euratom har man ofta understrukit, att EFTA endast skall uppfattas som en utgångspunkt för total europeisk ekonomisk integration — med uppenbara politiska konsekvenser.

Sverige har alltså genom historiens ironi hamnat i ett oväntat läge. Man ville hålla vårt land utanför de europeiska integrationssträvandena därför att dessa hade sitt upphov och syfte i Europas försvar mot kommunistisk aggression. Man gick in i EFTA emedan detta frihandelsområde tycktes betingat av uteslutande ekonomiska motiv, men upptäcker nu att EFTA kanske leder till en ännu större politisk sammanslutning än EEC. Om man sammanställer förra sommarens yttranden i regeringskretsar och inom näringslivets organisa-

tioner med det som nu säges härom, blir man slagen av hur snabbt scenförändringen ägt rum. Ett år har varit tillräckligt för att skingra illusionerna. Grundorsaken till fjårets felbedömning låg i tron på att stormaktspolitiken kan hållas utanför stormakternas ekonomiska politik. Felbedömningen berodde på otillräcklig insikt men mest på doktrinarism — man trodde vad man önskade tro.

Det handelspolitiska utgångsläget för underhandlingarna om EFTA var följande: År 1957 var den genomsnittliga tullnivån i Beneluxstaterna 8 proc., i Tyskland och Skandinavien 10 proc., i England 12 proc., i Frankrike 24 proc. och i Italien 25 proc. England och de skandinaviska länderna hade alltså ungefär samma tullbarriär som Tyskland och Benelux medan de italienska och franska tullnivåerna var mycket högre. Genom Rom-avtalet skall sexstatsunionens länder gradvis sänka sina inbördes tullnivåer så att de snart elimineras medan den gemensamma yttre tullnivån skall bli ett medeltal av de sex ländernas tullnivåer — detta innebär att de italienska och franska tullarna sänks medan de tyska och Beneluxstaternas höjs.

När EEC gjorde anstalter för att påskynda denna process väckte det oro i de övriga europeiska länderna och främst i England. Viktigast var emellertid, att den europeiska marknadens länder visade mycket stark ekonomisk utveckling, att man inom denna gemensamma marknad använde allt mer varor från marknadsländerna och allt mindre från England samt att amerikanska investeringar

drogs till marknadsländerna och i allt mindre utsträckning placerades i England. Onekligen utgör dessa tendenser varnings signaler, som ingen engelsk regering kan lämna obeaktade.

Från Englands synpunkt var det EFTA:s uppgift att hejda dessa för engelska intressen oförmånliga tendenser och att möjliggöra ökad engelsk export till övriga EFTA-länder; den engelska bil- och maskinindustrins avsättning på Skandinavien har särskilt understrukits. Men utan tveivel fanns det minst lika starka storpolitiska motiv. England är ju den enda stormakten i EFTA-gruppen och kunde med fog räkna med att den engelska politiken skulle få mer tyngd, om den även kunde stödja sig på de sex småstaterna bland "de yttre sju". Härigenom skulle en motvikt kunna skapas mot det amerikanska inflytandets dominans. Den som följt stormaktspolitiken under de senaste fem åren är väl medveten om, att denna synpunkt alltid gör sig gällande — den kom till flagrant uttryck under Suezkrisen. Inom Europa skulle EFTA bli en någorlunda jämspelt motspelare till den tysk-franska "alliansen", som ju just i de mest brännande storpolitiska frågorna, såsom Berlin-problemet, intagit en mycket fastare ståndpunkt än England. Vi har i år gång på gång kunnat iakttaga hur Adenauer och de Gaulle varit reserverade mot Macmillans optimistiska inställning beträffande toppmötet och Sovjets avsikter. När verkligheten grymt gäckat den engelska uppfattningen, har de krafter vunnit i styrka, som arbetar för Englands anknytning till sexstatsunionen. Oreserverade uttryck för denna uppfattning

har framförts i Economist, Times och Observer och senast av en stor grupp framstående brittiska politiker och affärsmän.

När emellertid sexstatsunionens talesmän påpekat, att det icke kunde bli fråga om några halvmesyrier beträffande Englands anslutning till de sex, synes regeringen ställa sig tvekan. Tre synpunkter har därvid ansetts särskilt betydelsefulla: För det första har man (som vanligt) hänvisat till samväldesstaterna och deras krav på preferensbehandling i ekonomiska ting och samråd i storpolitiska avgöranden. För det andra har man icke velat acceptera den europeiska integrationens krav på en överstatlig instans — redan anslutning till kol- och stålunionen förutsätter att man accepterar en sådan. För det tredje har man hänvisat till jordbruksfrågorna, som ju varit en stötesten av första ordningen redan då det gällde för de nuvarande EFTA-staterna att ta ställning till de sex och de sju.

Medan sexstatsunionens storpolitiska karaktär är uttalad och allmänt erkänd har man från början — speciellt i vårt land — velat se sjustatsmarknaden som en rent ekonomisk företeelse. Redan ovanstående synpunkter är tillräckliga för att påvisa denna uppfattnings felaktighet. EFTA är ett led — ett handelspolitiskt led om man så vill — i stormaktspolitiken och Sverige har utan att ännu vara medveten därom tagit ett steg bort från den officiellt hyllade neutraliteten i kampen mellan västerlandet och det kommunistiska blocket.

Man har i England framhållit att England icke utan samråd med de övriga sjustatsländerna skulle söka in-

träde i sexstatsunionen; i all synnerhet har denna förklaring betydelse för de tre länder som står utanför NATO: Sverige, Österrike och Schweiz. Då man nyligen på officiellt håll i Sverige talat om "Englands lojalitet mot EFTA", har man överbetonat den formella sidan av saken och starkt underskattat frågans storpolitiska innebörd. En engelsk regering kan ej känna sig bunden till den nyligen upprättade EFTA-organisationen, då det gäller att ta ett steg av största politiska räckvidd. Om England genom inträde i sexstatsunionen förvandlar de inre sex till de inre sju och de yttre sju till sex småstater, varav tre NATO-länder och tre neutrala, så är den europeiska integrationen mycket nära sitt förverkligande. "Trohet mot EFTA" lär inte spela någon roll på detta storpolitiska plan.

Vi har alltså kunnat konstatera att den felsyn, som kännetecknade fjolårets svenska inställning till EFTA, grundas på uppfattningen, att en neutral småstat kan ingå handelspolitisk allians med en stormakt utan att den politiska neutralitetsprincipen påverkas. Det intima sambandet mellan politik och handelspolitik är icke något som bara har vikt i dagens spända utrikespolitiska läge. Detta samband har gjort sig gällande under hela industrialismens tidsålder, även om det i det kalla krigets tid har fått en mer ödesmättad prägel än tidigare.

Vi skall nöja oss med tre exempel för att påvisa faktum. Cobden Chevalierfördraget mellan England och Frankrike (1860) är det mest utpräglande frihandelsfördrag, som någonsin ingåtts. Det hade emellertid storpolitisk motivering, ty därmed sökte Na-

poleon III vidmakthålla Krimkrigets allians med England, medan man i England då betraktade Frankrike som "Englands svärd på kontinenten". När Bismarcks återförsäkringsfördrag mellan Tyskland och Ryssland förföll år 1890, så hängde detta delvis samman med ett sammanbrott för de tysk-ryska förhandlingarna om en handelstraktat. De svensk-tyska handelsfördragen av år 1906 och 1911 var — långt mer än vad samtiden genomskådade — led i det wilhelminska rikets strävan att binda Sverige till centralmakterna inför det väntade stormaktskriget. Många fler

fall kunde anföras för att påvisa den nära förbindelsen mellan stormakternas allmänna politik och deras handelspolitik.

Det senaste årets svenska erfarenheter beträffande EFTA:s tillkomst och förvandling visar att förväntningarna kan svikas, om man bortser från detta samband. En annan sak är, att EFTA — trots fjorårets motivering — genom Englands inträde i sexstatsunionen skulle kunna leda till en gemensam västeuropeisk front, vilket man ej tidigare haft skäl att hoppas på.

Europatanken och nationalstaten

Av Lars Lidén

De senaste fyra—fem åren har otaliga spaltkilometer skrivits om frihandelsplaner, om uppdelningen av Västeuropa i handelsblock, om återverkningarna på skilda näringsgrenar osv. Analyserandet av alla dessa invecklade problem börjar dock få en farlig tendens att skymma perspektivet. Man tappar på något sätt bort själva europatanken och drivkrafterna bakom denna. Det kan därför vara på sin plats att ett ögonblick lämna det rent förhandlingstekniska planet och försöka knyta samman den röda trå-

den. Vad är det som håller på att växa fram, och vilken är den historiska bakgrunden?

Ända sedan romarrikets undergång tycks drömmen om en återupprättad europeisk gemenskap ha lekt tänkare och idealister i hägen. I dessa strävanden har de rent ekonomiska synpunkterna ofta spelat en underordnad roll. Kristendomen var länge den gemensamma länken, en överauktoritet som markerade samhörigheten i Europa. Intimt förknippad med antik humanism utgjorde den själva kärnan i de olika staternas kultur. Om en återförening skulle kunna åstadkom-

mas, måste den — därom var alla eniga — baseras på den andliga grundval som religionen bildade. Och ändå var kristendomen till sin syftning inte europeisk utan världsomspännande. Det var bara så att Europa uppfattades som liktydigt med den civiliserade världen. Trots att den europeiska halvön även i andra avseenden utgjorde en naturlig enhet, och betraktades som en sådan, kom den faktiska utvecklingen att gå mot fördjupad splittring. Vid medeltidens slut började nationalstater i modern mening framträda. Furstarna blev nationalister snarare än européer. Samtidigt rämnade den kyrkliga enheten. De följande århundradenas religiösa fejder fick ofta förödande inverkan på samhörighetskänslan. Sålunda skulle trettioåriga kriget hålla tyskarna splittrade ända fram i vår tid. — På det handelspolitiska planet blev merkantilismen tongivande. Det gällde att även ekonomiskt sammanfoga nationalstaten till en fast, sluten enhet.

Alltjämt framträdde dock entusiasmer med storartade enhetsprojekt. 1713 utgav t. ex. abbé de Saint-Pierre sin "Plan för åstadkommande av en evig fred i Europa". Han skissade där bilden av en europeisk federation med en överstatlig senat, vars beslut furstarna måste respektera. Det talades t. o. m. om kollektivt ingripande mot alla som kränker pakten — en slags FN-styrka på Karl XII:s tid! Dessa tankegångar — som delvis byggde på ännu äldre författare — fick mången hänförd läsare, men förmodade inte påverka samtidens suveräner. I stället såg europatanken ett tag ut att förverkligas med våld. De

franska revolutionsarméerna ryckte segrande över kontinenten, bröt sönder den existerande statsordningen och skapade nya välden, dirigerade från Paris. Men efter Napoleons fall återkom de gamla gränserna. Klyftan mellan folken hade bara fördjupats av nationella strömningar som revolutionen väckt till liv. — Romantiken gjorde de ledande skikten lyhörda för fosterländsk diktning, folkmusik, nationella dygder, och kom mer eller mindre direkt att ge upphov till förbittrade språkstrider på många håll. Visserligen uppstod vid samma tid socialismen på europeisk botten, men dess dröm om en solidaritet över gränserna skulle visa sig bräcklig vid det avgörande provet 1914.

Män som Saint-Simon, Proudhon och Victor Hugo bidrog till att hålla europatanken levande samtidigt som den tekniska och organisatoriska utvecklingen befäste nationalstatsidén. Europa stelnade i ett myller av stater med centraliserad styrelse och nationella ambitioner. Det sekel som följde fram till första världskriget blev också de europeiska stormakternas gyllene tid. England, Tyskland och Frankrike konkurrerade inbördes om världsherraväldet. Och de nya banden mellan moderländerna och deras kolonier på andra sidan haven splittrade den europeiska samhörighetskänslan.

1914 framstår som ödesåret för Europas storhet. Först fyra års "inbördeskrig". Så en tjugoårig uppladdning före nästa tragedi. Men paradoxalt nog kom katastroferna att bilda en mer konstruktiv grogrund för europatanken.

”Politisk stordrift”

Vad var det då som hade hänt? Vad var det som gjorde att integrationssträvandena började ge resultat just under 1950-talet? Idén om det förenade Europa är ju tusenårig. Idén om frihandel — eller i varje fall fri handel — är långt ifrån ny. Den omnämns av europeiska tänkare ända från medeltiden. Man kommer nog problemets kärna närmast genom att sammanställa det politiska läget efter 1945 med utvecklingen på kommunikationsområdet.

Politiska sammanslutningar, liksom ekonomiska, är i fråga om livskraft och storlek en funktion av existerande massmedia. Det är sålunda en historisk realitet att varje samhällsbildning har svårt att växa resp. konsolideras så länge de fysiska transportmedlen liksom möjligheterna att sprida tankar och föreskrifter, eller förmedla affärstransaktioner är bristfälliga. Enbart naturhushållningen omöjliggjorde länge större förvaltningsenheter. Omvänt har goda kommunikationer en tendens att bilda underlag för stora och växande samhällsbildningar. Långt tillbaka gick t. ex. färdvägarna med fördel över vatten. Romarriket byggdes kring Medelhavets stränder, det svenska stormaktsväldet kring Östersjöns. På liknande sätt medverkade järnvägarnas tillkomst till att snabbt förvandla tre hundra oberoende tyska furstendömen till en mäktig enhetsstat medan Ryssland, trots sin överväldigande utsträckning på kartan, först under det senaste halvsekleit blivit en maktfaktor i proportion till sin geografiska utbredning. I dag utnyttjar vi luftrummet och kan snabbt nå de av-

lägsnaste delar av jordklotet. Incitamenten till större förvaltningsenheter blir allt starkare — lagen om stordriftens fördelar omsatt på det nationella planet!

Visst har utvecklingen ofta löpt i egendomliga sick-sack-mönster med många, även näraliggande exempel på avsteg från detta schema. Versaillesfreden styckade sönder Östeuropa i en mosaik av mer eller mindre livskraftiga smånationer. Och i dagens Afrika splittras brittiska, franska och belgiska kolonier i ett otal enheter. Men dessa avsteg brukar vara temporära — så som i fallet Östeuropa — eller kunna förklaras av speciella förhållanden — som i fallet med kolonialväldena. Så länge utvecklingen på kommunikationsområdet består torde trenden med nödvändighet peka mot allt intimare samverkan över gränserna. Det otidsenliga statspussel som heter Europa kan inte existera länge till i jetåldern.

Medan andra världskriget rasade som värst skrev Arthur Koestler följande rader i sin bok *Yogin* och kommissarien: ”En människomassa som en längre tid är utsatt för ett visst tryck eller vissa stimulanser — klimatologiska, ekonomiska etc. — kommer förr eller senare att reagera på ett sätt som i grova drag kan förutsägas. Men tonvikten ligger på ’förr eller senare’ och på ’i grova drag’. Härigenom bibehålls en marginal av oförutsebarhet, och inom denna marginal verkar de ’subjektiva faktorerna’ slump och ledning. Om vi betraktar historien i stora tidsavsnitt, i århundraden i stället för decennier, förlorar den subjektiva faktorn sin betydelse och den statistiska sanno-

likheten förvandlas till visshet. Vi kan alltså tryggt räkna med att de förbättrade kommunikationerna ovillkorligen kommer att leda till ett enat Europa... Historien liknar en flod och den 'subjektiva faktorn' är ett klippblock som kastas i vattnet. Några kilometer längre ner flyter floden fram i sin breda bädd, bestämd av terrängens allmänna beskaffenhet, precis som om klippblocket aldrig hade funnits. Men en kort bit, exempelvis hundra meter eller hundra år, medför formen på klippblocket en avsevärd skillnad."

I dessa reflektioner ligger en antydning om de primära drivkrafterna bakom integrationsprocessen och därmed svaret på frågan varför europaplanerna börjat realiseras just nu. Den accelererande utvecklingen på det kommunikationstekniska området har gjort fördelarna av samarbete alltmer uppenbara. De subjektiva faktorerna kan exemplifieras med det rådande politiska trycket och tycks för närvarande verka för europatanken. Vi har ju sett hur världspolitikens centrum efter kriget flyttats åt annat håll. Europa ligger kvar som ett illa tilltygat vacuum mellan öst och väst. Vetenskapen om att detta vacuum kan komma att fyllas ut österifrån tycks ha gjort även ivriga nationalister lyhörda för europatanken. Krigens olyckor har alltså i efterhand hjälpt till att rucka på många nationalistiska fördomar men det primära incitamentet bakom ett förenat Europa ligger i de förbättrade möjligheterna att förflytta människor, varor och tankar.

Nationalstaten och stor- marknaden

För att återvända till det handelspolitiska blickfältet, så har planerna på en enda stor marknad i Västeuropa för tillfället sparat ur. Det brukar sägas att förhandlingarna strandade på franskt motstånd, något som i sin tur var möjligt tack vare att Västtyskland i det avgörande skedet stod fast på Frankrikes sida. Frihandelsländerna kunde för sin del inte acceptera Rom-avtalets överstatliga karaktär, eftersom det medför ingrepp i den nationella suveräniteten. Argumenteringen är välkänd. Än hänvisar man till utrikespolitiska traditioner — Schweiz och Sverige — eller storpolitiska tvångssituationer — Österrikes neutralitet, de skandinaviska staternas hänsyn till Finland osv. Än gäller det att bevaka vitala intressen på det konstitutionella eller socialpolitiska området. England är ett särskilt komplicerat fall. Trots försvagningen genom kriget är detta land fortfarande en världsmakt, en världsmakt som "råkar" ligga intill den europeiska kontinenten. Det kan vara diskutabelt om britterna verkligen hör hemma i en trängre europeisk gemenskap. Och följaktligen måste det också vara vanskligt för oss att allt för mycket synkronisera våra förhandlingar med ett land som lever under helt andra förutsättningar än vi. Över hela linjen framstår emellertid nationalstaten, med dess olika relationer till omvärlden och sitt eget förflutna, som det avgörande hindret mot en stor och slagkraftig europeisk enhet.

Denna benägenhet att hålla fast vid oinskränkt nationell suveränitet

uppfattas både som självklar och som höjden av dygd. Att sedan nationalstaten, sådan vi upplever den, är en realpolitisk skapelse av ganska sent datum ingår inte i det allmänna medvetandet. Tvärtom är inga formuleringar för krystade när det gäller att bevisa dess ursprung och naturliga särart. Begrepp som territorium, språk, religion och historia förses fortfarande med allahanda fosterländska attribut. Det egna landet får ett känslomässigt egenvärde och omges lätt med en idealiserande nimbus. Friheten, tryggheten, den ekonomiska standarden, allt framställs som ett resultat av förmånen att under nationellt oberoende få verka just inom respektive lands gränser. När sedan tekniska och ekonomiska realiteter pockar på expansion utöver det egna förvaltningsområdet, då blir nationalismen antingen stridbar — söker vidga sitt "Lebensraum" — eller, när detta inte är möjligt, strävar efter att nå de eftertraktade fördelarna genom överenskommelser som lämnar självbestämmanderätten oinskränkt. Frihandelsområdet kan vara exempel på det sistnämnda. Den tillsynes naturligare slutsatsen, att öppet arbeta för en större gemenskap drunknar i nationell fraseologi.

Ett frihandelsområde i sin egentliga utformning med nationellt oberoende medlemmar kan knappast tänkas bestå i längden. Med tilltagande arbetsfördelning följer naturligen en tendens att gå vidare, att samordna kommunikationer (t. ex. höger-vänster-trafik), myntväsen, ekonomisk och social politik osv. I det aktuella integrationsfallet har vi sett hur rådande politiska tryck verksamt bidra-

git till att blåsa liv i europatanken. Men frihandelsområdet som sådant ger inte den enskilda medlemsstaten ökad politisk styrka gentemot det världiga block — politiskt, militärt och ekonomiskt — som växer fram öster om järnridån. Arbetsfördelningen gör tvärtom de enskilda staterna mer sårbara. Först när man tar steget fullt ut kan den eftertraktade politiska stadgan uppnås.

Den tyska hållningen vid tiden för frihandelsförhandlingarnas sammanbrott har varit utsatt för kritiska bedömanden både inom och utom Västtyskland. Det har sagts att ett tveklöst tyskt ställningstagande för frihandelsområdet skulle ha tvingat Frankrike att ompröva sin ståndpunkt. Men frågan är om inte den "halsstarrige" förbundskanslern varit den mest klarsynte européen. Ett förenat Europa kan i dag endast växa ut kring axeln Bonn—Paris. Och det har blivit en kungstanke för Adenauer att inte äventyra de fransk-tyska relationerna. Kring broslagningen över Rhen kan sedan det övriga Västeuropa formas.

Sextstatsländerna är uppenbarligen beredda att betala mer för Europa än vi och har därför kommit längre på vägen mot målet. Om vi inom rimlig tid skall få till stånd den eftertraktade ekonomiska enheten måste även vi vara beredda att rucka på själva nationalstatsidén. Det är på något sätt verklighetsfrämmande att tala om integration om man i samma andetag försäkrar att dylika band naturligtvis inte får inkräkta på deltagarnas nationella suveränitet. Föredrar vi att bevara den autonoma nationalstaten kan i längden inga samman-

slutningar — politiska eller ekonomiska — bli annat än utopier.

Mer upplysning för Europa

Hur pass spritt är europatänkandet? Är det realistiskt att våga hoppas på folklig opinion för ens en måttlig omprövning av nationalstatens suveränitet? Innan sexmaktsunionen ännu var påtänkt skrev Bernard Voyenne i sin bok *Europatänkens historia*: "Europatanken var till att börja med en idé hos vissa furstar och hos personer som stod furstarna nära . . . Den blev borgerlig först på 1800-talet; såvitt vi kan bedöma har idén däremot ännu aldrig kommit att omfattas av de breda lagren. Endast personer med vid och mångsidig bildning, med betydande politisk erfarenhet, som rest och behärskar främmande språk, kan höja sig över provinzialism och chauvinism och vänja sig vid att räkna efter en betydligt större skala. Europatanken förutsätter ett fågelperspektiv."

I samhällen med parlamentariskt styrelseskick är det ingen tvekan om att just denna brist på perspektiv kommit att befästa nationalstatens existens. Furstarna av Guds nåde var kosmopoliter. De kunde sluta fördrag eller knyta samman stater med äktenskapliga band utan att bekymra sig om någon eventuell opinion. I en demokrati är folkviljan lag. Och opinionen är vanligen trög och ointresserad för frågor av det här slaget. Att trots detta en majoritet av Västeuropas befolkning på parlamentarisk väg och på förbluffande kort tid har förmåtts acceptera en långtgående ekonomisk union är därför ett hoppfullt tecken.

För vår egen del är måhända mottagligheten för överstatliga argument särskilt svag. Vi har alltid legat en smula vid sidan om de europeiska strömningarna och dessutom inte direkt påverkats av kriget att tänka om. Men känslan för den egna nationen är å andra sidan ingen medfödd egenskap ens hos oss. Den är ett resultat av uppfostran, förmedlad framför allt av hem och skola. Om alla opinionsbildande organ i stället inriktade sig på att göra oss internationellt medvetna vore mycket vunnet. För dagen kan man väl bara konstatera att det inte föreligger någon folkmening *mot* ett förenat Europa. Opinionen är helt enkelt ganska likgiltig. Det nyligen hållna andrakammarvalet åskådliggör detta på ett betecknande sätt.

Vid ett val kopplas ju som bekant den moderna teknikens alla masskommunikationsmedel på för att väcka folks intresse. I år ser vi hur respektive partier försöker frammana längtan efter en fjärde semestervecka, vädja till kvinnornas Fredrika Bremer-instinkt eller "de många små människornas önskan att få disponera över sina egna pengar". Ja, man bemödar sig t. o. m. om att krama ytterligare några droppar oenighet ur den redan så utmjölkade pensionsfrågan. Men det faller sannolikt inte någon partiledare in att vid detta tillfälle — när i alla fall viktiga samhällsfrågor borde dryftas — ta upp europaproblemet till debatt. Har någon enda valaffisch nämnt denna, en av vår tids största frågor? Kanske kan tystnaden tydas som ett tecken på enighet. Kanske är dylika frågor alltför besläktade med utrikespolitiken

och följaktligen tabu. Men man kan inte helt värja sig från misstanken att tystnaden beror på ett visst mått av likgiltighet även från de opinionsbildande skiktens sida. — Och medan vi väntar far sexmakternas regeringschefer i skytteltrafik mellan Paris och sina respektive huvudstäder, diskuterande möjligheten att komplettera den ekonomiska unionen med en nära utrikespolitisk samordning. Är det en federativ stat som skymtar?

*

Sammanfattningsvis skulle kunna sägas att dagens integrationsproblem inte gäller om vi får till stånd en stor och enad västeuropeisk marknad utan *när* och *hur*. Den tekniska utvecklingen kommer förr eller senare att tvinga fram ett samgående, inte

bara på det handelspolitiska området utan även på ett vidare plan. Men denna förvisning är föga trösterik för den företagsledare som just nu ser sina produkter utkonkurrerade från sexstatsmarknaden. Även på de håll inom industrin där hela integrationsfrågan tidigare betraktats med upphöjd ro, har man börjat tänka om det senare året. Vill vi snabbt få en lösning till stånd kan det vara farligt att sitta och vänta på sinnesändring hos de Sex. Det är de och inte vi som har satsat på framtiden, som har dragit ut de fulla konsekvenserna av den tekniska och kommersiella utvecklingen. Det är de som vågat sig på att ompröva den nationella suveräniteten.

Hur åstadkomma europeisk enhet?

Av *Gustav Cederwall*

De sju sammanslutning, den europeiska frihandelsassociationen, EFTA, var för Sverige och de andra medlemmarna den naturliga utvägen när de sex bildat sin gemensamma marknad och sedan strävandena att åstadkomma ett allmänt västeuropeiskt frihandelsområde misslyckats. Den har för medlemmarna och kanske i särskilt hög grad för oss tre syften: att ge oss fördelarna av en större hem-

mamarknad, att skapa nya förutsättningar för förhandlingar med de sex om den enhet av alla västeuropeiska länder som vi alla önskar, och sist men inte minst att vara ett steg på vägen mot en friare handel i världen över huvud.

Det första syftet bör inte tappas bort eller värderas ned. Det måste betyda mycket för svenskt näringsliv att det genom EFTA inom en period av högst 10 år får en hemmamarknad

Ekonomisk Revy 10/1960

av 90 miljoner människor i stället för 7,5. Den första tullreduktionen inom EFTA med 20 procent företogs den 1 juli i år. Hittills förefaller detta ha gått utan större olägenheter. Besvärerna med ursprungspapper har kunnat bemästras. Man har kanske ännu inte tillräcklig erfarenhet, men man har ett intryck av att det närmast syns gå bättre än väntat. Ur svensk synpunkt skulle man givetvis önska att fortsättningen kommer i så snabbt tempo som möjligt. Man skulle också önska att företagen utnyttjade de nya möjligheterna så intensivt som de bedömer lockande. Endast därigenom kan EFTA-samarbetet både befästas och ge största möjliga utbyte för alla.

Det förefaller som om en del av de andra EFTA-länderna varit snabbara. Den österrikiska exporten till vårt land låg första halvåret i år — dvs. redan före den första tullsänkningen — 60 procent över exporten samma tid förra året!

De sju har upprepade gånger givit belägg för sin vilja att komma till tals med de sex för att åstadkomma en europeisk enhet. Man gjorde en deklaration i den riktningen när konventionen signerades i Stockholm i november i fjol. Man gjorde ett konkret erbjudande vid mötet i Wien i mars i år, nämligen att de båda grupperna skulle utsträcka sina inbördes tullsänkningar till att omfatta alla GATT-länder. På de sju villighet kan man knappast ta miste. Ändå har man ännu inte kommit någonsans. Varför? Vilket är det aktuella förhandlingsläget?

På de sju sida kan man kanske framförallt peka på de ansträngningar som gjorts från brittisk sida. Ef-

tersom engelsmännen väger så tungt på EFTA-sidan, är det mycket viktigt vad de företar sig. Det kan kanske också sägas, att de har de största svårigheterna och tidigare intagit den mest restriktiva inställningen. Härvidlag har otvivelaktigt en uppmjukning skett. Man har börjat tänka om på många punkter. Man har börjat rubba på ståndpunkter som tidigare var mycket fast låsta. Man har börjat studera problemens detaljer på ett helt annat sätt än tidigare. Och man har vid varje tänkbart tillfälle försökt visa en vilja att närma sig de sex, emellanåt på ett sätt som kanske inte varit det allra bästa.

Den liberala engelska pressen har högljutt förordat en total brittisk avslutning till de sex. Bland annat mot bakgrunden härav har allmänheten emellanåt fått ett intryck av att engelsmännen skulle vara beredda att vid första bästa tillfälle överge EFTA och gå in hos de sex. Jag tror att riskerna för en sådan utveckling är mycket små. Från officiell engelsk sida har man upprepade gånger klargjort detta. Särskilt betydelsefull är parlamentsdebatten i slutet av juli, då den brittiska hållningen definierades i entydiga och likartade termer av såväl regeringen — Selwyn Lloyd och Maudling — som oppositionen, främst Harold Wilson. Vid slutomröstningen gick endast liberaler emot. En närmare analys visar nog också att just engelsmännen alltjämt sannolikt skulle ha svårare än andra inom EFTA-kretsen att sluka Romavtalets bestämmelser. Det har att göra med deras politiska läge, med förbindelserna till samväldet och kanske speciellt med jordbruksproblemen. Där-

till kommer att en total omsvängning av hållningen i förhållande till EFTA skulle betyda ett politiskt skeppsbrott av stora dimensioner och långtgående verkningar.

Om man litar på att engelsmännen inte kommer att göra någonting som skulle kunna ställa andra EFTA-länder inför särskilda svårigheter, så måste man hälsa de engelska försöken till närmande till de ledande kontinentalländerna med tillfredsställelse. Man har ett intryck av att åtskilliga svårigheter härrör från en politisk ovilja från både fransk och tysk sida gentemot England.

Här förefaller en viss utveckling kunna spåras. I Tyskland har ju Erhard och en stor del av näringslivet redan från början hört till dem som arbetat för en större västeuropeisk marknadsuppbyggnad. Man har nu ett intryck av att även de grupper, som av politiska skäl skjutit solidariteten med Frankrike i förgrunden, börjat visa en större förståelse för önskvärdheten av att hela Västeuropa håller samman. Det är inte utan betydelse att MacMillan vid sommarens besök förde sina samtal med Adenauer själv. — Också i Frankrike tycks man vara något mera rädd än tidigare för att bli isolerade inför de allvarliga händelser som kan komma inom en nära framtid. Emellertid finns det ännu ingenting som tyder på att fransmännen skulle vara beredda till några allvarliga förhandlingar på det ekonomiska området.

I detta läge är det viktigt, att man fortsätter att bevara alla kontakter och i alla former bearbeta problemen och opinionsbildningen. Mot bakgrunden av tidigare misslyckanden kan man

inte inlåta sig på direkta förhandlingar, förrän en klar förhandlingsvilja föreligger på alla sidor, så att man har rimliga chanser att nå resultat. Ett nytt brott har man knappast råd till. Vi önskar och hoppas, att det inte skall dröja alltför länge, men det gäller nog ändå att beväpna sig med tålmod och det förefaller knappast realistiskt att tro, att det kommer att gå mycket fort att nå en uppgörelse. Med hänsyn till detta förhandlingsläge måste man varna för ett alltför fast låsande av positioner och alltför precist formulerande av alternativa lösningar. Det gäller att visa förhandlingsvilja utan att i förväg ge upp viktiga taktiska positioner.

Denna reservation bör hållas i minnet när beskäftiga förslag till lösningar presenteras. Inte minst gäller detta när man som en del tycks föreställa sig skulle kunna komma överens nästan när som helst bara vi dels accepterade en tullunion med de sex, dels godtog en lämplig portion av överstatlighet. Såvitt jag förstår är det lätt att här komma till i högsta grad kontroversiella saker men föga grund att tro att man därmed skulle nalkas någon lösning. Trots detta kanske några elementära preciseringar likväl kan ha en viss uppgift att fylla.

Tullfrågorna

Låt mig då börja med tullfrågorna. Här är då först att konstatera, att Maudlingkommittén inte misslyckades därför att man inte kunde konstruera ett frihandelsområde. Tvärtom visade förhandlingarna att detta väl låter sig göra. Alla länder utom

Frankrike och möjligen Italien var i själva verket beredda att acceptera konstruktionen med ett frihandelsområde. Ej heller fanns det några oöverstigliga tekniska svårigheter. Det var i det läget fransmännen fann, att enda möjligheten att komma ifrån det hela var att för sin del säga nej — trots de andra ländernas önskan och trots vad man tidigare deklarerat. Det kan vara viktigt, att hålla denna bakgrund i minnet vid beskäftiga funderingar kring andra lösningar, även om det kanske måste accepteras, att en ny lösning måste ges en annan förklädning.

Vidare må noteras, att de sju valt formen frihandelsområde på sitt samarbete med avsikt och med mycket goda skäl. Det är inte endast så, att man därigenom tror sig kunna visa att ett sådant kan fungera i praktiken. Framförallt har man valt denna form därför att intet land skulle tvingas att i samband med sin anslutning höja några tullar utåt. Vidare är det nog så, att frihandelsområdets existens kan, om något, föra med sig en tendens till nivellering av skillnader mellan deltagarnas tullar — detta är det enklaste sättet att komma ifrån eventuellt uppkommande ursprungsproblem — men det blir då en nivellering nedåt. Det blir en sak som de enskilda deltagarländerna företar sig efter eget bedömande och i sitt eget välförstådda intresse. Men det sker också helt i utanförstående länders intresse. De sju är därför — det har vi alltid hävdadt och funnit allt större förståelse för — en bildning som är särskilt öppen utåt. Detta stämmer också med vårt lands intresse att se europeiskt samarbete som led i strä-

vandena mot en friare världshandel över huvud. Det är viktigt att hålla fast vid detta, både i vårt eget intresse och på grund av det stora propagandavärdet utåt.

En tullunion å andra sidan är behäftad med vissa uppenbara olägenheter. Det må visserligen vara sant att man inte får ursprungsproblem sådana som uppträder inom ett frihandelsområde, där deltagarna har olika tullar utåt. Men däremot tvingar den kanske några deltagare att höja sina tullar. Det blir alltid ett diskussionsämne om andra länders sänkningar kan anses kompensera dessa höjningar. Här har utanför stående ett stort intresse. Vi anser oss ha goda skäl att klaga på de tullhöjningar, som förorsakas i Västtyskland och Benelux vid övergång till de sex' gemensamma yttre tullmur, och anser oss inte tillfredsställande kompenserade av en viss nedgång i tullarna i Frankrike och Italien. En tullunion blir vidare med nödvändighet en ganska stel organisation. Sedan en gemensam yttre tullmur byggs upp, blir det utomordentligt svårt att rubba den. Dessa svårigheter, får man förmoda, blir större ju flera länder som deltar. Vidare krävs en institutionell ram för behandling av tullfrågor, som kan bli ganska komplicerad. Särskilt Schweiz har angivit en stor tveksamhet inför att ge upp sin suveränitet över tullområdet på det sätt, som en ordentligt fungerande tullunion sannolikt måste förutsätta.

Så långt allmänna synpunkter. Avgörande är emellertid självfallet tullarnas höjd. Ett av våra argument mot de sex har hela tiden varit, att vi ansett deras yttre tullmur sådan

den avtecknat sig i Romavtalet och G-listeförhandlingarna mellan de sex som alltför hög. Om det gäller en anslutning till de sex eller att fresta de sex med en tulluppgörelse, så får man väl närmast utgå från den mellan dem överenskomna nivån. Man säger kanske, att vi skulle kunna påverka denna, om vi var med: men vad finns det för utsikter till ett sådant inflytande? Det är klart, att en reduktion av de sex' tullar med 20 procent, som ställts i utsikt, är ett steg i rätt riktning och förbättrar möjligheterna till en uppgörelse. Men denna reduktion är ännu inte säkerställd. Och den är enligt vårt bedömande knappast tillräcklig. Får man en ytterligare reduktion med 20 procent, blir kanske läget ett annat.

Skall man diskutera tullar, spelar det stor roll hur många länder som är med i en ifrågasatt sammanslutning. Ju flera som är med, ju större område en tullunion omfattar, dess mindre roll spelar de yttre tullarna. Vi har för vår del gott och väl två tredjedelar av vår handel med Västeuropa. Kommer ytterligare hela det brittiska samväldet med, så upphör de yttre tullarna att spela någon roll. Men så länge detta är en omöjlighet — vare sig Förenta staterna eller utvecklingsländerna torde vara villiga att påta sig motsvarande förpliktelser att avskaffa sina tullar — så blir relationen till de utomstående en inte oviktig angelägenhet. Särskilt gäller det här relationen till utvecklingsländerna. Det är orimligt att tänka sig höga tullar på de råvaror dessa producerar och olämpligt att utestänga konkurrens från den industri som efter hand byggs upp i dessa länder.

Skall man diskutera tullar, så bör man nog också utskilja olika varuområden. Råvarorna bör man därvid tillmäta alldeles särskild vikt. Ingenting är väl för vår del svårare än att acceptera de tullar, som de sex har på vissa råvaror. Speciellt ogynnsamt skulle det verka för vissa industribranscher, som skulle få sina konkurrensförhållanden i dubbel måtto försämrade: dels genom dyrare råvaror och dels genom hårdare konkurrens för produkterna. Det finns sådana branscher. Det är också närmast råvarutullarna man tänker på, när man talar om nödvändigheten av att undvika sådant som skulle oförmånligt påverka vår kostnadsnivå.

Beträffande färdigvarorna är kanske tullproblemen mindre. Verkningarna av att i samband med en uppgörelse om en större marknad tvingas acceptera vissa tullhöjningar sträcker sig knappast över lika stora områden som ifråga om råvarorna.

Till slut kommer man här ned till att diskutera tullsatserna för enskilda varor. En sådan diskussion har vi ingenting emot. Vi har många gånger bedrivit tullförhandlingar. Vi har gjort det på senare tid inom GATT och där förestår ju en ny förhandlingsomgång. Det är bra, att problemens storlek konkret klarlägges. I det sammanhanget är det tillfredsställande att industriförbunden under svensk ledning gjort en stor utredning om vad tulläget är i de västeuropeiska länderna. Från svensk sida avisar man förvisso inte fortsatta diskussioner härom. Det har upprepade gånger förklarats av handelsministern, att vi mycket väl kan tänka oss en viss harmonisering av tullar på

olika områden som led i en allmän uppgörelse inom Västeuropa om man därmed löser några konkreta problem och om man kan nå enighet om en måttlig nivå på tullarna.

Denna deklaration visar väl den förhandlingsvillighet som vi företräder. Det förefaller mig ytterligt olämpligt, att i dagens förhandlingsläge gå längre än så och säga att vi är beredda acceptera en tullunion. Jag är inte säker på att vi och andra EFTA-länder är det. En tullunion har uppenbara olägenheter. Det är dålig taktik och föranleder kanske endast svaret från de obotfärdiga: en tullunion är inte nog! Och slutligen: det finns ingenting som tyder på att ett sådant erbjudande i och för sig skulle på något sätt hjälpa förhandlingarna. Varför skall man då göra det?

Att avstå suveränitet

Det förhåller sig enligt mitt bedömande i viss mån på liknande sätt med frågorna om i vilken utsträckning vi bör vara beredda att ge avkall på suveränitet och acceptera övernationella institutioner. Också här tror jag att det är nödvändigt att vara rätt varsam med distinktionerna.

Jag skall inte gå in på svensk utrikespolitik i allmänhet, som ju syftar till att bevara alliansfrihet under fred för att möjliggöra neutralitet under krig. Detta är ju en inställning som omfattas av det överväldigande flertalet av vårt folk. När övertramp emellanåt sker, förefaller det mera bero på oförstånd och ovarsamhet än på en fundamental åsiktsdifferens. Det finns i ideologin bakom Romavtalet en hel del av NATO-anda, som

gör det svårt för oss att svälja det. Mer specifikt är det element i utformningen och särskilt konstruktionen av en övernationell myndighet som utgör hinder till vilka jag skall återkomma.

Men detta betyder alls inte, att vi för vår del skulle vara tvungna att uppställa någon doktrin att vi bara kan samverka i "opolitiska" sammanhang. Vi har aldrig betecknat EFTA som opolitiskt. Vi har tvärtom alltid betonat, att ett syfte med EFTA är att förbättra chanserna till att vi skall kunna nå en allmän västeuropeisk ekonomisk uppgörelse, vilket vi uttryckligen betonat också har ett *politiskt* värde. Ett sådant politiskt element — önskan att bevara den sammanhållning i Västeuropa som kommit till uttryck i arbetet inom OEEC — har vi i hög grad betonat inom EFTA i förhållande till de sex liksom också i diskussioner med t. ex. amerikaner. Däremot kan det kanske sägas, att det är både ekonomiska och politiska överväganden bakom vår önskan, att detta samarbete skall utformas så liberalt, så öppet utåt som möjligt.

Vår politiska huvudlinje betyder inte heller någon isolationistisk tendens, någon ovillighet att påtaga oss förpliktelser. Vi är ju med i de flesta internationella organisationer, där vi över huvud kan vara med, och stöder helhjärtat deras verksamhet. Detta betyder också att vi binder oss i olika avseenden, att vi ger avkall på vår frihet att använda vissa medel i vår ekonomiska politik. Så sker på handelsområdet genom vår medverkan i OEEC, GATT, valutafonden etc. liksom genom våra handelsavtal. Vi har

bundit oss vid att liberalisera handeln, dvs. inte använda kvantitativa importrestriktioner inom OEEC och GATT. Vi har bundit vissa tullar i förhandlingar inom GATT. Vi har bundit oss på betalningsområdet gentemot valutafonden, vilket t.o.m. innebär begränsningar i möjligheterna att använda växelkursändringar som medel i vår politik. Jag tror inte att någon med fog kan anklaga oss för ovillighet att påtaga oss rimliga förpliktelser. Jag tror också, att vi kan berömma oss av att ta våra förpliktelser på allvar och fullgöra våra skyldigheter på ett sätt som inte är fallet med alla andra länder. Men vi har påtagit oss dessa förpliktelser för vår del med öppna ögon. Vi har alltid varit noga med att veta vad vi har gett oss in på och att själva få bestämma vad vi vill vara med om. När vi har accepterat förpliktelserna, har det skett som led i förhandlingsuppgörelser, där också andra länder gjort motsvarande åtaganden och där vi vid avvägningen mellan fördelar och olägenheter kommit till den uppfattningen att vi totalt sett fått rimlig tillfredsställelse för svenska intressen.

Vi har vidare alltid varit medvetna om, att fria och livliga ekonomiska förbindelser med andra länder automatiskt medför konsekvenser också för vår interna utveckling. Det brukar med skäl sägas att vi inte har några hemmagjorda konjunkturer; de beror hos oss i hög grad av skiftningarna i det ekonomiska klimatet på andra håll och särskilt i de ledande industriländerna. Det kan också hävdas att en stor del av prisutvecklingen i vårt land efter det senaste kriget är en reflex av utvecklingen utom-

lands. Detta beroende kan aldrig trolas bort. Det är en ofrånkomlig följd av fria ekonomiska förbindelser med utlandet. Det ingår också i förutsättningarna för intern svensk ekonomisk politik. Denna måste alltid till en del ses som en anpassning till utvecklingen i andra länder. Med avvecklingen av tullarna inom EFTA ökar detta beroende likom det ytterligare ökar, om och när vi når en vidare uppgörelse i Västeuropa.

Men däruv att vi är beredda att acceptera vissa förpliktelser och därav att vi står i detta ofrånkomliga beroendeförhållande, följer alls inte att vi lika gärna skulle kunna ge avkall på mera av vår suveränitet och acceptera vissa övernationella organisationer. Enligt min mening är det just här gränsen går mellan vad vi kan acceptera och vad vi inte kan acceptera. Vi vill själva avgöra vilka konkreta förpliktelser vi påtar oss och vi vill själva avgöra *hur* vi skall anpassa oss till utvecklingen på andra håll inom ramen för ett gott internationellt uppförande. Vi kan aldrig tänka oss att underordna oss övernationella organ, som genom någon form av majoritetsbeslut eller på annat sätt skulle bestämma över vad vi *får* eller *skall* göra i en viss situation.

Bakom denna hållning ligger enligt min mening en realistisk bedömning av hur internationella institutioner kan väntas verka. Denna bedömning innebär, att övernationella organ är särskilt otrevliga för de mindre länderna. Man har alltför mycken erfarenhet av att internationella organ kommer till korta i den mån de råkar i konflikt med stor-

makernas intressen eller vilja. Där-
emot kan de alltid utöva en bety-
dande påtryckning på små länder.
Även inom en sådan ur våra syn-
punkter relativt tillfredsställande
sammanslutning som OEEC har man
erfarenhet av att länder som Frank-
rike och Tyskland kunnat tillåta sig
åtgärder i mer eller mindre uppenbar
strid emot organisationens beslut eller
rekommendationer på ett sätt som
aldrig skulle ha varit möjligt för de
små länderna. Man har svårt att tro
att den europeiska kommissionen,
som ju är tänkt som en regering för
de sex, någonsin skall vara i stånd att
rå på Frankrike eller Tyskland. El-
ler, med nuvarande personuppsätt-
ning, att general de Gaulle skulle
kunna tänkas underordna sig profes-
sor Hallstein. Det blir nog så att de
enda som det övernationella organet
kan utöva sin makt över blir de små.
Jag är medveten om att denna upp-
fattning inte är helt oomtvistad.
Många övertygade sexmaktsanhänga-
re i Belgien och Holland försvarade
sin organisationsform just med argu-
mentet, att den övernationella bind-
ningen var de små ländernas bästa
eller enda garanti för att man skulle
kunna hålla länder sådana som Väst-
tyskland och Frankrike under en viss
kontroll. Det är utan varje som helst
skadeglädje som man kunnat konsta-
tera, att en del av dessa personer re-
dan ansett sig ha anledning att tänka
om. Att holländarna i allmänhet är
olyckliga för de senaste årens utveck-
ling torde vara uppenbart och detta
torde åtminstone till en del bero på
att de överskattat den europeiska kom-
missionens möjlighet att uppträda
som ett "objektivt" organ.

Sådana praktiska överväganden
torde i och för sig vara avgörande
för den svenska hållningen. Hade vi
en mera omfattande principiell ut-
rikesdebatt här i landet, skulle den
kanske klädas i formuleringar sådana
som dr Aschingers i septembernum-
ret av denna tidskrift¹. Vad denne
lysande medarbetare i en av Europas
förförsta tidningar utvecklar kan fö-
refalla en aring teoretiskt egentligen
endast därför att vi inte är vana att
diskutera i sådana termer. Om vi
hade en annan tradition därvidlag,
tror jag inte heller att Lars Lidéns
käcka formuleringar i en artikel i
samma nummer skulle varit möjliga.
Det finns knappast grund för att på-
stå att de sex ensamma "satsat på
framtiden", "dragit de fulla konse-
kvenserna av den tekniska och kom-
mersiella utvecklingen" och "vägat
sig på att ompröva den nationella su-
veräniteten". Det kan möjligen före-
falla så för den som endast kan före-
ställa sig framtidens Europa i form
av en stramt centraldirigerad stats-
bildning. Om man däremot tror på
att det kan finnas utrymme för vä-
sentligt liberalare samarbetsformer
också i framtiden, om man kan tänka
sig att man försiktigt söker sig fram
mot någon mera federalistisk lösning,
kanske efter mönster av den schwei-
ziska statsbildningen, blir perspekti-
ven helt andra. Då blir inte bara slut-
målet av annan struktur, utan även
vägarna att nå dit röner påverkan
härav. Det är från sådana perspektiv
som länder som Schweiz och Sverige

¹ I Ekonomisk Revy 7/60 redogjorde
Franz Aschinger, Neue Zürcher Zeitung,
för Schweiz syn på dessa problem.

ansett, att de former som man arbetat sig fram till inom OEEC var särskilt ändamålsenliga och beklagat att man först genom sexmaktsavtalet slagit in på andra vägar och sedan med amerikansk medverkan tagit sig för att avveckla det som ännu finns kvar av OEEC. Som Aschinger i den nämnda artikeln och i andra sammanhang värtaligt utvecklade finns det alls ingen anledning att acceptera, att anhängare av den schweiziska (och svenska) linjen betecknas som mindre goda européer.

Utöver de anförda praktiska och teoretiska argumenten finns det ytterligare en politisk omständighet, som kan anföras mot en svensk anslutning till sexmaktsgruppen eller en bildning med motsvarande övernationala ambitioner. Man kan knappast bortse från att de ledande länderna inom gemenskapen för närvarande domineras av reaktionära regimer, delvis med starkt katolskt inslag. I jämförelse med dessa tror jag alla svenska politiska partier är relativt progressiva. Det är därför förklarligt om man är ovillig att alltför nära binda sig vid sagda regimer på kontinenten. Det verkar inte heller uppmuntrande när det någon gång sagts — dess bättre här i landet sällan offentligt — att sedan man misslyckats att bli av med vår nuvarande regering genom den inhemska politiska kampen, så önskar man att den i stället hålles i strama tyglar utifrån genom anslutning till en övernational apparat. Mot bakgrunden härav är det glädjande att konstatera att anslutning till de sex eller accepterade av övernationalitet *inte* förordats från något politiskt ansvarigt

håll i vårt land. Det är att hoppas att sådana krav inte heller i fortsättningsen kommer att framföras. Det är att vänta att åtminstone regeringssidan kommer att vara ytterst känslig för antydningar i den riktningen. Om de framförs, kan man därför vänta sig en kraftig politisk reaktion. Hur en sådan diskussion slutar är lätt att räkna ut; det är svårare att se vad som skulle gagnas därigenom.

Den svenska enigheten kring de handelspolitiska riktlinjerna har varit glädjande och en styrka i alla förhandlingar. Man kan därför endast hoppas att den också framgent kommer att bestå. Det skulle enligt min mening vara meningslöst att riskera den redan av den anledningen, att det knappast finns skäl att räkna med att en mjukare svensk linje ifråga om övernationaliteten på något sätt skulle hjälpa förhandlingarna. Det är ganska uppenbart, att den lösningen, att vi eller andra länder bland EFTA skulle ansluta sig till de sex, över huvud inte existerar. Bland de senaste räcker det kanske att hänvisa till Miriam Camps artikel i oktobernumret av Foreign Affairs och Hallsteins uttalande i Financial Times för den 7 november i år. Inte heller synes de sex kräva, att övriga länder vid en uppgörelse skall åta sig lika långt gående bindningar och bindningar i samma form som de sex accepterat i Romavtalet. Man är tvärtom ytterst mån om att hålla sammanslutningen mellan de sex intakt, att särskilja den gruppen från de övriga just genom sin intimare samverkan. I detta läge är det oklokt att försöka tränga sig på och kopiera olika delar av Romavtalets bestämmelser. Vad som av-

tecknar sig i framtiden är långt mera ett arrangemang, där både de sex och EFTA var för sig bevarar sin identitet och sina karakteristiska drag men träffar något slags associationsavtal, som reglerar handelsfrågorna och vissa därmed direkt sammanhängande problem. Man endast skapar och vidmakthåller en misstänksamhet hos de sex, om man försöker krypa in i deras kläder.

Vidare är det skäl att hålla uppmärksamheten riktad på den utveckling, som äger rum i samarbetet mellan de sex. Tillämpningen i praktiken av Romavtalet kan mycket väl komma att skilja sig avsevärt från avtalets både bokstav och anda. Det finns redan många tecken på en sådan divergens. General de Gaulles paroll om *l'Europe des patries* är ett helt annat ideal än det som inspirerat Romavtalet och ger i varje fall en helt annan tolkning än vad dess ideologer hittills brukat utveckla. Den parollen förutsätter, att nationalstaterna och deras regeringar behåller mycket mera av sin suveränitet i förhållande till de gemensamma organen än vad man tidigare tänkt sig i Bryssel. Till en början tar sig detta uttryck i en viss inbördes rivalitet mellan de sex' ministerråd å ena sidan och den europeiska kommissionen å den andra. Jag är mån om att understryka, att jag inte vill uttala mig om vad som kan vara bäst för de sex eller för utomstående med den ena eller den andra utvecklingen. Men det kan vara värt att noga följa utvecklingen som en intresserad iakttagare och den *kan* få betydelse för formerna för samarbetet med andra grupper.

Slutligen och avgörande: det är fel att ställa frågan hur mycket uppgivande av suveränitet, hur mycket av övernationella drag som vi i sista hand kan vara i stånd att acceptera. Vi har ingen anledning att starta utifrån några ideologiska betraktelser. Vi, som önskar en uppgörelse, bör — som vi traditionellt gör — utgå från de föreliggande praktiska problemen. Vi kan aldrig tänka oss att påtaga oss andra förpliktelser än sådana som vi själva beslutar över. En lösning, som i princip innebär någonting annat, måste vi säga nej till. Men vi kan däremot ganska förutsättningslöst diskutera hur man skall konstruera de organ, som erfordras för att sköta en handelsöverenskommelse mellan de olika grupperna i Europa. Vi skulle helst se lösningar av OEEC:s typ, dvs. där beslutanderätten i samtliga frågor i sista hand ligger i ett råd, där alla berörda länder deltar och där besluten fattas med enhällighet. Men det kan vara nödvändigt i praktiken med andra former för att smidigt komma till resultat i frågor som rör tillämpningen av träffade överenskommelser eller om undantag från överenskomna huvudregler etc. På nuvarande stadium kan vi endast deklarerera beredvillighet att diskutera alla vettiga förslag härvidlag.

Vad är att göra?

Det är möjligt att den föregående framställningen kan förefalla något negativ. Den är emellertid negativ endast till en enligt min mening felaktig linje, nämligen den att vi i det aktuella läget, när tiden ännu inte ens är mogen för ordentliga förhand-

lingar, skulle rusa ut och förklara oss beredda både att acceptera en tullunion, vilken väl möjligen kan diskuteras, och ett uppgivande av suveränitet, vilket aldrig kan komma ifråga. Däremot är den inte negativ till en beredskap att förhandla om tullar. Det kan alltid diskuteras. Inte heller är den negativ till en diskussion om utformningen av de institutioner, som kan komma att erfordras för att sköta en handelsöverenskommelse mellan de båda grupperna i Europa. Också där skall man inte behöva tveka om vår förhandlingsvilja. Däremot torde det inte löna sig med att vare sig i det ena eller det andra avseendet komma dragande med några färdiggjorda patentlösningar. Jag tror inte att det ökar utsikterna till en uppgörelse, snarare tvärtom.

Denna hållning betyder inte heller, att vi bara skall sitta med armarna i kors och beväpna oss med ett oändligt tålmod i avvaktan på att det kan bli dags för nya förhandlingar. Vi måste oförtrötterligt hålla diskussionen igång och propagera för våra synpunkter på frågorna utan att presentera några patentlösningar. Det betyder att hela tiden hålla Europatanken levande, att argumentera för nödvändigheten och fördelarna av en europeisk enighet. Det är fördelarna av denna, inte olägenheterna av en splittring och än mindre hotelser om stridsåtgärder, som vi på längre sikt måste lita till. Vi har vidare en betydande upplysningsuppgift gentemot utomeuropeiska länder. Det gäller att skapa förståelse också hos dessa för att en europeisk lösning av europeiska problem inte behöver komma i

konflikt med deras intressen. Inte minst amerikansk opinion måste upplysas om också ur deras synpunkt vis-a-vis fördelar står att vinna om man har *en* europeisk stormarknad i stället för två.

Det gäller vidare att hålla vid liv alla kontakter mellan de sex och de sju och göra det bästa möjliga av dessa även under den tid, som kan förflyta innan man kommer fram till en generell uppgörelse. Här har vi den i januari tillskapade särskilda handelskommittén, de 21, som fick i uppgift — bland annat som följd av ansträngningar från svensk sida — att i första hand och med prioritet behandla relationerna mellan de sex och de sju. Vi har också arbetat för att i den nya OECD, som skall efterträda OEEC och som främst på grund av den amerikanska hållningen hotar att byggas ned till en diskussionsklubb för behandling av i och för sig viktiga frågor, bevara ett forum för europeiska handelsproblem.

Inte minst måste man sträva efter att, så långt det går, utnyttja det närmaste årets stora tullförhandlingar inom GATT för att åstadkomma resultat av betydelse för lösandet av de europeiska problemen. En avsevärd reduktion av framför allt högtulländernas tullar kan utgöra steg på vägen mot en viss tullharmonisering i Europa lika väl som steg på vägen mot en friare handel i världen över huvud. I förhandlingarna skall det också komma att visa sig, hur långt de europeiska länderna är beredda att visa varandra särskilt tillmötesgående ifråga om tullarna på sådana varor, som har betydelse för handeln inom

Europa. I bästa fall kan man kanske på detta sätt komma en bra bit för att dämpa olägenheterna av splittningen mellan de europeiska grupperna, även om man härigenom inte når till någon tillfredsställande definitiv lösning.

Sist men inte minst bör vi tillvarata alla möjligheter att stärka EFTA. Vi måste visa dess livskraft, visa att den är allvarligt menad och inte någon förhandlingsbluff. Man måste utgå från, att EFTA har kommit för att stanna. Som ovan utvecklats kan en framtida uppgörelse väl komma att innebära ett bevarande för framtiden av såväl EFTA:s som den europeiska gemenskapens identitet. Vi bör arbeta för att stärka och befästa

EFTA. Det kan innebära att vi försöker påskynda tullavvecklingen inom EFTA, inte enbart och inte ens i första hand för att konkurrera med de sex, utan i den takt och på det sätt som kan passa de sju bäst. Det måste innebära att företagen planerar för EFTA-marknaden för att maximalt dra de fördelar av den som kan stå att vinna. Härigenom och endast härigenom kan EFTA på samma gång också bana vägen för nya diskussioner med de sex.

Detta är inte någon negativ hållning. Det är ett positivt, uppbyggande arbete. Även om vi måste bevärna oss med tålamod, saknar vi förvisso inte arbetsuppgifter.

S.T. 23/2 -61

Alla De 7 går till De 6 om England ansluter sig

D.N. 28/2 -61

TULL UNION MED DE SEX ENGELSK GIV

S.T. 28/2 -61

England på glid mot De 6 Nytt bud för samväldeshandeln

S.T. 8/3 -61

Lange: England ämnar inte överge sjustaterna

D.N. 14/4 -61

NYA KRAV PÅ ENGELSK ANSLUTNING TILL DE SEX

"Planen för de sju dömd att misslyckas"

D.N. 25/4 -61

HANDELSMINISTER LANGE:

Sverige berett på ekonomiskt
– ej politiskt Europasamarbete

D.N. 7/5 -61

STATSMINISTERN:

*"Ingen svensk anslutning
utan egen utrikespolitik"*

S.T. 23/6 -61

**DE 6 BÖR VISA
OSS FÖRSTÅELSE**

Engelsk helomvändning?

Ledare

Håller England på att överge sina Efta-partner för att i stället söka sig till sextatsgruppen? Ungefär så tycks man på sina håll — med glädje eller fruktan — ställa frågan om vad som håller på att ske inom brittisk utrikespolitik. Premiärminister Macmillans besök i USA och Kanada i förra veckan har blåst ordentligt liv i de spekulationer i denna riktning som har dykt upp gång på gång sedan ett år tillbaka. Vad som förekom under mr Macmillans samtal med president Kennedy om de europeiska blocken är fortfarande oklart. Enligt bestämda uppgifter från Washington skulle han emellertid direkt ha frågat hur den amerikanska regeringen skulle ställa sig om Storbritannien beslöt lägga om sin politik och förena sig med de sex.

Man behöver inte tveka om att en sådan politik skulle vinna stöd hos en växande brittisk opinion. I den "europeiska kampanj" som förs med flera ledande tidningar som språkrör har man redan lämnat den mera försiktiga termen "närmande" och förordar uttryckligen en brittisk "anslutning" till den gemensamma marknaden. Samväldes- och jordbruksfrågornas betydelse som hinder för ett sådant steg bagatelliseras och påminnelserna om att det gäller att ta hänsyn

till de andra Efta-länderna förekommer alltmera sällan. Uppenbarligen har också den brittiska industrin sitt huvudintresse riktat mot kontinenten; trots tullsänkningarna inom Efta ökade Englands export till de sex betydligt kraftigare än exporten till Eftaländerna under det gångna halvåret, och det har sagts att detta innebär att utrikeshandeln trots tullhindren håller på att få en inriktning som är den för England "naturliga". Att denna inriktning av Englands handel så småningom kommer att växa till ett avgörande argument för en tullunion med de sex är fullt möjligt.

Man behöver lika litet tveka om att en omläggning av Englands kurs i förhållande till de sex — vare sig man nu vill tala om närmande eller om vilja till anslutning — kan räkna på stöd från den nya regimen i USA. Från Washington rapporteras att president Kennedys svar på mr Macmillans fråga gick ut på att en sådan åtgärd i Förenta staterna skulle betraktas som "ett stort framsteg mot en enhet i väster". I London skall den amerikanske biträdande utrikesministern Ball nyligen ha framfört en eftertrycklig maning till den brittiska regeringen att allvarligt överväga ett inträde i den gemensamma marknaden.

Så långt är allt gott och väl. Men kampanjen i England för en förening

med de sex gör — trots att den har mer än ett år på nacken — ett ny-mornat intryck, och detsamma gäller opinionsyttringarna från USA. Man ser bort från att strävan inom OEEC att vidga enhetsverket och undvika en blockbildning i Västeuropa strandade på ett orubbligt motstånd från sexstatsgruppen, ett motstånd som med all önskvärd tydlighet väsentligen var dikterat inte av missnöje med detaljer i de tekniska lösningar som diskuterades, utan av Frankrikes bestämde vilja att åtminstone under uppbyggnadstiden vara den gemensamma marknadens ledande makt, fri från brittisk inblandning och konkurrens. Inga säkra tecken tyder ännu på en avgörande ändring i den franska inställningen. Så länge detta är fallet verkar tanken att de sex nu med för-tjusning skulle slå upp porten på vid gavel den dag England klappar på minst sagt sangvinisk.

Men låt oss anta att den franska inställningen verkligen håller på att mjukna därhän att en samverkan i en eller annan form mellan Storbritan-nien och de sex snart nog blir möj-lig. Det är självfallet inte uteslutet att påverkan från andra medlemmar av sexstatsgruppen i förening med en gynnsam utveckling inom den franska ekonomin kan få en sådan effekt, i synnerhet som regimen Kennedys vilja att medverka till att den europeiska blockbildningen upphör tycks mera tveklös än föregångarens; det talades tidigare i USA — samtidigt som man sade sig önska en politisk enhet — också om att ett enat Europa med tullar utåt och frihandel inåt skulle

bli en värre konkurrent till den ame-rikanska industrin än ett splittrat.

Det möjliga framtidsperspektiv som här har antytts, med ljusnande utsikter för en uppgörelse mellan England och den gemensamma marknaden, borde för Sverige liksom för andra Efta-stater minst av allt te sig oroväckande. De som i detta sammanhang yppar farhågor för att Efta skulle rämna tycks ha glömt att Eftas redan från början klart angivna huvudsyfte är att göra sig självt överflödigt genom att bidra till att tullmuren kring sexstatsmarknaden genombryts. Som läget nu är representerar de brittiska sonderingarna med olika medlemmar av de sex den mest realistiska form för förhandlingskontakt mellan de båda blocken som står till buds. Alla tecken på att dessa sonderingar från brittisk sida bärs upp av en ärlig vilja att komma till ett resultat måste därmed hälsas med tillfredsställelse, så mycket mera som talet om att Eng-land skulle hålla på att göra upp bak-om ryggen på sina Efta-partner av allt att döma saknar grund.

Det är sant att en uppgörelse kan komma att innehålla moment som ter sig besvärande för de neutrala sta-terna på Efta-sidan. Statsminister Er-lander har tydligen under sin USA-sejour bemödat sig om att framhålla värdet av en ekonomisk enhet i Eu-ropa och samtidigt varna för ett allt-för starkt politiskt inslag. Det må från den traditionella svenska utrikes-politikens synpunkt vara en naturlig attityd. Men den får på inga villkor innebära att vi av doktrinära skäl stäl-ler oss utanför ett europeiskt enhets-verk.

Isolering i Kråkvinkel alternativ till omprövning

Några enquetesvar

— Det har knappast inträffat något särskilt under den senaste tiden, säger handelsminister Gunnar Lange i sitt enquetesvar. Jag kan hänvisa till vad premiärminister Macmillan förklarade i en underhusdebatt för några dagar sedan.

Han sade då att han inte var av den uppfattningen att England skulle begära att få inträde i den gemensamma marknaden. Det är att se för enkelt på problemen. Detta är inte som att få medlemskap i en klubb. Där betalar man avgiften och sedan är det bara att gå in och sätta sig.

Vi har stora intressen att bevaka. Det gäller jordbruket, samväldet och våra Efta-partner. Jag anser, sade Macmillan, att vi har stort intresse av att fortsätta de informella diskussionerna, men att ingå på direkta förhandlingar anser jag f. n. oklokt.

Man gör nog klokt i att hålla sig till dessa officiella anföranden och inte till tidningsdebatten, säger hr Lange. Jag anser att Englands inträde i den gemensamma marknaden inte är omedelbart förestående. Vad som kommer sedan får vi se.

”Snabb omprövning krävs”

— Ett samgående med de sex ter sig mycket angeläget, anser Asea-chefen

Ake Wrethem, som är starkt kritisk mot den svenska politiska diskussionen kring handelsfrågorna.

— Den debatt som förts i riksdagen har varit kommunalstämmebetnad och beklämmande. Alla partier har behandlat denna fråga på ett småskuret sätt, säger direktör Vrethem. Det verkar som om man inte vill rubba en millimeter på Sveriges integritet.

Nu krävs det en snabb och genomgripande omprövning av denna attityd. Vi får välja mellan att isolera oss i vårt Kråkvinkel eller också i viss mån ge avkall på integritetsprincipen.

— Detta val bör inte vara svårt, menar direktör Vrethem. Vi bör inte bara följa med England utan också aktivt verka för ett samgående. I och med att vi anslöt oss till Efta bör vi också självfallet arbeta i samråd med de andra medlemsstaterna.

Om en sammanslagning av Efta och de sex skulle få konsekvensen att den svenska ekonomiska politiken mer intimt sammankopplades med övriga länders vore detta inte något betänkligt, fortsätter direktör Vrethem, utan tvärtom mycket önskvärt. Vi skulle på så sätt få en automatisk kontroll på att den politik vi för gick ihop med övriga länders. Vi skulle inte behöva riskera att vidta åtgärder som isolerar oss.

Detta skulle vara en utomordentlig vinst, anser Asea-chefen, som inte är främmande för tanken på ett slags "Europas förenta stater" på längre sikt.

Men om jag skall se enbart till Asea och betrakta problemet kortsiktigt, kan jag säga att en Efta-betonad politik kanske är den mest gynnsamma för oss. Vi har sedan länge vår största marknad i Efta-länderna.

Men det är som sagt fel att se saken ur snäva synvinklar. På lång sikt är fördelarna med ett samgående uppenbara, säger direktör Vrethem.

Västeråskollega instämmer

Också direktör Göran Philipson i Metallverken hälsar de engelska signalerna om samverkan med tillfredsställelse. Det svenska tullskyddet är beträffande våra produkter det lägsta i Europa, säger direktör Philipson. Och de sex håller på att bygga på sina murar. Varje form av närmande mellan de sex och de sju skulle vara värdefull. Men dagssituationen är fortfarande så diffus att det är svårt att närmare uttala sig om den, anser Metallverkschefen.

Direktör Axel Iveroth i Industriförbundet ställer sig avvaktande till rapporterna från London.

— Vi utgår ifrån att England inte fattar några beslut på egen hand i fråga om samgående med de sex. Det förs ju en fortlöpande diskussion i denna fråga och den får nu fortsätta. Eftas rådgivande organ har sammanträde i London 9—10 maj, och kanske kommer läget att klarna då.

— Naturligtvis är det angeläget att

någon form av broslagning kommer till stånd, och det finns många olika alternativ för samverkan.

I vad mån denna kommer att förutsätta ett organ med överstatliga befogenheter är f. n. svårt att diskutera. Frågan är för lite utredd.

I och för sig kan man tänka sig att samarbete kan etableras, utan att delstaterna behöver göra några nämnda avkall på sin integritet, säger direktör Iveroth.

Sverige riskerar omöjlig situation

Sverige skulle hamna i en alldeles omöjlig situation både bland de övriga skandinaviska länderna och resten av den europeiska marknaden om England, åtföljt av Danmark och Norge, anslöts till Romavtal, menar Volvo-chefen, direktör Gunnar Engellau.

— Nu tror jag inte att England kommer att agera så att Efta spricker, fortsätter hr Engellau. Problemet är ju den politiska bindning som sexstaterna innebär. För Atlantpaktstaterna England, Danmark och Norge behöver detta inte innebära några större svårigheter, men för de neutrala staterna är läget brydsammare.

Min tro är att England inte stiger av Efta utan att vara övertygad om att det föreligger något alternativ till ett inträde i sexstatsunionen. För Sveriges del skulle man väl i så fall närmast tänka sig någon form av associering till sexstaterna, ungefär som Finland är knutet till Efta, slutar direktör Engellau.

För England kan det inte vara fråga om att helt enkelt "inträda i de sex gemenskap", anser envoyén Tors-

ten Vinell, verkställande direktör i Sveriges allmänna exportförening. Men väl kan det gälla upptagandet av förhandlingar med de sex om sådana modifikationer i Romavtalet att det blir möjligt för de sex och Efta att skapa ett gemensamt marknadsarrangemang. Detta förutsätter givetvis diskussioner inte endast mellan England och de sex, utan kräver deltagande från de övriga Efta-ländernas sida.

Det påtagliga engelska intresset för att göra ett nytt försök till broslagning mellan de sex och de sju är också tacknämligt för alla Efta-länder. Härvid må icke förglömmas att engelsmännen tydligt och klart sagt ifrån att de inte kommer att lämna sina partners inom Efta i sticket.

Men en snabb utveckling är säkerligen inte att räkna med, menar hr Vinell, och han anser frågan för tidigt väckt om de problem som kan tänkas uppstå för Sverige om England, åtföljt av Danmark och Norge,

verkligen skulle ta ett steg in i sexstatsunionen.

”England lämnar Efta inom kort”

— För min del är jag övertygad om att England kommer att lämna Efta, och jag tror också att det är nära förestående, säger direktör Sven T. Åberg i L M Ericsson. På fredagen deltog jag i en lunch i New York med journalister, och jag gav uttryck åt samma åsikt då.

För Sveriges del bör vi inrikta oss på detta, och det är angeläget att vi på något sätt ordnar det så att vi kan följa efter England. Hur det skall ske kan jag inte uttala mig om.

— Om England lämnar Efta ligger våra helt dominerande exportmarknader utanför Efta. Vi måste då ta vår ställning under omprövning, säger bankdirektör Sven Raab i Göteborg. Vi sitter då i en sax, och de politiska aspekterna får vägas mot våra ekonomiska intressen.

Sverige önskar bli med

Uttalanden av Tage Erlander och Bertil Ohlin

Sverige är berett att inom Eftas ram söka nå förhandlingar med sexstatsblocket om en gemensam europeisk marknad, konstaterade statsminister Erlander på måndagskvällen vid samtal med Dagens Nyheter. Han hade dessförinnan konfererat med de demokratiska partiledarna. Sverige förutsätter därvid mycket bestämt att alla landets legitima intressen tillgodoses, till vilka den svenska regeringen främst vill räkna ett fullständigt bevarande av landets neutralitetspolitik.

De närmaste, delvis mycket preliminära, förhandlingsplanerna ser ut på följande sätt:

Utrikesnämnden sammanträder den 17 augusti, och därefter skall hela Efta-komplexet även diskuteras av Nordiska rådets ekonomiska utskott den 19—20 augusti. Sedan ligger avgörandet mer eller mindre i händerna på sexstatsorganisationen, vilken håller nästa ordinarie ministerrådsmöte den 25 september. Det är ovisst om förhandlingar kan komma i gång före detta datum.

— Sverige har tacksamt noterat det steg som England och Danmark på måndagen gemensamt tagit för att bryta det dödläge som så länge förelagat mellan de sex och de sju, understryker statsministern, och Sverige

liksom övriga Efta-länder skulle med glädje se att deras ansökningar om medlemskap verkligen leder till resultat. Sverige vill inom Eftas ram om möjligt vara med och förhandla från början för att så småningom, samtidigt med England och Danmark, kunna tas upp som fullvärdig eller associerad medlem av EEC.

Svenska regeringen har nu direkt engagerat sig för ett närmande till EEC, konstaterar statsministern, eftersom den på måndagen publicerade s.k. Genève-deklarationen innebär en direkt ansökan om förhandlingar. Huruvida det kan bli aktuellt för Sverige att så småningom ta samma direkta steg som England och Danmark vill hr Erlander inte uttala sig om.

— Det får bli en förhandlingsfråga i ett senare läge. Än så länge arbetar vi uteslutande med ett helt osplittrat Efta i sikte och förutsätter att en övergång till EEC sker av alla de sju Efta-länderna samtidigt.

Ohlin: Enighet och solidaritet Efta-krav

— Jag vill ha tillfälle att i lugn och ro tänka igenom problemen innan jag gör ett direkt uttalande, sade professor Ohlin efteråt, men så mycket kan väl sägas att det är välgö-

Dagens Nyheter 1/8 1961

rande att kunna konstatera att såväl den nu avgivna Genève-deklarationen som den s. k. London-deklarationen från förra månaden framhäver enighet och solidariteten inom Efta-gruppen. Det är en gemensam lösning av frågan som krävs.

Hoppas att en sådan också blir

resultatet. Men först vill jag som sagt vänta och se tiden an — och inte minst studera kommentarerna kring Macmillans tal.

Vänta och se var även centerparti- och högerinställningen. Och ärendet är ju heller inte direkt omedelbart brådskande för Efta-landet Sverige.

Politisk brygga

Ledare

Sveriges förhållande till de europeiska marknadsproblemen kommer att diskuteras vid ett sammanträde med utrikesnämnden den 17 augusti. Redan nu borde övervägas hur den stora frågan bör behandlas i fortsättningen. Mycket talar för att ett forum skapas, som — vid sidan av kanslihuset — på ett inträngande sätt kan följa den fortsatta handläggningen och som kan medverka till att söka utforma en samlande svensk politik.

Sveriges ställningstagande till ett inträde i Sexstatsmarknaden är av en sådan räckvidd för framtiden att ett samgående mellan de demokratiska partierna — på liknande sätt som i försvars- och utrikespolitiken — självklart borde eftersträvas. Särskilt de stötestenar, som kan bli aktuella för vår neutralitetspolitik, motiverar en dylik handlingslinje. Frågan lämpar

sig avgjort inte för partitaktiskt betingade manövrer.

Representanter för de demokratiska politiska partierna borde sålunda i första hand ingå i den ev. beredningen. Då näringslivets och arbetsmarknadens vitala intressen står på spel är det motiverat med deltagare också därifrån. Hur mycket kretsen bör vidgas kan av lämplighetsskäl diskuteras, men jordbruket som hör till den i marknadssammanhagen ömtåliga sfären borde få med en talesman. Beredningen skulle med underordnade expertutredningar kunna ombesörja det kartläggningsarbete, som är nödvändigt för att vi skall få bästa möjliga sakliga underlag för det historiska beslut vi står inför.

En allmän och fortlöpande debatt behöver inte hindras av att marknadsfrågan läggs i utredningskvarnen, möjligen hyfsas något. Om beredningen såg till att resultatet av spe-

cialutredningarna kontinuerligt tillställdes offentligheten, borde förfarandet tvärtom vara till hjälp för diskussionen, som ibland gått vilse på grund av bristfällig information.

En sålunda sammansatt beredning skulle demonstrera vår beredskap att med allt det allvar och med all den grundlighet saken kräver överväga Sveriges hållning till det ändrade läget för den europeiska stormarkna-

den. En gemensam prövning i positiv anda av ett inträde i EEC borde nu kunna bli en samlade plattform för de demokratiska partierna. Överläggningarna och undersökningarna får sedan avgöra om fortsättningen. I bästa fall skulle beredningen kunna bli en brygga till den enighet, som vi alla önskar Sverige skall kunna uppträda med.

Politik eller ekonomi?

Ledare

”Man har i svensk debatt alltför mycket kommit att uppfatta Romavtalet som ett politiskt dokument . . . i själva verket begränsar det sig till att reglera och utfärda bestämmelser på det ekonomiska området.” — ”Macmillan underströk i sitt underhustal även samgåendets starka politiska inriktning . . . Inte bara på de ekonomiska avtalens innebörd utan även i hög grad på de politiska kravens styrka och inriktning kommer möjligheten av en slutlig överenskommelse att bero.” — ”Hänsynen till de neutrala Efta-länderna kommer inte att hindra England att ge sitt stora bidrag till Europas enande. Ty det är detta saken gäller. Är det för mycket begärt att det äntligen blir tillräckligt uppmärksammat även i Sverige?”

De tre citaten ur svenska presskommentarer till Englands beslut att söka inträde i den gemensamma marknaden visar spännvidden mellan några av de olika tolkningar som hos oss har givits av det brittiska initiativets innebörd och av dess konsekvenser för Sverige. Gäller det enbart att bygga upp en ekonomisk samverkan inom en allmän västeuropeisk ram, eller är det steg som England nu tar och som Sverige har att överväga av politisk art?

Svaret blir beroende av vilka definitioner man väljer. Ser man till in-

nehållet i Romavtalet — det fördrag från 1957 mellan Frankrike, Västtyskland, Italien och Benelux som England vill ansluta sig till, men hoppas få modifierat för att kunna tillgodose samväldets och det brittiska jordbrukets intressen — är saken klar: de många paragrafer i avtalet som reglerar samarbetet har alla det gemensamt att de avser handel och ekonomi. Inte desto mindre är naturligtvis Romfördraget i varje vettig mening ett ”politiskt dokument” likaväl som alla andra texter till avtal mellan stater: FN-stadgan, OEEC-konventionen, Stockholmsavtalet om Efta etc. De institutioner som fungerar enligt dessa och en oöverskådlig mängd andra överenskommelser om internationell samverkan är självfallet ”politiska”.

Men även om man bortser från distinktioner som dessa, kan det inte vara något som helst tvivel om att den gemensamma marknaden har ett syfte som måste kallas politiskt. Drömmen om ett slags ”Europas förenta stater” har ända från början varit det ekonomiska enhetsverkets inspirationskälla. Kommentarererna från skilda håll i världen till den brittiska inträdesansökan ger en överflödande rikedom av belägg på att den aspekten är i högsta grad levande i det aktuella läget. Man talar i Frankrike om hur det enade Västeuropa kommer att bli en faktor minst jämbördig

med Sovjet och USA, men med en folkmängd och en industriell kapacitet som är större än var och en av dessa makters. "Politiskt kommer vi" — för att citera The Guardian som ett enda exempel på uttalanden från engelskt håll — "att få en röst när det gäller att forma politiken inom en grupp som kan mäta sig med Ryssland, Kina och Förenta staterna."

Samtidigt som man erkänner den politiska enhetstankens betydelse som drivkraft bakom strävandena att vidga den nuvarande sextstatsgruppens gemensamma marknad är det emellertid realistiskt att räkna med att en sådan utvidgning kommer att dämpa takten i den integration som påbörjats inom de sex och särskilt förskjuta det politiska slutmålet till ett än mer töckenomhöljt fjärran. Ju fler kockar som skall vara med om att bestämma hur anrättningen skall vara beskaffad, desto svårare måste det rimligtvis bli att nå enighet om de viktigaste avgörandena. Den ringa framgången med de försök som hittills gjorts att etablera ett samarbete mellan den gemensamma marknadens länder vid sidan av de i Romfördraget reglerade institutionerna ger en antydning om de vanskligheter som skulle uppstå. Det är från den synpunkten begripligt att perspektivet av de övriga västeuropeiska ländernas inträde på arenan inte hälsas med någon odelad tillfredsställelse bland arkitekterna till den byggnad som de sex börjat uppföra.

Dessa komplikationer borde vara ägnade att dämpa oron hos dem som känner betänkligheter inför ett helhjärtat svenskt engagemang i det europeiska enhetsverket. Det politiska

spöket verkar för suddigt i konturerna för att behöva väcka någon förskräckelse. Men man behöver inte gripa till ett sådant resonemang för att visa det oberättigade i att talet om att ett svenskt deltagande i en gemensam marknad på Romfördragets grund skulle vara oförenligt med vår "traditionella neutralitetspolitik". Det kan — att döma av en del presskommentarer till statsministerns deklARATION på måndagskvällen — inte nog ofta erinras om att Sveriges alliansfria politik aldrig inneburit något annat än att vi håller oss utanför militärallianser och inte tillåter utländska militära anordningar på vårt territorium. Romfördraget ter sig från den synpunkten lika litet avskräckande som Efta-konventionen — även den senare innebär en politisk överenskommelse om samverkan i ekonomiska frågor med en grupp länder av vilka de flesta är Nato-anslutna.

Var det bara detta statsministern ville antyda med sin hänvisning till neutralitetspolitiken? Varför i så fall inte säga det rent ut? Regeringsdeklarationen var i sin helhet ett mästerstycke av undanglidande formuleringar och brist på konkretion. På detta sätt kan det inte få fortsätta. Den svenska allmänheten har rätt att vänta ett klar besked om hur regeringen ser på läget och om vad den tänker göra för att tillvarata Sveriges intressen i det skede av komplicerade och viktiga förhandlingar som står för dörren. Om ett par veckor sammanträder utrikesnämnden för att diskutera marknadsfrågan. Det är att hoppas att den når fram till enighet — men det får inte bli om en dimridå.

Neutraliteten och De sex

Ledare

Ju längre debatten om Sveriges anslutning till den gemensamma Europamarknaden fortgår, desto tydligare framträder den komplicerade problematik vi här ställs inför. Två auktoritativa uttalanden under de senaste dagarna — av utrikesminister Undén och f. ambassadören Boheman — har ytterligare förstärkt intrycket av att frågan långt ifrån är av det enkla och glasklara slag, som man här och var i den borgerliga pressen velat göra den till. Klart tycks i själva verket endast vara, att en grundlig undersökning av den egentliga innebörden i det s. k. Romavtalet och våra möjligheter att uppnå önskvärda modifieringar däri måste till, innan vi är mogna för en realistisk debatt och för ett avgörande.

Att detta inte är någon snabb affär står därmed klart både på grund av problemets natur och på att Sverige inte kan räkna med någon förtursrätt. Först när Englands anslutning är avklarad kan man vänta att Sverige och de övriga neutrala Efta-länderna kommer i tur, såvida man inte vågar hoppas på att England verkligen gör allvar av utfästelsen att inte själv inträda i De sex, förrän vägen är klar för samtliga Efta-länder genom tillvaratagande av deras "legitima intressen". Englands egen situation är knappast sådan just nu, att en sådan

utfästelse bör tolkas allt för optimistiskt.

Det är ju framför allt frågan om den militära alliansfriheten och våra möjligheter att föra en självständig ekonomisk politik, som skapar hinder för Sverige att ansluta sig till De sex.

Beträffande alliansfriheten har först statsministern och sedan utrikesministern förklarat att den inte kan offras för ett medlemskap. Hr Undén antog, att det råder allmän enighet i politiska kretsar, att vi inte skall uppge vår neutralitetspolitik för att kunna inträda i den gemensamma marknadens system. När man då på somliga håll anser, att det inte råder någon konflikt mellan neutralitetspolitik och den politik, som vi skulle godta genom en anslutning till De sex, måste detta bero på, att man "nog inte tänkt igenom innebörden av en anslutning", ansåg hr Undén. Han pekade samtidigt på, att en politisk federation hela tiden varit målsättningen för de sex och att detta ofta med stor skärpa framhålles från sexmaktshåll. Det kan inte vara *vår* målsättning, om vi vill fasthålla vid neutralitetspolitiken, fastslog hr Undén.

Hr Bohemans bedömning av Romavtalets innebörd på denna punkt sammanfaller i stort sett med utrikesministerns. Han fann visserligen, att en anslutning till Romfördraget inte

stadgemässigt skulle vara oförenligt med en alliansfri politik, men gjorde samtidigt ett viktigt tillägg: "Men det är klart, att det yttersta syftet med detta fördrag... är att lägga grunden för Europas Förenata stater. Hr Boheman sade det inte, men torde väl ändå vara införstådd med, att den betydelse, som av de sex inlägges i "Europas Förenata stater" just är en politisk federation av det slag, som hr Undén på goda grunder anser att Sverige med bevarad neutralitet inte kan gå in i.

Vad angår konsekvenserna för den ekonomiska politiken av ett inträde i De sex pekade hr Undén på det i diskussionen allt för litet uppmärksammade faktum, att en medlemsstat inte får sluta handelsavtal med utomstående stat utan tillstånd av övernationell instans. Vad det i olika lägen kan betyda för handel och näringsliv i Sverige låter sig knappast överblickas förrän den nya Europamarknaden börjar ta mera bestämd form.

Hr Boheman tog anmärkningsvärt lätt på denna sida av problemet och nöjde sig med att fastslå, att Romfördraget innehåller åtskilliga bestämmelser, "som skulle medföra en viss omställning av hittills förd ekonomisk svensk politik". Farhågorna för socialpolitiken ansåg han sig emellertid omedelbart kunna avfärda. Man syftar här, enligt hr Boheman, "till att utjämna socialpolitiken så, att intet land kan komma att ur konkurrenssynpunkt dra fördelar av en mindre generös socialpolitik". Sverige skulle aldrig kunna utsättas för påtryckningar för att minska sociala förmåner, varje land får vara hur gene-

röst det vill i detta avseende, försäkrade hr Boheman.

Denna tolkning kan möjligen godkännas, om man vill se socialpolitiken som helt skild från den ekonomiska och finanspolitiken i övrigt. Det är emellertid omöjligt; socialpolitiken vilar på de samhällsekonomiska förutsättningarna. Godtar man, som hr Boheman gjorde, att en anslutning till De sex medför "viss omställning av hittills förd svensk ekonomisk politik", så torde man också få godta en därav betingad omställning av socialpolitiken, även om stadgandena ger en till bokstaven full frihet på detta område för varje enskilt land. Atminstone under en övergångstid kunde detta för Sveriges del betyda ett stopp i framstegstakten på det sociala området, i värsta fall en tillbakagång. Givetvis kommer vi heller inte ifrån de svåröverskådliga konsekvenser som en anslutning skulle ha för sysselsättningen.

För hr Boheman tycks det vara klart, att Sverige bör söka ställning som medlem i De sex, "om vi får sådana villkor"; i annat fall "får vi nöja oss med ställningen som associerad". Hr Undén uttryckte en liknande tankegång och betonade, att vi självfallet har intresse för ekonomisk samverkan.

Det borde, när alla fakta och omständigheter är utredda, kunna bli möjligt för de demokratiska partierna att nå enighet om hur Sverige bäst handlar i denna fråga. Men saken gagnas, som vi tidigare påpekat, självfallet inte av oöverlagt handlande och av framställningar, som förenklar problemet ned till en fråga om regeringens goda vilja — eller brist på god vilja.

Sverige inför Romfördraget

Av Bo Siegbahn

Under de gångna årens diskussioner om Sveriges deltagande i ett vidare europeiskt ekonomiskt samarbete har det vid olika tillfällen sagts att en förutsättning för Sveriges medverkan är att samarbetet inte omöjliggör ett fortsättande av den hittillsvarande svenska utrikespolitiken. Speciellt har detta krav ställts i samband med frågan om ett närmare samgående mellan Efta och de Sex (EEC). Några klara preciseringar av vad dessa krav in concreto skulle innebära och i vilken mån dessa skulle kunna utesluta svenskt deltagande i vissa former av europeisk ekonomisk integration har dock av kanske naturliga skäl ej lämnats. Genom den senaste tidens snabba händelseutveckling har man emellertid nu nått en tidpunkt då det är nödvändigt att även på detta område söka fixera frågeställningarna.

Svensk utrikespolitik går som bekant ut på alliansfrihet i fred i syfte att om möjligt kunna bevara vårt lands neutralitet i händelse av ett krig. Det är mot denna målsättning och bakgrund man i första hand skall bedöma de krav som ett samgående med de Sex i en eller annan form kan komma att ställa på oss.

Ehuru denna grundläggande problemställning givetvis då och då skytmät i debatten har man vanligen

mera fäst sig vid de risker för vår nationella suveränitet som ett biträdande av det till grund för EEC liggande Romfördraget kunde komma att innebära. I sin artikel i decembernumret 1960 av Ekonomisk Revy kom dåvarande statssekreteraren Cederwall tre gånger in på frågan. Det må här räcka med att citera två av dem: "Vi kan aldrig tänka oss att underordna oss internationella organ som genom någon form av majoritetsbeslut eller på annat sätt skulle bestämma över vad vi får eller skall göra i en viss situation" och längre fram "Vi kan aldrig tänka oss att påtaga oss andra förpliktelser än sådana som vi själva beslutar över. En lösning som i princip innebär någonting annat måste vi säga nej till." Dessa uttalanden görs sedan Cederwall konstaterat att vi i åtskilliga internationella organisationer såsom GATT och OEEC påtagit oss vissa förpliktelser som vi inte ensidigt kan rygga. För alla dessa gäller emellertid, säges det, att de fattats med svensk medverkan. Gränsen för vad vi kan acceptera passeras om man upprättat internationella organ där genom majoritetsbeslut el.dyl. vi skulle kunna bli tvungna att vidta åtgärder vilkas innehåll vi inte kunde förutse vid inträdet i organisationen och som vi anser stridande mot våra intressen eller förpliktelser i andra sammanhang.

Denna fråga om suveräniteten kan vara av både utrikespolitisk och inrikespolitisk natur. Om invändningen är ett uttryck för ovilja att på berört sätt binda vår ekonomiska eller sociala politik har vi att göra med ett inrikespolitiskt argument, som ligger utom ramen för denna artikel. Om man emellertid fruktar att avståndet av suveräniteten i viss omfattning kan medföra att vi tvingas vidta åtgärder som försvårar bibehållandet av neutraliteten i krig eller kanske att blotta förekomsten av denna brist på handelsfrihet innebär en sådan fara, föreligger en utrikespolitisk invändning.

Alliansfrihet och neutralitet

Låt oss nu återgå till våra utrikespolitiska målsättningar och deras innebörd: "alliansfrihet i fred" är ett klart begrepp; det innebär att vi ej önskar ingå internationella avtal som skulle innehålla någon förpliktelse för oss att under vissa omständigheter delta i krig eller diskutera sådant deltagande. Möjligen skulle man kunna ifrågasätta om ett avtal med ett annat land innehållande ett ensidigt åtagande från dess sida att bispringa oss om vi bleve angripna skall betraktas som en allians. Mindre betänkligt skulle det kanske te sig om sådana åtaganden kunde inhämtas från samtliga potentiella angriparstater. Risker är emellertid då den, att dessa stater för att inte anses förpliktelseerna alltför belastande skulle kräva att få en viss granskningsrätt av våra förehavanden i fredstid. Det är främst av sådana skäl vi bestämt avvisat förslag om att Sverige skulle

söka erhålla en av stormakterna erkänd och garanterad neutralitet.

Vår utrikespolitik har emellertid som förut sagts ett vidare syfte än bara att i fred stå utanför allianser: vi avser även att söka hålla oss utanför eventuella krig. Möjligheterna att genomföra en sådan målsättning blir naturligtvis först satta på prov om ett krig bryter ut. Men våra åtgärder i fredstid, såväl på det politiska som det militära området, kan komma att få betydelse i detta sammanhang. Ty det förhåller sig ju tyvärr så att vår egen fasta vilja att stå utanför krig inte är någon garanti för att denna kommer att respekteras. Den är visserligen en förutsättning men avgörande blir hur de krigförande ställer sig. Vilka olika alternativ kan man här tänka sig?

De vanligaste motiven för angrepp mot ett land är att angriparen önskar erövra hela eller en del av landet eller att han för sin krigföring mot ett tredje land anser sig behöva disponera över ett utanför kriget stående lands område eller resurser. Hit skulle man även kunna hänföra det fall att en krigförande anser att i praktiken ett visst lands stränga iakttagande av neutralitetens lagar och bud i praktiken innebär icke acceptabla fördelar för motståndaren. Dessa strategiska skäl påverkas emellertid knappast av en anslutning till en ekonomisk samarbetsorganisation av den art gemensamma marknaden utgör och kan därför lämnas åsido. Möjligen skulle här det resonemanget kunna föras att det ökade svenska handelsutbytet med den gemensamma marknadens länder som troligen blev resultatet av en svensk anslutning till Rom-

fördraget även skulle öka dessa länders beroende av leverans av krigsviktiga varor från Sverige. I dagens internationella politiska kombination skulle detta konkret innebära att i händelse av en konflikt mellan maktblocken de strategiska motiven för Sovjetunionen att angripa Sverige skulle öka, för den händelse vår handel västerut inte återgick till den tidigare normala.

Ett stöd för en sådan tankegång tror man sig kanske finna i erfarenheterna från andra världskriget, då ju t. ex. den svenska järnmalmen och svenska kullager spelade en viss roll för den tyska krigföringen och skapade en tidvis stark irritation mot Sverige på västsidan. Med den nuvarande maktgrupperingen är läget dock ett helt annat. Ingen av ovannämnda produkter och inga andra heller kan såvitt man nu ser tänkas bli av någon mera väsentlig betydelse för västmakternas krigspotential. Sakligt sett skulle slutsatsen sålunda kvarstå nämligen att Sveriges strategiska betydelse ej påverkades av en anslutning till Romfördraget.

Ett annat skäl för indragande av en neutral stat i ett pågående krig är att en krigförande visserligen för egen del icke anser sig behöva tillgång till dennes område, men att han, *dels* tror att motståndaren har detta behov, *dels* att han misstror det neutrala landets *vilja* eller *förmåga* att stå mot krav i denna riktning. För att förekomma en sådan utveckling söker han därför sätta sig i besittning av landet ifråga.

Med det första ledet härovan, dvs. *viljan* att hålla sig utanför, skulle man lämpligen kunna sammanföra ett annat argument av liknande slag,

nämligen en eventuell misstro att vi *spontant* skulle ansluta oss till motståndarsidan. Det måste dock vara uppenbart för en och var att för ett land som i 150 år lyckats undgå krig blir viljan till och tron på möjligheten av neutralitet ett dominerande folkpsykologiskt faktum. Man kanske något tillspetsat skulle våga säga att denna psykologiska faktor mer än eventuellt rationella argument varit avgörande för utformningen av den svenska utrikespolitiken efter andra världskriget. Det borde vara klart för även de misstänksamaste stormakter att ett svenskt inträde i den gemensamma marknaden inte skulle ändra denna grundinställning.

Kvar står frågan om det finns grundad anledning anta att ett svenskt inträde i gemensamma marknaden skulle minska vår *förmåga* att stå utanför en konflikt. Förmågan har dels en rent militär, dels en ekonomisk, inklusive militär-ekonomisk, dels slutligen en politisk sida. I det första avseendet är det centrala problemet för vårt försvar helt allmänt om det i en kritisk situation kommer att vara så starkt att en potentiell angripare skulle anse betydelsen för honom av Sveriges betvingande vara värt kostnaderna eller ej. Denna fråga påverkas dock knappast i och för sig av ett medlemskap i gemensamma marknaden och ligger sålunda utanför problemställningen i denna artikel.

Vad som däremot fordrar en närmare analys och som är av central betydelse i detta sammanhang är punkterna två och tre, dvs. vår förmåga ur politisk respektive ekonomisk synpunkt att bibehålla våra grundläggande

de utrikespolitiska målsättningar. Med politisk förmåga skulle man här närmast åsyfta frågan om det i Romfördraget till äventyrs finns några bestämmelser som direkt eller indirekt skulle förhindra oss, om vi ville vara lojala medlemmar av den gemensamma marknaden, att stå utanför en militär konflikt, i vilken någon eller flertalet av dess medlemmar indragits.

Den ekonomiska förmågan åter skulle beröra de neutralitetssvårigheter som kunde uppstå genom att det väntade intimare handelsutbytet med berörda länder skulle göra oss mera beroende av dem och därigenom minska eller kanske i realiteten beröva oss förmågan att stå emot krav av politisk eller ekonomisk natur. Dessa skulle kanske t. o. m. kunna komma att innefatta krav på ett deltagande i kriget.

Vårt importberoende

Innan vi går in på vilka åtaganden i politiska och ekonomiska avseenden som Romfördraget ställer på medlemsstaterna skall följande allmänna anmärkning göras om betydelsen av den tänkbara eller troliga händelseutvecklingen vid ett svenskt inträde i den gemensamma marknaden.

Grovt räknat skulle man kunna säga att 75 procent av vår varuförsörjning härrör från inhemsk produktion, under det att närmare 25 procent kommer från, liksom 25 procent av vår produktion går till länder utanför den sovjetiska inflytelsesfären. Det är givet att i händelse av krig stora svårigheter kan uppstå att i tillfredsställande grad bibehålla denna handel. Dessa kan bero både på ovilja

hos västmakterna att sända oss varor och på införselsvårigheter på grund av krigsläget. För en kortare krigsperiod har detta förutsetts av de svenska försörjningsmyndigheterna och några väsentliga problem skulle väl till en början inte uppstå. Så småningom komme likväl läget att försämrats och västmakterna skulle ha möjligheter att utsätta oss för ett visst tryck om de så ansåg önskvärt och lämpligt. Detta är ju den faktiska konsekvensen av allt handelsutbyte och gäller t. ex. lika mycket en europeisk marknad av EFTA-typ vilken ju alla i Sverige stött. Endast genom full autarki kan man undvika sådana risker.

En strävan mot autarki i sin tur skulle kräva en sådan sänkning av vår levnadsstandard att ingen på allvar velat förfäktat en sådan politik kanske med undantag för vissa begränsade yrkes- och intressegrupper i vad avser deras egna områden.

Skulle vid ett inträde i den gemensamma marknaden detta beroende vid en utdragen konflikt väsentligt öka? Eftersom syftet med denna organisation är att öka samhandeln, dvs. den internationella arbetsfördelningen efter rationellare grunder, är det troligt att vår import skulle öka ej oväsentligt. Låt oss blott som ett räkneexempel anta en så kraftig ökning som med 40 procent av utrikeshandeln på de Sex. Låt oss vidare för att förenkla resonemanget anta att totalproduktionen inte ökade. Då importen från de Sex nu utgör omkring 40 procent av hela införseln skulle importens betydelse för vår totala försörjning stiga från 25 procent till 29 procent och vår självförsörjning sålunda nedgå från 75 procent till 71 procent,

d. v. s. med 4 procent. Detta ökade beroende inger i och för sig icke så stora betänkligheter, men dessutom skulle man kanske våga den förmodan att denna ökade import inte i större utsträckning skulle komma att omfatta den för Sveriges försörjning så viktiga råvaruimporten. Den skulle snarare innebära ett rikligare sortiment av färdigvaror och halvfabrikat. Ännu viktigare är väl emellertid att en sådan omfördelning av vår nationalprodukt förutsätter att den är ekonomiskt gynnsam, varför i verkligheten en betydande ökning i denna kommer till stånd. Detta i sin tur är ägnat att närma det procentuella beroendet av utlandet till den förut gällande siffran.

Denna allmänna konfrontering av våra utrikespolitiska målsättningar med de problem, som en anslutning till den gemensamma marknaden skulle kunna skapa, har gett vid handen att någon egentlig ökning av krigsriskerna i här berörda hänseenden knappast skulle behöva befaras. Det återstår nu att se huruvida Romfördraget innehåller några bestämmelser som formellt skulle försvåra ett bibehållande av vår nuvarande utrikespolitiska linje. Därvid måste vi undersöka, dels de allmänna och speciella målsättningar fördraget ger uttryck åt, dels i vilken utsträckning beslut kan fattas utan krav på enhällighet bland medlemsstaterna, dvs. de fall då vi skulle kunna tvingas ge avkall på vår suveränitet.

Fördragets allmänna målsättningar

Romfördragets allmänna syften fram-

går av dess inledningskapitel och dess Artikel 2, vilka i sina relevanta delar lyder:

” — — — — —
Som är beslutna att lägga grunden för ett ständigt fastare förbund mellan de europeiska folken,

Som har bestämt sig för att genom en gemensam aktion trygga sina länders ekonomiska och sociala framåtskridande genom att avskaffa alla hinder som delar Europa,

Som betraktar en ständig förbättring av sina folks levnadsstandard och samsätsningsmöjligheter som ett väsentligt mål,

Som är medvetna om att avvecklingen av de nu förefintliga hindren fordrar en gemensam aktion i syfte att garantera stabilitet i utvecklingen, balans i betalningarna samt en lojal konkurrens,

Som är angelägna att förstärka gemenskapen i det ekonomiska livet och att trygga dess harmoniska utveckling samtidigt som skillnaden mellan de olika områdena och eftersläpningen i de mindre gynnade minskas,

Som medelst en gemensam handelspolitik önskar medverka till att gradvis undanröja restriktionerna för de internationella betalningsförbindelserna,

Som önskar bekräfta den solidaritet som förenar Europa och de översjöiska länderna och som önskar trygga välståndets utveckling i dessa i enlighet med Förenta Nationernas stadga,

Som har föresatt sig att befästa ett tryggande av freden och friheten genom att skapa denna gemenskap i tillgångar, och som anmodar övriga europeiska folk som har samma mål-

sättningar att förena sig med dem i deras ansträngningar
Har beslutat att skapa en Europeisk Ekonomisk Union.

"Artikel 2.

Unionens uppgift är att genom skapandet av en gemensam marknad och ett gradvist närmande av medlemsstaternas ekonomiska politik främja en harmonisk utveckling på det ekonomiska livets område inom hela Unionen, en fortgående och balanserad expansion, en ökad stabilitet, en snabbare höjning av levnadsstandarden samt intimare relationer mellan de stater som Unionen omfattar."

Det är klart att dessa uttalanden innebär krav på ett mycket långtgående ekonomiskt samarbete. Men innebär de något mera? Har medlemmarna även förpliktat sig att verka för ett politiskt samgående, såsom exempelvis bildandet av Europas Förenade Stater? Något egentligt skäl för en sådan tolkning finner man knappast i de citerade styckena. De sysslar så gott som uteslutande med inriktningen av medlemmarnas ekonomiska och sociala strävanden. Möjligen skulle man kunna hävda att inledningsorden "beslutna att lägga grunden för ett ständigt fastare förbund mellan de europeiska folken" även skulle ha en direkt politisk innebörd. Här sägs dock i själva verket knappast mer än i statuterna för andra samarbetsorgan, t. ex. Europarådet. I dessa förklaras att "Europarådets syfte är att skapa en intimare union mellan dess medlemmar för att bevara och befordra de ideal och principer som är deras gemensamma egendom, ävensom att gynna deras eko-

nomiska och sociala framåtskridande". Samma uppfattning har exempelvis norske utrikesministern Lange gjort sig till talesman för. I stortingsdebatten den 5 juni om sexstatsmarknaden yttrade han bl. a.: "Romtraktaten som sådan innehåller inga förpliktelser, oförenliga med ett medlemslands politiska alliansfrihet. Det förhållandet, att ett intimt samarbete på det viktiga fältet traktaten omfattar på lång sikt kommer att få politiska verkningar, gäller ju mer eller mindre allt internationellt samarbete."

Nu är det visserligen känt att det finns grupper och enskilda inom sexstatsmarknaden som önskar och strävar efter ett icke blott ekonomiskt utan även ett intimt politiskt samgående. Ingen deltagarstat behöver emellertid känna sig förpliktad till andra åtaganden än som klart framgår av fördraget. Intet maskineri finns heller i detta som skulle kunna medge ett majoritetsbeslut om en ändring eller tolkning av de grundläggande målsättningarna.

För en ändring av Romfördraget krävs nämligen (art. 236) godkännande av samtliga medlemsstater och det står sålunda i varje lands makt att förhindra ett sådant beslut.

Den som är övertygad om eller anser det troligt att de krafter som strävar mot en europeisk politisk integration kommer att få en stark majoritet bland flertalet medlemsstater kan mot ovanstående invända att det visserligen är sant att vi formellt skulle få en sådan vetorätt, men i realiteten komme en dylik attityd i den beskrivna situationen av övriga medlemmar nog att betraktas som ett sabotage mot Europas framtid och det

bleve mycket svårt att stå emot det tryck vi skulle utsättas för.

I den mån man anser denna aspekt oroande kan två lösningar tänkas. Den ena är att lämna organisationen. Det är visserligen sant att Romfördraget inte innehåller några bestämmelser om utträde, men detta får nog betecknas som en tämligen formalistisk synpunkt. Det är väl tvivelaktigt om historien kan uppvisa något exempel på att utträde varit omöjligt ur en dylik internationell organisation, även om sådant ej förutsetts vid organisationens bildande. I det berörda fallet skulle ju dessutom övriga stater ha intresse av att medverka till en sådan lösning för att kunna genomföra de önskade förändringarna.

En annan möjlighet är att redan från början ställa sig utanför den fulla gemenskapen. Romfördraget uppstår nämligen två former av anknytning. En europeisk stat kan enligt art. 237 ansöka om vanligt medlemskap. För ett beviljande kräves enhällighet bland medlemmarna. Ehuru det säges att villkoren för upptagande samtidigt skall fixeras får man utgå från att i princip alla fördragets bestämmelser blir tillämpliga för den nye medlemmen.

Vidare finns det en möjlighet att bli s. k. associerad medlem enligt art. 238. Även i detta fall krävs enhällighet bland medlemmarna. Denna anknytning kräver ett särskilt avtal med ifrågavarande stat. Om dess innehåll säges bara att det skall skapa "en sammanslutning som innefattar ömsesidiga rättigheter och skyldigheter, gemensamt handlande och särskilda procedurregler". Huruvida medlemsstaterna är beredda att beträff-

fande Sverige och övriga EFTA-stater utnyttja denna artikel och i så fall på vilka villkor är det dock omöjligt att helt allmänt yttra sig om.

Fördragets speciella målsättningar

Utöver de grundläggande riktlinjerna i Romfördraget innehåller detta andra, mera specifika mål, som medlemsstaterna sålunda måste bekänna sig till och vara förpliktade att söka genomföra. Dessa mål kan sägas vara av två olika slag: 1. Konkreta åtgärder, såsom avskaffandet av inbördes tullar och kvantitativa restriktioner. 2. Allmänna åtgärder såsom införandet av en gemensam jordbrukspolitik och transportpolitik, där sålunda målet är angivet men där utformningen överlämnats till framtida beslut.

Dessa olika mål återges i Artikel 3:

"I syfte att uppnå de mål, som angivits i föregående artikel, skall Unionen, i enlighet med bestämmelserna i Fördraget och i den takt som förutses i detta, verka för att:

a) mellan medlemsstaterna avveckla tullar och kvantitativa restriktioner vid in- och utförsel av varor samt alla övriga bestämmelser av liknande natur;

b) upprätta en gemensam tulltariff och en gemensam handelspolitik gentemot tredje länder;

c) avveckla hindren för fri rörlighet av personer, tjänster och kapital mellan medlemsländerna;

d) införa en gemensam politik på jordbrukets område;

e) införa en gemensam politik på transporternas område;

f) instifta regler som förhindrar snedvridning av konkurrensen på den gemensamma marknaden;

g) tillämpa förfaringsätt som tillåter en samordning av medlemsstaternas ekonomiska politik och förebygger bristande betalningsbalans hos dessa;

h) harmonisera olika medlemsstaters inhemska lagstiftning i den utsträckning som är nödvändig för den europeiska marknadens funktionsduglighet;

i) skapa en Europeisk Social Fond med syfte att förbättra arbetarnas sysselsättningsmöjligheter och att medverka till en förbättring av deras levnadsstandard;

j) inrätta en Europeisk Investeringsbank i avsikt att underlätta Unionens ekonomiska utveckling genom att skapa nya tillgångar;

k) ansluta översjöiska länder och territorier i syfte att öka handelsutbytet och att gemensamt arbeta för ekonomisk och social utveckling.

Ett studium av ovanstående bestämmelser och fördragets detaljstadiet ger vid handen att det huvudsakligen är den sociala och ekonomiska politiken som berörs av fördraget. Stora delar av dessa lämnas dock utanför. Socialpolitiken kommer sålunda nästan helt att ligga under varje lands uteslutande kompetens, även om samråd i åtskilliga frågor förordas.

Beslutsformer

Ur suveränitetssynpunkt är det givetvis av speciellt intresse att undersöka hur beslut fattas inom Unionen.

I allmänhet skall förslag till åtgärder, som inte är av rent exekutiv ka-

raktär, uppgöras av den s. k. kommissionen. Denna består av 9 medlemmar, som väljes genom enhälliga beslut av medlemsstaterna och som i princip inte representerar några länder. Beslut fattas därefter av rådet, vilket består av en medlem från varje medlemsstat. För beslut kan krävas 1. enhällighet, 2. kvalificerad, eller 3. enkel majoritet. För kvalificerad majoritet krävs 12 röster, varvid länderna tilldelats följande röstetal: Frankrike, Tyskland och Italien 4 vardera, Belgien och Nederländerna 2 var och Luxemburg 1, tillsammans 17. Detta innebär att exempelvis en stormakt endast behöver stöd av en mindre stat för att kunna förhindra ett beslut.

För enkel majoritet krävs stöd av fyra medlemsstater, vilket innebär att Benelux i realiteten har vetorätt.

Helt allmänt kan man säga, att principiella och viktiga beslut vanligen skall fattas enhälligt. Detta gäller t. ex. riktlinjerna för jordbrukspolitiken och även dess genomförande under en del av övergångstiden, konjunkturpolitiken, ändringar i den slutliga gemensamma tulltaxan samt eventuell harmonisering av lagstiftning. Vad handelspolitiken beträffar stadgas att samordningen av denna kräver enhälliga beslut av rådet under de två första etapperna, dvs. under de åtta första åren, varefter kvalificerad majoritet är tillräcklig.

Skulle en eller flera ytterligare stater söka och erhålla inträde i EEC måste självfallet dessa majoritetsregler anpassas till det nya läget, men det finns ingen anledning anta att detta skulle medföra en principiellt ny situation. Man skulle därför av den föregående redovisningen kunna

dra den slutsatsen att vid principiella ställningstaganden och åtgärder, som ju oftast kräver enhällighet skulle Sverige bibehålla sin suveränitet och vi finge därför, åtminstone i princip, samma möjligheter som nu att föra en politik som tillgodoser våra utrikespolitiska målsättningar.

På andra kanten åter har vi de åtgärder där beslut kan fattas med enkel majoritet bland medlemsstaterna samt i vissa fall inom kommissionen. Det rör sig emellertid här nästan undantagslöst om beslut inom ramen för antingen de allmänna åtaganden som vi redan genom en anslutning till Romfördraget iklätt oss eller tidigare enhälliga principbeslut. Det är således den kategori förpliktelser som vi i många andra internationella organ godtagit och mot vilka i varje fall inga utrikespolitiska invändningar kan resas.

Kvar står beslut inom mellangruppen, dvs. beslut med kvalificerad majoritet som ikläder oss förpliktelser som vi inte klart kunnat förutse vid anslutningen till fördraget. Här rör det sig sålunda om ett visst uppgivande av vår suveränitet. Det vore emellertid felaktigt tro, dels att detta skulle vara ett hittills okänt inslag i vår politik, dels att det i och för sig skulle vara oförenligt med vår utrikespolitiska linje.

I det första hänseendet kan som exempel nämnas att vi enligt FN-stadgan kan komma att vara skyldiga att vidta åtskilliga åtgärder som vi knappast vid inträdet i organisationen kunnat förutse och överblicka. Visserligen har vi genom undertecknandet av stadgan accepterat att arbeta för freden och visserligen finns

däri angivna en del åtgärder som i sådant hänseende kan bli aktuella, men vi hamnar nog i mycket subtila distinktioner om vi söker hävda att säkerhetsrådet aldrig skulle kunna fatta något beslut som innebure ett minst lika kraftigt ingripande i vår suveränitet som de beslut som kan tänkas komma ifråga inom EEC.

Ehuru man eventuellt ur *inrikespolitiska* synpunkter kan ställa sig mycket kritisk mot varje formell minskning i vår handlingsfrihet blir en sådan ur *utrikespolitisk* synpunkt betänklig först om den omöjliggör eller försvårar fullföljandet av vår neutralitetspolitiska linje, dvs. att stå utanför eventuella krig.

Vår utrikespolitiska linje i fred

En analys av detta problem kan lämpigen uppdelas i läget före respektive under ett eventuellt krig. Kan man tänka sig att några åtgärder som Sverige efter beslut av EEC vidtagit under fredstid skulle påverka en stormakts inställning till svensk neutralitet? Av de områden som kan bli föremål för majoritetsbeslut enligt Romfördraget ligger väl de flesta utanför den problemställning vi här uppställt. Även om ett intimt svenskt samarbete under fredstid mellan Sverige och medlemsstaterna i EEC på exempelvis jordbrukspolitikens område i och för sig skulle ogillas av vissa makter därför att detta skulle stärka den västerländska ekonomin och sålunda försena en av dessa som oundviklig betraktad övergång till ett kommunistiskt system, kan detta inte vara ett rationellt skäl för att i händelse av ett krig angripa Sverige, om

ett sådant angrepp ej motiverades av strategiska eller andra skäl. Det enda område som här kan förtjäna särskild uppmärksamhet är handelspolitiken. Denna skall ju enligt traktaten samordnas. Under övergångstiden, dvs. till 1970 sker detta genom enhälliga beslut, men därefter räcker det med beslut av en kvalificerad majoritet. Kan denna majoritet tänkas fatta beslut som ur svensk utrikespolitisk synpunkt är betänkliga? Vad man i debatten uttalat farhågor för är att unionen skulle kunna utnyttjas i det kalla kriget för åtgärder som mindre var ägnade att stärka medlemsstaternas ekonomi än att försvaga östblockets. Man skulle t. ex. kunna förbjuda eller inskränka kreditgivning till dessa länder eller föreskriva begränsningar i exporten. Vad de oroliga kanske speciellt haft i tankarna är sådana förbud mot export av strategiskt viktiga varor till östblocket som Förenta Staterna för sin del sedan det kalla krigets utbrott infört. Tankegången skulle här vara att Sverige inte tillämpat eller önskade tillämpa sådana inskränkningar men skulle tvingas därtill genom anslutning till Romfördraget och att härigenom riskerna för vårt indragande i krig skulle ökas, oavsett vilken politik vi i krigstid komme att föra.

Vad till en början krigsmateriel beträffar så är ju i och för sig östblocket nästan fullständigt oberoende av leveranser från utomstående länder, men dessutom har handeln med och tillverkningen av krigsmateriel i traktaten helt undantagits från dess kompetensområde. Vad annan handel beträffar är det kanske inte uteslutet att EEC med anledning av t. ex. främ-

mande dumpingpolitik skulle kunna fatta beslut om vissa motåtgärder. Men beslut av denna natur med rent politisk syftning skulle vara stridande mot traktatens deklarerade målsättning.

Slutsatsen av ovanstående med nödvändighet kortfattade synpunkter är att, ehuru det kan kännas otillfredsställande att tvingas avstå från rätten att autonomt föra sin handelspolitik och att det vore önskvärt att dessa stadganden modifierades eller åtminstone förtydligades, synes det svårt att hävda att den fredstida tillämpningen skulle kunna öka våra krigsrisker. Betydligt viktigare är frågan om förhållandena under ett krig.

Utrikespolitiken under krigsförhållanden

En österrikisk folkrättsexpert, professor Verdross, som är motståndare till Österrikes anslutning till EEC, har sökt leda i bevis att en sådan inte skulle vara förenlig med traditionell neutralitet. Enligt Haagkonventionerna om neutraliteten till lands och till sjöss är en neutral stat skyldig att tillämpa sin exportlicenspolitik likformigt mot alla krigförande i vad avser krigsmateriel. Om ett krig mellan Nato-länderna och östblocket skulle utbryta utgår Verdross från att en kvalificerad majoritet inom EEC skulle rösta igenom ett allmänt exportförbud till Östblocket. För att iaktta neutralitetsrättens bud vore då det neutrala landet skyldigt att även stoppa sin export till medlemsstaterna, vilket emellertid skulle strida mot traktatens bestämmelser om obehind-

rad handel mellan medlemsländerna. Man bleve alltså tvungen att välja mellan att bryta mot neutralitetsrätten eller mot traktaten.

Mot detta resonemang kan åtskilligt anföras. Haagkonventionerna berör endast krigsmateriel och därmed jämförbara produkter och på detta område har som nyss nämdes varje medlemsstat full handlingsfrihet i såväl krig som fred. Vad civila varor beträffar har det emellertid alltid varit neutralitetsrättens ståndpunkt att det neutrala landet inte är bundet av några förpliktelser som t. ex. att bibehålla eller begränsa sig till normal förkrigshandel med de krigförande.¹ Skulle så varit fallet hade Sverige på detta område uppträtt högst oneutralt vid olika tillfällen under andra världskriget. En annan sak är att det ur politisk synpunkt kan vara motiverat att med försiktighet handha exportpolitiken under krig.

Utöver ovanstående synpunkter som i och för sig synes vara tillräckliga för att undanröja de farhågor som Verdross givit uttryck åt förefaller hela tanken att eventuellt krigförande länder inom EEC skulle söka använda denna organisation för ett ändamål som klart ligger utanför dess syften realistisk. Men under alla förhållanden är Verdross' resonemang ytterligt formalistiskt. Även om det förelåg teknisk möjlighet att införa ett exportförbud till östblocket i en

krigssituation, förefaller det uppenbart att om i realiteten vårt lands framtid skulle stå på spel komme man icke att känna sig bunden av ett sådant beslut på samma sätt som man kan säga att om vi under lugna förhållanden skulle ha formell vetorätt ifråga om vissa åtgärder skulle det ändå i verkligheten vara svårt att utöva denna mot alla andra medlemsstaters uppfattning om det inte rörde sig om en för oss mycket viktig fråga.

Romfördraget innehåller emellertid en särskild undantagsklausul som bl. a. tar sikte på krigsförhållanden. Artikel 224 säger:

”Medlemsstaterna skall samråda i syfte att gemensamt vidtaga nödiga åtgärder till undvikande av att den gemensamma marknadens funktion påverkas av åtgärder, vilka en medlemsstat må föranledas att vidtaga i händelse av allvarliga inre oroligheter, som stör den allmänna ordningen, krig eller allvarlig internationell spänning, som utgör krigshot, eller för att infria av medlemsstaten gjorda åtaganden till fredens och den internationella säkerhetens bevarande.”

Här förutsättes sålunda att en medlemsstat på grund av krig kan anse sig tvungen och skall ha rätt vidta åtgärder som inte står i överensstämmelse med bestämmelser i fördraget eller fattade beslut. Den enda förhoppning man uttrycker är att övriga medlemsstater skall kunna träffa en överenskommelse med den sålunda agerande som förhindrar att den gemensamma marknaden upphör att fungera. Artikeln synes dock vara otydligt formulerad och kanske inte ens direkt avse sådana situationer

¹ Undén säger härom i sin bok ”Neutralitet och Folkrätt” s. 67: ”Någon folkrättslig förpliktelse för de neutrala att upprätthålla viss handel med de krigförande eller att överhuvud exportera av sina produkter har, såsom redan framhållits, aldrig erkänts.”

som är av speciellt intresse för Sverige och en omformulering skulle nog vara värdefull.

Slutsatser

Den föregående analysen har närmast givit det resultatet att en anslutning till den gemensamma marknaden inte formellt och knappast heller sakligt skulle minska våra möjligheter att vidhålla vår utrikespolitiska huvudlinje, nämligen bevarandet av svensk neutralitet vid ett eventuellt krig. Mot denna slutsats kan två invändningar resas. Man kan säga att det må vara riktigt att inga sakliga skäl borde föreligga för att dra in Sverige i ett krig, men den stormakt som under nuvarande politiska konstellation i första hand måste tänkas som en motståndare till de i Romfördraget ingående Natomakterna, nämligen Sovjetunionen, resonerar eller reagerar kanske inte på detta sätt. Alldeles oavsett vad vi deklarerar kommer blotta medlemskapet i EEC att öka den alltid starka sovjetiska misstron emot alla icke kommunistiska stater och därför också öka risken för att vi blir indragna i ett krig.

Vi rör oss här på ett område där ingenting med säkerhet kan sägas, utan där det är fråga om att komma fram till ett realistiskt bedömande. De som påstår att en viss åtgärd i dessa sammanhang inte är förenlig med neutralitetspolitiken menar i själva verket endast att de själva bedömer Sovjets tänkta åtgärder i en eventuell framtida situation på ett visst sätt. Den vikt man skall fästa vid en sådan bedömning beror på de insikter och det omdöme man till-

mäter vederbörande. Det är givetvis viktigt att denna bedömning icke blir mera pessimistisk än vad som är motiverat, ty i så fall beskär man sin egen handlingsfrihet i fråga om åtgärder som ur andra synpunkter ter sig synnerligen önskvärda. Det finns emellertid ett annat, kanske ännu viktigare, skäl för att inte i oträngt mål använda det dräpande argumentet att ett visst handlande skulle strida mot neutralitetspolitiken, utan nöja sig med påståenden om att åtgärden i fråga skulle vara oklok ur neutralitetspolitisk synpunkt eller dylikt. Om nämligen argumentet inte övertygar de beslutande och åtgärden anses vara så fördelaktig att den ändå genomförs, har man lämnat ett utmärkt tillfälle för de makter som så önskar att anklaga oss för att ha lämnat vår neutralitetspolitiska linje. Detta underlättar inte dess genomförande.

Om man nu har den uppfattningen att ett inträde i den gemensamma marknaden i viss grad skulle öka våra krigsrisker har man för den skull inte tagit slutlig ställning till problemet. Ty för det första kan man till äventyrs bedöma risken för krig i Europa inom en förutsebar framtid så liten att det saknar praktisk betydelse om risken ökades för att vi, om ett sådant trots allt bröt ut, skulle komma med. Betydligt viktigare är emellertid att frågan *inte* gäller om vi skall uppge vår neutralitetspolitik och ansluta oss till Romtraktaten eller ej. Detta sätt att ställa problemet skulle vara korrekt endast under förutsättning att vi med säkerhet visste att ett inträde i EEC omöjliggjorde svensk neutralitet i händelse av krig. Detta har ingen påstått. Det rör sig

endast om huruvida våra krigsrisker ökar, d. v. s. om det kan bli svårare att bevara neutraliteten för den händelse att krig skulle bryta ut. De som kommit till denna uppfattning måste härvid göra följande avvägning. Är det för Sveriges ekonomiska utveckling så värdefullt att vi ansluter oss till Romtraktaten att vi anser dessa fördelar överväga de ogynnsammare betingelser som uppstår för den av alla politiska partier godkända neutralitetspolitiken?

Den andra invändningen som möjligen skulle kunna göras mot det tidigare förda resonemanget är att definitionen av vår utrikespolitiska målsättning är för snäv. Man ser då och då uttalanden om en viss åtgärds förenlighet med neutralitetspolitiken som låter förmoda att författaren medvetet eller omedvetet haft en helt annan definition som bakgrund för sitt ställningstagande. Neutralitet är ju ett folkrättsligt begrepp som uteslutande hänför sig till en krigssituation. Det har emellertid uppstått en tendens att använda ordet neutralitet som beteckning för en viss attityd under fredstid. Vad som skall menas härmed är dock inte alldeles klart. Ibland synes det helt enkelt användas som synonymt med det som vederbörande anser vara en god politik eller det objektivt riktiga. Här är inte platsen för att närmare gå in på en diskussion av dessa frågor utan det får

räcka med att understryka att den definition som gavs i början av denna artikel är den av regering och alla partier godtagna. Någon annan har inte varit föremål för diskussion, än mindre för en politisk överenskommelse. Vill någon pröva olika svenska åtgärder från andra utgångspunkter än de här givna är han tvungen att samtidigt redovisa denna privata utrikespolitiska målsättning för att inte debatten skall bli förvirrad.

De synpunkter som utvecklats i det föregående gör inte anspråk på att uttömmande behandla den för såväl Sverige som flera andra länder utomordentligt centrala och komplicerade frågan om betydelsen att delta i ett vidare internationellt ekonomiskt samarbete. Bland annat har de möjliga ekonomiska och inte minst politiska konsekvenserna för Sverige av att ställa sig utanför samarbetet utelämnats. Samma gäller den eventuella betydelse som ett sådant ställningstagande kunde ha för andra länders del och den allmänna utvecklingen i Europa. Syftet med artikeln har endast varit att peka på vissa väsentliga frågeställningar på det utrikespolitiska området som grundval för en fortsatt diskussion. Detta bör vara en intern svensk diskussion. Vi kan inte vara betjänta av att andra länder, vare sig det sker i välvilligt syfte eller inte, deltar i denna debatt och söker lösa våra problem åt oss.

S.T. 18.8.-61

Svenskt 6-landsbeslut dröjer

FYRA PARTIER ENIGA:

Vi får inte äventyra svenska neutraliteten

DN 16/8 61

**Politisk strid signaleras
om Europamarknaden**

*Höger – folkparti
på samma linje
i utrikesnämnden*

Sv.D. 20.8.61

Djup nordisk splittring om EEC
Svenska regeringen blir isolerad

Danskmarks linje:

Routraktat hindrar
icke neutralt land

S.T. 21/8 -61

LO kräver associering med 6-statsmarknaden

S.T. 23/8 -61

ERLANDER GER BESKED OM EEC

*Ingen svensk ansökan om medlemskap
Romavtalet oförenligt
med neutralitetslinjen*

Sv.D. 7/9. 61

**Nödvändigt anknyta
Sverige till De sex
Näringslivet
önskar inte
politisk strid**

Politiken bör vi själva få avgöra

Uttalande av *Arne Geijer*

Det är för oss alla angeläget att komma till en uppgörelse av något slag med 6-staterna. Då en direkt anslutning stöter på svårigheter, främst på grund av vår traditionella neutralitetspolitik, är det vår uppfattning inom fackföreningsrörelsen, att man bör söka få till stånd ett avtal om associering. En sådan associering borde kunna ske jämsides med att Schweiz och Österrike eventuellt samtidigt träffar liknande uppgörelser, förklarade LO:s ordförande Arne Geijer vid Metalls kongressöppning på söndagen.

Efter att ha betonat den centrala roll den svenska utrikeshandeln, framförallt exporten på de västeuropeiska länderna, spelar för vår ekonomi, konstaterade LO-ordföranden att Englands och Danmarks förhandlingar om villkoren för en anslutning kommer att innebära stora svårigheter innan uppgörelsen kommer till stånd. Vi får emellertid sannolikt utgå ifrån att uppgörelse kommer att träffas, antingen om fullt medlemskap eller om associering, även om det tar lång tid.

För Sverige liksom för Schweiz och Österrike fordrar den uppkomna situationen allvarliga överväganden. Läget torde vara att ingendera av dessa tre länder, Sverige, Schweiz och Österrike, kan ansluta sig till den ge-

mensamma marknaden på grund av den traditionella neutralitet, som de upprätthåller.

Som vi för närvarande bedömer saker är det icke förenligt med upprätthållande av vår neutralitet att tillhöra den gemensamma marknaden, även om det s. k. Romavtalet formellt inte skulle utgöra ett hinder härför. Vi skall komma ihåg att det arbete som nu pågår för att vidga den gemensamma marknaden i högre grad har ett politiskt än ett ekonomiskt syfte.

Men även ur ekonomisk synpunkt skulle ett inträde i den gemensamma marknaden för vårt land innebära långtgående konsekvenser bl. a. på grund av dess krav på fria kapitalrörelser och fri etableringsrätt, som för vårt lands vidkommande skulle kräva viktiga lagändringar. Friheten att träffa handelsavtal med utanför stående länder skulle också upphöra, då den gemensamma marknadens myndigheter skulle svara för detta.

Reaktionär politik fara

Ett accepterande av de regler, som finns i Romavtalet, skulle måhända också kunna innebära, att den hittills förda ekonomiska politiken i vårt land, som till väsentlig del tagit sikte på en hög sysselsättning, inte skulle kunna bedrivas i fortsättningen i de

former och med de medel, som för oss framstår som lämpliga. Vi skulle bli beroende av de regler som finns inom den gemensamma marknaden och de beslut, som dess överstatliga myndigheter kunde komma att fatta.

Man kan heller inte bortse från faran för att vi genom en anslutning skulle bli bundna vid en reaktionär politik för marknaden i dess helhet eller knutna till länder i Västeuropa med borgerliga diktaturer, vars inhemska politik och kanske särskilt kolonialpolitik vi inte kan acceptera. Frankrike och Portugal kommer ju närmast i tankarna, men Spaniens anslutning kan också komma att aktualiseras.

En annan tänkbar konsekvens av en svensk anslutning som full medlem till den gemensamma marknaden kunde bli, att våra strävanden till intensifierad handel med de nya länderna i Asien och Afrika försvårades.

Stora exportsvårigheter

Att stå utanför det ekonomiska samarbete, som vidgas till att omfatta allt fler länder, skulle emellertid å andra sidan för Sveriges del också innebära långtgående konsekvenser. Det skulle betyda att våra svårigheter att exportera till den gemensamma marknaden blir mycket stora i fortsättningen, då den gemensamma marknaden utåt kommer att upprätthålla en hög tullnivå medan tullarna mellan dessa marknadsländer snabbt avvecklas.

Dessa minskade möjligheter för den svenska exporten — samtidigt som kompenserande fördelar inom EFTA skulle bortfalla särskilt på den

brittiska marknaden — skulle främst drabba den manufakturande delen av vår industri. Inte minst verkstadsindustrin, järn- och stålindustrin, den kemiska industrin samt pappersindustrin kan nämnas som exempel medan exporten av råvaror och halvfabrikat (malm, pappersmassa och trävaror) endast skulle drabbas i ringa mån. I ett sådant läge skulle vi bli tvungna att försöka utvidga vår handel på andra marknader — de östeuropeiska och de utomeuropeiska — vilket väl också i viss utsträckning borde vara möjligt.

Associering bästa lösningen

Det råder emellertid ingen tvekan om att det för oss alla är angeläget att komma till en uppgörelse av något slag med 6-staterna. Då en direkt anslutning stöter på svårigheter, främst på grund av vår traditionella neutralitetspolitik, är det vår uppfattning inom fackföreningsrörelsen, att man bör söka få till stånd ett avtal om associering och att en sådan associering borde kunna ske jämsides med att Schweiz och Österrike eventuellt samtidigt träffar liknande uppgörelser. Om förutsättning för associering föreligger, kan ingen i dag bedöma. Det blir helt beroende av hur man från den gemensamma marknaden kommer att betrakta dessa tre små länder i Europa och om man över huvud taget önskar ett ekonomiskt samarbete med dem.

Klarhet i denna fråga kommer så småningom att vinnas och vi anser inom Landsorganisationen, att man

från svensk sida bör göra de förbättringar, som är nödvändiga för att inleda associationsförhandlingar. Dit räknar vi de konsultationer, som behöver äga rum med Schweiz och Österrike, då vår situation i det aktuella läget är tämligen likartad. Om det vore möjligt för alla tre länderna att uppträda något så när gemensamt, skulle detta säkerligen vara till fördel.

Vi anser att ingen möda bör sparas för att få till stånd en uppgörelse med den gemensamma marknaden med samtidigt bibehållande av vår traditionella neutralitet och den frihet, då det gäller att sköta våra ekonomiska politik, som vi också betraktar som mycket viktig. Vi menar att ett associeringsavtal skulle kunna utformas så att den svenska ekonomiska politiken kunde avgöras inom vårt eget land i stället för att beslutas av de stormakter, som ingår i den gemensamma marknaden.

Gemensam linje önskvärd

Situationen ifråga om det ekonomiska samarbetet i Europa har blivit mycket tillspetsad. Vi vet inom fackföreningsrörelsen att vi i mycket hög grad berörs av den utveckling, som nu är i gång. För vår egen del anser vi det angeläget att hålla kontakter med fackliga organisationer i de andra länder, som intar samma ställning som vi och att vi i nära kontakt med den svenska regeringen skall finna en linje, som både regeringen och fackföreningsrörelsen och helst också näringslivet kan stödja.

Jag vill beträffande den livliga pressdebatten kring dessa frågor bara säga till de tidningar, som okritiskt yrkar på en anslutning av Sverige till den gemensamma marknaden, att vi skall vara fullt klara över att en anslutning till ett handelsblock, där de politiska ställningstagandena är av betydelse, inte kan bli utan politiska konsekvenser för vårt land.

Neutralitet i en ny värld

Ledare

"Skall man definiera vad neutralitet är, stöter man på många svårigheter. Redan här i riksdagen råder emellanåt olika uppfattningar om hur neutralitetspolitik bör se ut i olika situationer." Utrikesminister Undén riskerar inte att bli motsagd för detta uttalande från våren 1956.

Allra minst gör han det i dag. Det tycks för närvarande finnas lika många uppfattningar av neutraliteten som uttolkare. Det kan ligga nära till hands att tala om begreppsförvirring. I själva verket råder det tvärtom brist på klara och entydiga begrepp. Orsaken är förändringarna ute i världen. Viktigast är att den ekonomiska utvecklingen håller på att tvinga fram mellanstatliga förbindelser av ett nytt slag som inte låter sig inordnas i några traditionella fack. Det finns ännu inga fasta normer för hur man skall betrakta och bedöma dessa förbindelser; resultatet har blivit de motstridiga uppfattningar som vi nu bevittnar.

Saken är ju den att neutralitet i ordets egentliga mening endast existerar under krig; neutralitet är helt enkelt den ställning en stat intar som ej deltar i ett pågående krig. Men naturligtvis kan man också tala om en neutralitetspolitik under fred; den innebär då att vederbörande land för

en politik vars syfte är att i händelse av krig hålla landet utanför kriget om det inte blir angripet. I praktiken har detta betytt att landet inte i fredstid ingår i någon militär allians, i varje fall inte med en stormakt. Det kan emellertid erinras om hur Sovjetunionen vid tiden omkring andra världskrigets slut vände sig mot planerna på ett skandinaviskt försvarsförbund, vilket brännmärktes som en klart oneutral företeelse. Några år senare — vid tiden för Atlantpaktens tillkomst — var det tydligt att man på rysk sida inte skulle ha gjort några invändningar mot ett sådant förbund. Uppfattningen om vad som från rysk synpunkt var förenligt med neutraliteten förändrades med andra ord under loppet av några få år.

Detta gäller alltså den skiftande inställningen till de militära förbindelser som av ålder har präglat allianser staterna emellan. I och med att de internationella ekonomiska sammanhangen blir allt viktigare aktualiseras emellertid åtgärder av rent civil karaktär, som även de kan tänkas väcka misstro hos någotdera stormaktsblocket därför att de inte anses förenliga med en strikt neutralitet. Frågan blir då: Skall man till undvikande av sådan misstro beröva sig möjligheten att företa vissa handlingar på till exempel de ekonomiska och politiska fälten, handlingar som i och för sig

ter sig väsentliga och önskvärda? Skall man undvika dessa handlingar för att undgå en mer eller mindre klart uttryckt misstro från stormakts-håll — men till priset att man förse- nar landets ekonomiska och politiska utveckling? Redan förra hösten ställ- de den i ett aktuellt sammanhang uppmärksammade UD-byråchefen Bo Siegbahn dessa frågor i en artikel i tidskriften *Utrikespolitik*.

För att då ta upp dagens stora de- battämne — frågan om en anslutning till den gemensamma marknaden — blir problemet närmast: Hur skall man bedöma och vem skall svara för bedömningen av i vad mån en sådan anslutning är förenlig med neutralite- ten? Inom vilken ram kan vi själv- ständigt avgöra denna sak och i vil- ken utsträckning är vi bundna?

Vad själva bedömningen beträffar kan för dagen hänvisas till de mot- stridiga uppfattningar som kommit till synes vid mötet på Voksenåsen med Nordiska rådets ekonomiska kommitté. Medan enligt dansk och norsk uppfattning ett fullvärdigt med- lemskap låter sig förenas med neutra- litet i gängse mening hävdar de svenska och finländska regeringarna att neutraliteten hindrar en full an- slutning — men däremot inte en asso- ciation, en form av anknytning till den gemensamma marknaden som tidigare främst ansetts gälla för eko- nomiskt underutvecklade länder av typ Grekland. På söndagen talade LO-ordföranden Arne Geijer mot medlemskap i den gemensamma marknaden med hänvisning till ris- ken för att vårt land skulle bindas vid en "reaktionär politik". Detta synes vara ett nödfallsargument. Så mycket

är säkert att i den årslånga, intensiva debatt som föregick den engelska re- geringens begäran om anslutning — en debatt där liberala organ spelade en tongivande roll — märktes knap- past denna synpunkt. I och med att Storbritannien och ett par nordiska stater ansluter sig till den gemen- samma marknaden måste rimligtvis det "reaktionära" argumentet falla bort.

Men, kan det då sägas, det väsent- liga är inte hur man i väster bedömer frågan om en anslutning till den ge- mensamma marknaden, utan det är hur man reagerar i "det andra lägret", dvs. i Moskva. Att man på rysk sida ställt sig fientlig mot den gemen- samma marknaden har från första stund varit tydligt. Detsamma gällde en gång i tiden också en sådan form av europeisk ekonomisk samverkan som Marshallplanen. Det är helt na- turligt att ett sådant program för Västeuropas konsolidering som den gemensamma marknaden skall möta ryskt motstånd. Men detta bör inte få fälla utslaget för vår egen bedöm- ning och bör göra det så mycket min- dre ju mera vi har att vinna på ett medlemskap. Ryska invändningar kan under inga förhållanden motiveras med krav på neutralitet i gängse me- ning.

Till slut bör det — och det gäller oavsett vilken åsikt man har i sakfrå- gan — vara klart att vi här i landet inte bör resonera så att vi alldeles i onödan binder oss vid en restriktiv tolkning av neutralitetspolitikens innebörd. Att t. ex. som Stockholms- Tidningen påstå att "vi redan genom en ansökan om full anslutning till EEC skulle sätta förtroendet för vår

neutralitetspolitik i allvarlig fara" är ju endast att komma löpande med argument åt dem som vill förhindra varje närmande mellan Sverige och den gemensamma marknaden. Vi befinner oss i en från ekonomisk och politisk synpunkt ny situation som

öppnar tidigare okända perspektiv. Det borde vara ett gemensamt intresse att — med bevarande av den militära alliansfriheten — uppträda på ett sätt som för framtiden lämnar oss största möjliga handlingsfrihet.

Varför vi inte går med i EEC

Uttalande av *Tage Erlander*

Det är i medvetande om de nu rådande politiska förhållandena som den svenska regeringen beslutat att inte ansöka om fullt medlemskap i EEC, framhöll statsminister Erlander i sitt tal inför Metalls kongress på tisdagen.

En sådan ansökan skulle enligt vår mening icke endast vara verkningslös. Den skulle i dagens läge kunna vara direkt skadlig för våra vitala intressen eftersom den kunde uppfattas som en politisk handling med den innebörden att vi var beredda att avvika från vår neutralitetspolitik och söka anknytning till Atlantpakten. Regeringarna i de neutrala länderna Österrike och Schweiz har intagit samma ståndpunkt som vi.

Efter det senaste kriget uppstod starka strömningar till förmån för ett fastare politiskt samarbete mellan de västeuropeiska länderna. Målet an-

gavs ofta vara ett Europas förenta stater. Samarbetet kom i första hand att omfatta sex stater på Europas kontinent — Frankrike, Tyskland, Italien, Bencluxländerna — stundom kallat "lilla Europa".

Det första praktiska resultatet av samarbetet var bildandet av kol- och stålunionen 1951. Med samma klart politiska motivering tillkom Euratom 1957 och den europeiska ekonomiska gemenskapen, EEC, likaså 1957.

Det har konsekvent och uttryckligen understrukits att dessa tre organ visserligen har att lösa tekniska samarbetsuppgifter men att de till inspiration och syfte utgör ett led i en långsiktig integration. Deltagarländerna har också sagt sig icke vilja öppna dörrarna för någon stat som inte löser den politiska inträdesbiljetten.

Nu har en ny situation uppstått genom att England och Danmark sökt inträde i sexstatsmarknaden under

förutsättning att vissa villkor uppfylls. Samtidigt har samtliga Efta-länder i en gemensam kommuniké förklarat sig beredda till förhandlingar med De 6.

Det engelska initiativet kan givetvis bli föremål för olika tolkningar. Väsentligt är givetvis att den engelska regeringen velat finna en utväg för att bryta dödläget och verkligen få till stånd de eftersträfvade förhandlingarna.

Men det finns också andra, djupare liggande orsaker som drivit fram det engelska initiativet. I betydande grad torde dessa vara att finna på det ekonomiska området. Det är väl känt att det engelska näringslivet präglas av en svaghet som icke enbart är ett uttryck för ett tillfälligt kristillstånd.

Framförallt är det alldeles uppenbart att Förenta staterna mycket starkt önskar en brittisk anslutning till det kontinentaleuropeiska samarbetet. Man ser häri en förstärkning av den ekonomiska grundsatsen för Atlantalliansen som det hittills icke varit möjligt att uppnå inom den rent militära Atlantpaksorganisationens ram.

Det är ingen hemlighet att de mycket bestämda amerikanska åsikterna på denna punkt varit av betydelse för den engelska regeringens överväganden och därmed också kommit att förstärka det politiska elementet i engelsmännens initiativ.

När det gäller Danmark är sammanhången icke svåra att skönja. I ett läge där de två stora avnämarna av Danmarks jordbruksprodukter, Västtyskland och Storbritannien, slöt sig samman och byggde upp en gemensam tullmur utåt skulle Danmark

med sitt starka beroende av jordbruksexporten komma i en mycket svår situation.

De skäl som sålunda varit avgörande för engelsmännens och danskarnas aktion har inte alls samma giltighet för Sveriges del.

Vår ekonomiska situation är till en början icke sådan att den utgör ett motiv för en omläggning av vår handelspolitik. Det innebär inga överord att hävda att den ekonomiska utvecklingen i vårt land varit påtagligt gynnsam.

Det politiska syftet att förstärka Atlantalliansen utgör inget motiv för vår medverkan i europeiskt samarbete. Tvärtom utgör ju detta politiska syfte en för oss starkt återhållande faktor, med hänsyn till vår utrikespolitiska grundlinje.

Vår utrikeshandel är heller icke, såsom fallet är med Danmark och dess jordbruk, starkt anknuten till en varugrupp. Tvärtom befinner vi oss såtillvida i en lycklig position, att vi varken för export eller import är beroende av något enskilt land och att vår export omfattar hela skalan av råvaror till produkter av en högt utvecklade skogs-, livsmedels- och verkstadsindustri.

Under senare år har vi glädjande nog kunnat öka vår handel i betydande grad även med stater utanför Västeuropa. Även detta förhållande ger oss en viss handlingsfrihet, även om vi självfallet inte kan leva isolerade, utan är starkt beroende av ett livligt varuutbyte med andra länder.

Glädjande nog har det hittills varit möjligt att skapa nära nog fullständig enighet mellan de politiska partierna och företrädarna för olika näringsin-

tressen och organisationer om den svenska handelspolitiken såväl när det gäller dess principiella inriktning som praktiska utformning. Vår frihandelsvänliga inställning har vunnit stark förankring inom opinionen.

Får man döma av den pressdebatt som pågått de senaste veckorna kan det förefalla som om denna enighet nu skulle vara uppriven.

Regeringen har i det läge som nu uppstått beslutat att icke följa Danmarks och Englands exempel och ansöka om medlemskap i sexstatsunionen. Samma linje har följts av övriga neutrala Efta-länder — Österrike, Schweiz och givetvis Finland. Ej heller Norge och Portugal har hitintills ansökt om medlemskap.

Röster har däremot från olika håll i Sverige och med skiftande motiveringar höjts för att vi omedelbart borde söka inträde i EEC. Debatten i denna fråga har, för att använda ett starkt modererat uttryck, varit något förvirrad.

Det kan därför finnas skäl för att något mera utförligt uppehålla sig vid de motiv som väglett regeringen.

I centrum står självfallet de utrikespolitiska övervägandena. Svensk utrikespolitik har brukat beskrivas som alliansfrihet i fred syftande till neutralitet i krig. Denna beskrivning återger otvivelaktigt på ett korrekt sätt huvudlinjen i svensk säkerhetspolitik sedan lång tid tillbaka. Den är likväl otillräcklig och ensidig som en sammanfattning av Sveriges allmänna utrikespolitiska hållning och strävanden.

Icke minst är vi medvetna om att Sveriges utrikes- och försvarspolitiska attityd även i nuläget har en oför-

minskad betydelse för Finlands ömtåliga ställning.

Det kan konstateras, att den svenska neutralitetspolitiken under senare år vunnit ökad respekt från stormaktens sida.

För att vi skall kunna i vidast möjliga mån tillgodose våra utrikespolitiska intressen krävs ett mått av både formellt traktatmässig och faktisk rörelsefrihet.

Alliansfriheten utgör en mycket viktig beståndsdel av denna rörelsefrihet men den måste kompletteras med en konsekvent strävan att även utanför det militär-politiska området undvika bindningar som gör det svårt eller omöjligt för Sverige att inför en konflikt välja en neutral kurs och som kommer omvärlden att förlora sin tilltro till att Sverige verkligen önskar välja en sådan kurs.

Det är mot denna allmänna bakgrund man måste se vår inställning till det västeuropeiska integrationsarbetet. Vårt ställningstagande till denna fråga måste liksom ifråga om varje viktigt avgörande som Sverige går att fatta på det utrikespolitiska området, föregås av ett bedömande av hur vår totala utrikespolitiska ställning påverkas av den ena eller den andra lösningen och vilka intressen som bör ges prioritet om de icke helt kan tillgodoses.

Regeringen har vid denna bedömning kommit fram till att ett medlemskap i sexstatsmarknaden enligt Rom-avtalet såsom detta för närvarande föreligger icke går att förena med den svenska neutralitetspolitiken.

Skälen härtill är delvis att söka i en uttolkning av Rom-avtalets olika stadganden. Mest utmärkande för

medlemsstaternas utrikespolitiska bindenhet genom Rom-fördraget har reglerna om handelspolitik gentemot utomstående länder ansetts vara. Det är förutsatt att alla handelsavtal, senast efter övergångstidens slut eller före 1970, skall ingås i gemenskapens ram av rådet med föregående av den vanliga proceduren med parlamentsprövning och ratificeringsförfarande. Förhandlingar med tredje stat föres icke av de enskilda medlemsstaterna själva, utan av ett organ för gemenskapen, kallat kommissionen, enligt bemyndigande och direktiv från rådet.

Ett accepterande av handelspolitiken för Sveriges vidkommande skulle därför kunna få synnerligen vittgående konsekvenser och medföra att Sverige på detta område inte längre kan föra en självständig politik. Följden av en anslutning skulle bli att övernationella instanser finge befogenhet att inrikta Sveriges handelspolitik på ett sätt som vore helt avvikande från vår hittills förda handelspolitik. Det vore också oförenligt med vår neutralitetspolitik.

Av minst lika stor vikt för vårt ställningstagande är emellertid att ta hänsyn till de allmänna syften som bär upp Romfördraget och som kommer till uttryck i olika uttalanden och kommunikéer. Det senaste och samtidigt mest auktoritativa uttalandet om sexmaktssamarbetets metoder och målsättning utgöres av den förklaring som utfärdades efter mötet i Bonn den 18 juli med stats- och regeringscheferna.

I själva förklaringen utsäges, att de sex länderna önskar ge viljan till politisk enhet "form och gestalt" och skapa förutsättningar för en gemen-

sam politik variegnom det skall bli möjligt att "kröna det påbörjade verket genom institutioner".

Möten skall hållas för att "jämföra åsikter, avstämna politiken med varandra och komma fram till gemensamma åsikter i syfte att främja Europas politiska enande och så stärka Atlantalliansen".

Förslag skall utarbetas till "vägar och medel på vars grundval deras folks enande så snart som möjligt kunna finna uttryck i form av en status".

Vi har ingen anledning att uttala omdömen om denna sexmakternas inriktning av deras samarbete. Vi har däremot anledning att konstatera att deltagarna i fördraget i detta och otaliga andra uttalanden utgått från den målsättningen att Rom-fördraget är ett steg på vägen mot en verklig federation. Vi kan heller inte bortse från att Rom-fördraget ofta uppfattas såsom en komplettering och förstärkning av Atlantpakten. Sverige kan icke om vi vill hålla fast vid neutralitetspolitiken ansluta sig till denna politiska målsättning för det europeiska samarbetet.

Det har i debatten stundom hävdats att Rom-fördraget kan komma att genomgå en genomgripande förändring, såväl när det gäller de enskilda bestämmelserna, som i fråga om den allmänna inriktningen, när kretsen av samverkande nationer vidgats och när marknaden fått verka under någon tid. Därom vet vi ingenting. Möjligheten kan ej uteslutas. Men vi kan ju inte ta ställning på grundval av hypoteser om den framtida utvecklingen på 10 eller 20 års sikt. Vi måste utgå ifrån läget idag.

Då är det ett obestridligt faktum att företrädare för sexstatsgruppen ständigt med kraft har understrukt att de självklart förutsätter att nytillträdande medlemsstater är lojala mot syftet med fördraget och inte söker inträde i någon avsikt att motarbeta eller tunna ut den politiska målsättningen.

Det hävdas av dem som förordar ett svenskt medlemskap att vi måhända skulle uppnå sådana modifieringar i Rom-fördraget att våra utrikespolitiska betänkligheter skulle undanröjas. Detta förefaller vara en optimism som gränsar till önsketänkande. Ty de förändringar som vi skulle kräva är av den typ som skulle beröra vad sexmakterna betecknar som själva livsnerven i sin samverkan. Detta är ett politiskt faktum som vi måste konstatera och även respektera.

Det finns andra bestämmelser i Rom-fördraget som utan att på samma direkta sätt beröra utrikespolitiken innebär att deltagarländerna uppger sin suveränitet till överstatliga organ som styres med majoritetsbeslut. Det gäller sådana frågor som den ekonomiska politiken, socialpolitiken, skattepolitiken, arbetsmarknadspolitiken, jordbrukspolitiken, kapitalrörelserna, tullarna etc.

Vi har här i landet kunnat föra en politik som i vissa avseenden varit vägröjande också internationellt sett och som också flertalet människor i vårt land velat ge sin anslutning. Det är icke att förvåna om vi känner tveksamhet att ansluta oss till internationella avtal som kan tänkas avsevärt inskränka våra möjligheter att fullfölja denna politik.

Låt mig ta ett exempel. Låt oss anta att vi på 1930-talet hade haft ett avtal som underordnade de enskilda ländernas politik, ett övernationellt europeiskt organ. Hade vi då haft möjlighet att driva den krispolitik som blev av ofantlig betydelse för den svenska ekonomin och för den svenska demokratin och där vi internationellt sett utan tvekan var ett föregångsland? I länderna på Europas kontinent förde man på den tiden en helt annan politik av traditionellt konservativt snitt. Det fanns majoritet i Europa för en politik av det slag som den svenska högern till all lycka inte fann gehör för i vårt land.

Det är vidare enligt vår mening oerhört väsentligt att inte betrakta den internationella solidariteten som uteslutande en europeisk fråga. I dagens värld måste solidariteten ses i ett mycket vidare perspektiv. Vi är beredda att satsa betydligt mer på våra internationella förpliktelser, i form av ökat bistånd till de s. k. underutvecklade länderna.

I en rad borgerliga tidningar synes man vilja skapa en uppjagad stämning som kan ge intryck att läget kunde kräva brådstörtade aktioner från regeringens sida. Men det finns ingen anledning att gripas av panik. Vi står sannolikt inför ett långt utdraget förhandlingsskede där en rad invecklade och tekniska problem kommer upp till behandling och där slutresultatet inte kan förutses.

Det gäller för oss att lugnt och metodiskt söka penetrera problemen ur de svenska intressenas synpunkt och därmed förbereda oss för de förestående förhandlingarna. Ett sådant utredningsarbete pågår redan inom

berörda departement och myndigheter. Nära samråd kommer självfallet liksom hittills att upprätthållas med andra nationer och med berörda grupper och meningsriktningar i vårt land. Någon passivitet från svensk sida är det sålunda ej fråga om.

Parallellt med engelsmän och danskar vill vi och övriga Efta-länder få till stånd kontakter med De sex. Med hänsyn till att våra politiska betänkligheter sammanfaller med Österrikes

och Schweiz' är det av särskild vikt att vi håller nära förbindelser med dessa länder.

Statsminister Erlander slutade sitt tal, som mottogs med starkt bifall, med att deklarerat:

Jag är fullständigt övertygad om att en överväldigande majoritet av det svenska folket först och främst önskar att vi i dagens världsläge skall med fasthet och konsekvens fullfölja vår neutralitetspolitik. På den punkten får inga missförstånd råda.

Associering självstypning för vår ekonomiska politik

Uttalande av *Axel Iveroth*

Det är självklart, att Sveriges industri föredrar en svensk anslutning till Romfördraget och sexstatsgruppen som fullvärdig medlem med de undantag som betingas av vår neutralitetspolitik och våra speciella ekonomiska intressen, säger direktör Axel Iveroth i Sveriges industriförbund i ett uttalande för SvD. Hr Iveroth betecknar associationslinjen som en självstypning för Sveriges ekonomiska politik och, i längden, också för vår politiska självständighet.

En anslutning som associerad medlem kan i framtiden komma att bereda oss väsentligt större ekonomiska

svårigheter och komplicera den svenska näringsplaneringen, eftersom vi som associerade icke sitter med i de beslutande organen, framhåller direktör Iveroth med anledning av statsminister Erlanders uppseendeväckande tal inför Metallindustriarbetareförbundet på tisdagen. Även om man icke i och för sig skall fästa sig vid rena formsaker, har givetvis skillnaden mellan medlemskap och association en stor praktisk betydelse.

En associerad stat sitter sålunda icke med i det bestämmande organet, som är rådet, och den har heller icke någon representant i det utredande och förslagsställande organet — kommissionen. Detta medför, att den as-

socierade statens faktiska suveränitet är mera begränsad än den fullvärdige medlemmens. Båda kan visserligen bli överröstade av majoriteter i rådet, men den associerade staten är icke ens med i rådets minoritet. Utgången av våra egna svenska val säges ofta hänga på en röst. Utformningen av Europas framtida näringspolitik kan i ännu högre grad bli beroende på en enda röst i rådet eller kommissionen, men det är i dessa organ man icke anser sig kunna vara med från svensk sida.

En annan allvarlig nackdel med associationsformen, fortsätter direktör Iveroth, är själva förhandlingsformen. Om vi ansöker om medlemskap enligt Romfördragets artikel 237, så får vi förhandla med de olika medlemsstaterna och deras ansvariga representanter. Om vi däremot begränsar oss till associationsförhandlingar, får vi nöja oss med att förhandla med Hallsteinkommissionen, som består av de mest dogmatiska och federalistiska klickarna inom De sex. Nackdelen med en kommissionsförhandling är vidare, att kommissionen, trots sina stolta åthävor, icke har någon makt alls när det gäller villkoren för en anslutning. Det är enbart medlemsstaternas regeringar som avgör former och innehåll för en anslutning.

Fullständig maktlöshet

Vidare, fortsätter direktör Iveroth, har man tydligen inte alls funderat över, hur en association rent organisationsmässigt skall konstrueras. När Grekland associerades till De sex, bildades ett särskilt associationsråd, där Grekland sitter med en röst och

den samlade sexstatsgruppens reguljära medlemmar med en röst och alla beslut fattas enhälligt. Sexstatsgruppens ställningstaganden sker alltså i det riktiga rådet — där Grekland icke är med — och icke i associationsrådet. Vid utformningen av den framtida näringspolitiken i Europa kommer t. ex. Danmark, och sannolikt även Norge att ha egna röster i EEC:s råd, men Sverige får sitta utanför. Vårt land kan icke avvika från den av de riktiga medlemmarna bestämde generallinjen utan att löpa risken att associationen upphör. Någon större maktlöshet, något mera prononcerat beroende av andra kan jag icke tänka mig.

På längre sikt — 10 till 20 år — är det av största vikt för Sveriges näringsliv, att vårt folk och vår regering har direkt inflytande på utformningen av ramen och förutsättningarna för näringspolitiken i Europa. Även om vi skulle vara enbart associerade eller rent av stå helt utanför, kommer det stora magnetfältet därute i Europa att påverka våra förutsättningar. Enligt min uppfattning är det under sådana förhållanden bättre att själv vara med i centrum och åtminstone försöka göra sitt inflytande gällande. Associationslinjen är en självstypning såväl för vår ekonomiska politik som i längden också för vår politiska självständighet — som associerad har vi själva gjort oss till en quantité négligeable.

En utväg

Det bör kanske påpekas, att både konservativa och labour i England gått med på, att det procedurmässigt

riktigaste varit att först ansöka om fullvärdigt medlemskap enligt artikel 237. Enbart därigenom ansåg de sig kunna få igång en reell förhandling på ministernivå om de speciella undantag de vill ha tillgodosedda. Statsminister Erlander anser, att vår neutralitet förbjuder oss ens att öppna förhandlingar på denna grundval. Skulle det då inte kunna vara möjligt att begära förhandlingar enligt syftena i artiklarna 2 och 3 i Romfördraget, varigenom vi sluppe de ur neutralitetssynpunkt mindre lämpliga deklARATIONERNA i första artikeln?

Oförberett Sverige

Nu sitter Sverige i spillrorna av det helt spräckta nordiska samarbetet, oförberett för förhandlingar med EEC, trots att regeringen haft 4 år på sig för sådana förberedelser. I det läget säger statsministern fortfarande, att vi skall stärka Efta — en slogan som vi hört alltsedan Efta bildades. Alla de förslag som näringslivet framförde i Eftas rådgivande kommitté har voterats ned i Eftas råd. Hur skall vi nu stärka Efta, som England och Danmark kan lämna efter ett års uppsägning? Om även Norge

sedan stärker Efta genom att ansöka om medlemskap i EEC, torde icke Efta tåla ytterligare förstärkningar, om tanken må förlåtas mig.

Statsministern sade i tisdags, att vi icke får hänge oss åt panik. Men är det icke just så, att hela regeringens agerande de senaste veckorna präglats av en utomordentlig panik, bristfälliga förberedelser och illa genomtänkta program? Om det icke rätt panik, borde då icke ställningstagandena ha diskuterats med näringsorganisationerna och de fackliga organens representanter åtminstone i Malmforskommittén och borde icke de politiska organen i landet ha fått något längre tid på sig? Om det hade varit viktigt att hålla ihop åtminstone Norden vid förhandlingarna i Voksenåsen, kunde då icke statsministern ha gjort sig ledig för ett deltagande? Finns det ingen annan minister än Gunnar Lange i vår regering som är presentabel utrikes, när det gäller att rädda sammanhållningen vid sammanträden t. ex. i Eftas råd? Frånvaron av representativa svenska statsråd i viktiga internationella sammanhang av detta slag uppfattas i utlandet icke som ett fattigdomsbevis utan enbart som ett tecken på bristande intresse.

Vägen till Europa

Av Bertil Ohlin

När förhandlingarna om bildande av ett stort frihandelsområde i Västeuropa — som länge tycktes lovande — plötsligt bröt samman mot slutet av 1958 restes på sina håll frågan om ett svenskt inträde i den ekonomiska gemenskapen EEC. Enligt min då uttryckta mening talade alldeles övervägande skäl för att vårt land i stället borde söka samarbete med de stater, främst Storbritannien, vilka senare tillsammans med oss bildade Efta. Syftet skulle vara att längre fram söka uppnå en överenskommelse med EEC med tyngdpunkten lagd på bildande av en stormarknad.

Om Sverige i detta läge — eventuellt i sällskap med Danmark och Norge — sökt inträde i EEC, skulle detta knappast stått i god överensstämmelse med vår utrikespolitiska huvudlinje. Man hade nämligen då att utgå ifrån en oförändrad Romtraktat och en politisk tendens hos flertalet bestämmande att utveckla EEC till en allt högre grad av överstatlighet.

Bildandet av Efta har varit till nytta. Men man har inte lyckats att skapa förutsättningar för en multilateral uppgörelse innebärande en sammanslagning av de två organisationerna. Ej heller har man kunnat förmå EEC att överväga inträde som en enhet i

Efta. Detta beror till stor del på att Efta inte lyckades — frågan är om man ens på allvar försökte — att i tid få Förenta staternas regering och kongress över på en sådan linje. Sedan brittiska regeringen bestämt sig för att uppta förhandlingar om inträde i EEC, föreligger uppenbarligen en helt ny situation även för Sveriges del.

Dämpad överstatlighet

Man har nu att räkna med sannolikheten av att Storbritannien och ytterligare några Efta-stater inträder som medlemmar i EEC efter att dels Romstadgan något ändrats och dels vissa särskilda protokoll godkänt ett mindre antal undantagsbestämmelser för de nytillträdande medlemmarnas del. Genom dessa Efta-staters inträde kommer möjligheterna att radikalt ändra EEC till en högre grad av överstatlighet att i avgörande mån minska. Ty härför krävs i de viktigaste avseendena enighet i EEC:s ministerråd och i andra avseenden en kvalificerad majoritet, som med EEC:s framtida sammansättning blir vida svårare att uppnå än den tedde sig för några år sedan. De f. d. Efta-staterna är mindre hågade för överstatlighetens utvidgning än en del av de ursprungliga medlemmarna i EEC.

Härtill kommer en annan viktig förändring som den engelske handelsministern Maudling med rätta framhävde i underhusdebatten i förra veckan. Den franska regeringen är nu närmast motståndare till en federation med allt fler överstatliga befogenheter och förordar i stället samarbete mellan självständiga stater — "l'Europe des patries" för att använda de Gaulles egna ord. Det politiska samarbete som den franske presidenten önskar — av skäl som inte har med stormarknaden att göra — kan mycket väl organiseras inom den västeuropeiska alliansens ram och alltså begränsas till de sex och Storbritannien eller också förläggas till Atlantpaktunionen. Dess förläggande till EEC förutsätter enighet och stadgeändring och kan alltså av varje medlemsstat förhindras.

Både formellt och reellt är därför skälen *mot* ett svenskt inträde i EEC långt svagare än för tre år sedan. Å andra sidan är olägenheterna att stå utanför en stor västeuropeisk marknad omfattande 10—12 stater ganska överväldigande, vilket jag anser angeläget att allmänheten blir på ett konkret sätt upplyst om. Bl. a. skulle förutsättningarna för ett fortsatt nordiskt samarbete i hög grad försämrats. Dessutom skulle våra möjligheter att stödja de underutvecklade länderna i längden minskas. Det finns därför all anledning att pröva på vilka villkor ett fullvärdigt svenskt medlemskap kan bli möjligt och att först därefter fatta beslut.

Först förhandla

Sannolikt är enda möjligheten att få kunskap härom inom rimlig tid —

och att få så goda villkor som möjligt — att Sverige förklarar sig intresserat av förhandlingar enligt § 237 som gäller vanligt medlemskap. Resultatet av förhandlingarna får sedan bedömas innan beslut fattas om vårt land önskar inträda som vanlig medlem.

Skulle villkoren befinnas från vår synpunkt oantagliga, finns möjligheten att i stället förhandla om en lösare association. Det förefaller inte otroligt att vi kan uppnå bättre villkor för en association, om vi först upptar förhandlingar med EEC:s ministerråd rörande vanligt medlemskap än om vi siktar direkt på en association. Vissa kretsar inom EEC skulle vida föredra att bjuda oss goda villkor för association hellre än att se vårt land förvärva vanligt medlemskap, eftersom det senare enligt deras mening torde försvåra en utveckling av EEC i riktning mot en politisk federation.

Ett annat skäl för att svensk politik i första hand bör ta sikte på förhandlingar om vanligt medlemskap är att vi eljest blir hänvisade till att förhandla inte med ministerrådet, utan med Hallsteinkommissionen. Den kan väntas vara föga förstående för svenska synpunkter. Ekonomiminister Erhard är det säkerligen mer än hr Hallstein. För övrigt kan kommissionen finna lämpligt att uppskjuta och försena alla konversationer och förhandlingar med stater som "endast" överväger association.

Jag har uppfattat Efta-staternas översändande av Genèveprotokollet till EEC som en invitation till förhandlingar. Storbritannien och Danmark har närmare preciserat sin ställ-

ning härvidlag genom att inlämna ansökan om inträde i organisationen. Övriga stater håller tills vidare öppet både formerna för och syftet med de önskade förhandlingarna. Det synes vara naturligt att de fem Efta-stater som inte begärt inträde nu avvaktar en reaktion från EEC:s sida på detta närmande.

En förutsättning är då att svaret inte dröjer för länge. Under väntetiden är det angeläget att det inre förberedelsearbetet bedrivs så långt som möjligt. Det synes bl. a. böra omfatta en viss gradering av våra olika önskemål om ändring av stadgan eller särskilda undantagsbestämmelser för vårt land. Genom kontakt med övriga Efta-stater kan också en

viss strategi bli möjlig, vilken kan underlätta uppnående av resultat som är önskvärda ur flera Efta-staters synvinkel. Hit hör t. ex. bestämmelser som ökar möjligheterna till fullt självständiga bilaterala handelsavtal mellan t. ex. vårt land och ett antal stater som har utrikeshandelsmonopol.

Jag vill särskilt framhålla vikten av en fortsatt intim kontakt med Norge, som troligen kan väntas senare i höst komma att förhandla om inträde i EEC.

Liksom Efta visat stor beredvillighet att beakta Finlands speciella problem — därvid har den svenska insatsen varit viktig — så bör naturligtvis den svenska politiken även i fortsättningen beakta Finlands läge.

Regeringsdeklarationen 25/10 1961

Riksdagen informerades i våras vid flera tillfällen om utvecklingen av de europeiska integrationssträvandena. Senast skedde detta den 12 maj. Utvecklingen efter denna tidpunkt har framför allt präglats av Storbritanniens och Danmarks beslut att ansöka om förhandling om villkoren för medlemskap i den europeiska ekonomiska gemenskapen. Genom dessa beslut uppkom en helt ny situation för Sverige liksom för de övriga EFTA-länderna.

Riksdagsdebatterna 1961. Andra kammaren, nr 68

Det brittiska beslutet, av vilket det danska gjordes avhängigt, fattades först efter föregående konsultationer med övriga EFTA-medlemmar. Vid dessa konsultationer motsatte sig intet av de övriga EFTA-länderna Storbritanniens och Danmarks beslut. För svensk del har vi genomgående ställt oss positiva till alla uppslag som vore ägnade att göra slut på den nuvarande ekonomiska splittringen i Europa och som kunde leda till upprättandet av en enda europeisk stormarknad.

Konsultationerna ledde till en överenskommelse mellan EFTA-länderna

om inbördes solidaritet vid deras kommande förhandlingar med gemenskapen. Överenskommelsen, som återfinnes i kommunikén från EFTA:s ministermöte i London den 28 juni, slår fast att EFTA-länderna skall samordna sina aktioner och förbli enade under hela förhandlingsskedet. EFTA som organisation och de rättigheter och förpliktelser den medför skall bestå åtminstone till dess att tillfredsställande arrangemang förhandlats fram som tillgodoser alla medlemmarnas skilda legitima intressen och som sålunda möjliggör för dem alla att från samma tidpunkt delta i en integrerad europeisk marknad. En dellösning som skapar nya ekonomiska uppdelningar i Europa kan under inga omständigheter betraktas som tillfredsställande. Av särskilt intresse för Sverige, liksom för Schweiz och Österrike är vidare att de särskilda politiska problem som reser sig för enskilda medlemsländer, och därmed sådana som gäller neutraliteten, erkänns som legitima i London-kommunikén. Det samförstånd som råder mellan EFTA:s medlemmar bekräftades också i EFTA-rådets enhälliga deklaration den 31 juli, vari samtliga EFTA-länder tillkännagav sin avsikt att med den europeiska ekonomiska gemenskapen överväga åtgärder varigenom de alla kunde delta i en enda marknad omfattande omkring 300 milj. människor.

Det har redan från början varit ett av EFTA:s huvudsyften att bereda vägen för en uppgörelse om en europeisk stormarknad omfattande både den ekonomiska gemenskapen och EFTA-länderna. Många olika vägar till en sådan uppgörelse står öppna

och har också övervägts både här i Sverige och på andra håll i Europa. Broslagning mellan gemenskapen och EFTA är en möjlighet som diskuteras. Medlemskap i EFTA för gemenskapen som enhet är en annan. I båda dessa fall hade det i första hand blivit fråga om förhandling mellan de båda organisationerna som sådana. Genom Storbritanniens beslut att pröva utvägen med enskild anslutning till gemenskapen har ett läge uppkommit som kan väntas resa svårigheter av både procedurmässig och annan art. Detta framhäver ytterligare EFTA-solidaritetsens betydelse. Det förtjänar också att särskilt framhållas att Storbritannien, när landet som den första EFTA-medlemmen slagit in på förhandlingar med den ekonomiska gemenskapen, klart understrukt solidaritetsförpliktelsens betydelse genom att som ett av sina huvudvillkor för en överenskommelse ange att övriga EFTA-länder uppnår tillfredsställande uppgörelser. Senast framhölls detta uttryckligen då lordsigillbevararen Heath för två veckor sedan i Paris inledde de brittiska förhandlingarna med gemenskapen.

Det nya läget innebär emellertid icke blott separata förhandlingar inom solidaritetsförpliktelsens ram. Det innebär också separata val mellan Romfördragets två anslutningsformer, medlemskap och association. Danmark har härvidlag följt det brittiska exemplet och ansökt om medlemskap. Övriga EFTA-länder har ännu icke gjort några individuella ansökningar om förhandling. Vilket val de till slut kommer att träffa mellan medlemskap och association är i vissa fall ännu en öppen fråga. Klart står dock redan

att några av dem icke kan välja medlemskap.

Det är i detta sammanhang viktigt att konstatera att associationen är en i Romfördraget angiven form för en uppgörelse som i sak innebär att det associerade landet i ekonomiskt avseende deltagar i den integrerade marknaden. I ett uppmärksammat anförande inför den europeiska ekonomiska gemenskapens parlamentariska församling den 18 september i år har ordföranden i gemenskapens kommission, professor Hallstein, närmare utvecklat detta. Han påpekade därvid att ett land utanför gemenskapen av olika legitima skäl kan se sig förhindrat att bli full medlem enligt art. 237 i Romfördraget. Fördraget erbjuder därför en annan och mera flexibel anslutningsmöjlighet, nämligen association enligt art. 238. Associationen ger det associerade landet möjlighet till en strukturell sammanlänkning med gemenskapen under bibehållande av självständighet på det politiska planet. Det är felaktigt, sade professor Hallstein, att avfärda associationen som mindervärdig i förhållande till medlemskap. Den utgör också ett fullvärdigt instrument för europeiska enhetssträvanden. Den tillåter olika för individuella fall anpassade lösningar, alltifrån sådana som i endast ringa mån lånar sitt innehåll från Romfördraget till sådana som nästan övertager hela innehållet i detta fördrag. Inom ramen för artikel 238, förklarade professor Hallstein, kan gemenskapen och det utomstående landet lättare enas om särbestämmelser som tar hänsyn till det associerade landets individuella

omständigheter och dess redan bestående förbindelser med gemenskapen.

Inför det perspektiv som den europeiska integrationsfrågan sålunda erbjuder efter den senaste händelseutvecklingen är det anledning att i kort-het rekapitulera de allmänna utgångspunkterna för Sveriges ställningstagande.

Därvid skall först ånyo fastslås Sveriges positiva grundinställning till internationellt ekonomiskt samarbete. För ett litet och högindustrialiserat land som vårt är utrikeshandeln av största betydelse i strävandena mot fortsatt framåtskridande. Att skapa gynnsamma betingelser för avsättningen av vår export är en primär uppgift för vår handelspolitik. Men vårt intresse för internationellt ekonomiskt samarbete är inte begränsat till handelspolitiken. Över huvud taget har vi tagit fasta på de möjligheter som det internationella ekonomiska samarbetet erbjuder att verka för en fredlig utveckling och för en förbättring av folkens levnadsvillkor. Vårt aktiva deltagande i internationella ekonomiska organisationer, världsomfattande såväl som regionala, är liksom vår traditionellt frihandelsvänliga politik ett uttryck för denna strävan.

Eftersom två tredjedelar av vår handel sker med andra europeiska länder har självfallet samarbetet inom ramen för europeiska organisationer särskild betydelse för oss. Vi har med stort intresse engagerat oss i strävandena att frigöra handeln i Europa och att skapa ett marknadssystem svarande mot den nya tidens tekniska och ekonomiska krav. Mot denna bakgrund har det varit naturligt för oss att be-

trakta det initiativ till ekonomisk integration som tillkomsten av den europeiska ekonomiska gemenskapen innebär såsom ett viktigt steg mot ett friare varuutbyte och ekonomiska framsteg. Det är lika naturligt att vi finner det vara av den största betydelse att den ekonomiska integrationen utsträcker sig att omfatta alla de länder som deltagit i och förhandlat om marknadssamarbete i Europa. Att söka politiskt framkomliga vägar till en enhetlig europeisk marknad får icke tolkas som en negativ attityd mot den europeiska ekonomiska gemenskapen. Det innebär i stället ett bejakande av den utveckling mot ekonomisk integration som gemenskapen inlett. Att understryka Europas beroende av och ansvar mot den övriga världen och hävda att hänsyn härtill bör tagas vid integrationspolitikens utformning förestavas av omsorg om framgång för denna politik i dess allmänna världs-ekonomiska sammanhang.

En vidgad ekonomisk integration i Europa förutsätter emellertid att hänsyn tas till de problem som reser sig på den rent politiska sidan. En rad europeiska länder har här särskilda intressen av skiftande slag att bevaka. För Sveriges liksom för Schweiz' och Österrikes del gäller det i första hand att upprätthålla neutraliteten. Svenska regeringen respekterar de särskilda politiska mål som den europeiska ekonomiska gemenskapens medlemmar uppställt för sitt samarbete. Det har aldrig föresvärat oss att ifrågasätta en uttunning av detta samarbete. Men samtidigt anser vi oss böra kunna påräkna förståelse från gemenskapens sida för de särskilda överväganden som neutralitetspolitiken föranleder i

vårt eget och de övriga neutrala ländernas fall. Detta gör vi så mycket mer som vi inte kan finna att vår egen neutralitetspolitik behöver förhindra ett deltagande i en integrerad europeisk marknad. Vi är vidare övertygade om att vår neutralitetspolitik också har ett allmänt värde som fredsbefrämjande faktor i den internationella bilden. Och vi kan inte föreställa oss att det skulle ligga i något lands eller i någon ländergrupps intresse att Sverige uppger sin neutralitetspolitik. För Sverige är det under alla förhållanden en given förutsättning för deltagande i en marknadsuppbyggelse att denna för vår del måste vara så utformad att den ger utrymme för ett konsekvent fullföljande av vår traditionella utrikespolitik. Vår föresats att värna om neutraliteten är orubblig, och några missförstånd på den punkten får inte förekomma.

De allmänna utgångspunkterna för Sveriges ställningstagande är alltså dels vårt oförminskade intresse av att delta i en integrerad europeisk marknad, dels vår orubbliga föresats att icke vid en uppbyggelse om sådant deltagande sätta neutraliteten i fråga. Det är i detta sammanhang angeläget att för alla understryka det självklara förhållandet att regeringens linje icke innebär isolering från de europeiska samarbetssträvandena. Alternativet att frivilligt ställa Sverige utanför en integrerad europamarknad har över huvud taget icke övervägts i regeringen. Vad frågan gällt är att finna en anslutningsform som går att förena med en konsekvent neutralitetspolitik. Under tidigare utvecklingsfaser har denna fråga icke ställts på sin spets. Den stora frihandelsförhandlingen i

Paris åren 1956—58 var i politiskt hänseende oförbindande. Detsamma skulle med all sannolikhet ha gällt en förhandling om broslagning mellan den europeiska ekonomiska gemenskapen och EFTA som organisationer. Med den vändning utvecklingen nu tagit i riktning mot separata förhandlingar om anslutning mellan varje EFTA-land och gemenskapen måste emellertid Sverige välja en sådan förhandlingsväg som icke medför någon inskränkning i vår utrikespolitiska handlingsfrihet. Det är i det sammanhanget som frågan om medlemskap enligt artikel 237 eller association enligt artikel 238 anmäler sig.

Underlaget för regeringens bedömning har varit ett ingående studium av Romfördragets alla aspekter, dess konkreta bestämmelser, dess tillkomst- och utvecklingshistoria samt signatär-makternas ekonomiska och politiska syften. De slutsatser som regeringen kommit till betingas för det första av innehållet i vissa av fördragets regler. Som ett exempel härpå kan nämnas bestämmelserna om en gemensam överstatlig handelspolitik gentemot utomstående länder. För det andra betingas slutsatserna av de klart politiska syftena med Romfördraget. Oavsett huruvida dessa kommit till direkt uttryck i fördraget eller icke, kan något missförstånd icke föreligga på denna punkt. Fördragets signatär-makter framhåller som något fullkomligt naturligt att det politiska innehållet är en kärnpunkt i Romfördraget. De strävar, som tydligt framgår bl. a. av kommunikén från statschefsmötet mellan de sex medlemsländerna i Bonn den 18 juli i år, efter att ytterligare vidga och fördjupa sitt poli-

tiska samarbete. Talesmän för dem har i anslutning till Bonnmötet förklarat att medlemskap enligt Romfördraget endast kunde beviljas sådana länder som gjorde politiska åtaganden i enlighet med förklaringen. Att på annan grund söka inträde vore snarast illojalt.

Resultatet av regeringens överväganden blev ett klart konstaterande av att medlemskap i den europeiska ekonomiska gemenskapen icke är förenligt med den svenska neutralitetspolitiken. Regeringens val kunde därför endast bli association.

Vi har för svensk del ingen anledning att kritisera den politiska innebörden av gemenskapens samarbete. Vi måste samtidigt konstatera att det skulle strida mot vår neutralitetspolitik att genom medlemskap enligt Romfördraget identifiera oss med så långtgående politiska samsarbetssträvanden. Valet av anslutningsform måste givetvis ske under hänsynstagande till vår utrikespolitiska ställning i dess helhet.

Frågan kan naturligtvis ställas om det icke vid förhandling om medlemskap skulle vara möjligt att utverka ändringar i Romfördragets regler på de för oss kritiska punkterna. Enligt alla tillgängliga uttalanden från gemenskapens sida saknas möjligheter härtill. Av den brittiska förhandlingsuppläggnings gentemot gemenskapen framgår att Storbritannien utgått från att några utsikter ej föreligger att uppnå ändringar i Romfördragets grundläggande bestämmelser. Det har vidare ifrågasatts om icke gemenskapens allmänna karaktär ändras genom upptagande av ett antal nya medlemmar. Det måste emellertid fastslås att

en vidgning av medlemskretsen med länder som i säkerhets- och försvarspolitiskt hänseende redan är förbundna med gemenskapen inom ramen för andra internationella organisationer icke i och för sig minskar våra neutralitetspolitiska betänkligheter mot ett medlemskap.

Så länge det ännu förelåg möjligheter till en förhandling i marknadsfrågan som icke ställde de här berörda politiska frågorna på sin spets fanns det givetvis ingen anledning att vi skulle göra det från svensk sida. Regeringen fann det emellertid angeläget att i ett inom EFTA-kretsen i maj i år framlagt förslag precisera sin inställning till integrationsfrågan. Detta förslag tog sikte på en ekonomisk lösning av det europeiska integrationsproblemet syftande till att skapa en fri marknad i Europa med låg tullnivå utåt. Det ekonomiska samarbetet skulle icke utgöra något hinder för de länder som så önskade att utveckla ett fördjupat politiskt samarbete. Den europeiska uppgörelsen borde utgöra ett led i samtidiga strävanden på allmän internationell grundval att uppnå en frigörelse av världshandeln. Därvid borde särskild uppmärksamhet ägnas åt behovet att underlätta de underutvecklade ländernas export och därigenom ge dem verksamt stöd i deras ekonomiska uppbyggnadsarbete. Även i det nya förhandlingsläge, som inleddes med den brittiska ansökan den 31 juli om medlemskap i den ekonomiska gemenskapen, bibehåller de internationella avsnitten av förslaget sin betydelse som ett uttryck för Sveriges målsättning på detta område.

I den nya situationen utlöstes i Sverige en livlig diskussion om förhållandet till den europeiska ekonomiska gemenskapen. Härunder krävdes bl. a. att även Sverige skulle begära förhandling om medlemskap. Regeringen klargjorde sin inställning i utrikesnämnden. För att undvika missförstånd om den svenska utrikespolitiken framstod det som oundgängligen nödvändigt att regeringen även inför offentligheten snarast redovisade sin hållning ifråga om formen för anslutning till den ekonomiska gemenskapen. Intryck fick ej skapas att Sverige skulle vara på glid från neutralitetspolitiken. Den förklaring som därför avgavs av statsministern kvarstår givetvis i alla delar som ett uttryck för regeringens uppfattning.

Den möjlighet som står öppen för Sverige är alltså association med den ekonomiska gemenskapen enligt Romfördragets artikel 238. Som bl. a. professor Hallstein framhållit i sitt nyssnämnda uttalande inför gemenskapens församling kan i dylikt fall ett lands anslutning till gemenskapen anpassas efter dess särskilda omständigheter. Det bör alltså vara möjligt att här utverka de undantag som vår neutralitetspolitik kräver. Det gäller för oss att bibehålla våra möjligheter att själva sluta handelsavtal med länder utanför den förenade marknaden. Försörjningen under krigstid med vitala produkter, däribland inte minst livsmedel, måste säkerställas. Vi måste bibehålla handlingsfrihet vid krig för att uppfylla vad en neutral stat då har att iakttaga. Vi måste vidare ha rätt att uppsäga associationsavtalet. Och slutligen finns det en gräns för våra möjligheter att överlämna beslu-

tanderätt till en förenad marknadsinstitutioner.

Schweiz och Österrike har här problem liknande våra. Det har därför varit naturligt att med dem jämföra vår syn på dessa frågor. Efter överläggningar på tjänstemannaplanet i Wien och Genève har ett ministermöte ägt rum i Wien för några dagar sedan. Det kunde därvid konstateras att de tre länderna har samma uppfattning om vilka avsnitt av Romfördraget som ger anledning till betänkligheter just ur neutralitetens synpunkt.

Det skall klart framhållas att de undantag som här berörts begränsar sig till vad som neutralitetspolitiken oundgängligen kräver och på intet sätt avspeglar svenska önskemål som grundar sig på andra överväganden. Vi har som redan sagts det största intresse för ökat ekonomiskt samarbete i Europa. Vi är angelägna att delta i en integrerad stormarknad och att undvika att de svenska exportnäringarna utsätts för en tyngande diskriminering. Vi är samtidigt medvetna om att dessa fördelar icke kan vinnas utan att vi också ikläder oss förpliktelser för egen del. Vi är beredda att på vårt håll ge full reciprocitet genom att öppna den svenska marknaden för gemenskapens export. Men möjligheterna begränsas ej till enbart detta. Vi har, som redan sagts, ett starkt intresse även för allmänt ekonomiskt-politiskt samarbete. Detta har redan kommit till uttryck i OEEC och OECD. Vi ställer oss emellertid inte främmande till en utveckling mot fastare samarbetsformer och förpliktelser på detta område som går utöver vad som exempelvis diskuterades vid

frihandelsförhandlingen i Paris eller vad som inskrivits i EFTA-konventionen. Som i varje förhandling blir det därvid fråga om att avväga de uppoffringar som kan aktualiseras mot de fördelar som kan vinnas. Vår förhållningsinställning präglas alltså av flexibilitet och kompromissvilja. Detta innebär dock inte att vi vill uppge vårt önskemål om låga tullar gentemot omvärlden samt en allmän frigörelse av världshandeln, inte minst i förhållande till de underutvecklade länderna.

Den närmaste uppgiften är nu att på lämpligt sätt och så snart som kan vara lägligt inleda förhandlingar med den europeiska ekonomiska gemenskapen om Sveriges association med denna enligt artikel 238 i Romfördraget och på grundval av de utgångspunkter som här just redovisats. Det är givetvis mycket viktigt att samtliga EFTA-medlemmar likaväl som gemenskapen är klart medvetna om det svenska intresset för en snabb uppgörelse i marknadsfrågan. Samtidigt är det angeläget att vi anpassar oss till den allmänna förhandlingsutvecklingen på ett ur alla berörda parter synpunkt ändamålsenligt sätt. Förhandlingsutvecklingen mellan gemenskapen och Storbritannien kan här behöva ägnas särskild uppmärksamhet. Detsamma gäller de önskemål och synpunkter som kan framkomma som resultat av samråd i olika former med våra nordiska grannländer. Vi lägger på svensk sida största vikt vid att de samarbetsresultat som uppnåtts mellan de nordiska länderna konsolideras. Men vi är också angelägna om att vår nordiska ekonomiska samverkan skall kunna vidare-

utvecklas inom ramen för den europeiska integrationen. Den nordiska sammanhållningen kan bli av särskild betydelse för Finlands relationer till det europeiska marknadssamarbetet. Den svenska regeringen förutsätter att hithörande problem ingående kommer att övervägas vid det förestående mötet mellan de nordiska ländernas statsministrar och Nordiska rådets presidium på Hangö den 11 och 12 november.

Det är alltså regeringens avsikt att en svensk ansökan om association skall inlämnas till gemenskapen inom en nära framtid. Vid det redan nämnda ministermötet i Wien har samråd ägt rum med de båda övriga neutrala EFTA-medlemmarna om proceduren för ett formellt förhandlingsanbud till gemenskapen. Det framgick därvid att Schweiz och Österrike delar Sveriges önskan om samordning av de neutralas aktion. De tre länderna räknar med att taga initiativ till förhandlingar med gemenskapen före årets slut. Innan beslut fattas om den exakta tidpunkten kommer ett ministermöte i EFTA att hållas under andra hälften av november månad.

De kontakter som regeringen haft med intresserade parter här i Sverige har visat att vi helt naturligt inte har en i alla enskildheter identisk syn på det mycket omfattande frågekomplex som här rullas upp. Men viljan att skapa förutsättningar för vårt lands deltagande i en europeisk stormarknad har vi alla gemensam. Det gäller nu att stärka vår förhandlingsberedskap. Ett värdefullt utrednings- och förberedelsearbete för förhandlingar har redan utförts i samverkan mellan myndigheter och näringsorganisatio-

ner. Detta arbete har sammanhållits av kommerskollegium med en därtill knuten särskild delegation av representanter för näringsliv och arbetsmarknad. Inför de förestående förhandlingarna vore det önskvärt om förberedelserna och kontakterna med näringslivet kunde ytterligare fördjupas och breddas. Det blir särskilt under ett förhandlingsskede av betydelse att snabbt kunna förmedla informationer till berörda intressen och få erforderliga reaktioner i uppkommande frågor. Härvidlag borde man kunna räkna med ett starkt intresse även från näringslivets sida för att stärka kontakterna, att effektivt utnyttja vår samlade utredningskapacitet och att säkra ett enhetligt svenskt uppträdande inför förhandlingarna. Om förutsättningar för en sådan koordination visar sig föreligga är regeringen beredd överväga att vidta vissa organisatoriska förändringar och utvidga den krets av representanter för näringsliv och organisationsväsende som genom kommerskollegium direkt medverkar i förberedelsearbetet. Regeringen kommer liksom hittills att upprätthålla kontakter med ledarna för de demokratiska partierna i riksdagen. Givetvis får dessa frågor också fortlöpande diskuteras i utrikesnämnden.

Det förestående förhandlingsskedet i Europa innehåller stora osäkerhetsmoment och kan väntas erbjuda betydande svårigheter. Detta gäller inte bara för Sverige utan även för övriga EFTA-medlemmar och bland dem Storbritannien. Vi har emellertid redan uppnått betydande tulllätnader inom EFTA. EFTA-solidariteten under förhandlingarna är, som redan

framhållits, en annan viktig faktor. Alla EFTA-länderna är också inställda på att i avvaktan på en uppgörelse med gemenskapen utveckla sitt inbördes samarbete. Vi hoppas att det snart skall erbjuda sig tillfälle att fatta beslut om påskyndande av den interna tullavvecklingen EFTA-länderna emellan.

För vår egen del är nu siktet klart inställt mot målet och vi måste göra en gemensam ansträngning att bortse

från nyansskillnader för att samlas kring en enhetlig svensk linje. Vi hoppas att förhandlingarna med den europeiska ekonomiska gemenskapen ej skall vara avlägsna. Med stöd av en nära nog enhällig folkopinion har den svenska regeringen inom ramen för en strikt neutralitetspolitik konsekvent främjat en aktiv svensk medverkan vid skapandet av en europeisk stormarknad. Denna handlingslinje skall vi fullfölja.

Halvhjärtad anpassning

Ledare

Både regeringsföreträdarna och hr Hedlund bedyrade under remissdebatten att de visst inte var isolatoinister, utan ville ha Sverige med i det ekonomiska samarbetet i Europa. Man insåg, hette det, att det var nödvändigt att göra åtaganden på de områden i Romfördraget som inte berörde vår neutralitet för att det svenska näringslivet skulle komma innanför tullmuren. Det är andra tonfall än i augusti, då socialdemokraterna inte minst av inrikespolitiska skäl ville hålla distans till "de reaktionära makterna" på kontinenten och polemiserade mot suveränitetsinskränkningar på ett sätt som pekade mot

faktisk isolering för vårt land — låt vara camouflerad under begreppet associering.

Vad som hänt sedan dess är att socialdemokraterna och hr Hedlund under intryck av kritiken från näringslivet och oppositionen bibragts en långt större förståelse för att vi måste acceptera det väsentliga i Romfördraget, om vi skall uppnå en någorlunda tillfredsställande ordning för vårt land. Begreppet associering har inget fixerat innehåll, det kan användas både om en lös bindning och om en mycket långtgående. Det är glädjande att man numera på den socialdemokratiska sidan tycks inse att alternativet till medlemskap är en associering av den senare typen.

Dagens Nyheter 26/10 1961

Mot denna bakgrund föreföll en god del av riksdagsdebatten om vilken linje som är bäst förenlig med vårt lands neutralitetspolitik konstruerad för att inte säga ovidkommande. Sväljer vi som associerad part det mesta av Romfördragets bestämmelser eller säkrar vi oss som medlem av organisationen vissa medgivanden som tar sikte på vår neutralitetspolitik, blir skillnaden från neutralitetssynpunkt inte stor. De som har intresse av att misstänkliggöra vår hållning kommer i båda fallen att göra detta. Vi kommer av utomstående att betraktas som integrerad part i den europeiska gemenskapen och såtillvida med rätta som delaktighet i tullunionen, de fria kapitalrörelserna, den gemensamma arbetsmarknaden, etableringsrätten osv. skapar bindningar som i båda fallen leder till en successiv sammanväxning mellan vårt land och staterna i EEC.

Om den verkliga skillnaden mellan de båda linjerna inte ligger på neutralitetsområdet, är den så mycket mer markant i fråga om det inflytande och den ställning Sverige skulle få inom organisationen. Väljer vi associeringslinjen, avstår vi från medbestämmanderätt vid utformningen av organisationens politik, vi får i väntrummet avvakta de övrigas beslut och inrätta oss efter detta. Från exportindustrins synpunkt kan det måhända anses tillräckligt om vi kommer innanför tullmuren, men för dem som skall företräda de svenska intressena i vidare mening borde det ha varit angeläget att också eftersträva en plats vid förhandlingsbordet. Socialdemokraternas doktrinära fasthållan-

de vid associeringslinjen får ses mot bakgrund av att partiet tog ställning för denna vid en tidpunkt då det inte var berett att engagera sig lika djupt i samarbetspolitiken som det nu tycks villigt att göra. Men ju mer man på associeringslinjen närmar sig medlemskapets förpliktelser och åtaganden, desto absurdare framstår det att inte också söka uppnå dessa befogenheter. Man vill därför med hr Heckscher hoppas att en senare omprövning kan bli möjlig, även om en svensk ansökan till en början endast gäller associering.

Regeringen har meddelat att en ansökan om associering inom kort skall inlämnas till EEC. Även de som har en annan uppfattning om den lämpliga anslutningsformen önskar naturligtvis att förhandlingsresultatet skall bli så gott som möjligt. Från oppositionssidan undertröks detta i debatten. Man kan ifrågasätta om regeringen förstår hur viktigt det är att förhandlingarna läggs upp på ett sätt som är ägnat att förta det dåliga intryck som det tidigare mästrandet av de sex givit. Den klumpighet varmed hr Erlander och andra regeringsledamöter uppträdde under eftersommaren har bidragit till att skapa ett kärvt utgångsläge för förhandlingarna.

Hr Ohlin har rätt i att om regeringen från början går in för ett småsnålt auktionerande på varje väsentlig punkt i Romfördraget — vilket man kan befara blir fallet — kommer vi att mötas av en kylig attityd. Sverige kommer inte att vinna någon förstärkelse för en sådan hållning. Det kan hända att vi då tvingas att förhandla bransch för bransch, vilket

från svensk synpunkt inte är något tilltalande perspektiv, om vi vill ha hela näringslivet innanför tullmuren. Hr Ohlin förordade i stället ett positivt utspel, där vi från början accepterar de bärande elementen i det stora marknadsbygget och främst inriktar oss på justeringar och medgivanden som kan vara önskvärda från neutralitetssynpunkt. Vi behöver mer än väl den goodwill en sådan förhandlingsgång skulle skapa.

Man måste beklaga att regeringen inte funnit det lämpligt att organisera en samverkan med opposition och näringsliv i andra former än de som antyds i regeringsdeklarationen. Det är mycket som står på spel för vårt land i denna fråga. Det hade varit naturligt med en kraftsamling. För att säga det rent ut tror vi inte att regeringen har tillräckligt gott handlag för att ensam föra denna sak till ett hyggligt slut.

Riksdagen och EEC

Ledare

Regeringen framträdde under höstriksdagens remissdebatt om stormarknaden utan tvivel med en betydligt frommare uppsyn än den man ofta sett under de senaste månaderna. Borta var de nedlåtande och inte så litet enfaldiga formuleringarna om EEC-staterna och deras "reaktionära" regeringar.

Professor Heckscher, som debuterade i sin egenskap av högerledare med ett av stark positiv anda buret inlägg om marknadssamarbetets betydelse, erinrade om de tidigare socialdemokratiska klavertrampen och inskärpte vikten av "någonting så enkelt som vanlig hövlighet" inför de förestående förhandlingarna med organisationen i Bryssel. Han bör från

Svenska Dagbladet 26/10 1961

denna utgångspunkt ha känt sig ganska tillfredsställd med regeringsdeklarationen, som inledde kamrarnas överläggningar. Denna deklaration innehåller ju på den ena punkten efter den andra försäkringar om att regeringen är intresserad av det framtida ekonomiska samarbetet i Europa och inte drömmer om att isolera Sverige. Åtskilligt positivt sägs också direkt om EEC.

Den officiella socialdemokratiska attityden är att detta inte alls är något nytt utan samma slags politik som regeringspartiet hela tiden företrätt. Man kan mycket väl förstå professor Ohlin, som i detta sammanhang fann anledning att erinra om statsminister Erlanders lika opåkallade som fräna tongångar i Metalltalet i augusti i

Stockholm. Hr Erlander själv var i bägge kamrarna tydligt angelägen om att släta över och gjorde gällande att han vid besöket hos Metall aldrig menat något annat än vad han nu menar i riksdagen. Här ligger det verkligen mycket nära till hands att instämma med hr Boheman (fp) i hans verkningfulla replik, att om statsministern hela tiden menat detsamma, måste han ha uttryckt sig synnerligen olyckligt hos Metall!

Men detta förflutna är naturligtvis inte det väsentliga. Avgörande är däremot hur man skall bedöma frågan om upplägningen av de kommande förhandlingarna och vart dessa skall syfta. Det kan då först och främst konstateras att samtliga demokratiska partiets företrädare i remissdebatten var helt eniga om att den svenska alliansfriheten skall bevaras. Beskedet, inte minst från högern och folkpartiet, var i detta avseende så kategoriska och klara, att det inte borde finnas något utrymme för det slags buskagitation, som man enligt hr Heckscher — var det dr Hedlund och dennes parti han hade i tankarna? — sällan kan värja sig mot. Hr Erlander gjorde vid sitt framträdande i andra kammaren sent på onsdagskvällen visserligen ett försök att i ofördelaktig riktning omtolka vad oppositionen yttrat om alliansfriheten, men det visade sig snart att han missförstått uttalanden som han inte själv hört utan fått refererade. Efter några repliker tog han saken betydligt lugnare.

Regeringsdeklarationen, uttolkad i andra kammaren av handelsminister Lange och hans trofaste adjunkt för dagen hr Hedlund, gör emellertid in-

te oväntat gällande att det är omöjligt att förena en alliansfri utrikespolitik med direkt ansökan om medlemskap i EEC. Några bevis för att så skulle vara fallet lyckades dock varken hr Lange eller den med till ohövlighet gränsande frenesi argumenterande hr Hedlund prestera. För att göra sina antaganden så troliga som möjligt försökte dessa talare göra gällande att Sverige endast kunde bli medlem av EEC, om Sverige vid förhandlingarna med organisationen lyckades ändra EEC:s "politiska" målsättning. Det förklarades vara uteslutet, och de två oppositionspartierna fick lyssna till diverse ironiska gliringar om påstådd övertro på vårt lilla lands förmåga att påverka giganten i Bryssel.

Men detta är ju en ren snedvridning av problemställningen sådan högern och folkpartiet ser den! Varken högern eller folkpartiet har gjort gällande att Sverige kan "göra om" EEC. Däremot hävdar de — och det framhölls med all kraft i remissdebatten — att EEC i viss mån kan komma att ändra karaktär i och med att England vinner inträde i marknadsorganisationen.

Om så blir fallet vet dock givetvis ingen med säkerhet i dag; inte heller gäller det här huvudsynpunkten. Denna är en annan nämligen att det vid förhandlingar ingalunda kan anses uteslutet att — som hr Ewerlöf (h) uttryckte saken i första kammaren — få till stånd ett protokoll med undantagsklausuler för Sveriges del. Regeringen förbiser fullständigt det faktum som hr Heckscher påpekade: inte något land har hittills gått in i gemenskapen utan att få särbestämmelser godkända.

Regeringen har emellertid på förhand bestämt sig att nonchalera sådana synpunkter. Något annat än associering får det inte bli fråga om; dr Hedlunds entusiastiska applåder vittnar om vem som disponerar över riksdagsmajoriteten. Under sådana förhållanden gäller det naturligtvis närmast att göra det bästa av ett medelmåttigt förhandlingsläge och hoppas på att associeringsförhandlingarna skall gå i lås. De måste drivas så realistiskt som möjligt — frågan är emellertid om detta kommer att ske.

En punkt i regeringsdeklarationen gör i detta sammanhang ett minst sagt egendomligt intryck. Det heter att "vår förhandlingsinställning präglas av flexibilitet och kompromissvilja" men att detta "dock inte innebär att vi vill uppge våra önskemål om låga tullar mot omvärlden". Hur skall dessa ord tolkas? Hr Boheman berörde ämnet och hade i och för sig ingenting att invända, om tolkningen är att Sverige inom EEC vill verka för en sänkning av tullmuren vid senare förhandlingar, som organisationen kan komma att föra med utomstående makter. Men menar regeringen det? Som associerad stat lär Sverige inte ha några möjligheter att påverka frågan om tullmurens höjd — ett sådant inflytande avsäger sig vårt land i och med att statsmakterna inte

reflekterar på fullvärdigt medlemskap, som ger medbestämmanderätt.

En annan tolkning skulle då vara, att regeringen vid själva förhandlingarna om Sveriges associering skulle ställa villkor om sänkning av den tullmur, som blivit ett slags medelproportional mellan de sex ländernas olika tullnivåer. Ett sådant krav betecknade hr Boheman och med honom flera andra talare som en ren absurditet. Hur frihandelsvänliga vi än är vore det förvisso verklighetsfrämmande att tro att något sådant kan åstadkommas. Förhandlingarna skulle vara dömda att misslyckas, och den andra villan skulle bli mycket värre än den första. Saken borde vara så uppenbar, att den egentligen inte skulle behöva diskuteras, men man blir onekligen orolig, då man finner att statsminister Erlander i första kammaren säger, att han blir "ledsen" inför synpunkten att det vore olämpligt "att gå till förhandlingsbordet med en sådan uppfattning i tullmursfrågan som den svenska regeringen har". Här är varken fråga om glädje eller sorg utan om realism — och hr Erlander och hans medarbetare kommer att behöva en myckenhet av realism om ett något så när drägligt associationsavtal skall kunna uppnås.

Enigt ja till stormarknad

Ledare

Den svenska riksdagen sade på onsdagen ett klart och otvetydigt ja till svensk anknötning till en västeuropeisk stormarknad.

Till och med kommunistledaren Hilding Hagberg förklarade sig i huvudsak vara enigt med vad hr Erlander yttrade vid Metallkongressen, där statsministern offentliggjorde regeringens beslut att välja associeringsvägen. Hr Hagberg sade visserligen i samma andetag att han inte gillade regeringsdeklarationen. Men det för hr Hagberg fatala var, att hr Erlander samtidigt i första kammaren förklarade, att det råder ingen skillnad mellan vad han sade då och deklarationen i dag.

Sedan folkpartiet och högern avgivit sin protest mot regeringens val av form för förhandlingskontakt, deklarerade hr Ohlin oförbehållsamt att "den centrala frågan närmaste tiden blir hur associeringsförhandlingarna skall läggas upp". Hrr Heckscher och Ewerlöf betygade högerns vilja att hjälpa till och den senare konstaterade, att goda förutsättningar finns för samverkan under de fortsatta förhandlingarnas gång både på det politiska planet och med företrädare för landets näringsliv.

Därmed har vi nått exakt det tillstånd som varje politisk bedömare

kunde — i varje fall borde ha kunnat — förutse redan för drygt två månader sedan.

Riksdagsdebatten talade sitt tydliga språk om, att de reella skiljaktigheterna i partiernas inställning till svensk anknötning till gemensamma marknaden hela tiden varit minimala.

Ja, faktiskt så små, att man i efterhand med tämligen stor säkerhet vågar påstå att det före låsningarna i de offentliga uttalandena i samband med utrikesnämndens augustisammanträde fanns förutsättningar att sammanjämka ståndpunkterna. Att de inte utnyttjades berodde sannolikt på överdriven partipolitisk ömsesidig misstänksamhet. Tyvärr kunde man spåra en sådan även i onsdagens riksdagsdebatt, särskilt i hr Ohlins olika inlägg.

Av självklara skäl talades åtskilligt om vad som sagts i det förgångna under marknadsdiskussionen. Det blev en upprepning av argumentationen i press och från talarstolar under de senaste två månaderna. Ämnet var uttömt. Nu står emellertid den viktigare argumentationen samlad i riksdagsprotokollet och kan studeras och bedömas av eftervärlden. Därmed är ett syfte med debatten nått.

Debatten fyllde en annan och inte mindre viktig uppgift. Oppositionen fick övertänt framlägga sina syn-

punkter och motivera sin beslutsamhet att medverka till ett gott förhandlingsresultat via ansökan om associering.

Vi hoppas att ingen kommer att tolka det som en ståndpunktsändring i formfrågan utan erkänna att de båda oppositionspartierna gjort denna svåra politiska manöver för att främja samordningen av förhandlingsförberedelserna och därigenom stärka svenska och nordiska intressen.

Hr Ohlin kunde naturligtvis inte avstå från att vädra sin notoriska misstänksamhet. Han kunde inte förstå sig att erkänna den i bestämda ordalag uttryckta positiva förhandlingsattityd till EEC som genomsyrade hela regeringsdeklarationen. Pinsamt ansträngt sökte han framställa sig själv som mera positiv. Det partipolitiska inslaget måste ha känts obehagligare för högern och centern än för regeringen.

Och man kan inte frigöra sig från misstanken att det var en delavsikt. Man kan bara hoppas att vi i fortsättningen slipper partipolitiska spekulationer av det slaget i en fråga som så föga lämpar sig för partipolitiskt gräl.

Glädjande var anslutningen till re-

geringens deklARATION att man i de kommande förhandlingarna från svensk sida lägger största vikt vid att de samarbetsresultat som uppnåtts mellan de nordiska länderna konsolideras. Och inte bara det: regeringen slog fast angelägenheten av att den nordiska ekonomiska samverkan skall kunna vidareutvecklas inom ramen för den europeiska integrationen.

Statsministern kan resa till mötet i Hangö den 11 och 12 november med vetskap, att han har riksdagens fulla stöd för en strävan i den antydda riktningen.

Stor betydelse för ansträngningarna att effektivisera förberedelserna till förhandling var regeringens klara besked, att man skall ytterligare fördjupa och bredda kontakterna med såväl näringsliv som arbetsmarknad och ledarna för de demokratiska partierna i riksdagen. Och vidare att den samlade utredningskapaciteten i landet skall koordineras. Redan på förhand vet man, att ett positivt gensvar kommer från näringslivssidan.

Efter riksdagsdebatten kan man se mera optimistiskt på möjligheterna än tidigare att nå samling kring en enhetlig svensk förhandlingslinje.

Sverige ur gemensamma marknadens synvinkel

Av *Göran C.-O. Claesson*

Det är en elementär regel att vi uppnår bättre resultat i förhandlingar om förberedelserna för dessa inte bara omfattar kunskaper om den egna saken utan också om motståndarens, om motståndaren själv och om vilken syn han har på oss. Inför de stundande förhandlingarna med Gemensamma Marknaden är det därför en angelägen uppgift att vi söker bedöma hur Sverige och den svenska saken ser ut från sexstaternas synpunkt.

Nu har det sagts att detta inte går eftersom man får så förvirrande information från De Sex. Jag vill hävda att det går och att förvirringen har uppkommit vid den svenska bearbetningen av informationen. Det är med förlov sagt otroligt att en organisation som skridit snabbt och målmedvetet fram i sin interna uppbyggnad skulle vara alldeles oförberedd och sönderfallande i varandra motsäggande kottierier så snart frågan om vilken attityd den skall inta till utomstående länder kommer upp. I själva verket går det mycket väl att hos De Sex erhålla en sammanhängande och realistisk bild av deras inställning till svensk anslutning om man gör sig besväret att se informationen och informationsgivarna mot bakgrunden av den hittillsvarande utvecklingen av samarbetssträvandena.

Den ekonomiska bedömningen

Våra bästa vänner innanför De Sex sägs vara beneluxarna, och detta är riktigt så länge vi håller oss på ekonomins fält. Beneluxarna har redan stor handel med oss och vill ha större. De vill dessutom ha med i sitt ekonomiska samarbete stater som har liberal handelspolitik eftersom dessa blir bundsförvanter mot högtullsstaterna Frankrike och Italien.

Också tyskarna är angelägna av ekonomiska skäl att få oss med. Den svenska marknaden är för flera tyska industrier mycket viktig, och även tyskarna uppskattar vår liberala handelspolitik. De vill dessutom gärna av allmänpolitiska skäl dra in så många stater i Västeuropa som möjligt i samarbetet.

Denna senare synpunkt delas av fransmännen och italienarna men hos dem har näringslivet inte uppnått samma grad av självförtroende. Inom Frankrike och Italien finns därför ekonomiska krafter som bromsar en vidgning av Gemensamma Marknaden. Det faktum att Sverige traditionellt har en liberal handelspolitik ökar med andra ord våra chanser att bli accepterade hos Benelux och Tyskland men minskar dem hos Frankrike och Italien.

Den politiska bedömningen

Så långt hunnen i teckningen av min bild av attityden inom De Sex till en svensk anslutning har jag väl knappast fått höra några allvarigare invändningar. Bilden överensstämmer ganska väl med den konventionella uppfattningen på svenskt håll. Den är emellertid grovt felaktig och missvisande, därför att den inte är fullständig. Den är närmare bestämt inte riktigt halvfärdig. Inom De Sex gör man även en politisk bedömning av vår anslutning, och denna bedömning tillmäts i allmänhet större vikt än den ekonomiska.

Som småstater i ett block, vilket till större delen består av mycket större stater, är Belgien, Nederländerna och Luxemburg utomordentligt angelägna om överstatlighetsprincipen. Det tråkiga, för att inte säga hotfulla, perspektivet för dem är att Frankrike och Tyskland i kraft av sin överlägsna styrka skall göra upp över de övriga medlemsstaternas huvud i viktiga frågor. Det hoppingsgivande perspektivet för dem är att successivt binda dessa stater genom en utbyggnad av Rom-fördraget. De vill ha överstatliga myndigheter med fasta instruktioner vid vilkas utformande de har ett i fördrag garanterat medinflytande.

I Tyskland finns en mycket stark opinion för samma åsikter. Tyskland har visserligen mindre behov än Benelux av skydd mot övergrepp från stora medlemmar men tyskarna är å andra sidan angelägna att så långt som möjligt binda fransmännen, så att inte dessa plötsligt på ett för övriga medlemsstater skadligt sätt full-

följer sina egna, nationalistiska intressen.

I Frankrike är följaktligen tveksamheten inför federalismen desto mer markerad, och de Gaulle har ju för övrigt också försökt förhindra utbyggnaden av Rom-fördraget med politiska förpliktelser. Det politiska samarbetet skulle enligt hans förslag utbyggas i lösare former, innanför en annan fördragsram och på ett sätt som ger de deltagande regeringarna vetorätt mot varandra. Italienarna har inte deciderat tagit ställning i denna fråga men verkar att vid den politiska bedömningen liksom vid den ekonomiska stå närmare fransmännen än de övriga.

Tveksamhet mot en vidare federalistisk utveckling innebär emellertid inte att fransmännen är beredda att tumma på det de redan har gått med på, d. v. s. Rom-fördraget. För det första är de, liksom alla de övriga medlemsstaterna, rädda för att ånyo ta upp en splittrande diskussion om avtalets utformning. För det andra har de franska myndigheterna funnit Rom-fördraget vara ett gott stöd i kampen mot de egna protektionistiska intressegrupperna och för en ökad rörlighet i näringslivet.

De Sex mot svenskt medlemskap

Om Sverige ansöker om medlemskap, kommer "våra bästa vänner", beneluxarna, att inlägga sitt veto mot att denna ansökan beviljas. De kommer att göra detta därför att de är rädda för *vårt veto*. Så länge Sverige säger sig vilja behålla sin neutralitetspolitik, lika länge är vi misstänkta för att i en framtid vilja stoppa utbygg-

naden av Rom-fördraget med politiska förpliktelser. Man måste komma ihåg att en sådan utbyggnad, som alltså är en livsfråga för beneluxarna, kräver enhällighet bland medlemsstaterna. Om Frankrike ensamt är enda tveksamma stat, kan det finnas någon chans att få den politiska utbyggnaden till stånd. Trycket från övriga medlemsstater kan ju åstadkomma en hel del. Men Frankrike i förbund med Sverige och andra neutrala medlemsstater — det är ett framtidsperspektiv som helt enkelt måste förhindras.

Tyskarna är mest benägna att gå på samma linje. Visserligen kanske de inte anser sig lika hotade och följaktligen inte är lika rädda för ett svenskt veto eller en fransk-neutral allians mot den politiska federationen — men härifrån och till att slåss för ett svenskt inträde är ett mycket långt steg.

Fransmännen är definitivt på vår sida i medlemskapsfrågan. För dem som vill ha lösare samarbetsformer är det följdriktigt att vilja släppa in neutrala stater som medlemmar mot undantagsklausuler på det politiska området. Men varken de eller italienerna är beredda att ta strid på denna fråga. Svenskt mellemskap eller associering är ju inte något annat än en andrarangsfråga för dem, om ens det.

Om chanserna att De Sex accepterar ett neutralistiskt Sverige som medlem med anledning av ovanstående verkar små, så framstår de som obefintliga när man dessutom för in Kommissionen i bilden. Denna har beträffande de neutrala staterna tagit ställning mot medlemskap och för associering.

När vi ansöker om associering, kan vår ansökan påräkna stöd i första hand från beneluxarna och tyskarna. De vill exportera till oss, och de är inte rädda för exporten från oss — eller i varje fall mycket mindre rädda för den än fransmännen och italienerna. Om bara vi accepterar den gemensamma yttre tullmuren, kommer de inte — utom i vissa, i och för sig viktiga undantagsfall — att särskilt hårt kräva ett svenskt accepterande av Rom-fördragets bestämmelser beträffande konkurrensbegränsning, kapitalrörelser, arbetsmarknad, sociala förhållanden och ekonomisk politik.

Undantagen är områden där svensk industri bedöms vara alldeles särskilt konkurrenskraftig eller ha speciella förmåner som gör det svårt för den kontinentalta industrin att konkurrera. Pappersindustrin i Benelux och Tyskland kommer t. ex. att hårt och med allmänt gehör kräva att de svenska pappersproducenterna inte släpps in tullfritt med mindre utländska företag får rätt att köpa skog i Sverige.

Vad som i Benelux och Tyskland är undantag ifråga om avvisande inställning till oss, är i Frankrike och Italien regel. Mindre självförtroende i näringslivet betyder större rädsla för våra företags konkurrenskraft och fler och hårdare krav på att denna konkurrenskraft inte skall få fritt manifesteras. Från Frankrike och Italien kan vi därför vänta oss krav inte bara på ett svenskt accepterande av Rom-fördragets samtliga ekonomiska förpliktelser utan dessutom på tilläggsprotokoll som hindrar vår export åtminstone under en väl tilltagen övergångstid. För de länder som kan

tänka sig att ge neutrala stater en politisk undantagsklausul som medlemmar är alltså ett svenskt accepterande av Rom-fördragets ekonomiska förpliktelser ett minimikrav.

Detta krav riktas i första omgången till Gemensamma Marknadens förhandlare med oss. Dessa förhandlare är i stor utsträckning personer som är positivt inställda till Rom-fördraget. De kommer under förhandlingarnas gång att vara beredda att ge upp en hel del av kraven på protektionistiska tilläggsprotokoll eftersom sådana inte står i samklang med fördraget. Men vi skall inte ett ögonblick vänta oss att de — med högljudda intressegrupper bakom sig — backar från Rom-fördragets bestämmelser. De har inget förbarmande när Europas rikaste land vill ikläda sig mindre långtgående ekonomiska förpliktelser än de övriga.

I själva verket tror jag att vi bör vänja oss vid tanken att det vid flera tillfällen under förhandlingarna blir *vi* som hårdast får åberopa Rom-fördraget för att slippa undan med "bara" fördragets förpliktelser. Detta låter naturligtvis rent stolligt i många öron men låt oss tänka efter lite. Förhandlingarna sker till stor del varugrupp för varugrupp. Så var det med Grekland, och så förklaras från Kommissionen att man ämnar göra även i fortsättningen. När en varugrupp kommer upp där svensk industri är konkurrenskraftig och har goda expansionsmöjligheter, kommer de svenska förhandlarna att möta krav på omfattande protektionistiska tilläggsbestämmelser. På svensk sida kommer man för våra mest lovande varugrupper att stå i valet mellan

t. ex. bibehållna tullhinder eller ett svenskt accepterande av rätt för utlänningar att köpa land i Sverige. Det är i den situationen jag anser att våra förhandlare måste vara beredda att argumentera med Rom-fördraget som främsta stöd.

De två sura äpplena

Om vi vill ha in våra konkurrenskraftigaste industrier innanför den gemensamma tullmuren, är det associationsfördrag vi kan få ungefär lika med Rom-fördraget, inklusive alla de ekonomiska förpliktelser som vår traditionella neutralitetspolitik tål. För att uppnå undantagsklausulen om det politiska syftet och den gemensamma handelspolitiken måste vi betala med att mista vår rösträtt — och vår veto-rätt.

Detta innebär naturligtvis ett ganska surt äpple att bita i både för regeringen och andra som under åratals funnit det vara uteslutet att Sverige skulle acceptera överstatlighet och harmonisering. Det finns uppenbarligen risk för att äpplet skall framstå som alltför surt. Man kanske kommer att vilja slingra sig, att vilja hoppas på kompensationsmöjligheterna hos de underutvecklade länderna och östblocket.

Risken finns men den kan motverkas. Inom varje företag bör man i företagsnämnden — och inom varje bransch vid överläggningar mellan arbetsgivarna och fackföreningarna — gå igenom utvecklingsmöjligheterna vid alternativen innanför eller utanför Gemensamma Marknaden. Man kommer inom fackföreningsrörelsen

att få veta vad det innebär att stå utanför. De föredragande vid dessa sammanträden bör ha god hjälp av LO-betänkandet om samordnad näringspolitik. Där är rörlighet ett huvudtema liksom i Rom-fördraget och där sågs att ökad internationell konkurrens är det effektivaste sättet att

stimulera den rörlighet vi behöver för ekonomisk expansion.

Men det andra sura äpplet? Ja, det får den stora neutralitetsopinionen bita i efter några år när den tvingas inse att också Sverige måste ha säte och stämma i de västeuropeiska nationernas rådslag.

LO och marknadspolitiken

Av Arne Geijer

Sverige har alltid haft ett starkt intresse av ett ekonomiskt samarbete inom Europa. Bakgrunden till detta är den stora utrikeshandel, som vi alla är starkt beroende av. Cirka 20 proc. av den svenska nationalprodukten exporteras till andra länder för att betala en motsvarande import från dessa. Inom vissa områden utgör exportandelen en betydande del av den samlade produktionen. Så är fallet exempelvis inom metallindustrin, där cirka 25 proc. av allt, som tillverkas, säljs på utlandsmarknader. Även om vår export är spridd över hela världen, har vi dock 2/3 av vår handel med de västeuropeiska länderna. Detta gäller såväl importen som exporten.

Västeuropa är för närvarande uppdelat i två handelspolitiska block, den gemensamma marknaden eller De Sex, som den också brukar kallas,

och EFTA, som består av sju europeiska länder, däribland vårt eget land. Under den senaste tiden har inträffat, att Storbritannien och Danmark formellt begärt inträde i den gemensamma marknaden för att få möjligheter att förhandla om villkoren för anslutning. Förhandlingarna har ännu inte börjat. Man kan förutse stora svårigheter, innan uppgörelser kan komma till stånd, men sannolikt får vi utgå ifrån, att då dessa två länder nu begärt inträde i den gemensamma marknaden, kommer också uppgörelser att träffas, antingen om fullt medlemskap eller om s.k. association, även om det tar lång tid. Norge har för sin del ännu inte tagit ställning till om det skall begära inträde i den gemensamma marknaden eller ej.

För Sverige liksom för Schweiz och Österrike fordrar den uppkomna situationen allvarliga överväganden.

Ingetdera av dessa tre länder, Sverige, Schweiz och Österrike, kan ansluta sig till den gemensamma marknaden på grund av den traditionella neutralitet, som de upprätthåller. Som vi för närvarande bedömer saken, är det icke förenligt med upprätthållande av vår neutralitet att tillhöra den gemensamma marknaden även om det s. k. Romavtalet formellt inte skulle utgöra ett hinder härför. Vi skall komma ihåg att det arbete, som nu pågår för att vidga den gemensamma marknaden, i högre grad har ett politiskt än ett ekonomiskt syfte. Men även ur ekonomisk synpunkt skulle ett inträde i den gemensamma marknaden för vårt land innebära långtgående konsekvenser, bl. a. på grund av dess krav på fria kapitalrörelser och fri etableringsrätt, som för vårt lands vidkommande skulle kräva viktiga lagändringar. Friheten att träffa handelsavtal med utanför stående länder skulle också upphöra, då den gemensamma marknadens myndigheter skulle svara för detta. Ett accepterande av de regler, som finns i Romavtalet, skulle måhända också kunna innebära, att den hittills förda ekonomiska politiken i vårt land, som till väsentlig del tagit sikte på en hög sysselsättning, icke skulle kunna bedrivas i fortsättningen i de former och med de medel, som för oss framstår som lämpliga. Vi skulle bli beroende av de regler som finns inom den gemensamma marknaden och de beslut, som dess överstatliga myndigheter kunde komma att fatta. Man kan heller inte bortse från faran av att vi genom en anslutning skulle bli bundna vid en reaktionär politik för marknaden i dess helhet eller knutna

till länder i Västeuropa med borgerliga diktaturer, vars inhemska politik och kanske särskilt kolonialpolitik vi inte kan acceptera. Frankrike och Portugal kommer närmast i tankarna, men Spaniens anslutning kan också komma att aktualiseras. En annan tänkbar konsekvens av en svensk anslutning som full medlem till den gemensamma marknaden kunde bli, att våra strävanden till intensifierad handel med de nya länderna i Asien och Afrika försvårades.

Att stå utanför det ekonomiska samarbete, som vidgas till att omfatta allt fler länder, skulle emellertid å andra sidan för Sverges del också innebära långtgående konsekvenser. Det skulle betyda att våra svårigheter att exportera till den gemensamma marknaden blir mycket stora i fortsättningen, då den gemensamma marknaden utåt kommer att upprätthålla en hög tullnivå medan tullarna mellan dessa marknadsländer snabbt avvecklas. Dessa minskade möjligheter för den svenska exporten — samtidigt som kompensrande fördelar inom EFTA skulle bortfalla särskilt på den brittiska marknaden — skulle främst drabba den manufakturande delen av vår industri. Inte minst verkstadsindustrin, järn och stål och kemisk industri, även pappersindustrin kan nämnas som exempel, medan exporten av råvaror och halvfabrikat (malm, pappersmassa och trävaror) endast skulle drabbas i ringa mån. I ett sådant läge skulle vi bli tvungna att försöka utvidga vår handel på andra marknader — de östeuropeiska och de utomeuropeiska — vilket väl också i viss utsträckning borde vara möjligt.

Det råder emellertid ingen tvekan om att det för oss alla är angeläget att komma till en uppgörelse av något slag med 6-staterna. Då en direkt anslutning stöter på svårigheter, främst på grund av vår traditionella neutralitetspolitik, är det vår uppfattning inom fackföreningsrörelsen, att man bör söka få till stånd ett avtal om associering och att en sådan associering borde kunna ske jämsides med att Schweiz och Österrike eventuellt samtidigt träffar liknande uppgörelser. Om förutsättning för associering föreligger, kan ingen i dag bedöma. Det blir helt beroende av hur man från den gemensamma marknaden kommer att betrakta dessa tre små länder i Europa och om man överhuvud taget önskar ett ekonomiskt samarbete med dem. Klarhet i denna fråga kommer så småningom att vinnas och vi anser inom Landsorganisationen, att man från svensk sida bör göra de förberedelser, som är nödvändiga för att inleda associationsförhandlingar. Dit räknar vi de konsultationer, som behöver äga rum med Schweiz och Österrike, då vår situation i det aktuella läget är tämligen likartad. Om det vore möjligt för alla tre länderna att uppträda något så när gemensamt, skulle detta säkerligen vara till fördel. Vi anser inom Landsorganisationen att ingen möda bör sparas för att få till stånd en upp-

görelse med den gemensamma marknaden med samtidigt bibehållande av vår traditionella neutralitet och den frihet, då det gäller att sköta vår ekonomiska politik, som vi också betraktar såsom mycket viktig. Vi menar att ett associeringsavtal skulle kunna utformas så att den svenska ekonomiska politiken fortfarande kunde avgöras inom vårt eget land i stället för att beslutas av de stormakter, som ingår i den gemensamma marknaden.

Situationen i fråga om det ekonomiska samarbetet i Europa har sålunda blivit mycket tillspetsad. Vi vet inom fackföreningsrörelsen att vi i mycket hög grad berörs av den utveckling, som nu är i gång. För egen del anser vi det angeläget att hålla kontakter med fackliga organisationer i de andra länder, som intar samma ställning som vi, och att vi i nära kontakt med den svenska regeringen skall finna en linje, som både regeringen och fackföreningsrörelsen och helst också näringslivet kan stödja. Detta är i korthet den kommentar jag vill göra till den pressdebatt, som är ganska livlig i vårt land. De tidningar, som yrkar på en anslutning av Sverige till den gemensamma marknaden, skall vara fullt klara över att en anslutning till ett handelsblock, där de politiska ställningstagandena är av stor betydelse, inte kan bli utan politiska konsekvenser för vårt land.

På tröskeln till Europa

Av Axel Iveroth

En ledamot av Förenta Staternas högsta domstol fällde en gång följande yttrande:

"Demokrati innebär, att man inte är riktigt säker på sin sak."

Och för att gå längre tillbaka i tiden så ansåg Rousseau, att kravet på kvalificerad majoritet skulle skärpas, när avgöranden träffas i särskilt väsentliga frågor.

Det är något av denna inställning som idag borde prägla debatten och de officiella uttalandena om Sveriges attityd gentemot Västeuropas ekonomiska integration. Mer än kanske någonsin har vi alla, oberoende av partifärg eller organisationstillhörighet, anledning att känna oss en smula osäkra om vad som är klok och framlynt politik.

I nästan varje parlament, där integrationsfrågan varit uppe till debatt, har företrädare för alla partier understrekat, att ett ställningstagande — vare sig för eller emot — är en historisk händelse av rang. Ett beslut att inleda ekonomiskt samarbete av detta slag blir redan efter relativt kort tid oåterkalleligt, eftersom de olika ländernas näringsliv anpassar sig till varandra. Sydstaterna i USA skulle t. ex. idag inte kunna bryta sig loss från resten av unionen utan mycket stora påfrestningar. Ett beslut att stå utanför är nästan lika oåterkalleligt. Att i framtiden komma tillbaka och an hålla om inträde i en redan integrerad

Industriförbundets meddelanden 8/1961

rad europamarknad på 230 miljoner invånare skulle — särskilt för ett litet land på 7 miljoner — innebära enorma omställningssvårigheter ekonomiskt och socialt.

Samtliga partier här i landet är ense om att Sverige bör söka vidmakthålla sin alliansfria utrikespolitik. Diskussionen rör sig mest om bedömningsfrågor, om neutralitetens krav på vår handlingsfrihet, när det gäller internationella samarbetsavtal av annat slag än rent militärpolitiska. På sina håll har man därjämte gått längre och hävdad, att Sverige över huvud taget inte vill samarbeta med vissa kontinentala stater, eftersom dessa har en politisk uppfattning som avviker från majoritetens här i landet. Det talas om reaktionära och odemokratiska regimer, frimureri och fariseism, och man gör förstuckna antydningar om olämplig religionstillhörighet. Den välvilligaste tolkningen av dessa trumpetstöt är väl, att de framför allt tillkommit för att inför svensk opinion misstänkliggöra tilltänkta samarbetspartners och att man inte adresserat sig direkt till dessa.

Hur mycket mer anmärkningsvärda är inte dessa övertramp från svenskt håll, om man besinnar att länder som för knappa två decennier sedan befann sig i krig med varandra, länder som var brutalt ockuperade, nu börjat samarbeta eller står i begrepp att göra så. Om Frankrike,

Belgien eller Danmark kan samarbeta med dagens Tyskland, skulle då inte Sverige kunna göra det? Om England med sina globala anknytningar kan ta steget mot Europa, skulle då inte även Sverige kunna satsa på mer samarbete i vår splittrade världsdal? När demokratier som England, Danmark och, sannolikt, Norge anser sig kunna samarbeta med Frankrike, skulle då Sverige vara förhindrat att göra så? Bortsett från den makalösa självförhåvelse som ligger i förklenande omdömen om demokratin i vissa stater på kontinenten, skall man inte glömma att vi i andra sammanhang icke dragit oss för att nära samarbeta med länder, som har för oss mycket främmande styrelseformer.

Det anmärkningsvärda är att dagens debatt rör sig om tolkningen av ett avtal — Rom-fördraget av år 1957 — som praktiskt taget ingen av debattörerna har läst och om möjligt ännu färre underkastat ett allvarligt studium. Meningsutbytet kompliceras ytterligare av att vissa "experter" ständigt återkommer till att man inte skall fästa sig vid avtalstexten, utan vid vad författarna menat med den. I denna förvirrade diskussion utgår många från de federalistiska syften, som framförts av några personer, som varit drivande i det europeiska integrationsarbetet. Tyvärr glömmar man så gärna bort, att det slutförhandlade Romfördraget i själva verket innebar ett avståndstagande från federalisterna och från dem som ville utsträcka samarbetet utöver de rent ekonomiska frågorna. Hur mycket Hallstein-kommissionens ledamöter än svänger den sex-stjärniga EEC-fanan, lyckas de

aldrig övertyga Rådet om önskvärdheten att utsträcka arbetet utöver avtalets artikelbundna förpliktelser. Det politiska samarbete, som de sex staternas regeringschefer avser att utveckla, har därför lagts utanför Romfördraget, den ekonomiska gemenskapen och dess institutioner. Utan enhälliga beslut av medlemmarna kan inte ett enda steg mot en federalpolitisk organisation tagas. Den engelska parlamentsdebatten gav klara besked på den punkten, synpunkter som borde kunna accepteras även här. Vi måste ha klart för oss, att federalisterna inom EEC är få, att de vanligen tillhör byråkratin och att de hittills inte vunnit något gehör hos någon av de sex staterna. Den enda regering som tycks ha tagit intryck av herrar Hallsteins, Monnets och Spaaks propaganda är den svenska.

Frågan om vissa bestämmelser i Rom-fördraget är oförenliga med neutralitet fordrar ingående studium. Men möjligheten att få undantag torde enklast utrönas genom att förhandlingsvägen penetrera villkoren. Om man utgår från att vårt land eftersträvar någon form av samarbete med EEC, gäller frågan närmast huruvida det skulle vara *mer* riskabelt för vår alliansfrihet att samarbeta som medlemmar än som enbart associerade. Här har den svenska diskussionen ännu inte förmått ta hänsyn till frågans samtliga aspekter. Debatten har snarast varit formaljuridisk: som medlem är man bunden, som associerad är man det icke. En mer realpolitisk diskussion skulle med stor sannolikhet leda fram till att *bindenheten* i praktiken blir densamma i båda fallen. Vid medlemskap har man emel-

lertid ett *inflytande*, som den associerade saknar.

Men varför icke lämna formen för anslutningen därhän till dess vi utrönt hur villkoren, rättigheter såväl som förpliktelser, för vår medverkan kommer att te sig. Detta kan vi inte få något begrepp om, förrän vi börjat förhandla. Innan vi gjort detta, vet vi endast delvis var motståndet och problemen ligger. Följaktligen kan vi icke heller på allvar utreda och bedöma alla för oss viktiga frågor och få en realbehandling av hela saken, förrän förhandlingskontakter tagits. Förhandlingen måste tekniskt inledas från förutsättningen att det gäller att undersöka möjligheterna för medlemskap, oavsett vad den sedan leder till. Skälen härför är *för det första* att en förhandling om medlemskap äger rum på högsta nivå med de olika ländernas regeringar direkt, medan vi vid varje annan förhandling endast kommer att ha Kommissionen, d. v. s. sexstatsmarknadens sekretariat, som förhandlingspart. *För det andra* vet man i en förhandling om medlemskap redan från början vad förhandlingen rör sig om, nämligen Rom-fördraget och de *undantag* från detta som vi önskar se förverkligade. Enbart *en ansökan* om att få inleda förhandlingar om medlemskap innebär däremot inte, att vi redan accepterat Rom-avtalets alla artiklar, utan endast att dessa kommer att utgöra bas för diskussionen. Talet om *fullvärdigt* medlemskap har på sina håll, avsiktligt eller icke, kommit att falskt förutsätta, att det gäller att okritiskt skriva under avtalet i oförändrad form.

När det gäller de rent ekonomiska

konsekvenserna av någon slags anslutning till EEC, synes alla välkomna de delar som avser handelns frigörande. Diskussion äger däremot rum om anslutningen skulle bromsa vårt sociala framåtskridande, om vi t. ex. måste göra en paus i reformarbetet för att övriga medlemsstater skall kunna hinna ifatt oss. Ingen har emellertid räknat med att ökningstakten för vår nationalinkomst skulle dämpas av att vi vinner inträde i en stor europeisk marknad. Tvärtom är ju denna större marknad en förutsättning för att produktivitets- och standardutvecklingen skall gå snabbare. Vad vi har råd med idag, borde inte kännas mer betungande i morgon. På den punkten borde alltså ingen fara hota. Däremot har det ifrågasatts om det omfördelningsmönster vi har för inkomsterna kan behöva ändras i en stor marknad med fri etableringsrätt, fria kapitalrörelser etc. Om man skall döma av hittillsvarande erfarenheter torde sådana överväganden endast i undantagsfall spela någon roll för enskilda inkomsttagare samt i fråga om företag endast vid nyetablering. I det stora flertalet fall kommer den naturliga trögheten att hålla tillbaka även dem som i och för sig skulle ha något att vinna på att flytta. Man vet vad man har men inte vad man får! Så länge det i EEC inte finns några bestämmelser, som möjliggör en omfördelning av inkomsterna *mellan länderna*, torde riskerna för att Sverige skall utvecklas till ett Blomsterfondshem för *pauvres honteux* knappast behöva vara alarmerande.

Det har vidare uttalats farhågor för att vi som medlemmar i EEC inte

skulle kunna föra en aktiv arbetslöshetspolitik vid konjunkturbakslag. Om vårt land ensamt skulle drabbas av en kris, finns det i Rom-fördraget ingenting som hindrar oss att föra en aktiv arbetsmarknadspolitik. Vi borde i stället kunna få stöd och hjälp av eventuellt bättre lottade medlemmar — under övergångstiden t. ex. i form av lättnader, när det gäller avvecklingen av handelshindren.

Om däremot Sverige skulle drabbas av en kris, som berörde hela Europa, är problemet mera komplicerat. Men vare sig vi är med i EEC eller ej, är det redan med nuvarande internationella bindningar svårt att föra en isolerad svensk politik som innebär *avsevärt större* konjunkturstimulans än vad övriga länder anser sig kunna mobilisera. På grund av medlemskapet i GATT och innebörden av artikel 8 i internationella valutafonden, kan vi inte utan vidare vare sig höja våra tullar, införa importregleringar eller devalvera. Där är vi alltså redan bundna, oavsett om vi är med i EEC eller står helt utanför. Vid en allmän europeisk kris ligger det snarare i svenskt intresse, att hela Europa för en aktiv konjunkturpolitik, och ju aktivare vi kan få den utformad, desto större rörelsefrihet har vi själva. Som utomstående blir vi realekonomiskt sämre ställda. Eftersom det nu i alla fall uttalats tvivel på den punkten, är det synnerligen önskvärt, att man ingående analyserar frågan inte endast mot bakgrund av Rom-fördraget utan även med tanke på våra förpliktelser enligt andra internationella avtal som vi redan biträtt.

På detta sätt kan man gå igenom

punkt för punkt av Rom-fördraget. Nästan överallt har man anledning att stanna upp, att känna tveksamhet inför avtalstextens innebörd och sannolika effekter. Är det då inte skäl att i denna fråga, som så tveklöst angår oss alla, söka förhindra partipolitiska bindningar i förtid, och i stället utan dröjsmål börja analysera alla tänkbara konsekvenser av en svensk medverkan i den västeuropeiska marknaden. Dessa utredningar bör ske parallellt med att vi genom kontakter på ministernivå med de Sex söker vinna klarhet om de punkter i Rom-fördraget, som kan behöva ändras, och om vi kan få dem ändrade. Här har vi samma intresse som de andra neutrala staterna. Beträffande de ekonomiska konsekvenserna i övrigt skulle väl dessa lämpligen diskuteras gemensamt av de nordiska länderna eller kanske t. o. m. inom EFTA. Sådana ekonomiska saktiskussioner borde kunna föras internationellt inom en intressegemenskap utan hemlighetsfulla rödstämplor.

Vårt viktigaste mål är nu att få till stånd förhandlingar samtidigt med England, Danmark och Norge. Till dess måste vi snarast söka fylla de luckor i vårt vetande, som kunnat konstateras. För att detta skall åstadkommas tillräckligt snabbt och effektivt, fordras en förstärkning av utredningsapparaten, ett förtroendefullt samarbete mellan myndigheter och näringsliv samt en nära samverkan mellan regeringen och de politiska partierna. Jämsides därmed bör alla parter beflita sig om att ge allmänheten all saklig upplysning, oberoende av hur bistra realiteter det än må gälla.

Sverige och Europamarknaden

Av *Mauritz Benow*

Frågan om i vilka former Sverige skall söka etablera ett vidgat ekonomiskt samarbete med sexstatsunionen har aktualiserats genom Englands och Danmarks beslut om att söka inträde i den gemensamma marknaden. Samtidigt har en gemensam deklaration å samtliga EFTA-staters vägnar klargjort att dessa är intresserade av att i lämpliga former etablera ekonomisk samverkan med sexstatsunionen. Dessa händelser har i vårt land utlöst en intensiv pressdebatt om huruvida Sverige med hänsyn till sin på alliansfriheten grundade neutralitetspolitik skulle kunna ansöka om medlemskap i sexstatsunionen under samma förutsättningar som England och Danmark gjort. Den engelska (och även den danska) medlemsansökan har uttryckligen angivits såsom villkorlig, dvs. haft till syfte att utröna huruvida sådana modifikationerna i Romavtalet kunde medgivas att en anslutning vore förenlig med vederbörande länders ekonomiska och allmänt nationella intressen. Eftersom både England och Danmark tillhör NATO, har neutralitetspolitiska hänsyn överhuvud taget icke för dem rest problem av den art som exempelvis vi här i Sverige nödgats noga överväga. Där emot har för England fyra andra huvudproblem aktualiserats.

Vi 36/1961

1) Englands möjligheter att acceptera de överstatliga elementen i Romavtalet, varigenom suveräniteten på betydelsefulla områden överlätes på den gemensamma marknadens olika organ (rådet och parlamentet), vilka i vissa frågor kan fatta för medlemsstaterna bindande majoritetsbeslut. Sannolikheten talar för att Storbritanniens förhandlingar med sexstaterna kommer att ta sikte på uppmjukningar av dessa överstatliga bindningar.

2) Det andra huvudproblemet för England gäller förhållandet till samväldesländerna, vilka nu i handelspolitiskt hänseende har en gynnad ställning på den engelska marknaden (tullpreferenser för varor från samväldesländerna).

3) Det tredje huvudproblemet vid förhandlingarna gäller Englands fördragsenliga förpliktelser till övriga EFTA-stater. Genom att Storbritannien utfäst sig att vid sina bilaterala förhandlingar med sexstatsunionen ta största möjliga hänsyn till både samväldesländernas och EFTA-ländernas intressen kommer resultatet av britternas förhandlingar att spela en grundläggande roll.

4) Även frågan om det brittiska jordbruksskyddets utformning utgör ett besvärligt element i de förestående förhandlingarna med sexstaterna.

Att Danmark jämsides med Eng-

land beslutat att genom en formell inträdesansökan få igång egna förhandlingar med sextaterna har sin speciella orsak i att framför allt det danska jordbruket i avsättningshänseende är till ytterlighet beroende av de tyska och engelska marknaderna.

Mot den här skisserade bakgrunden kunde det ha framstått som rätt naturligt att Sverige intagit en avvaktande hållning till frågan om formerna för ett framtida svenskt samarbete med sextatsunionen. En sådan avvaktande hållning hade självfallet inte behövt och borde inte betyda att en omfattande och intensiv utredningsverksamhet ej hade bedrivits i samverkan mellan staten och representativa organ för de stora ekonomiska och fackliga näringslivssammanslutningarna i vårt land. En sådan djuplodande analys, som delvis påbörjats på olika håll inom statsförvaltningen och berörda organisationer, måste inte bara kartlägga den faktiska innebörden av Romavtalets bestämmelser och dessas praktiska tillämpning utan också belysa de ekonomiska konsekvenser, som alternativa marknadsgrupperingar i Europa genom sextatsunionens sannolika utvidgning skulle komma att innebära för svensk utrikeshandel samt därmed för det svenska folkhushållet i dess helhet.

Huruvida den högröstade och delvis mycket onyanserade pressdiskussion som förts på sistone här i Sverige — såsom på något håll uppgivits — varit anledning till att en forcering skett i fråga om ståndpunktstagandet till formerna för Sveriges eventuella samarbete med sextatsunionen, undandrar sig mitt bedömande. Att emellertid ansökan om ett

svenskt engagemang i sextatsmarknaden i nuvarande allvarliga utrikespolitiska läge skulle med rätt eller orätt kunna tolkas som en svensk tveksamhet om den alliansfria neutralitetspolitikens vidmakthållande synes av auktoritativa uttalanden att döma ha varit ett tungt vägande skäl för att ett ståndpunktstagande från den svenska regeringens sida nu forcerats fram. Det finns enligt min mening skäl att livligt beklaga att den inträdda situationen drivit fram en forcering av det svenska ståndpunktstagandet, men kvar står nu det politiska faktum att regeringen tagit ståndpunkt i frågan. Efter de uttalanden som gjorts från centerpartiets ledning kommer en betydande majoritet i riksdagen med till visshet gränsande sannolikhet att avvisa tanken på att Sverige skulle söka medlemskap i sextatsunionen.

Förhandlingar nödvändiga

Mot den här skisserade bakgrunden förefaller det att vara en överlopsgränning att i den offentliga svenska debatten fortsätta den numera partipolitiskt färgade striden om huruvida Romavtalets syfte, dess nuvarande bestämmelser och deras tillämpning är förenliga med vår alliansfria neutralitetspolitik eller inte. Den nu relevanta och mycket angelägna uppgiften är i stället att grundligt förbereda de förhandlingar om en svensk associering till den sannolikt snabbt utvidgade sextatsunionen, som regeringen med stöd av en i detta avseende (bortsett från kommunisterna) säkerligen enhällig riksdag och under medverkan av hela det ekonomiska

och fackliga organisationssverige måste gripa sig an med. *Delta är i dagens läge den verkligt betydelsefulla och konstruktiva uppgiften för den svenska ekonomiska politiken.* Det har i samband med den hetsiga pressdiskussionen för och emot fullt medlemskap trots allt förekommit vissa fakta om Sveriges handelspolitiska situation vid en eventuell utvidgning av sexstatsunionen till att omfatta vissa nuvarande EFTA-stater. Med inriktningen av den svenska utrikeshandeln skulle en handelspolitisk isolering för Sverige från sexstatsmarknaden jämte England och samväldesländerna samt grannländerna Danmark och Norge betyda ett ytterst allvarligt slag mot vår samhällsekonomi.

Sämre läge för industrin

En på ett antal års sikt genomförd tullpolitisk avskärmning av Europa från Sverige skulle, därom råder inget tvivel, betyda en allvarlig uppbromsning av vårt ekonomiska framåtskridande. De farliga återverkningarna skulle främst drabba oss via försämrade avsättningsmöjligheter för verkstadsindustrin, pappersindustrin och en rad andra förädlingsindustrier. Möjligheterna att vinna avsättning på andra marknader för att kompensera minskade exportvolymerna och sänkta exportintäkter på grund av nödvändigheten att klättra över de höga tullmurarna är för Sveriges del starkt begränsade. Kompensation kan huvudsakligen sökas på två större områden, nämligen i ekonomiskt underutvecklade länder och på östblockets marknader.

Vad de underutvecklade länderna beträffar, finns på längre sikt utan tvivel betydande möjligheter till en ökad svensk export, även om vår verkstadsindustri och annan industri som tillverkar högförädlade produkter för överskådlig tid väsentligen måste söka sin avsättning i välutvecklade industriländer. En exportoffensiv på de underutvecklade länderna i stor skala förutsätter också långfristig kreditgivning av en omfattning som för ett litet land som Sverige knappast ter sig ekonomiskt möjlig.

Vad en expansion i stor skala på östblockets marknader åter beträffar, så skulle en dylik utveckling i hög grad tvinga in vårt land i ett bilateralt handelssystem med alla dess olägenheter och oekonomiska konsekvenser. (Däremot är det helt naturligt ett svenskt intresse att det normala handelsutbytet med östblocket utvecklas.) Bortsett från vissa för oss intressanta och värdefulla produkter skulle en drastisk omläggning av vår utrikeshandel till östblocket icke framstå som ekonomiskt och kvalitetsmässigt acceptabel. Härtill kommer att en snabb och stark tillväxt av den svenska utrikeshandeln på östmarknaderna skulle försätta vårt land i en ekonomisk beroendeställning, som i realiteten kunde undergräva vår neutralitetspolitik på ett sätt som lika litet kan vara ett intresse för sexstatsunionen som för Sverige självt. Erfarenheterna av hur handelspolitiskt beroende kan missbrukas i politiskt påtrycknings syfte från efterkrigstiden talar härvidlag ett mycket tydligt språk.

Mot bakgrunden av dessa allmänna överväganden, vilka självfallet kan underbyggas med ett omfattande han-

delsstatistiskt material, är enligt min mening följande slutsats höjd över all diskussion. Sverige måste, under förutsättning att sexstatsunionen utvidgas till att omfatta även flertalet EFTA-länder, söka finna en form för ekonomisk samverkan med denna marknad i Europa.

Associeringslinjen

Vilka möjligheter ger då associeringslinjen, som närmast skulle bli aktuell även för Österrike, som av fredsfördrag är förpliktat till absolut neutralitet, och Schweiz, som fördragsenligt är garanterat ständigt neutralitet? Regeringen har meddelat att kontakt hålles mellan de tre neutrala EFTA-länderna Österrike, Schweiz och Sverige med syfte att samordna deras intressen vid förhandlingar enligt associeringsbestämmelserna i Romfördraget (artikel 238). En sådan samverkan ter sig med nu givna premisser naturlig och värdefull. Emellertid har de tre länderna, bortsett från det gemensamma neutralitetsintresset, i handelspolitiskt avseende ett ganska olikartat utgångsläge. Det viktiga, nämligen det reella förhandlingsinnehållet, dvs. vad länderna får lov att ge och vad de får i utbyte vid associeringsförhandlingarna, måste, när dessa — som man må hoppas snart — kommer i gång, av nu angivna skäl få en rätt utpräglad bilateral karaktär. (Härvid bortses från den ingalunda oviktiga reservationen om den allmänna sammanhållningen, som EFTA-gruppens stater trots allt överenskommit om).

Om de svenska utsikterna att på rimliga villkor associeringsvägen få

inträde i Europamarknaden är det naturligt mycket vanskligt att spå. Hitintills har endast ett associeringsavtal slutits med sexstatsunionen, nämligen överenskomsten med Grekland. Denna utgör emellertid enligt auktoritativa uttalanden inte något som helst prejudikat för utformningen av associeringsavtalen med andra länder. Grekland ansökte om associering redan den 8 juni 1959, och dess avtal undertecknades av de berörda utrikesministrarna först den 9 juli 1961. Förhandlingarna tog alltså drygt två år. Avtalet beräknas träda i kraft i mitten av 1962, alltså om ytterligare ett år, sedan vederbörande parlament ratificerat huvudavtalet och till detta fogade specialöverenskomelser. Att Greklandsfallet inte kan bli mönsterbildande har flera orsaker. Grekland är ett ekonomiskt underutvecklat område av Europa och har därför medgivits särskilda handelspolitiska och andra lättnader. Avtalet med Grekland är närmast ett exempel på interuropeiskt tekniskt bistånd. Turkiet har också ansökt om associering, men förhandlingarna om avtalet med detta land pågår allttjämt. Inte heller det exemplet kan bli prejudicerande för eventuella associeringsavtal mellan ekonomiskt så utvecklade länder som Schweiz, Österrike och Sverige samt sexstatsunionen. Det har i samband med diskussionen av Greklandsavtalet från sextatshåll gjorts fullt klart att ekonomiskt utvecklade länder som ansöker om associering får vara beredda att åtaga sig helt andra, längre gående och mer bindande handelspolitiska och ekonomiskt-politiska åtaganden än vad fallet varit för Grekland.

Vad kommer då associeringsbiljetten att kosta? Med andra ord, vilket pris får vi vara beredda att betala för att få framför allt de handelspolitiska förmånerna utan att belastas av med svensk neutralitetspolitik oförenliga åtaganden? Eftersom av de två parter som förhandlar Sverige — även med ett visst ryggstöd från övriga EFTA-länder och framför allt Storbritannien — ekonomiskt är en lättviktare i jämförelse med sexstatsmarknaden, är det sannolikt att man från svensk sida får acceptera i vissa avseenden mycket väsentliga begränsningar i fråga om vår ekonomiska "suveränitet", eller för att använda ett mindre känsloladdat ord, vår rörelsefrihet på den ekonomiska politikens område.

En genomgång av de viktigare områden, där svensk anpassning till sexstatsunionens ekonomiska politik får betraktas som sannolikt medger utrymmet icke här, men ett par exemplifieringar kan lämnas. Den svenska jordbrukspolitiken har tidigare ansetts utgöra en allvarlig stötsten. Från auktoritativt håll, representerande det svenska jordbruket, har nyligen det beskedet lämnats att vår jordbrukspolitik i stort sett trots allt skulle kunna inordnas inom ramen för de bestämmelser och marknadsordningar som förutsättes för sexstatsunionen. Med hänsyn till att Sverige väsentligen (till skillnad från exempelvis Storbritannien) tillämpar en s. k. höjprislinje, dvs. bygger sitt jordbruksstöd på gränsskydd genom importavgifter, tror jag personligen att den bedömning som ledningen för svenskt jordbruk gjort är riktig. Den

engelska jordbrukspolitiken med dess omfattande subventionsystem blir, vilket engelsmännen själva är medvetna om, ett väsentligt större förhandlingsproblem. Sexstatsunionens föreskrifter i fråga om monopol- och kartellövervakningen behöves, med hänsyn till vår egen lagstiftning och tillämpad praxis inom sexstatsunionen resp. vårt eget land, inte bereda oss några nämnvärda bekymmer.

Problem av större räckvidd kan emellertid uppkomma i fråga om arbetskraftens rörlighet, i fråga om etableringsfriheten och de därmed sammanhängande frågorna om friare kapitalrörelser, för att nu nämna tre exempel, som mer eller mindre öppet redan skyttat i den svenska debatten. Att det särskilt på dessa områden kan bli fråga om både långvariga och komplicerade förhandlingar ter sig sannolikt.

Rent principiellt måste vi nog emellertid redan på ett tidigt stadium göra klart för oss att priset — i form av medgivanden på de handelspolitiska och ekonomiskt-politiska områdena — sannolikt inte kommer att bli lägre än för en direkt inträdesbiljett. Med andra ord, det skulle vara att ge sig hän åt ett illusionsbemängt önsketänkande om vi i Sverige föreställde oss att associeringslinjen inte skulle betyda att väsentliga inskränkningar blir nödvändiga i vår hittillsvarande rätt att bestämma över vår ekonomiska politik. Men detta är i nuvarande läge det ofrånkomliga priset för svensk delaktighet i ett snabbare ekonomiskt framåtskridande.

Psykologiska förberedelser för EEC

Osignerad ledare

Få ekonomiskt-politiska frågor torde ha blivit föremål för en så intensiv debatt som Sveriges ställningstagande till den handelspolitiska utvecklingen i Europa. Offensiven ryckte igång på allvar i somras med Storbritanniens beslut att ansöka om medlemskap i EEC som startsignal. Sedan dess har spaltkilometrar av propaganda, information och polemik strömmat över folket. Ett tecken bland många på kampanjens effektivitet är att debatten om marknadsfrågorna trängt ända ner till tidningarnas insändarspalter.

Samtidigt har den verklighet, som ligger bakom den handelspolitiska diskussionen, kommit oss in på livet långt snabbare än man bara för ett halvår sedan kunde ana. Det stillestånd, som Sverige och andra neutrala länder trodde sig ha utverkat genom EFTA-överenskommelsen, har på några månader övergått till ett kallt krig, där var och en antagligen får klara sig på egen hand. Vi står nu inför det kanske viktigaste ekonomiska och politiska avgörandet på många år. Och hur det än utfaller, måste konsekvenserna av vår position i det nya Europa på lång sikt bli sådana att de flesta av oss inte undgår att lägga märke till dem.

I denna situation finns det anledning att ställa frågan hur den allmänna opinionen förberetts på de ekonomiska och politiska förändringar, som kan inträffa. Den offentliga debatten har i och för sig bjudit tröst för de flesta smakriktningar: från besynnerliga utrop av typen "Vi säger Ja till Europa" till svårmodiga betraktelser över alla de ohyggligheter, som De Sex har i beredskap åt oss. Visserligen har däremellan aktionsvärda försök gjorts att sprida saklig information och ge en mera sansad bild av de chanser och risker, som lurar söder om Öresund. Men det symptomatiska är ändå hurusom ytterlighetsståndpunkterna har tillåtits få ett alltför stort utrymme i debatten.

Debatten om EEC har väl inte varit så mycket sämre än andra politiska diskussioner, som förs i övertygelsen att det gäller att övertyga — eller skrämma — så många som möjligt innan någon annan hinner före. I det läge som inträtt, sedan man nu bestämt sig för att söka nå en anslutning till EEC i en för neutralitetspolitiken acceptabel form, borde också utrymmet för ett lugnare meningsutbyte ha ökat. Men just av den anledningen bör det vara befogat att ägna en stunds eftertanke åt hur vi i fortsättningen vill bedriva propagandan och upplysningen i marknadsfrågorna.

Sådana överväganden blir nödvändiga inte minst för socialdemokratin. Ty det torde vara uppenbart att regeringens kan komma att få skörda också annat än ära för sina insatser i förhandlingarna med EEC. De fördelar för vår utrikeshandel som vi vill vinna på den europeiska stormarknaden har med säkerhet sitt pris. I första hand torde vi få betala genom en ekonomisk omställningsprocess. Även om den idag är okänd till sin omfattning och innebörd, *kan* den medföra, att svensk arbetskraft måste omplaceras, att hittills skyddade näringar prisges åt internationell konkurrens och att olika inhemska intressegrupperingar måste upplösas. I andra hand och på litet längre sikt kan det bli fråga om en mer direkt politisk påverkan — om vår bedömning av EEC:s politiska syften är riktig och om organisationen har kraft att växa sig stor och stark. Vi kan få acceptera en internationalisering av vår arbetsmarknad, ökat utländskt inflytande över vårt näringsliv genom friare kapitalrörelser och en reducerad frihet över huvud i vår interna ekonomiska politik.

Alla dessa företeelser har förvisso blivit föremål för livfulla beskrivningar i den socialdemokratiska pressen och i partidiskussionen. Men deras konsekvenser har ibland utmålats på ett sätt, som varit ägnat att skapa förskräckelse och förstämning bland allmänheten inför det öde som väntar oss. I och för sig är det högst förståeligt, om man har svårt att hysa någon entusiasm inför en "harmonisering" till ett Europa med dagens politiska struktur. Friheten att uttrycka den uppfattningen bör vi förbe-

hålla oss. Å andra sidan är det högst troligt, att de olika förändringar som kan följa av en associering till EEC inte är värre än att vi kan uthärda dem och i en rad fall till och med dra nytta av dem.

Utan en lugn och målmedveten upplysning är det allvarlig risk för att förändringarna — när de verkligen inträffar — kommer att mötas av utpräglat negativa reaktioner, helt enkelt därför att folket inte i tillräcklig grad förberetts eller förberetts på fel sätt.

Ibland har det förefallit, som om skildringarna av det europeiska samarbetets farligheter dikterats av en önskan att dämpa en överdrivet stor entusiasm hos den allmänna opinionen inför ett dylikt samarbete. I själva verket torde, om förhandlingarna med EEC leder till åsyftat resultat, en av de svåraste uppgifterna bli att övertyga allmänheten om att ett vidgat internationellt samarbete också måste kräva vissa offer och medföra en anpassning av åtskilliga tänkesätt och värderingar, som vi hittills betraktat som omistliga nationella värden. Tidigare erfarenheter både ute och hemma talar för att den internationalism, som av så många omfattas i teorin, kan möta hårt motstånd från intressegrupper och individuella fördomar, när den skall förverkligas. Detta motstånd kan utlösas av relativt obetydliga förändringar men med främlingsrädsla och okunighet som bakgrund.

Den anda av helt annat både realistiskt och framåtsyftande slag, som den svenska demokratiska arbetarrörelsen — inte minst fackföreningsrörelsen — gett uttryck för, måste

ges tillfälle att genomsyra även den enskilda medborgarens tänkande och handlande. Ett beundransvärt exempel på vad här avses var textilarbetsreförbundets yttrande till sommarens LO-kongress om samhällets åtgärder i samband med en förutsedd nedpressning av den svenska textilindustrin under trycket av den utländska konkurrensen. Det var inte krav på ett konstlat skydd i form av tullar e. d. utan krav på samhällets insatser för omskolning och andra lämpliga åtgärder för att föra friställd arbetskraft över i annan produktion.

Det borde sålunda vara dags att starta en mer konkret bedömning av den framtid, som kan vänta oss i ett Europa med ett vida större mått av ekonomisk och politik gemenskap än idag. Det finns härvid ingen anledning att underskatta svårigheterna i en dylik omställningsprocess. Men det är lika litet befogat att underlåta att skapa en viss beredskap hos den allmänna opinionen, som gör den bättre rustad att acceptera nödvändiga förändringar. Ett viktigt led i denna beredskap är en ordentlig analys av de olika konsekvenserna, som visar också deras positiva egenskaper och

våra resurser att anpassa oss till en ny situation.

I första hand måste detta krav ställas på den agitation, som sker i pressen och inom partiet. Skall argumenteringen få tillräcklig tyngd torde det dessutom vara nödvändigt, att regeringen redovisar ett klarare ställningstagande till den allmänna problematik, som ovan skisserats, och ökar sin informativa verksamhet. Inte minst det senare är nödvändigt för att få till stånd en diskussion, som mera bygger på fakta än på lösa spekulationer. De oklara antydningarna från regeringshåll om arten och innebörden av framför allt våra inrikespolitiska problem i anslutning till Europamarknaden har antagligen skapat osäkerhet endast innanför våra gränser, medan motsvarande effekt troligen inte nåtts gentemot EEC.

Det är högst troligt, att åtskillig tid kommer att förflyta innan ett förhandlingsresultat kan presenteras. Vi har således fått ett frikostigt utmätt andrum för den politiska och moraliska förberedelsen på de olika slags konsekvenser, som kan följa av våra framtida relationer, positiva eller negativa, till EEC.

Sverige och de europeiska marknadsproblemen

Av Jan Magnus Fablström

Jag tar mig friheten att börja med några påpekanden som är självklara nog för att kunna framstå som en oförskämndhet mot läsaren. De hör till bilden som en värdepremiss till det följande resonemanget.

Sverige ingår i Västeuropa inte bara i den politisk-geografiska meningen att det ligger i Europa väster om järnridån. Ekonomiskt, politiskt, kulturellt — vilken aspekt man än väljer blir resultatet i stort sett detsamma: vi är närmare anknutna till denna del av världen än till någon annan. Det är ett faktum, som inte rubbas av att vi särskilt vid konflikter i samband med den koloniala frigörelseprocessen stundom reagerar skarpt mot den europeiska parten.

Att det råkar förhålla sig på detta sätt kan endast från en dogmatiskt konservativ utgångspunkt i sig själv vara något skäl för att vi inte skulle eftersträva eller med jämnmot finna oss i en ändring. Man kan t. ex. avvisa ett tänkande i västeuropeiska kategorier för att desto starkare bejaka antingen en svensk isolationism, som skulle låta oss ge ohämmat utlopp åt vår egenart, eller en vittfamnande internationalism, i vars tecken vi skulle finna det angelägnare att fatta händerna på våra bröder i de nya länderna på andra sidan haven än i Eu-

ropa. Båda tänkesätten gör sig gällande i den aktuella debatten om marknadsproblemen och leder till att ett svenskt deltagande i en närmare samverkan mellan länderna i Västeuropa ter sig alltför äventyrligt respektive alltför småskuret.

Dessa tankegångar framstår emellertid i dagens läge som minst sagt extravaganta. Jag är den förste att hoppas att den "vittfamnande internationalismen" har framtiden för sig, att den dag skall komma då det verkar mycket opraktiskt och löjligt provinsieellt att låta en organiserad integration omfatta ett så litet område som Västeuropa. Men det är väl ändå blott alltför uppenbart att vägen dit är lång, att — bortsett från de psykologiska hindren — den relativa likhet i fråga om levnadsstandard, industriell utveckling, kunskapsinriktning och samhällsstruktur, på vilken en samordning mellan de västeuropeiska länderna skulle kunna bygga, inte finns mellan dessa länder å ena sidan och flertalet övriga å den andra. Det utesluter minst av allt att vi också bör sträva efter en organiserad samverkan över ett vidare fält. Det får naturligtvis inte bli tal om att vi i kraft av något slags europeisk solidaritet skulle känna oss lösta från våra skyldigheter i den vägen. Men inte ens den mest välvilliga och optimistiska bedömning av exempelvis FN:s nu-

varande kapacitet och utvecklings-
möjligheter inom överskådlig tid lär
kunna ge vid handen att denna eller
någon annan mer vittomfattande or-
ganisation skulle göra en västeurope-
isk sammanslutning onödig eller
skulle behöva bli lidande på att en
sådan sammanslutning kommer till
stånd. (Allra minst kan en sådan be-
dömning ge till resultat att vi skulle
göra oss själva eller andra någon
tjänst genom att låta Sverige stanna
utanför en sammanslutning som ändå
finns där.)

Den isolationistiska invändningen
har till skillnad från den internatio-
nalistiska med all säkerhet inte fram-
tiden för sig. I en tid då tillvaron
överallt i världen och framför allt i
de mest "utvecklade" länderna, till
vilka vi anser oss höra, mer än någon-
sin präglas av ett intensivt utbyte
över gränserna av idéer, impulser,
kunnande, tjänster och varor — kort
sagt av internationell integration —
är uppfattningen att "statsmakterna"
i viktiga löpande frågor skulle ha
reella möjligheter att träffa "suverä-
na", av omvärlden oberoende avgö-
randen verklighetsfrämmande. "Sta-
tens" uppgift blir mer och mer att
se till att den egna samhällsapparaten
arbetar tillräckligt i takt med andra
länders för att det internationella
maskineriet skall kunna fungera. Det
gäller i särskilt hög grad ett land
som Sverige, vars naturförhållanden
och ringa innevävarantal tvingar oss
att driva bytet över gränserna ytterst
långt om vi skall kunna fortsätta att

utnyttja en allt längre genomförd
specialiserings fördelar.

Om vi över huvud taget vill göra
detta — d. v. s. om vi inte till även-
tyrs skulle föredra att hoppa av från
ett förlopp som har givit oss en plats
bland världens i gängse mening mest
utvecklade länder och med jämnmood
finna oss i en framtid för Sverige
som ett slags pittoreskt naturreservat
vid sidan av allfarvägen — blir frå-
gan inte om vi skall välja en "bero-
ende" eller en "oberoende" väg utan
om vårt för varje år alltmer påtag-
liga beroende av omvärlden bör för-
bli slumpartat och okontrollerat eller
ledas in i bestämda fåror i kraft av
en organiserad, mellanstatlig (dvs.
politisk) samverkan. Det skulle kan-
ske ha kunnat väntas en sådan "ideo-
logisk" skiftning i svaren på den frå-
gan, att man på borgerligt håll varit
mera benägen att lita till "de fria
krafternas spel" och på socialdemo-
kratiskt mer aktivt internationalistisk
och inställd på *mellanstatliga* enga-
gemang, på politiskt samarbete över
gränserna. I den aktuella åsiktsbild-
ningen kring problemet Sverige och
EEC har grupperingen som bekant
lustigt nog blivit den rakt motsatta
om man bortser från att centerpartiet
— tydligen under inverkan av den
isolationistiska typen av invändning-
ar — ställt sig bakom regeringens
negativa hållning till ett svenskt med-
lemskap.

Men det är viktigt att hålla i
minnet att denna negativa linje vad
regeringen och socialdemokratin be-
träffar är originell. En positiv inställ-
ning till organiserad politisk samver-
kan har länge präglat svensk utrikes-
politik — eller är i varje fall väl

I Utrikespolitik 6/1961 bemöts Jan Magnus
Fahlströms artikel av chefred. Kaj Björk
(publ. 13/12 1961).

förenlig med denna politik sådan den i praktiken gestaltats. Nordiska rådet, Europarådet, OEEC och FN med underordnade eller parallellt arbetande organ, Gatt, EFTA — listan på mer eller mindre lyckade och betydelsefulla politiska organisationer som vi under efterkrigstiden aktivt verkat för eller åtminstone låtit enrollera oss i kan göras lång. Hade Sverige fått sin vilja fram skulle den ha kunnat utökas med ytterligare några, som ett nordiskt försvarsförbund och en nordisk tullunion. Det finns visserligen också ett viktigt exempel — ett enda — på en organisation som vi valt att stanna utanför, nämligen Atlantpakten. Men den inställning regeringen nu visar i förhållande till EEC innebär likväl ett mycket påtagligt avsteg från praxis.

Att hamna utanför en europeisk gemenskap eller få en särställning i förhållande till denna vore alltså en för Sverige främmande situation. Den som hävdar att vi bör försätta oss i en sådan situation driver en tes som är sensationell. För att övertyga om det berättigade och ofrånkomliga i en så märklig och ödesdigert ändring av Sveriges utrikespolitiska kurs, av vår allmänna attityd mot omvärlden, måste man kunna dra fram argument av utomordentlig styrka. Kort sagt — det är på dem som ställer sig negativa till ett svenskt medlemskap i EEC som bevisbördan vilar. Den fråga som kräver svar är inte: "Varför skulle Sverige söka inträde som medlem i EEC?" utan "Varför skulle Sverige inte söka inträde som medlem i just denna organisation?"

De svar som brukar dras fram av förespråkare för regeringens linje kan

sammanföras i fyra grupper, som visserligen delvis täcker varandra:

1) Regimerna i sexstatsgruppens länder är reaktionära, alltså är även själva sexstatsunionen en reaktionär företeelse. Genom att gå in i denna union skulle vi hamna i dåligt sällskap.

2) De bindningar som ett medlemskap i EEC innebär skulle begränsa statsmakternas inrikespolitiska rörelsefrihet. Framför allt skulle de kunna hindra oss att fortsätta vår traditionella välfärdspolitik med full sysselsättning och förbättrade sociala förmåner för medborgarna som ledstjärnor. Vi skulle kunna tvingas till en nedrustning på detta område.

3) Ett medlemskap i EEC skulle inskränka vår rörelsefrihet i förhållande till tredje part, till länder utanför den gemensamma marknaden. Särskilt olustigt är att vi skulle tvingas att höja våra tullar mot utvecklingsländerna och inte få rätt att efter eget gottfinnande bevilja handelspolitiska förmåner åt dessa länder.

4) Ett medlemskap i EEC — och för övrigt redan en ansökan om sådant medlemskap — skulle vara oförenligt med vår alliansfria linje, med vår neutralitetspolitik.

Invändningarna mot denna argumentering ger sig till stor del själva av vad som redan sagts. Några preciseringar är dock på sin plats:

1) Om man med "reaktionär regim" menar att regeringsmakten inte domineras av eller helt ligger i händerna på representanter för ett socialdemokratiskt parti är termen obestridligt korrekt som beskrivning på läget i sexstatsunionens nuvarande med-

lemsländer. Men regimerna i dessa länder är inte mer reaktionära än att de (jag citerar inledningen till Romfördraget): "...bestämt sig för att gemensamt trygga sina länders ekonomiska och sociala framåtskridande" och betraktar "en fortgående förbättring av folkens levnadsstandard och sysselsättningsmöjligheter som ett väsentligt mål..." Syftet med den "europeiska ekonomiska gemenskap" som de av sådana önsningar besjälade statsledningarna enats om att upprätta anges i Romfördragets artikel 2, som här återges i sin helhet: "Gemenskapens uppgift är att genom upprättande av en gemensam marknad och ett gradvis närmande av medlemsstaternas ekonomiska politik främja en harmonisk utveckling på det ekonomiska livets område inom hela Gemenskapen, en fortgående och balanserad expansion, en ökad stabilitet, en snabbare höjning av levnadsstandarderna samt närmare förbindelser mellan de stater som äro förenade i denna Gemenskap."

Det finns såvitt jag kan finna ingenting i detta — eller i några andra avsnitt i fördraget — som inte överenssatt i nationella termer skulle ligga helt i linje med samtliga demokratiska svenska partiernas program, som inte mycket väl skulle kunna vara hämtat t. ex. ur det socialdemokratiska partiprogrammet. Det är svårt att förstå hur samma målsättningar skulle kunna vara mindre aktningvärda som föremål för samarbetet inom en internationell organisation. Det kan sägas att sextatsunionen och dess medlemmar skall dömas efter sina gärningar, inte efter sina ord. Men skall denna reservation bli av

intresse bör regeringarna och unionsorganen i praktiken ha uppträtt på ett sätt som ger anledning att beteckna de stolta orden i Romfördraget som utslag av hyckleri och skenhelighet. Jag kan inte inse att de skulle ha gjort detta och vederligen har ingen gjort gällande att så skulle vara fallet.

Bortsett från att talet om sextatsgruppen som en reaktionär klick, ett dåligt sällskap för snälla svenskar, är vilseledande som karakteristik av denna grupp sådan den nu är beskaffad är det också från en annan synpunkt orealistiskt som argument i den aktuella debatten om hur Sverige skall ställa sig. Det är ju — vilket man på sina håll tycks ha förbluffande svårt att hålla i minnet — över huvud taget inte alls frågan om att Sverige skulle förena sig med "de sex". Vad saken gäller är om vi skall ansluta oss till eller hålla oss på avstånd från en grupp på åtminstone ett tiotal stater, innefattande flertalet länder i Västeuropa och däribland, utom den gemensamma marknadens nuvarande medlemmar, Danmark, Storbritannien och Norge. Allt tyder visserligen på att denna sammanslutning — om den kommer till stånd — väsentligen kommer att bygga på det nuvarande Romfördragets grund, att den blir ett EEC som vidgas genom nu utanförstående staters anslutning. Men det enda som med säkerhet kan sägas om detta utökade EEC är att det oavsett den ändrade geografiska figurationen inte kommer att vara identiskt med det nuvarande.

För det första framtingar nya medlemmars tillkomst av rent tekniska skäl ändringar på en rad punkter i Romfördraget, t. ex. i fråga om

marknadsorganens sammansättning och omröstningsprocedurerna. För det andra förutsätter därutöver åtminstone för Storbritanniens del en uppgörelse med all sannolikhet tillägg och ändringar antingen i själva fördragstexten eller — kanske troligare — i form av s. k. tilläggsprotokoll, som bildar en integrerande del av fördraget. För det tredje kan EEC-kretsens vidgning genom Storbritanniens och en rad andra staters inträde knappast undgå att vid sidan av fördragsparagraferna inverka på "maktbalansen" inom gruppen. Hur mycket och på vad sätt ett blivande "Stor-EEC" kommer att skilja sig från det nuvarande kan man naturligtvis ännu bara spekulera om. Men allt talar för att skillnaderna, i den mån de alls blir av betydelse från svensk synpunkt, för oss kommer att te sig som steg i rätt riktning: en gynnsammare ställning i förhållande till EEC åtminstone för de underutvecklade länder som tillhör Brittiska samväldet, en förstärkning av de mindre staternas position inom gruppen genom att flera nya sådana kommer in och det med Storbritanniens inträde uppstår en mer komplicerad balans mellan de större etc.

Slutligen leds flertalet sannolika nykomlingar av regimer som väl även med de strängaste krav måste betraktas som rätt anständiga. Jag antar att i varje fall de danska och norska inte ens på svenskt socialdemokratiskt håll framstår som reaktionära. Genom att gå in i EEC tillsammans med våra skandinaviska grannländer — och något annat är det ju inte frågan om — skulle vi alltså inte kunna hamna i enbart dåligt sällskap. Man kan å

andra sidan inte gärna blunda för möjligheten att vi i EEC skulle få sällskap åtminstone med en stat, som efter alla konstens regler måste kallas reaktionär, nämligen Portugal. Men med denna stat har vi ju inte aktat för rovt att beblanda oss redan i EFTA.

2) Vad beträffar farhågorna för att en anslutning till EEC skulle sätta välfärdspolitiken i fara är att märka att EEC:s syfte som redan framhållits är att trygga det ekonomiska och sociala framåtskridandet genom att främja en balanserad ekonomisk expansion, förbättrad sysselsättning och snabbare höjning av folkens levnadsstandard. Dessa formuleringar täcker ju utmärkt målsättningen även för svensk ekonomisk politik. Det finns numera inom Västeuropa knappast några väsentliga meningsmotsättningar i fråga om metoderna för en politik med sådant syfte. Det är därför — i all synnerhet som vi under alla omständigheter måste rätta oss efter de förutsättningar som den ekonomiska utvecklingen i Västeuropa ger — ingen anledning att tro att en samordning inom EEC skulle föranleda några principiellt viktiga ändringar av vår ekonomiska politik. Däremot är det ganska klart att utsikterna till att den ekonomiska politiken skall bli framgångsrik är betydligt större om den samordnas inom en grupp av stater med integrerad ekonomi än om den ändå mer eller mindre ofrånkliga anpassningen mellan dessa stater sker utan organiserad samverkan. Det gäller både om man syftar enbart på konjunkturpolitik o. dyl. och om man använder begreppet ekonomisk politik i vidaste mening, låter det inne-

fatta näringspolitiken i alla dess grenar.

Vad speciellt socialpolitiken angår stadgar Romfördraget över huvud taget inte att någon samordning skall genomföras. Det uttrycker endast en förhoppning om att den allmänna ekonomiska integrationen skall främja en sådan samordning och "genom framåtskridande möjliggöra en utjämning" av levnads- och arbetsvillkoren. Den gemensamma marknadens organ skall "främja ett nära samarbete mellan medlemsstaterna i sociala frågor"; dess funktioner är på detta område enbart utredande och rådgivande. Det är alltså inte tal om att Sverige eller någon annan medlemsstat skulle kunna åläggas att nedrusta sin socialpolitik eller avbryta dess upprustning.

Det är emellertid allt annat än klart att Romfördragets återhållsamhet i fråga om samordningen av socialpolitiken från svensk synpunkt är att betrakta som en fördel. Att socialpolitiken alls drogs in i fördraget berodde på farhågorna hos de på detta fält mest framskridna medlemmarna av sexstatsgruppen, framför allt Frankrike, för att eftersläntrarna genom sina lägre kostnader för arbetskraftens sociala välfärd skulle få ett försteg i konkurrensen på den gemensamma marknaden. Med fördragets ord om utjämning av de sociala villkoren åsyftas uppenbarligen en rättning framåt—uppåt för de "efterblivna" länderna så att de mera försigkomna skall kunna fortsätta sin välfärdspolitiska upprustning utan att hindras av en växande spänning mellan sina egna och omvärldens socialkostnader. Leder frånvaron av makt-

befogenheter för unionsorganen på denna punkt till att den sociala harmoniseringen kommer att släpa efter avskaffandet av tullar och andra hinder för en konkurrens på lika villkor, blir detta alltså snarast till nackdel för ett land som Sverige (i den mån vår grundmurade uppfattning om Sverige som ett socialt föregångsland numera är riktig). Inte ens denna pessimistiska tolkning ger emellertid något argument för att vi skulle stanna utanför EEC. Vi kommer i alla händelser inte ifrån att det "Stor-EEC" som nu börjar avteckna sig blir vår dominerande handelspartner, som ensam svarar för nästan två tredjedelar av både vår export och import. Ju större skillnaden blir mellan de sociala kostnader som belastar produktionen i Sverige respektive genomsnittet för EEC, desto angelägnare måste det vara att en stor del av vår export dit inte därtill belastas med en 14-procentig tull. Vår rätt att som utanförstående behålla våra egna tullar mot EEC skulle med all sannolikhet inte ge oss någon fullvärdig "kompensation" eftersom dessa tullar är genomsnittligt lägre än EEC:s och vi ju dessutom genom att ha dem kvar skulle avstå från den sänkning av våra inhemska kostnader som tullfrihet för importen från EEC-länderna skulle medföra.

3) Att ett inträde i EEC innebär en diskriminering av vår import från resten av världen är utan vidare klart. Vi har redan genom vårt medlemskap i EFTA slagit in på en sådan väg. Den diskriminering som följer med EEC går emellertid längre. Vi förbinder oss inte endast att avskaffa tullar och andra handelshinder gent-

emot medlemmarna av gruppen utan också att anpassa våra tullar mot utanförstående till en för gruppen gemensam tullnivå, vilket i vårt fall innebär en viss höjning, och dessutom att i viss utsträckning samordna vår yttre handelspolitik med EEC.

När EEC med hänvisning till dessa drag hos organisationen betecknas som ett utslag av västeuropeisk isolationism och vilja till avskärmning speciellt mot de underutvecklade länderna, är det visserligen en sanning med modifikation. Man kan peka på att signatärmakterna i Romfördragets inledning säger sig "ämna bekräfta den solidaritet som förbinder Europa med de översjöiska länderna" och "önska trygga utvecklingen av välståndet i dessa länder i överensstämmelse med andan i Förenta Nationernas stadga". Principen tar sig praktiskt uttryck i att områden som tillhört eller tillhör EEC-staternas kolonialvälden knutits till den gemensamma marknaden på villkor som bl. a. innebär att de får fritt tillträde för sina produkter till hela denna marknad, inte bara som hittills till sina nuvarande eller forna "moderländers". En för EEC gemensam "utvecklingsfond" för investeringar i dessa områden har inrättats. På råvaruområdet, som dominerar de underutvecklade ländernas export, för EEC över huvud taget en relativt liberal politik och den produktionsökning och standardhöjning i Västeuropa, som det är meningen att EEC skall främja, är naturligtvis i sig själv ägnad att stimulera efterfrågan på råvaror från de underutvecklade länderna.

I den mån uppgörelser i samband

med Storbritanniens inträde i EEC träffas om förmånsbehandling även av brittiska samväldesländer, vidgas ju kretsen av "översjöiska" områden som blir föremål för sådan behandling. Men det är likväl uppenbart att EEC:s attityd mot omvärlden är otillfredsställande från svensk synpunkt. Särbehandlingen av områden som råkar vara eller ha varit europeiska kolonier måste för oss te sig främmande och allteftersom en större del av u-ländernas produktion kommer att bestå av industrivaror blir en europeisk generositet som endast sträcker sig till råvarusektorn alltmer otillräcklig. Den sista anmärkningen träffar även vår egen nuvarande tull- och handelspolitik.

Det kan alltså knappast vara någon tvekan om att en uppmjukning av EEC:s attityd mot omvärlden för svensk opinion måste te sig som ett viktigt önskemål antingen vårt eget land blir medlem av gruppen eller ej. Det måste för oss framstå som angeläget att — samtidigt som vi sopar rent för egen dörr — verka för en allmän liberalisering av Västeuropas handelsförbindelser särskilt med de underutvecklade länderna och över huvud taget för att inslaget av diskriminering gentemot omvärlden blir så litet framträdande som möjligt i det västeuropeiska samarbetet. Frågan är hur vi bäst kan göra detta.

En sak är säker: genom att ställa oss utanför frånhänder vi oss i detta liksom i alla andra avseenden definitivt varje möjlighet att inverka på EEC:s politik. Det allra mesta vi i det läget skulle kunna åstadkomma vore att inta en attityd av heroisk självupppoffring och manande exem-

pel genom att ensidigt avskaffa alla spärrar och hinder mot import till Sverige. Det är svårt att tro att ens en så sagolikt flott gest skulle väcka mer än en snabbt övergående uppmärksamhet; genom att lägga en västeuropeisk marknad med mindre än 8 miljoner konsumenter aldrig så vidöppen löser vi inga u-landsproblem. Skaffar vi oss å andra sidan genom medlemskap säte och stämma i EEC:s organ, får vi åtminstone en formell möjlighet att påverka den västeuropeiska gemenskapens hållning mot omvärlden. Eftersom vi med all säkerhet inte skulle vara ensamma om att sträva efter en förändring i antydd riktning finns det ingen anledning att ta för givet att våra ansträngningar skulle bli fruktlösa.

4) Återstår neutralitetsaspekten — argumentet att ett medlemskap i EEC vore oförenligt med vår alliansfrihet, med den neutralitetspolitik som varit praktiskt taget höjd över diskussion sedan det nåddes partipolitisk enighet om att Sverige skulle stanna utanför Atlantpakten. Det är ett omtyckt grepp i den debatt som nu pågår att beteckna förespråkarna för ett svenskt inträde i EEC som "gamla A-pakts-anhängare". Underförstått: dessa personer är desamma som på sin tid ville att Sverige skulle överge neutraliteten och gå in i NATO — de ser nu en ny chans att nå sitt mål på omvägen via EEC. Jag vill därför i förbigående deklarerat att jag alltid har varit och alltså är motståndare till en svensk NATO-anslutning och anhängare av den traditionella svenska alliansfrihets- och neutralitetspolitiken.

Dennas innebörd är som bekant

alliansfrihet i fred med sikte på neutralitet i krig. Med "allians" kan i detta sammanhang hittills bevisligen inte ha menats någonting annat än ett avtal om militärt samarbete; som förut påpekats har ju Sverige under efterkrigstiden glatt anslutit sig till en hart när oöverskådlig mängd av överenskommelser om samverkan med större eller mindre grupper av stater på de mest vitt skilda områden utom just det militära. (Jag bortser då från vår medverkan i FN:s militära förband.) Frågan om en anslutning till EEC vore förenlig med vår hittillsvarande alliansfrihet måste alltså lyda: förpliktar vi oss genom ett sådant steg till att upplåta vårt territorium åt utländska militära anordningar eller till något annat slag av militärt samröre med utlandet? Svaret är nej. Samverkan enligt fördraget om EEC gäller helt andra ting.

Naturligtvis kan medlemskapet i en internationell organisation vara ägnat att försvåra upprätthållandet av neutraliteten i krig även om det inte är så beskaffat att det inkräktar på den militära alliansfriheten i fred. Åtminstone på det ekonomiska området har jag svårt att föreställa mig hur en överenskommelse som alls är effektivt helt skulle kunna undgå att ha en sådan verkan. Alla arrangemang som underlättar handel och samfärdsl över gränserna främjar ju näringslivets specialisering och ökar därmed beroendet av utlandet; fullständig ekonomisk autarki är utan tvivel den lika idealiska som utopiska grundvalen för neutralitetspolitik. Men vi har hittills varit vettiga nog att inte låta någon strävan efter autarki för beredskapsbruk övertrumfa

våra ansträngningar att bli delaktiga i internationell integration, t. ex. inom ramen för ett västeuropeiskt frihandelsområde, och det finns ingen anledning att låta sådana hämningar bli mera utslagsgivande när det gäller EEC. Skall vi över huvud taget inrikta vår försvarsberedskap på att kunna övervintra på en neutral ö under ett långvarigt krig — den militärtekniska utvecklingen gör det väl alltmera tvivelaktigt om en sådan målsättning numera är rimlig — är det givet att den fortskridande ekonomiska integrationen med eller utan EEC ställer allt större krav på åtgärder som lagring och beredskap till inhemsk ersättningsproduktion av importvaror. Men det är svårt att se varför en anslutning till EEC skulle behöva hindra oss från att vidta åtgärder av detta slag.

Medlemskapet i en organisation för internationell ekonomisk samordning skulle slutligen kunna sätta neutraliteten under ett krig i fara om det tvingade oss in i en "ekonomisk krigsföring" genom att vi ålades att spärra våra leveranser till den ena av de krigförande parterna och inrikta vår produktion på att stödja den andra partens krigsansträngningar på ett sådant sätt att det folkrättsliga neutralitetsbegreppet överträdde. Risken för att ett medlemskap i EEC skulle hindra oss från att utnyttja en eljest möjlig chans att hålla oss utanför ett krig förefaller emellertid minimal redan därför att vi alltid som en yttersta nödfallsutväg i ett trängt läge helt enkelt skulle kunna bryta oss ut ur organisationen. Naturligtvis kan ingenting vara olustigare än att inför inträdet i en gemenskap laborera med

ett sådant perspektiv. Men det är av allt att döma inte heller nödvändigt. En medlem av EEC har (enligt Romfördragets artikel 224) rätt att vid krig eller krigsfara vidta alla åtgärder som anses erforderliga även om de skulle vara oförenliga med fördragets bestämmelser.

Slutsatsen kan inte bli mer än en: en anslutning till EEC är förenlig med vår hittillsvarande alliansfrihets- och neutralitetspolitik. På senaste tiden har man emellertid på regeringshåll börjat komma med nya beskrivningar på den svenska alliansfriheten och neutraliteten. Denna skulle, heter det nu bl. a., kunna förenas med ekonomiska men inte med politiska överenskommelser och åtaganden. Med hänvisning till uttalanden och deklarationer av företrädare för "de sex", där man säger sig hoppas på och vilja sträva efter att den gemensamma marknaden skall bilda grundvalen för en fastare gemenskap mellan de europeiska folken, att denna enhet skall manifesteras i nya gemensamma institutioner etc. — deklarationer av en typ som för övrigt de flesta internationella organisationer med självaktning håller sig med — konstaterar den svenska regeringen att EEC är en politisk sammanslutning, som vi alltså inte skulle kunna ge oss i lag med utan att kasta alliansfriheten och neutraliteten över bord.

Egendomligt nog tycks detta resonemang ha gjort ett visst intryck även på en del av dem som är positiva till ett svenskt engagemang i EEC. Man accepterar terminologin och lägger ner möda på att visa att EEC är en rent ekonomisk sammanslutning eller

att det åtminstone inte är så farligt med det politiska. Detta inslag i debatten ger ett praktexempel på innebörden i uttrycket "troll i ord". Visst är EEC såtillvida en ekonomisk organisation som det samarbete man kommit överens om att bedriva gäller de berörda ländernas ekonomi. Men det är naturligtvis samtidigt ett politiskt arrangemang eftersom det grundar sig på ett politiskt avtal och är ett resultat av politisk aktivitet.

Detsamma kan självfallet sägas om t. ex. EFTA, OEEC och hela raden av sammanslutningar som vi redan tillhör och som på område efter område begränsar vår utrikespolitiska rörelsefrihet. Vilka fördrag och överenskommelser, vilka förhandlingar, vilka engagemang i internationella organ, vilka kontakter med omvärlden över huvud — de må gälla ekonomiska eller andra ting — skulle inte vara politiska när det är en statsmakt, en regering, befullmäktige ombud för ett land som handhar dem? Man behöver inte mer än ställa sig denna fråga för att inse att en gränsdragning kring alliansfriheten och neutraliteten med hjälp av motsatsparet ekonomiska respektive politiska bindningar ger utrymme för oinskränkt godtycke. Ingenting kan vara enklare och mera invändningsfritt än att visa att varje internationell organisation som man råkar finna misshaglig är "politisk". Den eftertionalisering av en på andra grunder intagen ståndpunkt som det innebär när regeringen använder denna beteckning på EEC är kanske taktiskt sett ett gott grepp. Men något tillskott till argumenteringen av sakligt värde kan det omöjligen ge.

Granskningen är slutförd. Argumenten mot ett svenskt medlemskap i EEC har visat sig ohållbara. Tanken att Sverige med dem som grund skulle bringas till den sensationella ändring av sin traditionella utrikespolitiska attityd som det skulle innebära att ställa sig utanför en västeuropeisk gemenskap är absurd.

Betydelsen för Sveriges näringsliv av hur vi ställer oss till EEC har här skymtat mera i förbigående. Det är en följd av den allmänna uppläggnings av denna framställning men avspeglar givetvis inte att jag skulle anse den aspekten ovidkommande. Av att det är en gemensam *marknad* debatten gäller följer ju tvärtom självklart att det i första hand är näringslivets villkor som påverkas.

Graden och arten av denna påverkan är det mycket vanskligt att bedöma. Högröstade och tvärsäkra påståenden har förekommit i den svenska debatten både om att det skulle leda till en katastrofal sänkning av levnadsstandarden att ställa sig utanför EEC och om att följderna skulle bli obetydliga. Båda hypoteserna är löst grundade. Det är märkligt att regeringen inte för länge sedan har sett till att få en utförlig undersökning till stånd. Dessbättre är värdefulla resultat att vänta av den statistiska analys bransch för bransch som när detta skrivs håller på att verkställas inom Sveriges Industriförbund.

Av de preliminära uppgifter som hittills har släppts ut framgår bl. a. att med nuvarande struktur hos vår export denna blir tullbelagd till 61 procent om vi stannar kvar i det stym-

pade EFTA som återstår sedan Storbritannien, Danmark och Norge gått över till EEC, men till blott 29 procent om EFTA och EEC går samman. Vår marknad blir i det senare fallet mer än tio gånger så stor som i det förra. Stannar vi utanför EEC betyder det att vi diskrimineras på en västeuropeisk marknad med i runt tal 250 miljoner konsumenter. Som redan dessa fakta räcker långt för att styrka är den *försiktiga* slutsats som kan dras av vad vi nu vet denna: genom att avstå från att gå in i EEC avstår vi också från en avsevärd del av de samlade möjligheter till standardhöjning, som för framtiden står oss till buds. Att det förhåller sig på detta sätt har inte på allvar bestritts i den sakliga delen av den svenska marknadsdebatten.

I medvetande om denna konsekvens av en helt negativ inställning till EEC har regeringen förklarat sig villig att diskutera inte ett svenskt medlemskap men väl en associering till organisationen. En jämförelse mellan ett sådant arrangemang och dess båda alternativ — medlemskap och isolering — försvåras av att vi vet väsentligt mycket mindre om hur en associering skulle kunna bli beskaffad. Någon ledning kan man dock få — av Romfördraget, av associationsavtalet med Grekland och av vad som i övrigt är känt om tänkesätten på sexstatshåll.

En sak torde vara helt säker: vi kan inte räkna med att som associerade få säte och stämma i EEC:s organ. Vi måste alltså avstå från allt inflytande på organisationens handlande och utveckling. Man frågar sig om det inte särskilt för dem som är

misstänksamma mot EEC borde te sig mera betänkligt för Sverige att delta i samarbetet på sådana villkor.

En del av dem som tilltalas av tanken på en associering tycks föreställa sig en överenskommelse som skulle ge oss fritt tillträde till den gemensamma marknaden för våra produkter utan annan motprestation från vår sida än att vi i vår tur avskaffar tullar och andra hinder för import från EEC-länderna på vår egen marknad. Hade detta projekt byggt på en realistisk uppfattning om inställningen hos "de sex", skulle strävandena att få till stånd en allmän västeuropeisk frihandel utan tvivel ha lett till resultat för flera år sedan. Att så inte har blivit fallet beror till väsentlig del på att EEC-staterna konsekvent har hållit fast vid att tillträde till den gemensamma marknaden endast kan komma ifråga för länder som är villiga att delta i den samordning av näringspolitiken för att skapa förutsättningar för konkurrens på lika villkor, som är Romfördragets grundprincip. Ingenting kan vara osannolikare än att de skulle överge denna ståndpunkt nu, sedan gärdet rivits upp genom Storbritanniens och andra EFTA-staters begäran om förhandlingar på Romfördragets grund.

Allt tyder sålunda på att vi även för att uppnå en associering skulle få gå långt på vägen mot en anpassning till EEC:s spelregler. Uttalanden från regeringshåll visar också att man inser detta. Men även under den troligen realistiska förutsättningen att skillnaden skulle bli markant mellan de åtaganden Sverige finge ikläda sig som associerad och som medlem, kvarstår som den avgörande olikheten

att vi i det förra fallet skulle få avstå vår medbestämmanderätt. (Som förut påpekats skulle ju i realiteten vår rörelsefrihet i förhållande till ett enat Västeuropa bli skäligen illusorisk, t. o. m. om vi ställde oss helt utanför organisationen.)

Med andra ord: det bästa som kan sägas om en associering är att den troligen vore bättre än intet — bättre

än total isolering. Ett fullvärdigt medlemskap i den europeiska gemenskapen, i det blivande "Stor-EEC", är inte bara den lösning som ligger mest i linje med svensk utrikespolitisk tradition. Det ger oss framför allt den bästa chansen att få spela en roll och tillvarata våra intressen i det nya Europa som håller på att ta form.

Epilog

Att försöka sammanfatta den långa och stundom heta debatten om Sverige och den västeuropeiska integrationen är nog rätt meningslöst. I en sammanfattning försvinner eller förgrövas på ett föga givande sätt nästan alla nyanseringar och värderingar. Och lika meningslöst torde det vara att försöka sja om den kommande integrationsutvecklingen.

I denna antologi har emellertid hittills två debattörer sagnats, nämligen EFTA och EEC själva. Det kan därför vara motiverat att som epilog låta dessa få komma till tals.

I EEC:s "Fourth general report on the activities of the Community" (maj 1961) avslutas inledningen med orden: "The Commission . . . realizes that the European Institutions are strong and determined to remain loyal to the political and institutional principles they must uphold, and it therefore hopes firmly that, whatever the future may hold, the Community will, in the words of Robert Schuman's declaration of 9 Maj 1950, 'be the first concrete foundation of the European Federation which is indispensable to the preservation of peace'."

I EFTA:s "First annual report of the European Free Trade Association" (juli 1961) lyder inledningens avslutningsord: "If negotiations with the European Economic Community are started, the Members of EFTA will coordinate their actions and remain united throughout the negotiations. At the London meeting Ministers resolved that the European Free Trade Association, the obligations created by the Convention between the members and the momentum towards integration within the Association would be maintained at least until satisfactory arrangements have been worked out in negotiations to meet the various legitimate interests of all Members of EFTA, and thus enable them all to participate from the same date in an integrated European market. They agreed that a partial solution which created new economic division within Western Europe could not in any circumstances be regarded as satisfactory."

Och därmed har alltså EFTA och EEC deklarerat sin inställning till problemen.

Arne Thimerdal

Innehåll

Förord	3
Fil. lic. Jonas Nordenson	
Sammanställaren har ordet	5
Pol. mag. Arne Thimerdal	
Mötet i Messina	6
Direktör Karl Wistrand — Svenska Dagbladet 5/7 1955	
Sverige och den gemensamma marknaden	10
Ambassadör Ingemar Hägglöf — Svenska Dagbladet 5/8 1956	
Gemensam marknad påverkar exportmöjligheten	15
Direktör Wilhelm Paues — Arbetsgivaren 18/1956	
Sverige och Europamarknaden	17
Direktör Ragnar Sundén, direktör Wilhelm Paues, bankdirektör L. E. Thunholm, direktör Ragnar Lagergren, direktör Nils Lundqvist, bankdirektör Tore Bro- waldh, bruksdisponent Nils Danielsen — Svenska Dagbladet 1/9, 2/9, 15/9 och 25/9 1956	
Det europeiska perspektivet	25
Osignerad ledare — Industria 11/1956	
Problem kring den gemensamma marknaden	31
Sekreterare Tord Ekström — Fackföreningsrörelsen 8/1957	
Handelspolitiska samarbetsproblem i Västeuropa	38
Professor Arthur Montgomery — Ekonomisk Revy 3/1957	
Politik och frihandel	46
F.d. statssekreterare, landshövding Gustav Cederwall — Tiden 4/1957	
Osannolikt Sverige deltar i europeisk tullunion	54
Handelsminister Gunnar Lange — Svenska Dagbladet 28/6 1957	
Gemensamma marknaden väcker regeringssoro genom sin liberalism	56
Bankdirektör Bengt Senneby — Arbetsgivaren 18/1957	
Lilla Europa	58
Professor Anders Östlind — Stockholms-Tidningen 13/8, 18/8 och 20/8 1957	
Snabb nordisk marknad behövs även vid europeisk frihandel	65
Professor Bertil Ohlin — Dagens Nyheter 3/10 1957	

Industrin kräver besked	67
Direktör Axel Iveroth — Svenska Dagbladet 1/2 1958	
Förhandlingarna om frihandelsområdet	68
F.d. statssekreterare, landshövding Gustav Cederwall — Stockholms-Tidningen 14/4 1958	
Västeuropeisk frihandel	69
Professor Arthur Montgomery — Ekonomisk Revy 4/1958	
Tullunioner och utrikespolitik	75
Professor Johan Åkerman — Sydsvenska Dagbladet Snällposten 11/6 1958	
Europamarknad tar form	78
Ledare — Stockholms-Tidningen 30/6 1958	
Sverige bör undersöka anslutning till de sex	80
Bankdirektör Marcus Wallenberg — Svenska Dagbladet 6/3 1959	
Wallenbergs förslag får starkt stöd	82
Direktör Karl Wistrand, professor Arthur Montgomery, direktör Gunnar Ericsson, direktör Axel Enström, direktör Nils Ericsson — Svenska Dagbladet 7/3 1959	
Frihandelsmysteriet	85
Fil. lic. Ulrich Herz — Ekonomisk Revy 3/1959	
Helt uteslutet att Sverige kan anslutas till 6-staterna	91
Handelsminister Gunnar Lange — Svenska Dagbladet 14/4 1959	
Sverige och Lilla Europa	93
Professor Anders Östlund — Stockholms-Tidningen 8/5 1959	
Varning för optimism	95
Professor Ingvar Svennilson — Dagens Nyheter 18/7 1959	
EFTA och stormaktspolitiken	99
Professor Johan Åkerman — Sydsvenska Dagbladet Snällposten 4/8 1960	
Europatanken och nationalstaten	102
Sekreterare Lars Lidén — Ekonomisk Revy 7/1960	
Hur åstadkomma europeisk enhet?	108
F.d. statssekreterare, landshövding Gustav Cederwall — Ekonomisk Revy 10/1960	
Engelsk helomvändning?	121
Ledare — Dagens Nyheter 14/4 1961	
Isolering i Kråkvinkel alternativ till omprövning	123
Handelsminister Gunnar Lange, direktör Åke Wrethem, direktör Göran Philipson, direktör Axel Iveroth, direktör Gunnar Engellau, envoyé Torsten Vinell, direktör Sven T. Åberg, bankdirektör Sven Raab — Dagens Nyheter 30/4 1961	
Sverige önskar bli med	126
Statsminister Tage Erlander, professor Bertil Ohlin — Dagens Nyheter 1/8 1961	

Politisk brygga	127
Ledare — Stockholms-Tidningen 3/8 1961	
Politik eller ekonomi?	129
Ledare — Dagens Nyheter 3/8 1961	
Neutraliteten och De sex	131
Ledare — Arbetet 10/8 1961	
Sverige inför Romfördraget	133
Byråchef Bo Siegbahn — Ekonomisk Revy 7/1961	
Politiken bör vi själva få avgöra	147
LO:s ordförande Arne Geijer — Stockholms-Tidningen 21/8 1961	
Neutralitet i en ny värld	150
Ledare — Dagens Nyheter 22/8 1961	
Varför vi inte går med i EEC	152
Statsminister Tage Erlander — Stockholms-Tidningen 23/8 1961	
Associering självstypning för vår ekonomiska politik	157
Direktör Axel Iveroth — Svenska Dagbladet 24/8 1961	
Vägen till Europa	160
Professor Bertil Ohlin — Dagens Nyheter 26/8 1961	
Regeringsdeklarationen 25/10 1961	162
Halvhjärtad anpassning	170
Ledare — Dagens Nyheter 26/10 1961	
Riksdagen och EEC	172
Ledare — Svenska Dagbladet 26/10 1961	
Enigt ja till stormarknad	175
Ledare — Stockholms-Tidningen 26/10 1961	
Sverige ur gemensamma marknadens synvinkel	177
Direktör Göran C.-O. Claesson — Ekonomien 16/1961	
LO och marknadspolitiken	181
LO:s ordförande Arne Geijer — Fackföreningsrörelsen 35/1961	
På tröskeln till Europa	184
Direktör Axel Iveroth — Industriförbundets meddelanden 8/1961	
Sverige och Europamarknaden	188
Direktör Mauritz Bonow — Vi 36/1961	
Psykologiska förberedelser för EEC	193
Osignerad ledare — Tiden 8/1961	
Sverige och de europeiska marknadsproblemen	196
Fil. lic. Jan Magnus Fahlström — Utrikespolitik 5/1961	
Epilog	207
Pol. mag. Arne Thimerdal	

1953

1. Andra och trivsel i företaget
av Torgny T Segerstedt	4: —	3. Kvinnor i industriarbete
av Andreas Lund	4: —
2. Konjunkturpolitik under debatt
av Ulrich Herz	6: —	4. Företaget och pressen
av Arne Lundmark	4: —

1954

1. Ändrad företagsbeskattning
Utgången		4. Företagsbeskattning och konjunkturer	4: —
2. Automation del I
Utgången		5. Gruppdynamik och ledarskap
av Joachim Israel	4: —
3. Automation del II
Utgången			

1955

1. Företaget och kommunen	4: —	3. Sverige och världshandeln	5: —
2. Skola och näringsliv i Sverige och USA	4: —	4. Industrifolk på fritid
av Torgny T Segerstedt	4: —

1956

1. Näringslivets folk i riksdagen
av Folke Petrén och Lennart Bodström	4: —	3. Företagsvinster — ett samhällsintresse?
av Göran Albinsson	4: —
2. Näringslivet planerar för framtiden	4: —	4. Fri handel i Europa	4: —

1957

1. Ekonomiska unioner
av Staffan Burenstam Linder	4: —	3. Sverige och Europamarknaden	4: —
2. Utbildning av chefer och experter i företagen	5: —	4. Ideologi för näringslivet?	5: —

1958

1. Växandets ekonomi	5:—	3. 245 svenska storföretagsledare	5:—
		av Gunnar Malmenström och
Bo Wiedenborg	
2. Enhetskola — mångfaldsskola	6:—	4. Patent	6:—
av Lennart Husén och Göte Rudvall		av Fredrik Neumeyer	

1959

1. Ledning och kontroll av statliga
aktiebolag	5:—	3. Frihet i kollektivsamhället	7:—
av Rune Tersman		av Gösta Carlsson och Ulrich Herz	
2. Den offentliga sektorn	5:—	4. Humanisterna och näringslivet	5:—
		av Veronica Döös	

1960

1. Sveriges näringsliv och de under-
utvecklade länderna	8:—	3. Arbetskraften i 60-talets ekonomi	6:—
2. Framtidens företagsbeskatt-
ning	9:50	4. Företagsledare om företagsledning	7:—

1961

1. Grundskolan och näringslivet	6:—	3. Kommunen och vårt butiksnät	9:50
2. Mer om U-länderna	6:—		

Böckerna kan rekvireras direkt från SNS eller köpas i bokhandeln.

Prenumerationspriset på serien Studier och debatt är fr.o.m. 1961 kr. 21:—
per år inkl. oms.

Sverige och Europa

är temat för en rad svenska debattinlägg som presenteras i denna antologi. Avsikten är att belysa händelseutvecklingen när det gäller de väst-europeiska integrationssträvandena från Messina-konferensen 1955 och fram till det svenska beslutet om att söka uppta förhandlingar om associering med sexstatsunionen och, framförallt, hur utvecklingen och Sveriges ställning bedömts så som det framgår av uttalanden och tidnings- och tidskriftsartiklar under dessa sex år.

MEDLEMSKAP ASSOCIERING eller ISOLERING

kunde alltså vara en under-
rubrik på skriften. Ytterligare
ett syfte är att söka ge
en bild av de problem som
Sverige kommer att ställas
inför både när det gäller
själva associeringsförhand-
lingarna och när det gäller
den ekonomiska integratio-
nen med övriga Västeuropa.
För sammanställningen svarar
pol. mag. Arne Thimerdal.
Skriften ingår i serien

Studier och debatt

PRIS 10:—